

TEKNŐS PÉTER

HÁBORÚ A VADONBAN

TEKNŐS PÉTER HÁBORÚ A VADONBAN

DELFIN KÖNYVEK

Szerkeszti RÖNASZEGI MIKLÓS

Előkészületben

CECIL BODKEB

A SZELLEMLEOPÁRD

MADÁCH KÖNYVKIAEIO BRATISLAVA, 1976

TEKNŐS PÉTER

HÁBORÚ AVADONBAN

REGÉNY

MADÁCH KÖNYVKIADÓ BRATISLAVA, 1976

BENKŐ SÁNDOR RAJZAIVAL

© Teknős Péter, 1978

ELŐZMÉNYEK

INDIÁN HARC DAL MONTREAL FÖLÖTT

Montcalm szokás szerint a főhelyen ült, és feszülten figyelt. Egy évvel ezelőtt hajózott át Franciaországból mint a francia gyarmati hadsereg új főparancsnoka. Azóta megtanulta az észak-amerikai számtant. Eszerint 70 ezer bizonyos körülmények között egyenlő kétmillióval, sőt több is.

Minden most dől el. Itt, Montrealban, ezen az ünnepélyes összejöveten. Itt és most derül ki, hogy hány indián törzs ássa ki a harci bárdot az angolok ellen, a franciák mellett; hány törzs lesz megbízhatóan semleges, hány marad ingadozó.

Az angolok kaptak a nagy alkalmon, hogy megszerezzék maguknak egész Amerikát. Angliának könnyű! A Csatornán túli nézője az európai, a szárazföldi küzdelemnek. Franciaország azonban egyre kevesebbet tud áldozni az amerikai franciák megvédésére. No de hát éppen azért küldte őt a király Kanadába, hogy megfordítsa a számok logikáját. Most és itt dől el, hogy sikerül-e.

Annyi bizonyos, hogy ennyi indián törzsfőnök és előkelő harcos még nem gyűlt össze Montrealban. Az is jó jel, hogy olyan indiánok is érkeztek, akik soha fehér településen meg nem fordultak. Jó jel, de nem döntő. A montreali vendégek a király – mármint a francia király – költségére vendégeskednek. Márpedig az indiánok nagyon szeretnek vendégeskedni.

Ott ülnek hosszú, kettős sorban a földön egymás mellett és egymással szemben. Közöttük földre állított és fűszeres

7

főtt hússal félig megtöltött bográcsok hosszú sora húzódik. De még nem jött el a lakoma ideje. Ünnepélyes a csend.

Montcalm türelmesen várakozott. Ismerte már a szertartás menetét, tudta, hogy először a legöregebb és a legtekintélyesebb törzsfő áll fel, és szónoklatával mintegy megadja az egész ünnepség alaphangját. Hogy mit fog mondani, azt senki se tudja – és mindenki tudja, rajtuk, a részt vevő fehéreken kívül. Az indiánok napok óta jönnek-mennek, nézelődnek, néha-néha szót váltanak, de valóban inkább csak szót, tóint mondatot. Úgy értik egymást, akár a kötelékben repülő madarak.

Az is jóra vall – gondolta Montcalm –, hogy valameny-nyien teljes harci díszben jelentek meg az ünnepségen.

A mozdulatlanul, szótlánul ülő, izmos, többnyire szép szál, magas férfiak arcán ünnepélyes komolyság: mintha erőt gyűjtenének arra, ami ezután következik.

Mikor emelkedik fel már végre lassan, méltóságteljesen a mikillimekinek törzs öreg főnöke, hogy elmondja a prólogust? Az előszót, amelyből ő azonnal tudni fogja, hogy ez az év a győzelmek vagy a vereségek esztendeje lesz-e!

Végre! Az öreg feláll. Montcalm tudja, hogy öreg ember, habár a vastag festékréteg miatt az arca éppolyan álarcszerű, mint a többieké, termete pedig nem tört meg. Ezek az indiánok vasból vannak. Primitív, mohával bélelt kéregkunyhóikban elviselik a kanadai tél szörnyű hidegét, és nem roncsolja szét a szervezetüket az a töméntelen rum sem, amit ajándékba meg pénzért kapnak a

franciáktól.

A törzsfőnök szálegyenesen áll. Lassan körüljártatja tekintetét az egybegyűlteken, és szeme megpihen Mont-calmon. Hozzá intézi a szavait. Miközben beszél, mozdulatlansága fokozatosan heves mozgásba lendül. Lejátssza, amit mond.

Testén minden vad táncba kezd: a kés a mellén, a karika az orrában, a szíjak, a szalagok, a nyaklánc, a karperecek, a kagylók és a tollak, a hosszan megnyújtott, majdnem a

8

válláig lecsüngő fülcimpák is. De még ez sem ingerli mosolyra Montcalmot és tisztársait. Rabul ejti őket a varázs, mint minden alkalommal.

– Azért jöttünk ide, Montrealba – kezdte a szónok –, mert látni akartuk azt a férfit, aki úgy taposta el az angolokat, mint a férgeket. Azt hittük, hogy Oswego erődjének elfoglalója óriás, akinek a homloka eltűnik a felhők között. Te azonban, apánk, kicsiny emberke vagy. Ez az oka, hogy nem felfelé, nem az égre fordítjuk tekintetünket, hanem feléd. Mélyen a szemedbe nézünk, mert ott látjuk tükröződni a sudár fenyő egyenességet, a sas merészségét és győzni akarását.

Montcalm legszívesebben felugrott volna, hogy ujjongva kiáltsa: Győztünk! De tudta jól, hogy az indiánokkal csak úgy lehet szót érteni, ha tökéletesen átveszi a stílusukat. Méltóságteljes mozdulattal köszönte meg a szavakat, és minden igyekezetével azon volt, hogy szemében valóban a sudár fenyő egyenessége, a sas merészsége és győzni akarása tükröződjék. Ami – nézete szerint – nem nagyon sikerülhetett neki, mivel híján volt minden színpadias póznak, és az a szerep, amit játszania kellett, inkább nyűg volt neki, semmint egyéniségének megfelelő élmény.

A mikillimekinek törzsfőnöke visszaereszkedett a helyére. A többiek helyeslő morgással árulták el, hogy egyetértenek vele. Percnyi csend következett, majd felugrott egy két méter körüli óriás. Felkapott a nem messze heverő ökörfejek közül egyet, és magasra emelte.

– Íme, törzsfőnökök és harcosok: ez az ellenség feje! Így vágjuk le tőből valamennyit!

A harcosok éles kiáltásokkal, dobogással, dobhártyarepesztő fütyökkel kontráztak. Az óriás pedig megindult a két sor között, ügyesen lépkedve, nehogy felrúgja az edényeket. Szidta, átkozta az ellenséget; részletesen kifejtette, hogy ezzel a piszkos hordával szemben micsoda sasok, medvék, párducok, Manitu lelkét szívükben hordozó nemes

9

harcosok állnak. Különösen kiemelte saját jó tulajdonságait, töviről hegyire beszámolt hőstetteiről és az azokat bizonyító száz és száz skalpról, amely házának legfőbb díszje. Közben – kezében az ökörfejjel – le-föl járkált a két sor között, meg-megeresztve egy-egy vaskos tréfát is, amit a többiek nevetéssel, kiáltásokkal és fütyökkel fogadtak.

Aztán¹ elhajította az ökörfejet, visszaült a helyére, és énekelni kezdte a harci dalt:

– Sárba tapossuk az angolokat! Sárba tapossuk az angolokat!

Ezt a folytonosan ismétlődő ritmikus szöveget az egész vendégsereg farkasüvöltésszerű hangokkal kísérte.

Montcalm megborzongott. Egyévszáz gyakorlatából tudta jól, hogy a vadon törvénye ez: vagy én ölök meg téged, vagy tenisz meg engem. És mivel a sebesült amúgy is elpusztulna a vadonban, *meg* kell ölni, és természetesen a skalpját – bizonyosságul – le kell a koponyájáról metszeni.

Amit pedig a legkevésbé tudott megemészteni: a nők és a gyerekek lemészárlása. Amikor tehette, megakadályozta, pedig tudta, hogy ezzel ősi szokásokat sért meg.

Az ünnepség pedig folyt a maga, ki tudja, mikor és hogyan kialakult, pontos rendje szerint. Látszólag ugyanaz ismétlődött újra meg újra és végtelen hosszan. De Montcalm jó megfigyelő lévén, már korábban észrevette, hogy a versailles-i kastélyban, a király és a királynő fogadásán sincs pontosabb, gondosabb méricskelt protokoll, mint itt, az indiánok között.

Montcalm, aki európai ésszel képtelen volt felfogni, hogyan érthetik meg ilyen tökéletesen egymást az ezernyi nyelvjárást beszélő indiánok, azért volt elégedett magával, mert mégis pontosan oda ütött, ahova kellett. Oswego elfoglalása olyan ütés volt, mint amikor a kuglijátékos egy szélső babát talál el úgy, hogy az magával sodorja a lobbít.

10

GERENDASKATULYÁK A VADONBAN

Amikor 1756-ban megkezdődött a háború Európában, még nem tudta senki, hogy a történelemben hétéves háború néven kerül be. Igaz: sejthető volt, hogy kemény és hosszú küzdelem lesz. Montcalm arra számított, hogy egy dandár-nyi francia egység élén Nagy Frigyes porosz

katonáival kerül szembe. Annál nagyobb volt a meglepetése, amikor megkapta tábornoki rangját és főparancsnoki kinevezését – a távoli, amerikai gyarmatra, Új-Franciaországba.

Annyira elképedt, hogy az udvarnál nemcsak szokásos, hanem kötelező képmutatásról is megfeledkezve, délfrancia modorban kiáltott fel:

– Úristen! Főparancsnok? Éppen én? Kinek jutott *ez* eszébe?

A hadügyminiszter elmosolyodott. Tetszett neki a rendhagyó viselkedés. Hálából ő is sutba dobta az ünnepélyes körülményeskedést.

– Nekem – mondta, – De bevallom: kínomban. Tudja jól, hogy a hadvezéri tisztékért olyan főnemesek vetélkednek, akik bírják a legfelsőbb támogatást.

– Hiszen éppen ezért nem értem – kezdte Montcalm, de a miniszter felemelte a kezét.

– Tudja, mit válaszoltak a főnemesi jelöltek? Ezt: „Hogy képzeli, miniszter úr?! Amíg mások kazalnyi babért aratnak az európai csatatereken, addig én gerendaskatulyákat ostromoljak a vadonban?!” Rájöttem, hogy ez egyszer rátermett embert, igazi hadvezért küldhetek Amerikába, olyat, amilyenre ott valóban szükség van.

11

» Köszönöm, miniszter úr, kitüntet.

– Nincs szándékomban, hogy bókokat mondjak önnek, Monsieur Montcajm. De ha már amúgy is rendkívüli a helyzet, amibe kerültünk, beszéljünk őszintén. Az államkassza hiánya milliárdokra rúg. Bennünket csak az húzna ki a csávából, ha a spanyolokhoz hasonlóan olyan aranybányát találunk, mint Dél-Amerika. De hát ha más vonatkozásban is, Észak-Amerika szintén aranybánya: a szörme, a fa, a hal aranyat ér; és ki tudja, még mi mindent lehetne arannyá változtatni, ha végre háborítatlanul birtokolnánk. Ezzel az angolok is tisztában vannak. Azt hiszem, sokkal inkább, mint mi. Ez a háború jó alkalom arra, hogy kiszorítsanak bennünket a tengerekről és egyúttal Amerikából is. Itt a történelmi pillanat, amikor 20 ezer katonát kellene átdobni a tengerentúlra. Egyszer és mindenkorra el tudnánk banni az angolokkal.

– És mennyit vihetek magammal?

– Kétezeret. Ugyanakkor, amikor 100 ezer katonát küldünk az európai hadszínterekre. Hja, barátom, nálunk nem a józan ész, hanem... Nos, ön is tudja, mi, illetve ki dönt.

Éppen Montcalm ne tudta volna?! Az egész világ felváltva nevetett, kajánkodott, csodálkozott vagy dühöngött azon, hogy a kontinens vezető nagyhatalmát egy félvilági nő, Madame Pompadour irányítja. Montcalm nagyon is tisztában volt vele, hogy mennyire megfellebbezhetetlen az, amit ez az asszony elhatároz, mivel XV. Lajos imádja, és mindent ráhagy.

– Tegyük fel, sőt bízunk benne – folytatta a miniszter –, hogy az Úr csak próbára akar tenni bennünket, de végül is megnyerjük a háborút itt Európában, a szárazföldön. Ha addig ki tudjuk húzni odaát annyival, amennyi van, meg amit oda tudunk csempészni...

– Odacsempészni? – kérdezte értetlenül Montcalm.

– önt is úgy fogjuk odacsempészni, tisztelt főparancsnok úr. Az igazság az, hogy az egész hajóhadunk be van

12

szorítva Brestbe és Toulonba. Az anglok tengeri fölénye nyomasztó, katasztrófát emlegetnék, de szerencsére a blokádnak nem tökéletes. Angliában is inkább az összeköttetés, semmint a rátermetség dönti el, hogy ki milyen posztra kerül. Az Isten mentsen meg bennünket attól, hogy az öreg, óvatoskodó Newcastle-t egy céltudatos, tehetséges ember váltsa fel a miniszterelnöki székben!

Április 3-án indult el Montcalm kis flottája és május 11-én a Szent Lőrinc-folyó deltájában horgonyzott, vagy 5 mérföldnyire Quebectől. Azért nem a város kikötőjében, mert a jég még mindig állt; az 1756-os tél különösen kemény volt Kanadában.

Több mint egyhónapi utazás Európa és Amerika közt a tengeren – a mai embernek szinte elképzelhetetlen, de akkor, a vitorlás hayák fénykorában minden egyéb volt elképzelhetetlen.

Párizsban nem sok ideje maradt, hogy tájékozódjék. Mivel pedig mind a minisztert, mind pedig beosztottjait előntötte a háborúk kezdetére oly jellemző ezernyi tennivaló, és mert a kanadai front amúgy is másodrendű, sőt mellékhadszíntérnek számított, Montcalm csak felületes ismereteket szerezhetett. Különösen a „gerendaskatulyák a vadonban” rejtélye érdekelte.

Tény, hogy mióta – egy évszázada – a felfedezők, majd a francia jezsuita atyák jÉszak-Amerika földjére léptek, őket vadászok, prémkereskedők és katonák követték, valamennyien gerendaerődöket emeltek, rendszerint a felfedezett folyók és tavak partján. Az angolok, akilí kezdetben a tenger mellett

létesítettek telepeket, és csak lassan, fokozatosan irtották az erdőt, hogy tért nyissanak a szántóföldeknek, eleinte nem vesződtek ilyen – két einher magas palánkkal körülvett – tornyos, lőréses építményekkel. Az utóbbi évtizedekben azonban ők is rákaptak. Attól fogva állandóan ezekért a gerendaskatulyákért folyt a harc. Elfoglalni, birtokba venni vagy lerombolni egymás erődjeit:

13

ez lett a franciák és angolok közti vetélkedés célja és formája. Montcalm elolvasta elődeinek jelentéseit, és azok túlnyomó része az erődök körüli csetepatékról szóltak.

No, persze, az indiánoktól félték. A vadonban csak kerítés,-sót ágyúkkal megtűzdelt mellvéd mögött, vastag fatörzsekből rótt építményekben érezték magukat biztonságban a skalpvadászoktól. Igen ám! De ezek az erődítmények nemcsak a Szent Lőrinc-folyó két partján, a Nagy-tavaktól északra álltak, vagyis Új-Franciaország területén, ott, ahol a francia telepések falvai, farmházai sorakoztak, és szántóföldjei húzódtak, hanem a Nagy-tavaktól délre, sőt a Mississippitorkolatánál is sok-sok száz, sőt ezer mérföldnyire Új-Franciaországtól. Mi hát ez a furcsa erődépítési szenvedély, ami ráragadt az angolokra is?

Egy nap belépett kajütjébe fiatal tisztársa, Bourlamaque.

– Azt hiszem, minden katonai tudományunkat elfelejthetjük, és tanulhatunk egy új, kanadai hadművészetet – mondta Montcalm Bourlamaque-nak. – Tegye magát kényelembe.

– Én is nézegetem, nézegetem a térképet, és egyre jobban aggaszt, hogy nem tudok úszni – bólintott Bourlamaque.

– Éppen ez okoz gondot? Bourlamaque biccentett.

– Nézze végig a térképet, tábornok úr; amerre lát: vadon, hegyek, folyók és tavak. Bárhonnan bárhova kell eljutnunk, csak vízen közlekedhetünk.

Montcalm felugrott, és rácsapott a térképre.

– Ez az! Ez a dolog nyitja!

Bourlamaque meg se rezzent. Hívös érdeklődéssel nézett parancsnokára; egy fejjel magasabb, tizenhét évvel fiatalabb és legalább harminc évvel nyugodtabb volt nála.

– Hogy mondta? Bárhonnan bárhova kell eljutnunk..;

14

– ... csak vízi úton közlekedhetünk – fejezte be Bourlamaque.

– Remek, találó megállapítás! De nemcsak így igaz, hanem úgy is, hogy bárhonnan bárhova *kell* eljutnunk, mindenhol el is *juthatunk* vízi úton. Nézzen ide! A Hudson-öböltől egészen a Mexikói-öbölig, ha nem is nagy hajókkal, de nagyobb csónakokkal végig lehet evezni. Elődeink meg is tették. És amerre jártak, erődöket építettek.

– Ezeket az erődöket kell majd megvédenünk – mondta tárgyilagosan Bourlamaque.

– De miért? Ez a dolog lényege? – kiáltotta Montcalm. – Nos, miért?

– Mert az angolok fenik rá a fogukat – mondta Bourlamaque. Meg is vonta volna a vállát, ha az nem mond ellent katonának, és vérmérsékletének.

– Az angolok viszont azért szeretnék megkaparintani az erődeinket – ütött az asztalra Montcalm –, mert mindegyik erőd éppen ott áll, ahol állnia kell. A lehető legkitűnőbb helyen, kedves barátom. – És Montcalm egymás után rábökött a főbb francia erődítményekre. – Vegyük a legfontosabbat, magát Quebecet. Hol van?

– A Szent Lőrinc-folyó torkolatánál.

– Ott bizony! Ahol kiszélesedik a torkolat, vagyis őrzi a tenger felől magát a folyót, és ezzel egész Oj-Franciaországot! A Frontenac erőd?

– A folyó felső végén. Ott, ahol a víz kilép az Ontario-tóból. Ez az erőd az ön logikája szerint, tábornok úr, az Ontario-tó felől védi a Szent Lőrinc-folyó két partját, vagy Új-Franciaországot.

– Ez az! – csapta össze a kezét Montcalm, meghazudtolva negyvenhét évét, és azt bizonyítva, hogy a délfrancia vérmérséklet füttyül a korra. – A George-tó az angoloké, de mit érnek vele, amikor ott van a Champlain-tó bejáratánál Ticonderoga, az egyik legnagyobb francia erőd, és az

15

meggátolja továbbjutásukat?! Márpedig a Champlain-tavon át hova juthatnának?

– Québec háta mögött, Montreajba – mondta Bourlamaque.

– Vagyis Új-Franciaország szívébe! – kiáltotta Montcalm. – Minden francia erőd fontos átkelőhelyen vagy folyamtorkolatnál, illetve valamelyik tó kifolyásánál áll őrt. Amíg a kezünkben vannak ezek a pontok, sérthetetlenek vagyunk!

Montcalm visszaült helyére, és csendesen hozzátette:

– Ide figyeljen, Bourlamaque! Azt hiszem, rájöttem valami igen fontos dologra, talán a legfontosabbra, ami pillanatnyilag a mi javunkra billentheti a mérleget. – Felemelte a könyvet, amit olvasott. – Ez a Frontenac nagy gazember volt, szeretett handabandázni, és nem nevezhető tiszta kezűnek sem, de civilizált európai és hívő katolikus léteére váHalkozott rá, hogy harci táncot járjon a tűz körül, és to-mahawkot villogtasson csak azért, hogy az indiánokkal való testvériségét bizonyítsa. A mi békés indiánjainkat meg is tudta nyerni, az öt törzs szövetségét, az irokézeket soha. És megfélemlíteni se tudta őket, mert nem volt elég ereje hozzá. XIV. Lajos sem áldozott sokat amerikai gyarmataira.

– Kötve hiszem, hogy mi most képesek legyünk arra, amire Frontenac és az öt követő kormányzók képtelenek voltak, beleértve a mostanit is – jegyezte meg Bourlamaque. – Ezzel a két ezreddel, amit hoztunk?!

– Achilles sérthetetlen volt, kivéve egy pontot. Így van? A fiatal tiszt bólintott. Montcalm folytatta:

– Ennek az angol-irokéz Achillesnek is kell lennie megsebesíthető sarkának. És le fogunk csapni rá.

– Tábornok úr tudja, mi az? -, kérdezte Bourlamaque.

– Nem – rázta a fejét Montcalm. – Még nem tudom. De ez lesz az első és legfontosabb dolgom, hogy kiderítsem. Hiszen ott leszünk a helyszínen.

16

A KÍGYŐ FEJE

Montcalm végre szemtől szemben állt Új-Franciaország kormányzójával. Ez lenne hát az a Vaudreuil, aki az igeragozásban nem ismeri, csak az egyes szám első személyt, amikor sikerekről van szó, és azonnal elfelejti, ha kudarcokról kénytelen beszámolni?! A főparancsnok – a kormányzó Jelentéseit olvasván – lelki szemével zsírpárnákba mélyen beágyazott, ravasz disznószemet várt, dinnyefejú, tömzsi emberkét, akL mindenáron nagy és még nagyobb akar lenni.

Kellemes meglepetést érzett. Karcsú, magas, ősz férfi nézett rá tengerkék szemével, és azzal a mosollyal szorongatta a kezét, ami csak a rég várt, felettébb szeretett vendégnek jár.

Készült erre a találkozásra, és elhatározta, hogy a kormányzó legyen akármilyen kelletlen, visszautasító vagy éppen goromba, ő kedves lesz és szeretetre méltó. De hát ennél az embernél senki sem lehet lekötelezőbb, barátságosabb, simulékonyabb. Rosszul ítélte volna meg?

Nem szabad csodálni, hogy Montcalm szeretett volna belelátni a kormányzó lelkébe, hiszen az évszázados törvényes rend szerint JJj-Franciaországban a mindenkori kormányzó volt a harci cselekmények irányítója, vagyis Mont-calmf elette. Ráadásul nem is tartoztak azonos miniszter hatáskörébe^ A főparancsnok a hadügyminiszternek volt felelős, a kormányzó a tengerészeti és gyarmatügyi miniszternek. Nincs az a kormány (ma sincs!), amelyben bizonyos vetélkedés ne lenne az egyes minisztériumok között; pénz-

17

ügyek terén mindenképpen van. Hát még a XVIII. század közepén Franciaországban, ahol a király – érezve, hogy ez az évezredes intézmény feneketlen szakadék felé száguld – „Utánam az özönvíz!” felkiáltással az életörömet hajhászta, fütyülve államra, népre, politikára, mindenre!

Montcalm – a kormányzó jelentéseiből – jól tudta, hogy nem szívesen látott személy Új-Franciaországban. Vaud-reuil félreérthetetlenül arra kérte miniszterét, hogy ne küldjön új főparancsnokot, megbirkózik maga az angolokkal. Ő – bizonygatta Vaudreuil –, aki egy régebbi kormányzó fia, itt született Amerikában, itt is nőtt fel, jól ismeri az ország sajátosságait, az őserdei harc minden fortélyát; *neki* van tekintélye a kanadai franciák és a szövetséges indiánok előtt. De mit tud egy anyaországi tábornok, aki most látja először a Nagy-tavakat, a Niagara-vízesést, az áthatolhatatlan őserdőket, a csak vízi úton megközelíthető, fából épített erődöket? Csak bajt csinál. Az angolok is azért szenvednek sorozatos vereséget, mert نفتi értenek az őserdei harchoz. A kormányzónak az volt a véleménye, hogy egyetlen kanadai harcos három angollal, de három anyaországi francia katonával is felér.

Hogy mégis derűs arccal, kedvesen fogadta Montcalmot? Nem volt ez alakoskodás. A kormányzó a mosolygó diktátorok típusához tartozott. A tüskés bozót meg a rózsa között is csak az a különbség, hogy a2 utóbbi szép és illatos.

Miközben tehát lebilincselő mosollyal nézett a tábornok szemébe, és két kézzel szorongatta a

jobbát, ezt gondolta:

„Egyszóval ezt a Hüvelyk Matyit küldték a nyakamra! A mitugrász, akarnok, nyüzsgő, lármás, erőszakos délfranciák közül való, akiktől az isten óvjon! Olyan ártatlarí pofával mered rám, mintha kettőig se tudna számolni. A hadügyminiszter rendszerint idióta arisztokratákat uszít rám. Mindegy. Ha már nem engem bíztak meg Oj-Franciaország védelmével, akkor mutassa meg ez a kerti törpe, mit tud. Én nem fogok fukarkodni sem a parancsokkal, sem a

18

tanácsokkal, ő meg – ahogy ez már lenni szokott – a fakanak megycsodálatos európai katonai tudományával.”

Hanem a hetek múltával – legalábbis magában – el kellett ismernie: a főparancsnokkal együtt dolgozni nem kellemetlen. Egyáltalán nem bizonyult önfejűnek. Rendkívül gyorsan felfogta és többnyire helyeselte az ő elképzeléseit. Sokat forgott a kanadai önkéntesek között, igyekezett megbarátkozni az indiánokkal is.

A kormányzó eleinte össze-összerezte, amikor Montcalm váratlanul felugrott, az asztalra csapott, pattintott az ujjával, vagy a vita hevében széles gesztusokkal majd az orrát verte le. De ehhez is, meg a fel-felcsattanó hangjához is hamarosan hozzászokott, és tudomásul vette, hogy a kis délfrancia tomboló haragját nem követi gyűlölködés vagy hosszan tartó „haragszom rád”.

Montcalm mindenekelőtt arról akart megbizonyosodni, hogy mi a legelső és legfontosabb feladat. A kormányzó évek óta fente a fogát az Ontario-tó déli partján épített angol erődre, Oswegóra, szemben Frontenackal. De csak taktikai indokai voltak, nem stratégiai, legfőképpen nem politikai. Magyarán: a franciák és a franciákkal szövetségben levő indiánok háborítatlan hajóját szerette volna biztosítani itt, az Ontario-tavon, és lehetetlenné tenni, hogy az angolok Ticonderoga és a Niagara erőd között váratlanul benyomuljanak kanadai területre. Tovább nem gondolkodott. Márpedig, Montcalm szerint, sokkal fontosabb az a hatás, amit az indiánok közt vált ki az első nagy csapás. De csak ha valóban az. Erről kellett megbizonyosodnia.

Megkérte hát a kormányzót, és utasította az alacsonyabb rangú kanadai parancsnokokat is, hogy ha Montrealba látogat valamelyik befolyásos, sok lelket számláló indián törzs főnöke, az Ohio völgyéből, délre a Tavaktól, vagy messze nyugatról, feltétlen ejtsék szerét, hogy találkozhasson vele.

19

– Nekünk a franciák testvéreink – mondta a törzsfőnök, és nyomatékkal bólintott.

„A harci maskara nélkül – gondolta a főparancsnok – milyen emberi közelségben érezheti magát a leeurópaibb európai is az ilyen vadonlakóval!” Meg is feledkezett kezdeti szorongásáról, és már nem erőlködött görcsösen, hogy mindenáron eltalálja a megfelelő hangot.

– A vadállatok bőrét az angolok is megveszik. Van úgy, hogy többet is fizetnek érte, mint a franciák. Mégis szívesebben adjuk a szőrmet a mi testvéreinknek, akik kitartanak mellettünk jobbanrosszban: járják velünk a vadont, megosztják velünk ételüket-italukat, és szívesen táncolnak velünk a tűznél, akár harci, akár ünnepi dalt énekelünk.

Montcalm hallgatott, és várta a folytatást. Tudta, hogy jön a „de”, mert kell, hogy jöjjön. Ám úgy látszik, váratott még magára.

– Az én népem békés vadász nép – folytatta az indián –, tiszteli a nagy Manitut, és nem bánt más törzseket, nem

20

rabolja el, ami az övék, és nem szed tőlük skalpokat. De mint te is tudod, aki a nagy vízen túli király ökle vagy, az öt törzs, amelyet ti irokézeknek neveztek, halálos veszedelmet hozott mindazokra, akik arrafelé élünk, ahol a nap este a vadonban nyugovóra tér. Mi nem felejtjük el, hogy a franciák, ahogy jó testvérekhez illik, velünk egy sorban harcolnak ezek ellen a rablók ellen és fehér szövetségesei, az angolok ellen. Ámde ahhoz, hogy a mi testvériségünk zavartalan és gyümölcsöző legyen, le kell vágni a kígyó fejét.

Megint egy költői kép – gondolta a főparancsnok. – Valóságos rejtvényfejtőnek kell lenni, hogy az ember követni tudja ezeknek az indiánoknak a szárnyaló képzeletét. Ez esetben mit jelképez a kígyó, és mit a fej? Talán ha türelmesen hallgatja tovább, kiöerül. Ráfüggesztette tehát élénk, nagy, barna szemét, és szinte szuggerálta, hogy folytassa.

– A kígyó – magyarázta a főnök – nesztelenül siklik feléd, és akkor mar meg, amikor a legkevésbé számítasz rá. De ha sikerül levágnod a fejét, amelyben a méregfogai rejtőznek, már semmit sem ér a teste, nyugodtan félrerúghatod, nem árthat többé.

– És ha levágtam a kígyó fejét, azzal vajon az öt törzs harciasságát is sikerülne megtörnöm?
– Ha két harcostárs közül meggyengül az egyik ereje, azt a másik is megsínyli. Sújts le, Nagy Király ökle, a kígyó fejére, és minden törzs, amely barát volt, testvérré válik, minden törzs, amely se ide, se oda nem húzott, barátta lesz, és az ellenség is elássa a harci bárdot, mert jobb békességben lenni az erőssel, mint harcolni ellene.

Nem kevesebbet állít tehát ez az Ohio menti indián, mint azt, hogy ha ő levágja a kígyó fejét, maga mögött tudhatja az eddigi barátokat, az eddigi semlegeseket, és semlegesítheti az eddigi ellenséget, vagyis az irokézeket. A kígyó feje? Egy európaít még lehet kérdezni, egy indiánt nem.

21

Ezek még a mesék korában élnek, amikor a három találós kérdésre *nem* válaszolni: egyet jelent a bukással. Neki úgy kell tennie, mintha értené, amit a főnök mond, és utólag kell megfejtenie a talányt. Hacsak ... Megpróbálkozik 6 is egy keresztkérdéssel.

– Te, törzsfőnök, az én helyemben hogyan tipornád el a kígyó fejét?

– A kígyó gyors, ravasz és veszedelmes, de az ember okosabb. Egy hosszú, erős ág, amely a végén villaszerűen szétágazik, képessé teszi az embert, hogy a kígyót a földhöz szorítsa, és a fejét széttapossa. Ha észrevétlen közelíted meg, mint emezt, és tudod, mivel és hol kell leteperni, győzől, és learathatod a győzelem gyümölcseit.

Montcalm feladta az egyenlőtlen küzdelmet. Végül is úgy döntött, hogy a kormányzóhoz fordul. Az itt született, gyerekkora óta ismeri az indiánokat, csak útba igazítja.

– Az anyaországból jövő széplelkeket gyakran rabul ejtik ezek a költői mesék – mosolygott a kormányzó. – Az indiánokkal komolyan számolni kell, de nem szabad őket komolyan venni. Megállás nélkül hazudnak. Nem úgy, mint mi, európaiak, hanem úgy, mint a gyerekek, akik elhiszik a saját hazugságaikat is. Ezt még csak fokozza a xum és a konyak, ami megnyerésük egyik leghatásosabb fegyvere, de, ezt majd tapasztalni fogja, varázssital, amely vadállatot és disznót csinál ezekből a büszke és nemes gyermekekből.

„A fene egye meg! – káromkodott magában Montcalm. – Idetalál nekem egy csomó jól hangzó frázist és előítéletet: az Európából jött fehér ember naiv, hiszékeny; az indián hazug és iszákos, vagyis megbízhatatlan. Mintha a be-szeszelt fehér ember nem lenne éppen olyan hasznavehetetlen! Eh! Legjobb, ha saját embereimhez fordulok.”

Levisj a helyettese? Hm. Az bizonyára udvariasan mosolyogna, és megkérdezné, hogy neki – Montcalm-nak – mi a véleménye. Ha pedig azt válaszolná, hogy még nincs vé-

22

leménye, éppen azért kérdezi őt, haladékat kérne, és megvárná, amíg lesz, nehogy ellenkeznie kelljen. Levist nem kérdezi.

Bourlamaque? Hűvösen mérlegelne, majd megállapítaná, hogy az indiánok a legkevésbé sem fejthetők meg a matematika egzaktságával. Bourlamaque-ot sem kérdezi.

Bougainville? Hát persze hogy ő! Az aranyos kölyök, a szolgálatkész hadsegéd, akire mindent rá lehet bízni, és meg is old minden összegubancolódtatott kérdéscsomót. A törzsfőnök kígyó-rejtvényének megfejtéséhez ihlet kell, és ha valakinek van ilyen, Bougainville az.

– Ahogy van francia kígyó, van angol is – mondta a fiatal tiszt, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne.

– Francia kígyó? – kérdezte Montcalm. – Az mi? És hol a feje?

– Hosszan nyúlik észak-déli irányban. A feje Ticon-deroga.

– A Champlain-tó! – kiáltotta Montcalm. Felugrott. – Kígyó, amely mélyen benyúlik az angol gyarmatba: a feje Albanytól egy ugrásnyira van. És ez azt jelenti, hogy az angol kígyó... Montcalm félbeszakította önmagát, és várta, hogy segédtisztje folytassa.

– ... a Mohawk-folyó természetesen – folytatta Bougainville. – Hozzászámítva az Oneida-tavat, meg azt a kis folyót, amelyik a fölös vizét az Ontario-tóba szállítja. És a kígyó feje Oswego, amely az Ontario-tavon át mar belénk. Tulajdonképpen – tette hozzá elgondolkodva – ez a kígyó torlaszolja el az utat az Ohio völgye és Új-Franciaország között. Igaza van az indiánnak. Az Erie-tónál áll La Boeuf erőd, tőle délre Venango, attól délre Duquesne... De mit érünk velük?!

– Megakadályozzák az angolokat, hogy benyomuljanak az Ohio völgyébe.

– Az igaz, főparancsnok úr. Viszont néhány száz mérfölddel keletre ők akadályozzák meg, hogy a mi indián-

23

jaink háborítatlanul elhozzák az Ohio völgyéből a prémet Montrealba. Ha így van, mire jó az egész Ohio-völgy?

– Akkor tehát – mondta a, főparancsnok majdnem ünnepélyesen – az első teendőnk: minden erővel lecsapni Oswegóra.

– Feltéve – jegyezte meg Bougainville –, ha nem arra kell minden erőnk, hogy megvédjük Ticonderogát. A Champlain-tavon végig rövid és egyenes út vezet Montrealba. Ézt az angolok is tudják. És egyre több jelentés szól róla, hogy a miénknél jóval nagyobb erőt indítanak útnak Ticonderoga ellen. Márpedig ...

– Ebben igaza van, Bougainville – mondta Montcalm.-A két kígyófej közül egyik fontosabb nekünk. És az Ticonderoga.

24

GYŐZNI ÉSSZEL KELL

Montcalm helyettesével és beosztott tisztjeivel Ticonderoga-ba vonult. Gyorsan és eredményesen kellett megerősíteni az erődítményt.

Minden lehetséges irányba felderítőket küldött, hogy idejekorán jelezzék az ellenség közeledtét, és hogy megghiúsítsák az angol felderítők tájékozódását. Türelmetlenül nézegette a naptárt. Már benn járnak júliusban, és ami itt történik, tulajdonképpen csak hadmérnöki feladat; neki fontosabb dolga lenne: Oswego.

Naponta küldte hát futárait a kormányzóhoz Montrealba a sürgető levelekkel: tájékoztassa már, mi történik az angoloknál! Tudta jól, hogy Vaudreuilnek óriási hírszerző hálózata van. Hozták a híreket az indiánok, a katonaszökevények; időről időre nyomkeresőkből és erdőjáró vadászokból álló kis különítményeket küldött ki a kormányzó, hogy angol foglyot ejtsenek, akit kikérdezhet. A tőlük szerzett adatokat összevetette az indiánok – szárnyaló fantáziával kiszínezett – meséivel, katonaszökevények han-dabandázásával. A ifoglyok többé-kevésbé-szavahihető adatokat szolgáltatottak, habár rendszerint sokkal nagyobbban tüntették fel az angolok erejét a valóságnál.

Elkövetkezett azonban a pillanat, amikor az óvatos kormányzó is biztosra vette, hogy ebben az évben már nemigen kerülhet sor Ticonderoga ostromára.

25

Ha az új brit főparancsnok, Lord Loudon nem lett volna rideg, merev, mindenkire toronymagasságból letekintő skót főnemes, bizonyára a haját tépi, és szüntelen káromkodik. Igaz ugyan, hogy több mint kétszer annyi kiképzett, anyaországi katonát hozott magával, mint amennyit Montcalm kapott Párizstól, de nem ámította magát azzal, hogy eleget. A franciák – ezzel is tisztában volt – kitűnően értenek az őserdei harchoz, és nem akart elődje, Brad-dock tábornok sorsára jutni, aki nekivágott azerdőknek, és toronyiránt vonult az egyik legnagyobb francia erőd, Du-quesne ellen. El is esett útközben, elpusztult katonáinak jó része. A felszerelés úgyszólván az utolsó szálig az ellenség kezére került.

Neki azért nem adtak négyezernél több angol katonát, mert megették a maszlagot, amit a franciák tállaltak fel ügyesen. Newcastle meg a többi arisztokrata főkolompos a királyi udvarban teli nadrággal reszketett, mert *elhitte*, hogy a franciák partra szállnak, és előzönlik Angliát.

Azt ígérték viszont, hogy mire megérkezik Amerikába, fegyverben áll egy egész gyarmati hadsereg. Ennek azonban nyomát sem találta, és hónapokig tartott, mire valóban összegyülekeztek. A lord szemlét tartott, és megállapította, hogy ezzel a szedett-vedett, fegyelmezetlen népséggel öngyilkosság lenne nekivágnia a hadjáratnak. Pedig eleinte úgy tervezte, hogy elfoglalja Frontenac erődjét, amely az Ontario-tó Szent Lőrinc-folyami kapuját őrzi, majd pedig az Erié- és az Ontario-tó találkozásánál épített Niagara erődöt ostromolja meg, ezzel teljesen kiszorítva a franciákat, az Ontario-tóról. Amikor azonban Albanyba érkezett, és az ottaniak hosszan és részletesen panaszkodtak, hogy a franciák és az indiánok valósággal létükben fenyegetik nemcsak a kisebb településeket, de magát Albanyt is, úgy határozott, hogy minden erejét Ticonderoga ellen fordítja.

Montcalm, ha mindezt nem is, de a lényegét megtudta,

26

és határozott. Két ezreddel Ticonderogában hagyta a helyettesét, Levist, azzal, hogy ha az angolok mégis támadnának, feltétlenül tartson ki addig, amíg ő meg nem érkezik a maga ezredeivel. Aztán felszereléssel és csapatokkal együtt Montrealba hajózott, persze, a Champlain-tavon végig, úgy, hogy az evezők se nappal, se éjjel meg nem álltak.

– Előkészületek – mondta gondterhelten a kormányzó. – Áthajózás a tavon. Kirakodás,

felvonulás, ostrom... Nem lesz ehhez kevés az idő, főparancsnok úr? Oswego több erődből álló védelmi rendszer!

– Nem hosszadalmas ostrommal, hanem rajtaütéssel foglaljuk el, kormányzó úr – válaszolta Montcalm. – Csak annyit kérek, adjon nekem két indiáncsónakra való elsőrendű felderítőt, akik elviszik a hadmérnökömet. Oswego közelébe.

– Hadmérnök? Mire jó az? Ezek a fiúk jönnek-mennek, mint a villám, mint a2 árnyék, és minden fontos értesülést megszereznek.

– Arra számítok is, amit tőlük megtudhatok, de éppen, mert erőrendszeréről van szó, ki kell puhatolnom a gyenge pontját. Ahhoz pedig szakemberre van szükség.

Míg a felderítők a tó túloldalán jártak, Montrealban mozgalmas napok váltották egymást.

A főparancsnok álló nap gyakorlatoztatta századait. A partraszállást és a hadfelszerelés kirakását ismételtette velük. *Q is* állandóan jejen *volt* Nem bízhatta másra. Oswego létfontosságú, és minden azon múlik majd, hogy gyorsan, észrevétlenül és váratlanul jelenjenek meg az erőd alatt. Márpedig ha a legénység egy része megfullad, vagy legalábbis félholtan húzzák ki a vízből, a csónakok közül csak egy-kettő felfordul, és főleg ha az ostromtüzérség fegyverei és muníciója süllyed el az iszapban, akkor... De pontosán ez az, amit el kell és el fog kerülni. Amíg a felderítők meg nem érkeznek, a főparancsnok minden ve-

27

zénylő tisztje, az altiszti gárda és a legénység partraszállási szakértővé kell hogy válják!

– Majd aztán pihen, kedves barátom – mondta a hadmérnöknek Montcalm, amikor megérkezése után azonnal jelentkezett nála. – Pillanatnyi késedelem nélkül hallani akarom, mit sikerült felderítenie.

– Oswego három erődből álló rendszer, főparancsnok úr – kezdte a hadmérnök.

– Három? – kérdezte összevont szemöldökkel Montcalm.

– Lenne. Ha a harmadikat nem hagyták volna félbe. Pedig tulajdonképpen az lenne az igazi, erődnek nevezhető támaszpont. Hosszú ideig istállóknak használták, most van benne valami katonai mozgás, de feltehetőleg csak átmeneti laktanyának használják.

– Ez tehát annyi, mintha nem is lenne.

– Annyi.

– A másik kettő?

– Az egyik a tóba ömlő folyó keleti partján áll. Nagyon szép, csillag alakú erőd. Ez szemmel láthatóan már erődnek épült, míg a másik, a régebbi, a folyó nyugati partján eredetileg szőrmeátvevő hely volt, és fokozatosan fejlődött erődé. Mind a kettő jól védhető indiánokkal és kézi fegyverrel felszerelt kisebb csapatokkal szemben, de tüzérségi tűz ellen, a fából készült védmű néhány óránál tovább tarthatatlan.

– Hogyan egészíti ki egymást a két erőd védelme?

– Tulajdonképpen a folyó jobb. oldalán, a keleti oldalon fekvő Ontario nevű erőd védi a nyugatit, a régi Oswe-gót. Mivel közvetlen a folyó torkolatánál állnak, a tó felőli oldal megtámadhatatlan. A régi Oswego bástyáin vannak ágyúk, de azok mind nyugat felé néznek. Kelet felől a folyó, illetve az új erőd védi. Az építők annak az elvnek az alapján telepítették a tüzérségi ütegeket, ahogy két jó barát hátát egymásnak vetve verekszik a támadók ellen.

28

– Köszönöm, őrnagy úr – nyújtott neki kezet Montcalm. – Nagyon hasznos értesüléseket hozott. Kérem, küldje hozzám a felderítők parancsnokát, ön pedig gyorsan pihenjen alaposan, mert hamarosan indulunk Oswe-góba.

A felderítők parancsnoka igazi új-franciaországi erdőjáró volt, aki mindent megtanult az indiánoktól, a nesztelen előnyomulástól a skalpolásig. Cserzett arcot, bőrruhát és mokasszint viselt. Magatartása különös vegyüléke volt a katonáénak, a civilének, a vadászénak és a hányaveti kamaszénak.

Montcalm részben elődeinek fiaskóiból, részben saját tapasztalataiból jól tudta, hogy ezekkel az emberekkel nem lehet megnyerni a háborút, de azt is tisztán látta, hogy nélkülük sem. Úgy próbálta leszerelni a bennük feszülő ellenkezést, hogy nem akart belőlük reguláris fr.pntkatonát faragni, ami eleve reménytelen volt, hanem hagyta, hogy úgy harcoljanak, ahogy tudnak, és érjenek el olyan sikereket, amilyenekre neki van szüksége. Felderítésben és a szárnyak biztosításában nem volt párjuk. Márpedig a szárnyakon elvérezhetett a legtokéletesebben kiképzett és felszerelt reguláris hadsereg is itt Kanadában. A szárnyak ugyanis mindig vagy a vadonban, vagy a vadon közelében álltak, illetve

haladtak. Az őserdei harcot és a terepet nem ismerő sorkatonaságot éppen itt lehetett idegileg felőröjni, és lesből megtizedelni. Hanem a kanadai franciák személyében – akik még az eke szarvára is ráakasztották a puskájukat, hiszen a szántóföldeken is folytonosan a „senki földjén”, a „határzónában” érezték magukat, és joggal –emberükre találtak az irokézek meg a velük együttműködő angol erdőjárók, a rangerek is.

Montcalm látta a parancsnok arcán a kelletlenséget. Nem őt tekinti ez a fickó a felettesének, hanem a kormányzót. No, majd leszereli!

– Parancsnok úr – kezdte Montcalm. – Azért beszél-

29

tem először a hadmérnökkel, mert a döntő az, amit öntől hallok. – És röviden elmondta a haditervét. – Kérem, válaszoljon őszintén, ön, aki ismeri az itteni viszonyokat, az angolokat, és közlőrl látta Oswego erődítményeit, lehetségesnek tartja-e ennek az ostromnak a sikerét ?

„Most lepipáltam az öreg fiút – gondolta kajánul, a kormányzóra célozva Montcalm. – Az olyan hiú fráter, mint ő, képtelen lenne egy kapitánytól megkérdezni, jónak tartja-e haditervét.”

Nos, legtöbb esetben ő, Montcalm sem kötötte a beosztottjainak az orrára távolabbi terveit, és megelégedett rövid, világos parancsokkal; ebben az esetben azonban célravezetőbbnek érezte, ha beavat valakit, aki közvetlen közelből ismeri a terepet meg a körülményeket.

A parancsnok szemmel láthatólag meglepődött. Ezt várta a legkevésbé. S noha ő is, mint a hozzá hasonló erdei harcosok, pillanatok alatt szokott határozni és cselekedni, most összevonta szemöldökét, és gondolkodni kezdett. Montcalm nem zavarta. Csak hadd döbbenjen rá a saját példáján, mennyivel nehezebb mérlegelni és dönteni, mint a felsőbb, főleg az anyaországból jött parancsnokok döntéseit tele szájjal ócsárolni.

Néhány percnyi töprengés után végre megszólalt a cserzett arcú, bőrzekés parancsnok.

– A terv megvalósítható, főparancsnok úr. Magam sem tudnék jobbat javasolni.

– Ezek után Montcalm még vagy egy órán keresztül faggatta az erdőjárót az Oswego. erődök legénységének számáról, harckészségéről, az oswegói kikötőben levő csónakokról, illetve bárkákról, a tóba ömlő folyó mélységéről, a tópart növényzetéről és az éjszakák hőmérsékletéről a tó déli partján.

– A szentségit! – törölte meg a gyöngyöző homlokát, amikor Montcalm végre útjára bocsátotta.
– Ez aztán érti a dolgát!

30

Az Oswego elleni támadás a katonák morgásának jegyében folyt le. Az átkelésnél azért morogtak, hogy megszakadnak az evezéstől, akkorát kell kerülniök. Hogyne morogtak volna, amikor Oswego egy viszonylag rövid egyenes vonallal összeköthető a Szent Lőrinc-folyó kapujában levő Frontenac erőddel! Ők meg sétaesónakázást tesznek, lehetőleg az istenverte sziklás partok tövében. Morogtak és eveztek. Sikertült is Ontario, vagyis Oswego jobb parti testvéreődje közelében kikötniök úgy, hogy egyetlen ellenséges csónakkal sem találkoztak egész idő alatt. Akkor kezdődött az újabb morgás.

Montcalm megparancsolta, hogy mindenekelőtt tegyenek partra néhány nagyobb ürméretű ágyút, és azokat azonnal ássák be a parton, a tó felé irányozva.

Hát normális parancsnok az ilyen? Az erődöt akarja ostromolni, és akkor egy mérfölddel arrébb, még kirakodás előtt, beásatja a tüzérséget a vízparton! De hát parancs, az parancs. Az ágyúkat kirakták, beásták.

Alltak már az ágyúk, és főíyt nagy káromkodások, lubickolások, iszapba ragadások közepette a csapatok és a felszerelés partra szállítása, amikor megjelent egy, néhány kenuból álló angol őrzőjárat; szokásos ellenőrzésüket végezték.

Amint megpillantották a franciákat, hanyatt-homlok eveztek vissza az erődbe, Montcalm pedig elrendelte a parti ütegnél a tüzékészültséget. (Az angolok elpucolnak, a főparancsnok tüzérségi tüzékészültséget rendel el. Nem ép az ilyen!) Hanem hamarosan újabb, ezúttal jóval nagyobb vízi járművek tűntek fel az erőd felől, és a rájuk szerelt tábori ágyúk és tarackok köpni kezdték a tüzet a rakodó franciákra. A lövedékek süvítvé közeledtek, és toronymagasra dobva fel a vizet, eltűntek a mélyben, jóval a franciák előtt.

– Rövid!

– Rövidi

31

A franciák jól hallották az angol tüzérségi megfigyelők kiáltásait. A tüzérek lövésre készen

várákoltak. A tüzerisztek pedig, annak megfelelően, ahogy a hadibárkák közeledtek, mindig állítottak egy kicsit az ágyúkon, fel-felillantva, hogy a főparancsnok tüzet vezényel-e. Montcalm azonban, miközben egyre gyorsabb munkára ösztökélte a kirakodókat, hidegvérrel várta, hogy a rohambárkák közeledjenek, pedig a lövedékek most már igen közel csapkodtak, sőt olyan is akadt köztük, amelyik a francia flottillán túl hullott a vízbe.

Végül is magasba emelkedett a főparancsnoki főveg, és megdördültek a francia ágyúk. Bömbölésük maga elárulta, n”gy hozzájuk képest valóságos játékszerek az angol hajókon levő mozsarak és tarackok. Amikor pedig az egyik lövedék a vezérbárka közvetlen közelében csapódott a vízbe, az angolok jobbnak látták visszavonulni.

Addigra mindenki elfelejtette, hogy ismételten a pokolba kívánta a főparancsnokot, amiért a parton ágyúkat állíttatott fel velük. Akkor már másért morogtak.

– Ennek a tüzerség a mániája! Alighogy beássa az ember az ágyúkat, már kergeti is tovább.

Ami igaz, az igaz. A főparancsnoknak esze ágában sem volt, hogy hosszadalmas ostromra rendezkedjék be. Ki akarta használni az ellenség megrökönyödését. Azt is tudta, hogy az Ontario erődben 2-300 katonánál nincs több.

– Honnan tudja ezt egy felderítő? – kérdezte a parancsnokot, amikor az még Montrealban beszámolt neki Oswe-góról.

– Megnézi, főparancsnok úr – válaszolta az erdőjáró. -Kiválasztjuk az erre alkalmas magas fákat, felmászunk, és távcsővel megfigyeljük, amit kell.

– De hát egy erődben mindenféle épület van. Ezekben tartózkodik a, legénység. Jönnek-mennek. Megszámlálhatatlanok.

– Van egy időpont, amikor a betegek és a szolgálatosok

32

kivételével mindenki az erőd főterén tartózkodik, főparancsnok úr, méghozzá zárt alakulatokban, úgyhogy számolni sem kell.

– Reggel, parancskiadáskor! – kiáltotta Montcalm. -így már teljesen hitelesnek fogadom el a számaid, parancsnok.

A katonák morogtak, de dolgoztak. Egész éjjel meg sem álltak: felállították az ágyúkat, köréje rakták a lőszert, kidőlt fatörzseket vonszoltak az ágyúk elé, és mellvédet építettek belőle. A réseket levágott ágakkal, kitépett bokrokkal, földdel, kövekkel töltötték ki. Ahova csak lehetett, kihegyezett karókat szúrtak, hogy azok megállásra kényszerítsék vagy felnyársalják a rohamozókat. Mire megvirradt, huszonnégy ágyú ásított Ontario erődre közvetlen közelből, úgy 150 méternyire a falaktól és bástyáktól.

Montcalm nem hagyta sokáig nyugodni a holtfáradt katonákat; nem azért hajszolta őket egész éjszakán keresztül. Mindenfelől felharsantak az ébresztőre szóló kürtök, és tíz percen belül megkapták a tűzparancsot is. A tüzet úgy adagolták – a főparancsnok terveinek megfelelően –, hogy egyetlen pillanatra sem maradt abba. Amikor pedig alkonyatkor elhangzott a „Tüzet szüntess!”, hiába mászták fel a megfigyelők a fák tetejére, semmiféle mozgást sem észleltek a-füstölgő romhalmazban.

Nemsokára jelentették Montcalm-nak, hogy titokzatos robbanások villannak odabenn, és csobbanások hallatszanak a folyó felől. Ez volt az, amire Montcalm számított. A legénység megsemmisíti a megmaradt fegyvereket és muníciót, tehát át akar szökni a nyugati oldalon levő erődbe. Csak hadd menjenek. És amikor emberei valóban észlelték, hogy csónakok, katonákkal megrakva, haladnak át a folyón, megparancsolta, hogy egyetlen lövést se adjanak le.

A tüzerék jólesően nyújtózkodtak, és az előző éjszakai munka és az egész napi szünet nélküli tüzelés után farkas-

33

étvággyal ették a dupla vacsoraadagot, és itták melléje a tripla konyakot, Már előre élvezték, mekkorát alusznak majd, igaz, csak az ágyúk tövében, de ennyi törődés után az is mennyi gyönyörűségnek tűnt. Ezért nem akartak hinni a fülüknek, amikor az új parancsokat meghallották.

Már nem is morogtak: hangosan szentségeltek, de egész éjjel dolgoztak: ástak, cipeltek, ácsoltak, és csak a hajnali szürkületben értették meg, hogy nem dolgoztak hiába. Szemben ott állt Oswego negyed mérföldnyire a folyó túlsó partján, úgyszólván nyitva, mint mikor valaki szétrántja a mellén az ingét ezzel a felkiáltással: – Ide lőjete! – Védtelenségét még csak aláhúzta a sebtében, szózhordókból összetákoltt mellvéd, amely fölött és alatt ágyúcsövek néztek szembe a hús nehézgyű mögött álló, tűzparancsot váró franciákkal. És akkor következett a reggeli fürdő.

– Azzal egyidőben – mondta Montcalm a kanadai önkéntesek parancsnokának –, hogy megkezdjük Oswego ágyúzását, ön csapataival és az indiánokkal átkel a folyón. Egy óra járásnyira van egy gázló, ott az úszni nem tudók is átjutnak. Aztán közelítsék meg az erődöt, amennyire csak lehet, és tüzeljenek mindenkire, aki csak moccan odabenn. Célozzanak jól. Azon múlik, hogy mikor mehetünk haza.

A katonáknak már morogni se volt erejük; csüggedten lógatták az orrukat. Egy, sőt két ilyen éjszaka után most még hajnali fürdő is! Igaz, augusztus közepe van, mire át-kecmeregnek, kisüt a nap, de a víz átkozottul hideg, a tóé is, nemhogy a folyóé; eláll az ember lélegzete, ha csak belelép, pedig közel a torkolathoz, biztos hogy nem bokáig, de nem is térdig ér!

Aki még nem gázolt át ismeretlen 10-15 C-fokos folyón, amelyről nem tudja, hogy a következő lépés nem rántja-e feneketlen örvénybe, miközben a feje felett kell tartania a puskáját, a lőporszaruját és egyéb, vízre kényes tárgyait, az nyugodtan mosolyoghat a kanadaiakon. Az pedig, aki

34

legyint: – Hiszen ezek önkéntesek, úgy kell nekik! – vegye figyelembe, hogy az „önkéntes” csak szóhasználat. Ha a kormányzó hadba hívta a fegyvert forgatni képes férfiakat, azok minden késelem és zokszó nélkül bevonultak. Az otthon maradt asszonyok, gyerekek és öregek szántottak, vetettek, kapáltak, arattak, és elvégeztek minden szükséges munkát, pedig igen gyakran megtörtént, hogy megjelentek ott a „harmadik embernek”, az intendánsnak a megbízottai, és elvitték bagóért a termés jó részét, hogy legyen mit ennie a hadseregnek.

Ha csak az átkok századrésze fog, Montcalm menten összerogy és kiszerved.

Pedig tudta, mit csinál. Azért hajtotta egész éjjel a katonáit, azért akarta, hogy reggelre új pozícióban álljanak az ütegek, mert tisztában volt vele, hogy az erőd parancsnoka és a tisztjei ebből ítélik meg, hány katonával is ostromolja ő az erődítményüket. Így legkevesebb a háromszorosára becsülik majd a franciák számát. Ha pedig egyszerre csak felbukkannak a túlsó oldalon is, és egész nap lövik az erődöt, ha csak kézfegyverekkel is, ez azt a látszatot kelti, hogy még többen vannak. Márpedig el akarja érni, hogy a védők kilátástalannak érezzék a helyzetüket.

Akár mennyire is fontosnak tartotta Oswego bevételét, tudta, hogy még csekély emberveszteséget setű engedhet meg magának. Rohamról tehát szó sem lehet. Ki tudja, mikor kaphat Új-Franciaország akár csak újabb két ezredet is? Másfelől mint tapasztalt katonát, tudta, hogy egy ügyes blöffel gyakran könnyebb csatát nyerni, mint a legklasszikusabb haditechnikával.

Persze a szerencse se kutya.

Amikor a sereg elgyávul, hitét veszti, mindig új” erőt ad, ha a parancsnok megjelenik köztük, és ki-ki láthatja rajta, hogy ő bízik, tehát nincs veszve minden. Az erőd parancsnoka is ezt tette, és maga járt ágyútól ágyúig, hogy-Jobb

35

célzással, eredményesebb találatokkal felrázza az embereit. Ám akkor csapott be egy robbanólövedék a közvetlen közelében, és egy tenyérnyi repesz valósággal kettémet-

Amikor – nem sokkal a franciák elvonulása után – két angol felderítő elvetődött Oswego-ba, nem talált ott egyebet füstölő romhalmaznál.

A történelem nem matematika, és nemegyszer előfordul, hogy az, ami igen-igen hasznosnak, nagyon-nagyon pozitívnak látszik, végül is éppen az ellenkezőjét zúdítja az örömmámorban úszó nyakába. Ki tudja, hogy nem éppen Oswego katasztrófája volt-e az a félrevert harang, amely felébresztette az angolokat? Ki tudja, hogy nem az Oswego-t romba döntő robbanások rázkódtatták-e meg a meg-mozdíthatatlannak látszó angol felső köröket? Tény, hogy leáldozott a fafejű arisztokratáknak; pirkadt a hajnal. F3 ez a napfelkelte a franciáknak sem sok jót ígért!

36

KRIMI A VADONBAN

Bougainville odakocantotta körmét a főparancsnok ajtajához, majd a résnyire nyitott ajtón át belépett a szobába. „Páratlan fickó – gondolta Montcalm. – Senki ilyen finoman, ilyen személytelenül be nem tud jönni. Ez a fiú szárnysegédnek született. Ráadásul jó szeme is van, és szenvedélyesen érdekli a körülötte levő világ.”

– Tábournok úr! – jelentette Bougainville. – Az urak megérkeztek.

„Micsoda stílusérzéke van! Vigyázzban áll, és mégsem mereven, pontosan úgy, ahogy az alkalomnak megfelelő” «* nyugtázta hadsegédének tökéletes segédtszti mozgását Montcalm. Hangosan ennyit mondott:

– Jöjjenek be.

– Tegyétek magukat kényelembe – fogadta vendégeit Montcalm, mintegy jelezve, hogy kerülni akarja a formáságokat. És hozzátette: – Nem parancshirdetésre, nem tisztí értekezletre, nem haditanácsra kérttem ide önöket. Talán félhivatalos baráti beszélgetésnek nevezhetném. » Rápillantott Bougainville-re: – Kérem ...

A szárnysegéd felpattant, kinyitotta az-ajtót, intett. És kitárta.

Míg egy fiatal katona felszolgált a konyakot, Montcalm a tisztjeit vizsgálgatta. Egyévi szolgálat alatt volt módja; hogy megismerje őket. Most mégis azon töprengett, hogy ebben a különös ügyben számíthat-e rájuk. A háborúban mellette állnak, az biztos. Tudnak dolgozni, nélkülözni, készek a bőrüket kockáztatni, ha szükséges. De más dolog az

37

angolokkal meg a velük szövetséges indiánokkal szembeszállni, és más dolog fülelni, nyomozni, bűnök után szaglászni. Pedig ezt fogja tőlük kérni.

Mindegyikben megbízhat, ebben biztos volt. El nem jár a szájuk, a bűnt sem anyagi érdekből, sem vakságból nem fogják pártolni, de hogy segítenekre ...

Levis? A harmincnyolc éves, elegáns, sima modorú helyettese, akinek az a vezérelve, hogy az ember legyen jóban mindenkivel. Pedig éppen ő volna a legalkalmasabb rá, aki... Majd meglátjuk.

Bourlamaque? Igaz, tizenhét évvel fiatalabb nála, mégis barátjának tekinti, szívesen mondja el neki gondolatait, mert érzi, hogy megérti őt, bele tudja élni magát Mont-calm személyes és közéleti gondjaiba. Megérteni tehát ezt is megérti majd, de hogy segíteni tud-e?

Bougainville... Hát nem furcsa? ő is harmincéves, mint Bourlamaque, mégis kölyöknek érzi. Aranyos, jó modorú, kedves kölyöknek, akibe rengeteg képzelőerő szorult, és olyan érzékenyen reagál a, külvilágra. Ő, igen... Rá számíthat, habár bűnügyben...

A kínos csendre rezzent fel gondolataiból. Felemelte por harát.

– Egészségünkre!

Ittak. Majd amikor a poharak visszakerültek a tálcára, Montcalm hátradőlt a székében, és beszélni kezdett:

– Egyre többet töprengök azon, mi módon lennének képesek sokkal jobban kihasználni a rendelkezésünkre álló emberi és anyagi állományt, mivel utánpótlásra nemigen számíthatunk. Tudom, hogy a fogunkhoz kell verni a garast egyfelől, hogy másfelől, ahol szükséges, bőségesen tudjunk adni. Nos, amióta ezeket mérlegelem, mindinkább szemet szűr nekem az az élet, ami Quebecben és Montrealban folyik. Rendkívül költséges élet ez! Mi magunk, akik akarva-akaratlan részesei vagyunk a vendégeskedéseknek, báloknak, úgy is, hogy időről időre nemcsak eleget

88

teszünk a meghívásoknak, de meg is hívunk sokakat, tudjuk, hogy hihetetlen összegeket emészt fel az ilyesmi.

Montcalm szünetet tartott. A többiek is hallgattak, és gondolatban igazat adtak a főparancsnoknak.

Különösen télen, amikor Új-Franciaországot elvágta a világtól a befagyott Szent Lőrinc-folyó vastag jege, estély estélyt, bál bált követett, de napirenden voltak az ebédmeghívások és a szánkós kirándulásokkal egybekötött nagy mulatások is. Ez így igaz, de hova akar kilyukadni a főparancsnok?

– Például Bigot – mondta a tábornok, és elhallgatott Az intendáns, vagyis a királyi kincstár megbízottja, Új-

Franciaország második embere valóban a gavallérok gavallérja! Naponta húszan hivatalosak hozzá ebédre! És micsoda ebédekre! Az intendáns asztaláról nem hiányzik -az angol blokád ellenére sem – egyetlen olyan ínycsfalat, ami a királyi udvarnál meg a francia főnemeseknél dívik. És micsoda palotája van! Tánctermének galériájáról a meg^ hívott polgárok nézhetik a nemesifjak táncát. Sőt, Bigot fenntart egy tánctermet a népek is!

– Megpróbáltam számolni – jegyezte meg végre Mont-calm. – Szédületes összegeket hoztam ki, mindenképpen a sokszorosát annak, mint amennyi jövedelme egy intendánsnak lehet. És nem ő az egyedüli, aki jövedelmén felül él. Ami engem illet, hamarosan rákényszerülök, hogy adósságokba verjem magam. Én azonban csak olyan jövevény vagyok itt, aki alkalmazkodik a helyi társadalmi szokásokhoz. De honnan veszik ők a ver&ailles-i stílusú életvitelhez szükséges tömértelen pénzt?

Montcalm elhallgatott. Sorban mindegyik tisztje szemébe nézett. Majd ezt mondta:

– Attól tartok, uraim, nem is az angolok Új-Franciaország fő-fő ellenségei. Én kész vagyok rá,

hogy ezzel a belső ellenséggel is megküzdjek, de hát sejtésekkel, feltételezésekkel, fantazmagóriákkal nem traktálhatom a, had-

39

ügyminisztert. Bizonyosság kell. És ehhez kérem az önök közreműködését.

Az elkövetkező órák folyamán nagyon is egyetértettek abban, hogy túlon túl járatlanok a pénzügyekben, kereskedelemben, rejtelemszámba mennek a bizonylatok, illetmények és egyéb hivatali és számviteli szabályok. De azért őket se ejtették fejre! Találhatnak alkalmat és módot rá, hogy Bigot-nak és beosztottjainak a körmére nézzenek.

Talán egy hónap telt el ezután. Az intendáns bizalmi embere, Cadet, a főhadbiztos, vagyis a katonaság élelmezésének főnöke, valósággal berobbant Bigot-hoz:

– Szaglászna utánunk!

– Kicsoda? – vontatissa homlokredőit Bigot.

– A tábornok meg a ficsúrok.

– Beszélj érthetőbben – mondta kedvetlenül Bigot. Mert igaz ugyan, hogy megbízott Cadet-ben, aki főhadbiztos-ként legalább olyan, ha nem nagyobb üzleti érzékről tett tanúságot, mint ezt megelőzőleg, amikor az apjától örökölt mézarszéket virágoztatta fel, de az felborzolta a hátán a szőrt, ha kibújt belőle a hajdani tehénpásztor.

– Erődről erődre, őrhelyről őrhelyre járnak, és ott mindenbe beleütik az orrukat.

– Tudok róla – legyintett Bigot. – Ellenőrzik a helyőrségeket. Engem is értesítettek róla, sőt segítségemet is kérték. Ez katonai ügy. Nincs benne semmi rendkívüli.

– Nekem nem tetszik – rázta fejét a főhadbiztos. – Közben kiderülhet valami.

– Ezek nemesek és tiszték – magyarázta Bigot, némileg a tanító hangján, aki elemi dolgokra okítja a nebulót. – A kardhoz értenek meg a becsülethez. Ami addig tart... Mi tudjuk, meddig tart. Nem hiszem, hogy akadna egyetlen parancsnok a vadonban, aki köpne, pláne aki tanúskodna. Meg aztán nem a főparancsnok a főparancsnok, ha-

40

nem a kormányzó, aki pedig a markunkban van. Egyszóval : bízzál, kisfiam, az öreg intendánsban.

Hanem azért szöveget ütött a fejébe a dolog; utánanézett, hogy a helyszíni ellenőrzés előtt milyen adatokat jegyeznek fel Montcalm és tisztjei. És megnyugodott. Ahogy elképzelte: néhány futó pillantást vetettek az egyes erődökbe és őrhelyekre irányuló utánpótlás dokumentumaiba, és unottan visszaadták a hivatalnokoknak. Az erődökben pedig (erről is megbizonyosodott az óvatos Bigot) nem számoltak át semmit, nem mértek utána semmit, az anyaországi tisztokra jellemző felületességgel végezték az ellenőrzést. Azt is természetesnek tartotta az intendáns, hogy az egyik tiszt az ágyúk, a másik a kézfegyverek, a harmadik a különleges lövedékek iránt érdeklődött. Régi dolog, hogy mindegyiknek van valami bogara, minden egyébre fütyül.

Bougainville úgy érezte, hogy neki jutott mint legfiatalabbnak a legnehezebb feladat. A puskaport ellenőrizni! Pedig nem mérhető le, hanem ránézésre kell megállapítania, annyi van-e, amennyit a számlák feltüntettek.

Szándékosan nem beszélt a puskaporról. Alaposan megsejmelte a legénységet, az erőd kórházában a betegeket és azok ellátását* Megkóstolta a legénység ebédjét, elmagya-ráztatta a tüzeikkel az ágyúk” kezelését, lögyakorlatot tartott, még a latrinákat is ellenőrizte, és csak azután, mintegy mellékesen, kérdezte, hol tartják a puskaport.

A parancsnok maga vezette a löporraktárba. Bougainville-nek gyorsabban dobogott a szíve. Most dől el, hogy hiába töltötte-e az idejét.

A raktár az erőd területének legmagasabb pontján épült, pusztá köre. Szabály szerint dupla fala volt, és a két fal között homokkal töltötték fel, hogy meggátolják egy esetleges eltévedt golyó behatolását. A tető alatt, a padláson is fél méter vastag homokréteg feküdt.

41

*--Mint láthatja, ezredes úr – mondta az erőd parancsnoka –, az óvórendszabályokat tökéletesen betartjuk.

– Látom – bólintott Bougainville. – Csak egy kicsit szorosan állnak egymás mellett a hordók.

– Nem tudtuk másképp megoldani – szabadkozott a parancsnok –, egy hónapja kaptunk utánpótlást, és szűken vagyunk.

–Aha – intett hanyagul Bougainville. – Azokat a hordókat kapták legutóbb, amelyeken zöld

számok vannak, ugye?

– Igen, azokat.

– Milyen furcsa – mondta Bougainville csodálkozva. – Mintha ezek a hordók kisebbek lennének, mint a régebbiek. Ezekbe kevesebb puskapor fér, mint amazokba?

– Nem, nem – rázta fejét a parancsnok mosolyogva. És közben azt gondolta, hogy nem hiába nézik le ezeket a Franciaországból szalajtott tiszteteket. Ez se látja, ami az orra előtt áll. – Mindegyikben ugyanannyi van. – És megmondta, mennyi.

Bougainville bólogatott és számolt. Majd megvonta a vállát, annak jeléül, hogy kisebb gondja is nagyobb ennél, és sarkon fordult.

– Ja, igaz – mondta, mint akinek most jut eszébe valami, ami szintén nem lényeges –, miért a friss löport használják, miért nem a régebbit? Nem mintha nem volna mindegy, de eszembe jutott.

– Mindig a régebbit használjuk, ezredes úr. Persze egy hordót kibontunk, kipróbáljuk, de a többit félretesszük, ha különben nincs vele semmi baj.

–* Egyszóval egy hordónyt le kell vonnom a végeredményből – állapította meg magában Bougainville, de akkor már másfelé nézett, és nem is válaszolt a parancsnok szavaira. Azt kérdezte, hogy az erőd mellett táborozó indiánok milyen törzs tagjai.

42

Montcalm-nak könnyebb volt a dolga, mint a segédtisztjének. Tizenkét új ágyút egyeztetett Ticonderoga erődjében. Csak nyolcat talált.

Bourlamaque-nak az volt a feladata, hogy Frontenac erődben ellenőrizze az újonnan szállított puskákat. Szerencséjére kiderült, hogy még ki sem szedték a ládákból. Erre felbontatott egyet, megszámlolta, hány puská van benne. Aztán már csak szoroznia kellett. Itt is kevesebb volt az egynegyed részével, akárcsak a Niagarában a löpor.

Levis kapta a legeslegkönnyebb leckét, mégis az övé volt a legnehezebb, mert a legkilátástalanabb. Mivel ő egy szépasszony kedvéért időről időre megfordult a nem éppen előkelő kereskedők, szállítók és más hasonlók, az államból, katonaságból meg a lakosságból élő népség urakat majmoló társaságában – úgy gondolták, talán nem lesz feltűnő, ha”valamivel több érdeklődést mutat ügyleteik iránt, mint eddig.

Ha ebben a társaságban nem, vajon hol található valami nyomot, valami támpontot? Talán magukban a kincstári raktárakban? Három ilyen nagy raktár is van. Az egyikben a sorkatonaság utánpótlását tárolják, a másikon az önkéntesekét, a harmadikban halmozzák fel a színes szalagoktól kezdve a puskákig mindazt, amit bennszülött szövetségeseik a harcban való részvétel fejében kapnak. Mi lenne, ha azt mondaná, hogy a legkorszerűbb fegyvereket kívánja látni? Ellenőrzésre feljogosító papírja van, és ez olyan kívánság, ami nem keltheti fel senkinek a gyanúját.

Mind a három kincstári raktárban egyforma szívélyes-seggel fogadták, mindenütt maga a raktár igazgatója kalauzolta, mutatott, magyarázott; bármit megnézhetett, amire csak kíváncsi volt. Bigot bizonyára lelkükre kötötte, hogy tanúsítsanak olyan készséget, mintha csak ő maga fogadná öfelsége tisztjeit.

Amikor a harmadik raktárházat is elhagyta, Levis tisztá-

43

ban volt vele, hogy az ottani sürgés-forgás korántsem olyan zürzavaros, mint amilyennek látszik. A raktárba tehát a különböző kereskedők beszállítják az árukat, ott azokat megfelelő rendben tárolják, és lajstromba veszik, majd pedig a szükségletnek megfelelően felszerelik vele a harcba induló alakulatokat, illetve elszállítják az utánpótlást az erődökbe és harcálláspontokra. Honnan kerülnek az áruházaiba ezek az anyagok? Levis óvatos kérdéseire csak ködös válaszokat kapott.

Elgondolkodva poroszkált Québec utcáin (erre az alkalomra lovat nyergeltetett, nem kocsiba ült), és szórakozottan nézelődött. Az intendáns palotájának közelében járt, amikor megpillantott egy nagy raktárházat.

Furcsa dolog ez. Hányszor elhajtattott már mellette, és sohase tűnt fel neki. Ott van, hát ott van. Eszébe se jutott, hogy gondolkodjék rajta, mi célt ,szolgál. Nem áruház volt. Az ekhós szekerek éppúgy ki-be jártak tágas udvarán, mint a kincstári raktárakéin, és magánszemélyek itt sem vásárolhattak; nem volt benne nyilvános bolthelyiség. Már-már megbiztatta a lovát a sarkantyújával, hogy beléptessen az egyik tárt kapun, amikor segítségére sietett a szerencse.

– Istenemre, ez Francois Gaston duc de Levis, a Szent Lajos-rend lovagja! – kiáltott egy férfi a háta mögött. -De hát meg sem ismeri hajdani kenyeres pajtását!

Levis megfordult. Néhány lépéssel mögötte nyúlánk, hozzáTiasonló korú férfi állt; a francia kereskedelmi tengerészek tisztí uniformisát viselte.

– Léon! – kiáltotta Levis, és-egyetlen lendülettel a földön termett. – Kedves barátom, hogy kerülsz te ide?!

Amikor befejezték az evést (mert” Levis természetesen azonnal hazacipelte, és pompás ebédet szolgáltatott fel neki), egy kitűnő évjáratú bordóit szopogatva, a hajdani ka–, tonacimbora elmondta rövid történetét:

– Tudod, komám, ez a katona sorsa. Valami szerencsét-

44

len repeszdarab a karomba fúródott, és olyan rossz helyen, hogy utána ilyen maradt. – És mutatta, hogy nem tudja, egészen felemelni, s hogy a keze sem mozog tökéletesen. -Gondoltam, keresek magamnak valami olyan kenyeret, ami mégis hasonlít valamennyire a katonáskodás úri mesterségéhez.

Múlt az idő. Mindkettei megfedekeztek Quebecről. Sorra vették a régi bajtársakat: ki-ki elmondta, mit tud és mit nem tud róluk. Léon már a harmadik butéliát bontotta fel, mert a bordóit ő hozta; egy bordeaux-i kereskedelmi vállalat hajóján teljesített szolgálatot.

Levis – kissé már kapatosan – átölelte Léon vállát.

– Te, kiskomám! Akár hiszed, akár nem, főparancsnokhelyettesnek lenni se tartozik a legszebb álmok közé. Most például nyomozok. – Elnevette magát. – Csak nyomoznék, ha te rám nem kiabálsz ott a raktárház előtt.

Amint kimondta a raktárház szót, kijózanodott.

– Te, Léon! Nem tudod véletlenül, micsoda raktárház az, ami előtt találkoztunk?

– Már hogy ne tudnám! Éppen onnan jöttem kifelé. Mire egy hajórakomány árut behordat a hajóról az ember, kiloholja a lelkét. Ja, igen, azt kérdezted, hogy miféle raktár; muris, hogy te kérdezed tőlem, de hát értem, te katona vagy, mi dolgod lenne az ilyen piszkos kereskedelmi ügyekkel?,

– Piszkos? – ütötte fel a fejét Levis.

– A kereskedelem mindig piszkos – legyintett Léon. -Szóval Claverie-nek hívják a tulajdonost. Idegzállítunk mindent a világon, amit hozunk. Tulajdonképpen kényelmes, egy hangyajárás, aztán kész. És igazán nem szűkmarkúak.

– Ezt hogy érted? Léon kissé zavarba jött.

– Tudod, pajtás, a kereskedelmi tengerészt nem tömik arannyal! Mindegyik a csempészésből keresi meg, amire

45

szüksége van. De én az ilyesmihez túlságosan úr vagyok, vagyis ügyetlen. Ajándékot azonban elfogadok.

– De miért adnak a kereskedők ajándékot? – kérdezte Levis, mert gyanította, hogy nyomon van.

– Nézd, Francois, ezeknek mindig vaj van a fejükön, és már eleve megkennek mindenkit, aki jártathatja a száját, ha észrevesz valamit.

– És te észrevettél valamit ?

– A fenét! Nem is érdekel. De mindig jelentős pillantásokat vetek a főnökre, sőt időnként rá is kacsintok, ebből Q arra következtet, hogy meg kell kennie. Én meg hagyom magam. Ronda dolog, mi?

– És mondd, mit szállít ide a céged ?

– Mindent.

– Talán még fegyvert is?

– Hát persze, teljes katonai utánpótlást, beleértve ”z élelmet meg az indiánoknak *való* kacatokat is.

– De hiszen azt a minisztérium küldi az intendáns által összeállított igénylés szerint!

– Lehet, hogy az utóbbi időben ez megváltozott. Maga Bigot egyezett meg a főnökömmel.

Amikor Levis egyedül maradt, órákig kínozza magát, hogy megértse, amit Léontól hallott.

– Egyszóval – dűnnyögte már vagy kétszázadszor – a bordeaux-i kereskedő leszállítja az árut ennek a Claverie-nek. Az fizet érte. Ha most Claverie továbbszállítja a három nagy kincstári raktárnak, azok kifizetik Claverie-nek. Amennyivel drágábban, az Claverie tiszta haszna. Tegyük fel, hogy ő a haszon egy részét átadja Bigot-nak. Csakhogy ez annyira egyszerűfniint egy pofon. Ha így van, minden számlát Claverie állít ki mindhárom kincstári raktárnak, minden, szállítmányról. Lehetetlen!

Első látásra lelepleződik a csalás, bármelyik gyakornok felismeri.

46

órákig forgolódott ágyában, képtelen volt elaludni. Végül is elhatározta, hogy valami ürüggyel belepillant itt is, ott is, amott is egy-egy számlába.

Másnap kialvatlan volt és bosszús. Három számla – három név, egyik se Claverie. Egyszóval a királyi raktárak *nem* Bigot emberétől vásárolják az utánpótlást.

Ebéd helyett csak étvágytalanul turkálta a tányérján levő valamit, „amiről nem is tudta, micsoda voltaképpen, aztán ledőlt egy kicsit. Már-már elnyomta az álom, amikor hirtelen talpra ugrott, és ezt kiáltotta:

– Hát azoknak honnan van árujuk, akik a királyi raktáraknak szállítanak? Én ökör! – dühöngött Levis. – Hogy ez nem jutott eszembe! Claverie Bigot megbízható embereinek eladja az árut, azok pedig a kincstárnak. Ámbár... ki tudja, hány kézen megy át, és hánszorosára emelkedik az ára, mire a király raktáraiba jut! De hát hogy lehet ezt fülön csípni ?

Másnap Montcalm megérkezett. Neki mint gazdálkodó földbirtokosnak több gyakorlati érzéke és tapasztalata volt, mint Levisnek.

– Számlamásolat ”vagy tételes átvételi elismervény! -kiáltotta. – Valamivel igazolnia kell a hajóskapitánynak otthon, hogy a címzett megkapta és a feltüntetett mennyiségben kapta meg az árut. Meg kell szereznie Léontól egy tucatnyi számlamásolatot vagy átvételi elismervény másolatát.

– Nem fogja megtenni – rázza fejét Levis. – Miért vállalna ekkora kockázatot ?

– EzzeJ bebizonyíthatná, hogy valóban francia úriember – ütött az asztalra Montcalm.

Már vagy egy órája beszélgettek – boncolgatván Léon lelkét, Levis és Montcalm lelkét –, hogy ezt a kényes feladatot kellő diszkrécióval, mégis sikerrel oldhassák meg, amikor – mint ahogy mondani szokták – Montcalmnak

47

leesett a tantusz: Levisnek nem fülk a foga Léon megkörnyékezéséhez.

– Jól van, na – legyintett a főparancsnok. – Mutassa be nekem azt a Léont, majd én beszélek a fejével.

*– Ennek nagyon örülök – mondta meggyőződéssel Levis.

– Azt elhiszem – bólogatott jelentőségteljesen Montcalm. – Elkomorodott az arca. – Kétes ügy... Igen. Valóban kétes ügy, és veszedelmes is. Szükségünk van rá, hogy megkapjuk a másolatokat, és azok segítségével leleplezhessük Bigot-t, vele együtt mindazokat, akik körülveszik, és milliókat lopnak el abból, ami úgysis egyre kisebb mennyiségben érkezik Franciaországból. De fölöttébb veszedelmes is, ha kitudódik, hogy miben sántikálunk. Akkor is a teljes vereséggel játszunk, ha Bigot tovább folytathatja piszkos ügyleteit, akkor is, -ha tudomására jut, hogy mi már tudunk valamit, és bizonyítékokat gyűjtünk.

Levis bólintott. Belátta, hogy a főparancsnok személye-; sen nem avatkozhat bele ilyen sötét ügybe.

– Bougainville – mondta rövid töprengés után Montcalm. – Ha ,kipattan a dolog, elcsapom mint hadsegédet; Amúgy is parancsnokot akarok belőle csinálni. Jó képessé-; gü fiú, ilyeneknek nem vagyunk bőviben.

Így aztán Léon nem Montcalmmal, hanem Bougainville-lel találkozott. Levis mind a kettőjüket meghívta baráti vacsorára. Bougainville azonnal lecsapott Léonra. Itatta és kérdezte.

Eleinte tiszték és hölgyek koszorúja vette őket körül, mert Léon a maga cinikus módján, fanyar humorral válaszolgatott Bougainville naiv, nemegyszer gyermeteg kérdéseire; kereskedelemről, hajózásról, Bordeaux-ról, kalózokról és más hasonlókról.

Egy idő után azonban elfáradtak, mert kiapadt Léon humora is.

Csak Bougainville nem unta el a dolgot, sőt – ahogy főr

48

gyott a hallgatóság – mind komolyabb és komolyabb, mind részletekbe menőbb kérdéseket tett fel.

Léon eleinte bosszankodott, azért is mártogatta vitriolba a válaszait, de aztán ő maga is hangot váltott. Különösen; amikor egyedül maradtak.

– Édes öregem – mondta kissé botladozó nyelvvvel, úgy éjfél után egy órákor, amikor már pertut ittak. A mellére bökött. – Ez itt nemesember, úriember. Vagyis. van becsülete. És ha az, kérdezted te, édes öregem, miért nem hagyta ott ezt a piszkos bandát a kezdet kezdetén?.Mindjárt válaszolok is

neked. Ott akarta hagyni, de nem hamar-kodta el, és ez lett a veszte. Úgy gondoltam: nem nagyon ugrálhatok a félig béna karommal, hát csak akkor veszem a kalapom, ha jól belelátok ebbe a kereskedelmi boszorkánykonyhába, és megbizonyosodom róla, hogy nem úriembernek való.

– És nem bizonyosodtál meg róla? – kérdezte Bougain-ville.

– De igen. Csakhogy mást is volt szerencsém világosan és félreérthetetlenül megtudni, kedves öregem. Mert ugye, nagyon piszkos dolog az, ha egy vég selymet szállítanak az udvarnak, aminek az ára mondjuk, 300 livre és ehelyett 12 ezer livre-t számítanak érte.

– Csalás, lopás – bólintott Bougainville.

– Az. Csakhogy nem szállíthatsz ám selymet a királynak, csak ha megrendelik nálad, és vajon megrendelik-e,” ha meg nem kensz mindenkit, akitől a rendelés függ? Világos, hogy ez a módja. Márpedig valakinek meg kell fizetnie a kenésre szánt összeget is. A kincstár azért kincstár, hogy legyen honnan megfizetni. És ha azokat is megkened, akitől a számla jóváhagyása és a végösszeg kifizetése függ, akkor megkapod a végösszeget. Ía pedig levonod belőle a baksisokat, amiket kiosztottál, már nem is marad, csak a selyem igazi árának kétszerese. Miért a kétszerese, kérdezed te. Én meg azt felelem, azért, mert ha mindenki

49

lop, miért pont a kereskedő legyen becsületos, akit amúgy is ezerféle adóval fejnek?

– Egyszóval mindenki a királytól lop – mondta Bougain-ville.

Léon hangosan felnevetett.

– Mit nevensz?

– Vártam ezt a kérdést, édes öregem. Biztos voltam benne, hogy éppen ezt fogod kérdezni. Mert akkoribari, amikor még zöldfülű voltam, én is ezt kérdeztem. És tudod, mire jöttem rá? – Léon körülnézett, és intett Bougainville-nek, hogy hajoljon közelebb, mert súgni akar valamit. Bougain-ville odahajolt.

– Az arany, amit tavaly vertek, nem több aranyat tartalmaz-e, mint amennyit az idén? És a tavalyelőttiben talán nem több volt, mint a tavalyiban? És kinek a képe van az aranyakra verve, mi, kiskomám? – Léon eltolta Bougain-ville fejét, és hangosan folytatta: – Egyszóval rájöttem, hogy az, akit az előbb említettem, nem a királytól lop.

Ez felségsértés volt a javából. Bougainville hátán végigfutott a hideg. Nemesi családból származott, a király nevét mindig áhítattal ejtették ki előtte, otthon is, máshol is. Mint tiszt, a királyra tette le az esküt.

Úristen! De nagy bajok lehetnek, ha...! Nem folytatta tovább a gondolatsort, neki most nem az a feladata, hogy történelmi sorskérdéseket döntsön el. vagy értsen meg, hanem, hogy rávegye Léont...

„Szent ég! – gondolta Bougainville. – Ha mindenki lop, még a ... még a ... még a kincstár is, akkor mi értelme van Bigot leleplezésének?”

Léon rezzentette fel.

– No, mi az, édes öregem? Csak nem kenődöl el ilyert csekélység miatt? A világ dolgait nem mi irányítjuk, hanem a gondviselés, fájjon annak a feje. Egészségedre! – És fenéig ürítette poharát.

Bougainville tudta, hogy most, vagy soha. Léon már elég

50

részeg ahhoz, hogy ne nagyon ellenkezzék, de még nem ázott el annyira, hogy ne értené meg, mit kivan tőle, így talán még emlékezni fog rá holnapig. Azóta törte a fejét, mióta Levis rászóta ezt a kellemetlen feladatot, miféle furfanggal csalja ki a másolatokat Léontól, de semmi okosat sem tudott kifundálni. így aztán a pillanat ihletére bízta magát. A pillanat azonban okosabbat nem súgott neki, mint azt, hogy egyenesen, kertelés nélkül megmondja, mire van szüksége.

Léon ránézett. Először kitágult a szeme, aztán összehúzódott. Nem is titkolta: azon töprengett, mi az ördögöt akar ez a fiú azokkal az iratokkal. Aztán hirtelen harsányan felröhögött, annyira tetszett neki a saját gondolata, hogy még a combját is verte nagy jókedvében. Szerencsére a közelben levők közönséges, részeg röhejnek vélték, úgyhogy ügyet sem vetettek rá.

– Gratulálok, kiskomám! – veregette meg végül is Léon Bougainville vállát. – Tökéletesen értelek. Azt mondod, hogy ha mindenki lop, te se leszel hülye. Nagyon igazad van. így kell ezt. Megkapod a másolatokat, bízhatok Léon bátyádban. Annyi másolatot kapsz, amennyit csak le tudok körmölni, amíg még itt vagyunk! No, egészségedre!

Attól kezdve Bougainville még fél füllel se figyelt az egyre összefüggéstelenebbül beszélő

Léonra. Egyre csak azon törte a fejét, mi az a zseniális gondolat, amit Léon neki tulajdonít. Még akkor is ezen rágódott, amikor egy matróz segítségével a hajóra támogatta, és lefektette a ka-jütjében. De nem tudott rájönni.

– Űgy látszik, alkalmatlan vagyok a lopásra – vonta meg végül a vállát. – De nem ez a fontos, hanem a másolatok.

Csak amikor Montcalmmal meg a tisztársakkal már egy paksamétára való papiros birtokában újra összeültek, akkor derült fény Léon titokzatos szavaira.

– Monsieur Bigot-nak – jegyezte meg Bourlamaque

51

csendesesen, minden látható érzelem Vagy indulat nélkül, ahogy ezt várni is lehetett tőle – egymilliót megérnének ezek a macskakaparások. Nem. Helyesbíték: néhány milliót.

– Zsarolás! – ütött a homlokára Bougainville. – Eszembe se jutott.

– Ezt el is várom öntől, ezredes úr – nevetett Montcalm. – Különben fogadja nem hivatalos főparancsnoki elismerésemet és köszönetemet az ügyes diplomáciai munkáért.

– Nem érdemlem meg, tábornok úr – rázta fejét Bougainville.

– Uraim! – mondta Montcalm szokatlan ünnepélyességgel. – Azzal, amit eddig kiderítettünk, úgy lehet, megmentettük Új-Franciaországot és talán saját magunkat is.

A tábornok akkor még nem tudhatta, hiszen főparancsnok volt, nem pedig jövendőmondó, hogy mivel a királyi *hivatalok igen lassan, nagyon vontatottan dolgoznak, két* esztendő is eltelik, mire vizsgálatot indítanak az új-franciaországi visszaélések kiderítésére. Akkor az általuk felfedezett gazságoknak a tiszteresét hozzák majd napvilágra, megállapítván, hogy az egész gyarmatot át- meg áthálózza a becstelenség, a sikkasztás, a lopás, a törvénytelenység, és hogy a lakosság megnyomorításától az indiánok becsapásán keresztül a kincstár sokszoros meglopásáig, gaztettek végtelen sorát követték el Bigot kezdeményezésére, az ő vezetésével és ellenőrzésével, később már nélküle, sőt ellenére is. Történik majd ez éppen abban az 1759,-esztendőben, amely az angolokkal folytatott élethalálharc döntő esztendeje lesz.

Amikor Montcalm elindította a lavinát, tudta, hogy lavinát indít el. De azt is tudta, hogy nem tehet mást: a szívére hallgatott, mert becsületes volt, az eszére hallgatott, mert széles látókörű volt. Azt is sejtette persze, hogy nem veszélyek nélküli az ilyen hógörgeteg. Nemcsak azokat temeti maga alá, akik rászolgálnak, hanem – közvetve «

52

másokat, a büntelenekeket is. Ezt is vállalnia kellett. Québec ostromának heteiben, sőt azon az emlékezetes napon, ott az Ábrahám-fennsíkon a döntő csata közben is felvillant benne, hogy ha akkor... talán ... ha mégsem ... De aztán megrázta a fejét, és azzal hessegette el a gondolatot, hogy Isten akaratára volt. Az is, hogy leleplezte Bigot-t és bandáját, az is, hogy – részben ennek következtében – úgy alakultak az események, ahogy elkövetkeztek.

53

ÚJ-FRANCIAORSZÁG NAPJA FENNEN RAGYOG

Ez a fellengzős fejezetcím idézet Vaudreuilnek, Új-Franciaország kormányzójának egyik jelentéséből.

A gyarmat- és tengerészetiügyi miniszter bizonyára nagyon örült neki, habár megszokta, hogy a kormányzó mindig eltúlozza az eredményeket, és jelentéktelennek tünteti fel a balfogásokat meg a fiaskókat. Akkor azonban, 1758 tavaszán, igazán szüksége volt valamire, amivel enyhítheti a tengerekről és az európai hadszínterekről érkező baljós híreket. Az angolok továbbra is szorongatták a francia flottát, hogy az gyakorlatilag beszorult hadikikötőibe. A szállítóhajók csak szerencsájuknak meg a tengerészek ügyességének köszönhetően, ha át tudtak csúszni a blokád acélhálóján. Már persze az a kevés, amennyit egyáltalán elindítottak Kanadába. Katona Európában is kellett, és a háború mérhetetlen mennyiségben nyelte a pénzt, a felszerelést, a hadianyagot.

Amikor Bigot vagy két éve azt javasolta, hogy ne küldjének hadihajókkal biztosított kereskedelmi hajókon utánpótlást, mert a blokád miatt bizonytalan a megérkezésük, 6 majd beszerzi Új-Franciaországban, van ott magáncégek birtokában elég áru, a miniszter dühbe gurult, és ráírta az aktákra nagy betűkkel: NEM! De nem adta tovább az ak-tátf mert.eszébe jutott, hogy XIV. Lajos óta mindig minden háború a gyarmatok és a hajózás rovására foTyt; miért lenne most másképpen? Végül is az ő munkáját könnyítené, az ő felelősségét csökkentené, ha nem lenne gondja még Kanada ellátása is.

Az elkövetkező események, Pompadour beavatkozása a hadvezetés dolgába, óvatosságát igazolta. A nemből így lett „igen”. Bigot megállapodhatott a bordeaux-i céggel, és megkezdte élete legnagyobb üzletének lebonyolítását.

Most pedig sorra jönnek Versailles-be a jó hírek, olyannyira, hogy a miniszter már-már elhiszi a lelkesedésre hajlamos kormányzó túlzásainak legalább egy részét.

Vaudreuil persze nem is sejti, hogy ő jó viszonyban van a hadügyminiszterrel. Ha más nem, a sorsközösség hozta így. Egyikükkel sem elégedett a főparancsnokok főparancsnoka, Mme Pompadour! Módjában van összevetni a kormányzó jelentéseit a főparancsnok jelentéseivel. Márpedig a jelentés az ember.

Szemmel látható, hogy míg a kormányzót letörök az átmeneti balsikerek, és az egekig lelkesítik a győzelmek, ha, azok mégoly aprók is, addig a főparancsnok nemcsak az orráig lát, hanem a holnapra, sőt a holnaputánra is gondol. S a tettei magukért beszélnek.

A kormányzó régóta emlegeti jelentéseiben Oswegót! Panaszkodott, aztán tervek özönét küldte évről évre. Mont-calm pedig – alighogy megérkezett, és egy kissé körülnézett Új-Franciaországban – azonnal cselekedett. És milyen eredménnyel!

A miniszter nem ok nélkül volt elégedett. Mert igaz, hogy az Oswego elfoglalása utáni tél a szokásos kisebb akciókon kívül semmi különösöt nem hozott, de a tavasz és a nyár megint a franciáknak kedvezett. Pedig a skót főparancsnok most végre reális tervet dolgozott ki. Nem akarta egyszerre lenyelni az egész Új-Franciaországot. Már előző évben rájött, hogy az nem olyan egyszerű. Ott akarta kezdeni, ahol kellett, Louisbourgnál. A tenger felől ez volt Új-Franciaország kulcsa.-

Csakhogy mire a lord összeszedte a kellő tengeri és szárazföldi haderőt, és Halifaxból megindult Louisbourg felé, kiderült, hogy francia túlerő várja a világ leghatalmasabb

55

erődjében. Megtehették volna persze, hogy megkerülik Louisbourgot, felhajóznak a Szent Lőrinc-folyón, és megpróbálkoznak rajtaütéssel Québec vagy Montreal ellen, de ez szörnyen veszélyes lett volna. A francia flotta 1360 ágyújával beszoríthatta volna őket az újfrancia partok közé, a nehezen hajózható Szent Lőrinc-folyamon, ahol a franciák minden négyzetlábnyi vizet jól ismernek, az angolok viszont képtelenek manőverezni. Nem, ez maga a vereség.

Az egyetlen lehetőség: kicsalogatni a francia hajóhadat Louisbourg kikötőjéből a nyílt tengerre. Ott még a túlerővel is fel lehet venni a harcot a siker reményében. Meg is indultak szépen, komótosan New York felé, várva, mikor bukkannak fel az első fehér zászlók, a királyi liliumokkal. De hiába várták. A flotta parancsnoka egy ideig még ott keltette magát hadihajóival a közelben, de hamarosan be kellett látnia, hogy a franciáknak is van eszük. Arra persze se Lord Loudon, sem a flotta parancsnoka nem gondolt, hogy ebből még kigyótiprás lesz. Pedig az lett.

– Itt a pillanat, kormányzó úr! – csapott az asztalon fekvő térképre Montcalm. – Most kell rátaposni a kigyóra, mielőtt újra kinó a feje.

– Már ön is kezdi ezt az indiántempót, kedves barátom? – kérdezte mosolyogva a kormányzó, és megveregette a főparancsnok karját.

Montcalm látta a kormányzó mosolyát, de érezte a hangjában, hogy valóban bosszús. Jó. Tud ő hivatalosan is tárgyalni.

– Elpusztítottuk Oswegót, és érezzük jótékony hatását. Ne elégedjünk meg hát azzal, hogy az angolok eltakarodnak Louisbourg alól, hanem használjuk ki helyzeti előnyünket, és csapjunk le a William Henry erődre, és ha sikerül a meglepetésszerű támadás, az Edward erődre is. Talán végezetül bevonulhatunk Albanybe. Minden készen áll, és a Champlain-tavon át gyorsan elérjük az erődöt, mi-

56

közben az agg skót az Atlanti-óceánon nagy kerülővel még csak éppen hogy megindult New York felé.

– Egyet ne felejtsem el, kedves Montcalm. Itt van nyakunkon az augusztus. Márpedig a kanadaiak mind földművesek, a vadászokat meg a favágókat nem számítva. És éhen halunk velük együtt, ha nem kerül időben csűrbe a gabona.

– Szeptemberben, kormányzó úr! Itt későn kezdődik a tavasz, ennek folytán a nyár is, úgyhogy a tenyészidő...

– Tény, hogy itt szeptemberben aratnak, nem júliusaugusztus elején, mint Provence-ban, az áldott délfrancia tündérhonban.

– Nagyszerű! Akkor van egy kerek hónapom.

– Annyi, és semmivel sem több. Szeptemberre itthon kell lennie a gyarmati haderőnek. Ez a kikötésem.

Ameny-nyit addig elfoglal, megsemmisít, megvív,-elfog, felkoncol: az öné. De addig, és ne tovább!

– Parancsa szerint járok el, kormányzó úr!

Valóban minden készen állt: csónakok, szállítóbárkák, tüzérség, puskapor, sátrak, felszerelés, élelem. Ami egy gyors, meglepetésszerű támadáshoz kell. És a meglepetés biztos volt. Csak rá kell pillantani a térképre, és nyilvánvaló, hogy a franciák közlekedés szempontjából mennyire előnyben voltak az angolokkal szemben.

Amellett szerencséje is volt. Indián szövetségesei mellett két váratlan szövetségese is támadt: a kiütéses tífusz meg a tehetetlenség. Az egyik a William Henry erődben dolgozott, olyannyira, hogy a kazamaták telis-teli voltak magatehetetlen betegekkel, csak még nehezebbé téve a védők dolgát. A másik is az angolokat gyöngítette; nevezetesen a tizennégy mérföldnyire fekvő Edward erőd parancsnokát fegyverezte le.

A derék angol levelet levél után küldött Lord Loudon-nak, erősítésért könyörögve, ám közben a Levis parancsnoksága alatt álló francia ezredek lezárták a két erőd köz-

57

ti utat, Montcalm pedig az indiánokat küldte portyázni az Edward -erőd közelébe.

Közben a francia útegek több oldalról ontották a tüzérségi tüzet a William erőd körül emelt szokatlanul erős, az ágyútűznek eredményesen ellenálló mellvédre. Ez a fal óriási rönkökből, földből és kőből épült, réseit ágak, bokrok szövedéke töltötte ki. Több ponton nehézágy ók és mozsarak néztek mögüle farkasszemet a franciákkal, és azok tüze sem volt megvetendő. Így teltek a napok, és egyelőre rohamról szó sem lehetett.

Csakhogy Montcalm nemcsak tüzérséggel lőtt.

Augusztus első napjaiban történt, hogy az indiánok megöltek egy angolt, aki az erdőn keresztül megpróbálta megközelíteni az erődöt. Ruhája béléséből pecsétes boríték került elő. Az Edward erőd parancsnoka küldte a William erőd parancsnokának. Nem kevesebb állt benne, mint az, hogy ne is várjon segítséget mindaddig, amíg New Yorkból Lord Loudon el nem küldi az erősítést, amit már tavasz óta hiába kér. Vagyis sohanapján.

Montcalm azonnal kiadta a parancsot: – Tüzet szüntess! – A csönd valósággal fájdalmasan csapott le a hajnaltól szürkületig félelmetes dübörgésben élő katonákra. Aztán felharsantak a kürtök, peregni kezdtek a dobok, és lengő fehér zászlók alatt megindult Montcalm hadsegéde a William erőd felé. Vitte a levelet. Felbontva ugyan, de vitte, hadd tudják mihez tartani magukat az angolok. Igaz, nem sokkal később ösztűzzel köszönték meg odabentről ezt a kétes értékű udvariassági gesztust, de néhány nappal ezután, augusztus 7-én már legfejlebb egy-egy pukkanás felelt Montcalm 31 nehézágyújára és 15 mozsarára. Az erőd meg a mellvéd ágyúí találatot kaptak, megrepedtek, felrobbantak. Elkövetkezett hát a megadás pillanata.

Ez volt a gyarmati háború legvéresebb megadása, annak ellenére, hogy Montcalm megígérte a védőknek a sértetlen elvonulást. Erre több oka is volt. Képtelen lett volna el-

58

szállítani a hadifoglyokat. Sokkal ésszerűbbnek tartotta továbbá, ha inkább az angolok vesződnék a betegekkel. Semmi kedve sem volt a veszedelmes járványt behurcolni Új-Franciaországba. Végül: habár tehetséges és kötelességtudó katona volt, gyűlölte a vérontást. Ha az ostrom egyetlen nappal való megrövidítésének ez az ára, ára hadd menjen az, a néhány száz angol isten hírével!

Csakhogy akkor még a legjobb akaratral sem nevezhette magát indiánszakértőnek.

Az indián is csak ember, szívesen jut hozzá *ingyenskálp*-hoz is, egyszóval olyan bizonyosághoz, amelyért nem kellett harcolnia.

59

Először a betegeket és a sebesülteket fedezték fel a be-szeszelt és az erődben zsákmány után kutató indiánok, s később rohantak az indulásra váró angol fogolyoszlopra. Mivel a hadifoglyok fegyvertelenek voltak, az őket őrző kanadaiak pedig inkább az indiánokkal értettek egyet, semmint a főparancsnokkal, nem volt, aki megvédje őket. Montcalm és néhány tisztje belevetette magát ugyan a tömegbe, és szinte saját testével védelmezte az angolokat, ezzel szemben inkább saját épségüket veszélyeztették, semmint azokon segítettek.

Hetven embert mészároltak le az indulásra kész angolok közül, és vagy kétszázat cipeltek magukkal, hogy Montrealban kellő váltságdíj – egy-két üveg brandy – ellenében átadják a kormányzónak. Az indiánok a nagy Manitu rosszallásának vélték, hogy nem sokkal később valósággal megtizedelte őket a kiütéses tífusz, de ez már sem rajtuk, sem a felkoncolt angolokon nem segített.

A George-tó mellett is füstölgő¹ romhalmaz maradt egy erős angol erőd helyén. Igaz: 14 mérföldnyire Albany irányában ott állt még az Edward erőd, de Montcalm augusztus 16-án nem

indulhatott újabb ostromra. Kötötte őt a főparancsnok utasítása.

A győzelem így is győzelem volt. Az angolok veresége így is vereség, még hozzá nem is jelentéktelen. A kígyó csaknem döglötten hevert. Az angol terv – Új-Franciaország megsemmisítéséről – távolabbi álomnak tűnt, mint bármikor. Ellenkezőleg: az ő létük látszott kockán forogni. Ha ez így folytatódik, maholnap Albany és New York is francia lesz!

Új-Franciaország napja tehát valóban fennen ragyogott, az angolok is tanúsíthatták. Csakhogy nem olyan fekete az ördög, amilyenre festik, sőt a nap sem olyan ragyogó! A termés, amelynek betakarítása annyira sürgős volt a kormányzónak, hogy megelégedett részletgyőzelemmel

60

(egyben¹ persze bepanaszolta Montcalmot miniszterénél, hogy nem használta ki az alkalmat, és nem foglalta el az Edward erődöt is), katasztrofálisan kevésnek bizonyult. A parasztok, akiknek a padlását katonaság segítségével söpörtette le Bigot bandája, az elrejtett kis tartalékon nyomorogtak, a katonákat csak halálos fenyegetésekkel tudták rákényszeríteni a lóhúsevésre. A felső kaszt továbbra is „kis Versailles”-t játszott, és ebéd ebédet, estély estélyt követett a pazarul kivilágított és kellemesen befűtött palotákban.

A vadónban pedig, mint minden télen, folyt a sok kis csetepaté. Montcalm azonban már a tavaszra és 1758 nyarára gondolt, és azt latolgatta, hogy ez után a két jól sikerült esztendő után hogyan védhetné ki az angolok növekvő csapásait. Mert abban biztos volt, hogy csak néhány csatát nyert, de a háborút... Megborzongott, ha arra gondolt, hogy a következő esztendőben még annyi segítségre se számíthat, mint ebben, s hogy Bigot és a többi bigot-k lelopják a mentőövről a kötelet, és kilopják a mentőövből a parafát. Csak egy valamiben bízhat: az angolok kétbalkezességében, a gyarmatok széthúzásában, az angol kormány tehetetlenségében. Amíg az öreg Newcastle irányítja Anglia s így a háború és a gyarmatok sorsát is, nem kell hogy fájjon a feje. De mi lesz, ha Anglia felébred? Mi lesz, ha végre megfelelő ember kerül a megfelelő helyre? Ha Isten Franciaországot gyámolítja, nem engedheti.

És éppen az történt, amitől a legjobban rettegett: olyan ember került Anglia élére, aki képes volt világtörténelmet írni, még hozzá nem papíron és nem tintával.

William Pittnek hívták.

LONDONBAN 1758-59

FARKAS AZ OROSZLÁN KARMAIÖN

– A hülyék! A hülyék teszik tönkre a világot, tapossák sárba a legcsodálatosabb emberi gondolatokat, a hülyék fullasztják posványba a szellem szárnyalását, a hülyék változtatják gomolygó köddé a ragyogó dicsfényt. Csodálat és hódolat az ofcos ellenségnek, az ellenfélnek, akinek nem mosogatórongy, hanem agy van a fejében! Vele birokra kelek, szikrázom, mint a kard, amikor a másikkal összecsap, és győzök, mert a szikrák taplóra hullanak, és tűz lesz belőle, amelyben hamuvá ég a limlom, a semmi, a salak, és megedzve kerül ki a *gondolat*. A hülyék...

William Pitt legyintett, megállt teremnyi dolgozószobájának egyik csúcsíves ablaka előtt, és kibámult a szürke; ködös Londonra. De nem látta. A saját gondolataira figyelt.

James Wolfe lélegzetét visszafojtva ült egy dúsán faragott, magas támlájú szék szélén, katonásan, mintegy vi* gyázzban, készen arra, hogy bármelyik pillanatban felpattanjon. Tágra nyitott szemmel nézte a miniszterelnök hátát, amely sötéten rajzolódott az ablak világosabb síkjára.

Mostanáig ide-oda járt a pillantása, amint a brit kormány.feje, a legendás William Pitt hosszú léptekkel száguldott faltól falig. Közben egyre azon törte a fejét: miért van ő itt, hogy került ő egyáltalán ide? ő, James Wolfe, öfelsége hadseregének ezredese, aki még csak nem is valamilyen híres, arisztokrata család sarja, nem is... Ez az! „Nem is.” Mennyi minden *nem*, ami máskülönbén indokolhatná, hogy William Pitt fogadja, sőt hívassa.

És most már itt ül több mint tíz perce. A miniszterelnök

65

beszél, de hogy mindazt, amit mond, miért éppen az ő jelenlétében mondja el, arról sejtelve sincs.

Amikor parancsnoka, Amherst tábornok kihallgatásra hívta, azt hitte, valamilyen fontos szolgálati ügy kerül napirendre. Csak akkor kezdett gyanakodni, amikor a tábornok nem szólalt meg azonnal, hanem hosszan vizsgálta őt. Az az érzése támadt, mint ilyenkor a katonának mindig, hogy tudniillik hiányzik egy gombja, folt van a zubbonyán, nem előírásosan tartja a kardját, egyszóval hogy

valami alapvető formai hibát követett el, akár egyik újonca. Ez az érzése azonban hamar elmúlt, mert a tábornok vizsga tekintete megállt az arcán. Az pedig biztosan nem piszkos, és tökéletesen simára van borotválva.

Aztán Amherst meghagyta, hogy három nap múlva, pontosan délelőtt tízkor jelenjék meg kihallgatáson a miniszterelnöknél. Közben merően nézte őt. Neki a szeme se rebbent. Megszokta, hogy a katona lehetőleg ne árulja el érzelmeit, gondolatait, ha felettesével áll szemben. Pedig valósággal megrendült a parancs hallatán, ő, a harminckét éves kis ezredes a nagy Pitthez! Ez félelmetesen nagyszerű! De miért?

Várta a magyarázatot, illetve a tábornok útbaigazítását, helyette azonban újabb meglepetés érte, talán az előbbinél is nagyobb.

– Miért akar önnel beszélni a miniszterelnök? – kérdezte Amherst, és szemöldöke a magasba ugrott.

– Sejtelmém sincs róla, tábornok úr – válaszolta ő akkor, és megrázta a fejét. Meg is rettent ettől az önkéntelen civil mozdulattól, és várta, hogy a tábornok megrója érte. Ehelyett az a fejét csóválta, leült az asztala mögé, és neki le intett, hogy tegye magát kényelembe.

– Ismeri a miniszterelnököt?

– Mint mindenki Angliában, Sir. Hírből.

– Nem találkozott még vele?

– Egyszer volt alkalmam messziről látnom őt.

66

– Különös ember... – mondta Amherst tábornok, fejét ingatva. – Ilyen miniszterelnöke még sohasem volt Angliának. Csupa váratlan dolgot művel. Nálunk! Nálunk, ahol mindent mindig előre lehetett tudni, mert mindennek megvolt a maga rendje és módja. – Söhajtott egyet. – Tíz évvel ezelőtt, amikor mint honatya tevékenykedett, kétes alakokat fogadott bizalmába. De nem titokban. Értésüléseit előszeretettel szerezte kalózkodó kereskedőktől.

Akárcsak hajdanán Erzsébet királynő Drake-től – gondolta Wolfe, de hallgatott. Rögtön megértette: parancsnoka értésére kívánja adni, hogy az ilyen kihallgatás nem jelent semmit, hiszen kétes elemekkel kerül egjt. sorba, és hogy a tábornok őt is ezek közé sorolja. Ebben van is valami. Névtelen senki ő, csak Amherst tábornokkal összehasonlítva is az. De hát nem kell Ingerelni a tábornokot. A felettesek nem kedvelik, ha beosztottjaik belelátanak a gondolataikba. Elég, ha katonai kérdésekben megmondja neki az ellenvéleményét. Mint tavaly is, Kanadában. – Hopp! – Még mindig emiatt nehezíthet rá, pedig végrehajtotta, amit kívánt tőle, és a siker amúgy is őt, Amherstöt igazolta. De hát hiú, mint minden parancsnok. Most így fizet az akkori sérelemért. Meg azért, hogy egy kis ezredest hív a nagy Pitt, és vele együtt nem hívja a tábornokát is.

És most, hogy a magas, vékony férfi ott állt tőle tízlépésnyire a csúcsíves ablak keretében, megint csak és változatlanul ez a kérdés tolakodott fel benne: Miért? Miért hívta? Miért éppen őt hívta?

Pitt hirtelen megperdült a sarkán.

– Tíz éve, amióta tudom, amióta Isten megvilágosította elmémet, és úgy rendelkezett, hogy Anglia általam legyen a világ ura, azon imádkozom, hogy miniszterelnök lehessenek. Mióta miniszterelnök vagyok, tudom, hogy istennek kéne lennem, hogy ész és tehetséget, szorgalmat és lelkiismeretességet adjak azoknak, akiket megbízok az Úr akaratának a végrehajtásával.

61

Pitt odalépett Észak-Amerika lepedő nagyságú térképéhez, amely szemközt függött az íróasztalával.

– Ha tavaly minden a tervek szerint történik, a nehezen már túllennénk. Ebben az esetben az Úr 1758. esztendeje úgy kerül a történelembe, mint a brit világbirodalom születésének éve. És mi történt? – A miniszterelnök megvető mozdulattal sópört végig kezével Kanadán és az Ohio völgyén. – Esztelenségek és ostobaságok sorozata.

Igazságtalan a miniszterelnök – gondolta Wolfe. – ök, mármint az a flotta és az a szárazföldi hadsereg, amelyben ő is harcolt, mégiscsak elfoglalták a világ egyik bevehetetlen erődjét! Lguisbourg bevétele csak nem tartozik az esztelenségek és ostobaságok sorozatába?! Bár persze erföl is lehetne beszélni.

– Hajóhadunk – kiáltotta dühösen Pitt – ronggyá verte a francia flottát, elfogta, illetve szétszórta a Kanadába tartó hajókaravánt. A kanadai francia erőket elváltuk utánpótlási forrásaitól,

valósággal odatálatam tisztelt magasabb és alacsonyabb rangú katonai vezetőimnek Észak-Amerikát. És ők mit csináltak? Jó. Tudom, hogy nem akárkivel álltak szemben. Montcalm tapasztalt, művelt, tehetséges francia hadvezér. De hát *ezért* biztosítottam emberben és hadianyagban nyomasztó fölényt!

Igen, Wolfe jól ismerte az elmúlt év amerikai történetét, hiszen maga is ott járt, és katonai körökben töviről hegyire megvitatták a hadjárat egyes mozzanatait. Tulajdonképpen az ő akciójukon kívül, ami nagyon jelentős volt, a kudarcok egész sorozata következett el. A főparancsnok, Abercromby például ahelyett, hogy többszörös túlerejével Ticonderogánál megsemmisítette volna Montcalm csapatait, újra meg újra rohamra küldte katonáit, és néhány óra alatt kétezer jól kiképzett katonája elesett. Ha viszont vár egy” kicsit, elhozatja és felállítja nehéztüzérségét, Montcalm hevenyészett fatörzssánca semmit sem ér. Aztán szépen a George-tó partjára vonult, oda, ahol a madár se jár,

68

és ott táborozgatott egész nyáron át. Egyedül Bradstreet tett ki magáért. Átkelt a tó túlsó oldalára, és ott a Fronte-nac erődöt kényszerítette megadásra. Óriási hadizsákmány, nagy dicsőség.

Pitt, mintha csak megérezte volna, mire gondol Wolfe, felkiáltott:

– Bradstreet! Állandóan ezt a nevet hallottam! Eskü-szöm, nem azért váltottam le a főparancsnokságról Aber-cromby tábornokot, amit az őserdőben csinált, habár azért is megérdemelte volna, hanem, mert Bradstreetet emlegette mint terveink valóráváltásának egyik hőst. Egy parancsnokot, aki elfoglalja a franciák egyik legfontosabb támaszpontját, és aztán felégeti és otthagyja! Mint valami középkori tatár kán. Rendben van, Frontenacot Új-Franciaország szívében nem lehetett volna tartani. De egy teljes flottát is felégetni! Oswego továbbra is a franciáké maradt. Eszébe se jutott a tisztelt Bradstreetnek, hogy visszafoglalja! Rablóhadjáratnak sikeres volt. Különben nulla! *Ezt* a parancsnokot magasztalja Abercromby! Viszont értetlenül, hogy ne mondjam, bamba képpel mered rám, amikor azt kérdezem tőle, miért nem beszél Forbesról. Mintha nem tudná, hogy kicsoda. Szinte látom magam előtt azt a csendes, beesett arcú fickót, akit senki se szeret, senki se tisztel. Ígérnek neki a felszerelést meg a jól képzett, hivatásos katonákat, de már akkor tudják, hogy fityiszt fog kapni. Mégis megindul, s szép lassan, tervszerűen halad elele. Minden járőföldre megerősített állomást épít, őrséget hagy hátra, élelmet, muníciót. Aztán, jó mélyen az őserdőben, ott, ahol a New York-iak, meg a pennsylvaniaiak fájdalomra nagyméretű francia erősség épült, meg is találja Duquesne erődöt, igaz, kiürítve. De nem baj, birtokba lehet venni, és most már megvan az odavezető utánpótlási lánc, tartani is lehet. És *erről* a Forbesról nem tud semmit a főparancsnok! Mit jelent ez?

Wolfe tudja,-mit jelent. A franciák felépítik Frontena-

69

eót, Owego az övök: a most következő évben újra lehet kezdeni az ostromukat. Az őserdei harc különös dolog, aki nem érti a lényegét, hiába ér el eredményeket, mint Bradstreet; azok csak átmeneti, tehát látszateredmények.

– Aztán ott van Louisbourg bevétele. Az állítólag mintaszerű hadművelet volt. – A miniszterelnök rábök a térképre a Hudson-öböltől jóval délebbre, ott, ahol fordított üllő formájában az észak-amerikai kontinens egy jókora félszigetnyit kitüremlik a Szent Lőrinc-folyó széles tölcserőrtorkolata alatt. Aztán gyors mozdulattal, amit egy harminckét éves katona nem várna egy ötvenegy éves civiltől, megint megperdül a sarkán, és Wolfe szemébe néz.

Az ezredes mereven ül, és hallgat.

Telnek-múlnak a másodpercek. A teremnyi szobára ránehezedik a csend. Egyikük sem mozdul.

Wolfe-nak lenne mondanivalója. De elmúlt dolgokra minek szót vesztegetni? Hanem Pittnek más a véleménye.

– Ide hallgasson, fiatalember! Ha történetesen azt hiszi, hogy ebben a szobában a katonai reglama kötelező, és az ellentmondás lehetetlen, mivel a szemben ülőnek magasabb a sarzsija, akkor mélységesen téved. Boldog vagyok* ha igazam van, de biztos akarok lenni az igazamban. Ezért imádom azokat az embereket, akik ellentmondanak. Azokat nem, akik folytonosan nemet mondanak, és a tagadást siránkozással támasztják alá, hanem az olyanokat, akiknek véleménye van, mert gondolatai vannak. Vegye tudomásul, hogy azért ül itt, mert vannak egyéni gondolatai, és alkalomadtán ki is meri mondani őket. Márpedig úgy hallottam, James Wolfe véleménye szerint Louisbourg ostroma éppen nem volt mintaszerű.

– Az volt, vagy nem volt az, győztünk. A kanadai francia birtokokhoz vezető út kulcsa a

kezünkben van. Ez a fontos!

– Ez fontos, fiatal barátom,, de nemcsak ez a fontos. Tudom, hogy önnek vitái voltak Amherst tábornokkal.

70

– Igen, Sir. in másképp képzeltem el a partraszállást Jóéval messzebb, és nem az öbölben az ellenség szeme láttára. Közben heves tengeri támadással eltereltem volna, a franciák figyelmét. A tábornoknak az volt a véleménye, hogy nem érünk rá körülsétálni a félszigetet. A nagy hullámverésben, a sziklás, megerősített parton amúgy sem várja az ellenség az akciót. A meglepetés teljes lesz. Így is történt.

– önnök tehát az a véleménye, hogy a tábornoknak volt igaza.

– Ellenkezőleg, miniszterelnök úr. Mivel magam vezettem az akciót, nyugodtan állíthatom, hogy elhamarkodott és jól át nem gondolt hadművelet volt. Száz embert veszítettünk. Ez sok. De a veszteségünk nem ennyi.

– Ezt hogy érti, ezredes?

– James Cook mérésekkel megállapította, hogy majdnem olyan hideg a tenger vize, bizonyos északi áramlatok miatt, a Louisbourg előtti öbölben nyáron, mint Anglia partjainál télen. A többit a képzeletére bízom, Sir.

– ön is megbetegedett.

– A katona és a betegség fogalma nem fér össze, de tény, hogy a katona is csak ember.

– No, látja, így kell beszélni. Ezt szeretem. – Majd hozzátette: – Tessék, beszéljen Quebecről.

Wolfe kezdte kínosan érezni magát. Nem szerette Am-herst tábornokot, sok mindenben nem értett egyet vele. Alkalmadtán meg is mondta neki, sőt hivatalosan, írásban is közölte vele. De így, a háta mögött... Ez nem volt ínyére való! Más részről nem utasíthatta rendre Pittet azzal, hogy ezt megmondja neki!

No jó, akkor majd a maga módján!

– Louisbourg elfoglalása után szóban ^s írásban sürgettem Amherst tábornokot, hogy támadjuk meg Quebecet. ő azonban, nagyon helyesen, nem fogadta el a javaslatomat.

71

*– Helyesen?!

– Akkor még nem tudtam eleget Quebecről. Ma már biztos vagyok benne, hogy kudarccal végződött volna a vállalkozásunk.

– Majdnem biztos – bólintott Pitt.

– Vagyis nem nekem, hanem Amherst tábornoknak volt igaza.

– Fészkes fenét! – legyintett a miniszterelnök, sutba dobva minden protokolláris formáságot. – Támadni kellett volna.

– De ha egyszer... – kezdte Wolfe. Pitt azonban rákiáltott. – Hagyja abba ezt a gyerekes becsületjátékot! Am-herstöt nem kell megvédenie. Megvannak a jó oldalai is, nemcsak a korlátai. Amire jó, azt el is végeztetem vele. Nem róla van szó, hanem Quebecről. Képzelve el: egy-másfél hónapig ostromolhatták volna. Micsoda jelmezes főpróba! Helyette mit csináltak? – Pitt undorral megrázta a fejét.

Hát igen. Martalóckodtak. Louisbourg körzetében felégették a farmházakat, elkergették a lakosságot.

Az anyagi kár, amit okoztak, jelentős, de hadászati értéke vajmi kevés. Ha ez idő alatt... Nos, igen, a miniszterelnök mégsem volt egészen igazságtalan, amikor az ő hadműveletüket – legalább részben – az ostobaságok közé sorolta.

Pitt leült asztala mögé. Rákönyökölt, és elgondolkodva mondta:

– Minden balfogás ellenére sem állíthatjuk, hogy a múlt év eredménytelen volt. Nagyon találóan fejezte ki magát az előbb. Louisbourg valóban a kanadai francia birtokokhoz vezető út kulcsa. Most tehát nyitva a kapu. Acadia már nem Acadia többé, hanem visszavonhatatlanul Nova Scotia, vagyis a mienk. Eddig veszélyeztette a közvetlen közelben levő hatalmas erődítmény, tele francia katonával, a kikötő pedig fegyveres hajókkal. De most már...

72

Az Ohio völgyében ha nem is szűnt meg teljesen a francia ellenőrzés, de megingott. Egyszóval: nem állunk rosszul, már csak azért sem, mert az utánpótlásuk nehézkessé vált. Nemcsak Európában verjük a franciákat a tengeren, most már itt se nagyon legénykedhetnek. – És kezének köny-nyed

mozdulatával az amerikai térképre mutatott. – Mi van még h,átra?

– Ticonderoga, Québec, Montreal.

– Miért nem teszi hozzá, hogy csak?

«– Mert ezek a fő fészkek, miniszterelnök úr.

– Mégis el kell foglalni őket 1759 folyamán. Ticondero--gát és Quebecet mindenképpen. Lehet?

– Quebecnek is az a híre, mint Louisbourgnak.

– Hogy bevehetetlen, mi? – Pitt csendesen megrázta a fejét. – Nincsenek bevehetetlen erődök.

– Nekem is ez a véleményem.

*– Gondolkozott már azon, hogyan kéne elfoglalni?

– Szabad időmben tanulmányozgattam a térképet, meg az irodalmat, amihez hozzájutottam.

– Mondják, hogy sokat olvas. – Röviden felnevetett. –Ez sem szokványos tisztii tulajdonság.

Attól tartok, hogy ön, kedves Wolfe: egyéniség.

– Ezt már többször mondták nekem, de mindig megrovó hangsúllyal.

Pitt megtámasztotta jobb öklével az állát, és mintha a szőnyeg mintáját tanulmányozta volna, hallgatott egy darabig. Gondolkodott. Aztán leejtette ölébe a kezét, fejét felemelte, és csak ennyit mondott;

– Magát Wolfe-nak, vagyis farkasnak hívják. Hm. Nem is ártana jó alaposan megmarnia-egyik-másik főtisztemet. Az ügy érdekében. Isten vele.

73

FARKAS A GALAMB KARMAIBAN

Amikor Wolfe kilépett a félhomályos, kissé penészszagú előcsarnokból az épület előtti térre, össze kellett hunyorítania a szemét, mert a nap – mintegy őt üdvözölve – kibújt a szennyes, szürke felhők közül. Beült a kormányhivatalok körül mindig csapatostul lebzselő bérkocsik egyikébe. Nem nézett se jobbra, se balra, pedig különben szívesen nézelődött: Londonnal nem tudott betelni.

Isten a megmondhatója, miért, hiszen sehol sem ilyen ódon, szürkésfekete a házak fala, és rajtuk az esővíz le-csurgása a díszítmény. Csakhogy ebben a sötét, kormos, ködös, szürke városban mindig lüktet az élet, és ennek az életnek a zajával megtelik minden utca, minden tér.

Wolfe ezredes körül most is ott forrt, kavargott a szeretett London, de érthető, hogy nem vett róla tudomást. Amikor az embert az a váratlan kitüntetés éri, hogy a miniszterelnök hívja magához, akiről Poroszország nem kevésbé, híres fejecielme, II. Frigyes így nyilatkozott: „Anglia sokáig és kínosan vajúdott, de végre igazi férfit, szült”, nos, ha ilyen államférfinál tesz valaki látogatást, és amikor eljön tőle, még mindig nem is sejti, miért is hívták tulajdonképpen, érthető, hogy nem kifelé, hanem befelé, nem a világra, hanem saját gondolataira figyel.

Arra rezzent fel, hogy a kocsis megszólalt:

– Hová hajtsak, édes-jó uram?

Még mindig ott álltak a kapu előtt, és ki tudja, mióta. Megmondta a címet, és ismét gondolataiba merült.

Megintcsak a kocsis hangja hozta vissza a való világba.

74

– Megérkeztünk volna, édes-jó uram. Aztán igencsak biztatnak a fuvarosok, hogy álljak odébb, mert nem tudónak tőlem behajtani az udvarra.

Az ordítózás, amely végre eljutott a tudatáig, meggyőzte Wolfe ezredest arról, hogy valóban megérkezett, és az is kiderült, hogy hova irányította a bérkocsit. Egy századvégi, érzelmős regényben azt olvashatnánk erről, hogy a szépreményű fiatalember azt mondta a kocsisnak, amit a szíve diktált.

A csúf, hombárszerű kőházon hatalmas betűkkel felirat állt:

LOWTHERS

ami annyit jelent, hogy Mr. Lowther üzlete, boltja. Mivel azonban valóságos boltnak nyoma sem volt, nem nehéz kitalálni, hogy nevezett úriember nagykereskedő volt.

Az alvajáró Wolfe egy pénzdarabot csúsztatott a hálálkodó fiákeres kezébe, majd egyszer, finoman odakoppan-totta a kovácsoltvas kutyafejet a kapura rögzített állkapcsához. A kukucskálóablak kinyílt, a kapu azonnal ki, is tárult. Az öreg portás jól ismerte a fiatal tisztet.

Amikof megindult felfelé a lépcsőn, izgatott futkosás és suttogás folyt úgyszólván az egész házban. Wolfe erről mit sem tudott. Leült a félhomályos hallban, amelybe csak a belőle nyíló szobák függöny takarta üvegeablakain át szűrődött némi fény. Gépiesen megköszönte a kis szolgálónak az ezüsttálcán felszolgált teát, és észre se vette, hogy az -bár úgyszólván csak másodpercei voltak –

átöltözött a tiszteletére, fekete ruhát és bóbítát öltött. (Hogyan csinálta, rejtély, hiszen amint megállt a bérkocsi a ház előtt, ideges csengőhang szólította úrnőjéhez.)

r– Azonnal rohanj Mr. Lowtherhez az irodába! Kéretem, de rögtön. Fontos – hadarta Mrs. Lowther.

A lány még beugrott Miss Lowtherhez is, aki a szívéhez kapott, rohant az ablakhoz, és aztán rémülten nézte

75

Wolfe-ot. A fiatalember ugyanis kifejezéstelen arccal meredt maga elé, és nem mozdult. Űristen! Csak nem gondolja meg magát, és nem hajtat tovább! Ha viszont bejön... Ilyenkor... Mi történhetett? Aztán ő is lázasan öltözködni kezdett; közönséges háziruhában csak nem fogadhatja!

– Tudja, kedvesem, hogy szünet nélkül ezeknek a tolvajoknak és naplopóknak a sarkában kell lennem! – Ezzel a bosszús ^mondattal állított be Mr. Lowther a feleségéhez, aki azonban legyintett, és férjét az ablakhoz húzta. Ez volt az a pillanat, amikor Wolfe éppen kifizette a kocsist, és megindult a bejárat felé.

– Nem is tudtam, hogy ebédre hivatalos – mondta Mr. Lowther.

– Éppen ez az! – kiáltotta Mrs. Lowther. – Maga nem hívta meg. Én sem hívtam meg. Mégis itt van. Csak úgy, minden további nélkül! Micsoda modortalanság ez?!

A férje nevetett.

– Maga nevet ezen? Majd ha az egész környék a szájára veszt a lányát, nem lesz ilyen jókedve!

– Ejh! Ne sápítozzék már! – mérgelődött Mr. Lowther. – Tizenhét éves az a lány. Mikor járjanak hozzánk fiatalemberek, ha nem most?

– Nem úgy van az! – tette csípőre a kezét az asszony. –Ha egy fiatalember túl gyakran jár egy lányos házhoz, annak oka vari. Ha pedig ilyen lehetetlen időben jelenik meg, még hozzá meghívás nélkül, az vagy botrány, vagy...

– Azt akarja mondani, hogy leánykérés?

– Legalábbis annak kellene lennie. De hát a mostani modern időkben hol van már az illem? De jó, tegyük fel, hogy ez a Wolfe – isten ments – megkérné Kate kezét, milyen kellemetlen lenne kikoszarzni. Leghelyesebb volna még időben megmondani neki, hogy nem kívánatos személy a házuknál.

– Miért ne lenne kívánatos személy? Szerény, jó modo- -rú, művelt fiatalember.

76

– Katona.

– Az. És nem is akármilyen. Kitüntette magát Louis-bourg bevételénél.

– Ez a férfiak dolga! – legyintett Mrs. Lowther. – Hogy Indiában vitézkedett, vagy sem ...

– Amerikában, kedves – vetette közbe Mr. Lowther.

– Indiában, Amerikában, egyremegy. Férjnek való az olyan, aki folytonosan tengeren túl csavarog? Ki tudja, hogy ott mit csinál?

– Kate, úgy látszik, kedveli őt.

Mrs. Lowther égnek emelte a két karját.

– Hogy Kate kedveli, vagy sem, kit érdekel? Magát vagy engem talán megkérdeztek, amikor úgy határoztak hogy egy pár lesz belőlünk?

– Már ne is haragudjék, kedves, mi itt illemlről beszélünk, és ez a fiatalember nem is tudom, mióta, vár, és senki sem törődik vele.

– Nem feledkezem meg arról – jelentette ki Mrs. Lowther, kidüllesztve amúgy sem kis méretű keblét –, hogy a háziasszonyság mire kötelez. A lány teát szolgált fel neki a hallban. De nem ez a dolog lényege.

– Nem, nem ez – mosolygott Mr. Lowther. – A dolog lényege az, hogy James Wolfe, őfelsége ezredese számításba jöhet-e, mint Miss Katherine Lowther jövődöbelije.

– Így van.

– Ha ezt a kérdést 5-6 évvel ezelőtt teszi fel nekem, lehet, hogy minden gondolkodás nélkül, nemet mondtam volna. Ma azonban másként áll a helyzet. Amióta William Pitt a miniszterelnök, a háborúnak értelme lett, és a katonának becsülete. Ha az angol katona győz Amerikában, a brit kereskedő aranyat érő halhoz, szörméhez és fához jut. És ez a Wolfe olyan katona, aki győz.

– Vagy elesik a csatában.

– Persze. Az vele jár. De megesik a kereskedőkkel is.

77

Amit én csinállok, na jó, az is kereskedés, de mennyi haszonnal jár?

– Tisztos haszonnal.

– Ami annyit jelent, hogy kis pénz. A nagy pénzt azok keresik, kedves, akik a tengert járják, és azokat a kincseket adják-veszik, amiket a gyarmatok öntenek. No de ahhoz én már öreg vagyok, beérjük mi kevesebbrel is. Hanem a fiatalok..

– De hát ez a Wolfe nem kereskedő.

– Hanem katona, kedves. Mégpedig nagy jövő elé néző katona. Lehet belőle tábornok, sőt kormányzó is. Talán nem szívesen látná a lányát egy kormányzó oldalán, Mrs. Lowther? – És kacsintott.

– Teljes örület! – temette két kezébe az arcát Mrs. Lowther. – A lánya jövőjéről van szó, és ízetlen tréfákkal traktál engem!

– Nem tréfálok – mondta most már komolyan és határozottan Mr. Lowther. – Ünnepelesen kijelentem, hogy ha Mr. James Wolfe, őfelsége ezredese megkéri a lányom kezét, igent mondom. Most pedig megyek, és meghívom ebédre..

– Nagyon örülök, hogy eljött, Mr. Wolfe, bár ebbe a szokatlan időpontban igazán nem számítottam rá. – Ezzel fogadta Katherine a belépő ezredest. Fúrta az oldalát, hogy mi hozta őt ide ilyen váratlanul.

– A szívem hozott – mondta ünnepelesen a fiatalember, jobbát mellére téve és fél térdre ereszkedve a lány előtt, baljával pedig ajkához vonta lecsüngő kis kezét, és csókot lehelt rá.

Így képzelte el a lány a választ, amely bizonyos jártasságot árul el az érzelmes regények világában. A valóságban azonban Wolfe kissé zavart arccal megállt, és azt mondta:

78

– Valóban ... Ez nem az ötórás tea ideje... Igen, mintha édesapja az imént ebédre invitált volna... Ez ... részemről bárdolatlan... Igazán nagyon sajnálom ...

– Sajnálja, hogy eljött? – kiáltotta sértődötten Katherine.

– Azt nem, Miss Lowther. Mindig csak azt sajnálom, ha *nem* jövök el magukhoz, de ez valóban... Tudja, az úgy volt, hogy egyszerre csak itt találtam magamat... Ide hozott a kocsis.

– Egyszóval nem ön akart hozzánk jönni, hanem a bérkocsis. Bravó! – mondta jegesen és megfelelő éllel Katherine.

– Nem szeretném, ha félreértene, Miss Lowther, már csak azért sem, mert pillanatnyilag bizonyos értelemben ittas vagyok.

Miss Lowther rámeredt Wolfe-ra, és mint mindig, ha merően nézett valamit vagy valakit, a bal szeme másfél milliméternyit kifelé húzódott. Katherine tekintete végképp lefegyverezte Wolfe-t.

Csak állt, és gyönyörködött a lányban. Aki viszont egyre jobban dühbe gurult.

(A huszadik század végének olvasója, korának gyermeke, bizonyára Isissé bárgúnak tartja mindkettőjüket. Ám igaztalanul, mert 1758-at írtak, amikor ez a találkozás megtörtént, a puritán Anglia fővárosában, egy tisztos polgár házában. Ha az ezernyi korláthoz és fékhez hozzászámítjuk a sem egymásnak, sem saját maguknak be nem vallott mélyebb érzelmeiket, cseppet sem csodálkozhatunk, hogy minduntalan félreértették egymást. Ami – valljuk be -napjainkban sem lehetetlen, sőt gyakori, ha nem is általános.)

Katherine – mindkettőjük szerencsétlenségére – Wolfe meglágyuló vonásait és táguló pupilláit a vélt, nagy meny-nyiségű elfogyasztott szesz rovására írta.

79

– Tessék! Mondja csak el, hogy mennyit ivott, hány* félét ivott!

– Félreért, Miss Lowther – rázta meg a fejét Wolfe. -* Az igazság az, hogy azért vagyok ilyen különös, mert találkoztam valakivel, aki...

Katherine nem engedte folytatni. Közbevágott:

– Meglátani és megszeretni egy pillanat műve volt.

– Yalahogy így áll a dolog.

– Szerelem egyetlen pillantásra?

– Szerelemnek nevezni legalábbis szokatlan lenne.

– Nem árulná el végre, hogy ittas, vagy nem ittas, szerelmes, vagy nem szerelmes, és hogy tulajdonképpen mi szél hozta?

– Az, hogy ittas vagyok, amolyan irodalmi megfogalmazás.

– Értem – bölintott rosszmájú mosollyal a lány. *r* – Egyszerű, parlagi megfogalmazással úgy is mondhatnánk, hogy elázott, hogy részeg, hogy be van rúgva. – A szemébe hirtelen könny szökött.

Wolfe úgy érezte, mintha marokra fognák a szívét. Ez a lány miatta sír! Ennek a lánynak fontos, hogy ő... Tudja a jóisten, hogy *mi* fontos neki, az a fontos, hogy *ki*, és hogy ez, aki éppen ő, James Wolfe! Legszívesebben rikkantott volna egyet örömeiben. És – igen – tudta, érezte, meg volt róla győződve, hogy ez az a pillanat, amikor rohamra kell mennie. Megölelni a lányt és megcsókolni.

Hanem: más dolog megerősített állások, tüzet köpő ágyúk és puskák ellen rohamra menni, és megint más egy ilyen kis virágszálat megrohamozni. És ha tévedett?

Nem mozdult tehát, hanem csöndesen, okosan próbálta megmagyarázni a helyzetét. Ami ugye – ezt nyugodtan előrebozsáthatjuk – a lehető legelhízottabb lépés volt. Észérvekkkel soha nem lehet meggyőzni a szerelmes lányt, szerelmi témakörben.

– Tegyük fel – mondta Wolfe –, hogy valóban ittas len-

80

nék, akkor sem volna szabad a rovásomra írnia, hogy ide jöttem, hiszen a részeg ember igazat mond, és olyasmit is tesz, amit józanul nem tenne meg.

– Értem, önnek egy fél palack rumot kell meginnia ahhoz, hogy eljöjjön hozzám. Nagyszerű. – Most már nem volt könnyes Katherine szeme. Villámlott.

– Miss Lowther, az Isten áldja meg! Ez csak feltételezés, hiszen egyetlen pohárkával sem ittam, és mégis itt vagyok.

– Mégpedig miért, ha szabad kérdezni, most már nem tudom, hányadszor!

– Mondhatnám, hogy azért, mert látni akartam, mert nem tudtam várni délutánig.

– De nem niondja. Ugyebár nem mondja.

– Nem. Valóban nem mondom, mert önnek, éppen önnek nem akarok valótlan állítani.

Katherine *behunyta a szemét, nagyot lélegzett, mintegy* éreztetve, hogy olyat, de olyat tudna válaszolni a férfinak! Aztán nagyon halkán, rekedten a visszafojtott indulattól, így szólt:

– Ide hallgasson, Mr. Wolfe, elegendem van magából! Érti? Én nem bántottam magát soha, mindig kedves igyekeztem lenni magához, és mit kaptam? Megsértett, megalázott, bolondot esí... – Ebben a pillanatban nyílt az ajtó, és belépett rajta Mrs. Lowther, akinek jóval több időre volt szüksége, mint a lányának, hogy megfelelő öltözékben üdvözölhesse a váratlan vendéget, nem is szólva a konyhai parancskiadásról, hiszen mégis más az, ha vendég is van a háznál.

És Katherine abban a pillanatban hangot váltott, és szöveget cserélt. Anélkül, hogy a megkezdett szót befejezte volna, így folytatta.

– ... mert az ilyen locspocsban, amilyen most van már hetek óta, az ember csak náthát és bujkáló lázat szerezhet. Igazán nem értem, hogy ön még mindig csak könnyű köpenyt hord, és nem melegebb kabátot. Úgy tudom, az is

81

hozzátartozik az egyenruhához. Még tavalyról... ő, édesanyám ... Itt van Mr. Wolfe.

– Tudok róla, és remélem, nem vallok majd szégyent az ebéddel, amire apád meghívta az ezredest.

– Nagyon köszönöm, asszonyom, és bűnbocsánatért es-dek, amiért felborítottam a ház rendjét. Igazán nem állt szándékomban.

– Mr. Wolfe ma, irodalmi kifejezéssel élve, ittas egy kicsit – tette hozzá epésen Katherine.

– Ó, nem tesz semmit – mosolygott Mrs. Lowther. – Az evés elmulasztja az ilyen illuminációt.

Tekinthejtük úgy is a dolgot, mint valami aperitifet, nemde? Ez ugyan francia szokás, de akármennyire is nem szeretjük őket különben, azt el kell ismernünk, hogy a konyhához értenek. Márpedig ha ők isznak evés előtt, annak megvan a maga oka. Igaz viszont, hogy mi angolok mindig szívesen iszunk. A férfiak különösen szeretik valami töménnyel kezdeni a napot, ön ráadásul katona, márpedig köztudomású, hogy a katonák kemény legények, nem kevés köztük az ún. négyalackos, Jimmy. Remélem, ön azért ismeri a mértéket, Mr. Wolfe. Mert a mértékletesség is angol tulajdonság. Mi ízig-vérig puritánok vagyunk, ami nem kevesebbet jelent, mint hogy Istenre és az ő törvényeire vetvén pillantásunkat, csak csipkedünk az élet örömeiből, különben megtartóztatjuk magunkat, és szigorúan élünk. Hja, itt születünk, és arra vagyunk predestinálva, hogy angolok legyünk. Ez, nemde, kötelez. Gondolom, még ott is, a távoli kontinensen, Indiában, ahol szolgálatot teljesített, és elfoglalta azt a várat, azt a...

– Louisbourg, anyám, és nem Indiában, hanem Amerikában.

– Egyre megy, kislányom. Fontos, hogy elfoglalta. Így lesz Anglia nagy. Márpedig nagynak kell lennie, hiszen, ahogy Pitt, az a csodálatos ember mondta, az Úr éppen Angliát jelölte ki, hogy a legnagyobb legyen, és hogy a

82

maga képére formálja a világot. Igen: hálát adhatunk az Istennek, hogy van egy Pittünk, aki jól kormányoz, és oda, ahova kell. És ő se lenne ilyen, ha nem lenne hívő. A hit, gyermekeim, sok mindent könnyebbé tesz. Többek közt azt is, hogy elviseljük az életet. Mert az élet nem könnyű. Itt van például egy olyan derék fiatalember, mint Mr. Wolfe. Kap egy parancsot, és máris indulnia kell, távoli országokba, itthagyván szeretteit. Csak a hit, a vallás és annak törvényei tarthatják meg szeretteinek és az igaz úton. Én legalábbis remélem. Mindazonáltal elég nehezen tudom elképzelni egy katona lelkivilágát és éjét. Ugye, mi kereskedők vagyunk, életünk szürke és eseménytelen, tesz-szük a dolgunkat, a kötelességünket teljesítjük. Persze a katona is: de milyen más körülmények között! Ő, én csak hallgatom magukat, csevegünk, miközben ki tudja, mi történik a konyhában. Csupán akkor lesz igazán jó az ebéd, ha a háziasszony szeme a lábosokon és a személyzet kezén van. Nos, Mr. Wolfe, megkérjük, fáradjon át a dohányzóba, ott talál újságokat, megfosztom önt a társaságunktól. Én, mint mondtam, a konyhában indulok rohamra, lányom pedig vezényelni fogja a terítést. Akkor hát gyere, lányom, vár a kötelesség.

Katherine csúfondáros pillantást vetett Wolfe-ra, majd anyja mögött, felemelt orral kivonult a szobából.

Ha Wolfe-nak később néha-néha eszébe jutott az elkövetkező óra, végiglúdbőrzött a teste. Pedig a kedvencét tálalták fel ebédre: ürücombot, méghozzá olyan raffinált fűszerezéssel, amit a legügyesebb walesi katonaszakács sem képes elsajátítani ebben az életben. Hanem hamarosan legszívesebben odavágta volna az egész ebédet ürücombos-tul, mindenestül.

Maga az a körülmény, hogy Katherine haragszik rá, és hogy anyja előtt részeges zsoldos katonaként tüntette fel, hallatlanul elkésértette. Elhatározta, hogy úgy viselkedik,

83

mintha semmi sem történt volna, és ezzel lehet, hogy elfeledteti a félreértéseket.

A háziáldás után, amit szokás szerint a ház ura mondott el, mindenki némán ült a helyén, és csendesen kanalazta a levest. Ő sem szólt, mert azt gondolta, házi szokást sértene meg. Akkor még nem sejtette, mi következik, pedig az intő jelet észre érelett volna vennie.

Az ebéd előtt skót whiskyt töltöttek mindenkinek.

– Egészségünkre! – mondta Mr. Lowther, mielőtt leemelte volna a levesestál fedelét.

Wolfe felemelte poharát.

– A házigazdára! Kedves feleségére! A házikisasszonyra! Éljen a király! – És kihörpintette a decinyi itali.

A nők csak belemerítették az ajkukat, Mr. Lowther csupán egy kortyot ivott. Valamennyien megnézték az ő üres poharát. De ezt akkor nem is vette észre, csak később jutott eszébe, amikor megérezte, hogy Mrs. Lowther fél szemmel állandóan az ő poharát figyeli. Vajon mit néz?

Nem kellett erőlködni: mindig választékosan evett, ha csak tehetett, a táborban ist. Így esett jól. Ki nem állhatta a jó társaságban piperkőcködő, a katonák közt ellenben csámcsogó, bőfögő cimborákat. Most azonban, hogy magán érezte az asszony pillantását, a szokásosnál is jobban vigyázott. Ennek az lett a következménye, hogy mozdulatai mesterkéltté váltak, a kés megcsúszott, a zsíros lé ráfröcs-cseht – még csak nem is habfehér tisztí mellényére, hanem az abroszra.

Katherine kajánul vihogott, Mrs. Lowther pedig hosszan és részletesen kifejtette, hogy nem történt semmi baj, úgyhogy az már fejmosásszámba ment.

Érezte, hogy minden mozdulata hamis, merev, erőltetett. Sikerült is felborítania előbb a sőtartót, majd egy poharat. Szerencsére üresét.

Végre Mr. Lowther megtörte a csendet. Ettől azt remélte, hogy véget érnek szenvedései. Alaptalan reménynek

84

bizonyult. Mert a házigazda, mit sem tudván felesége és lánya praktikáiról, csak a maga kételyeitől kínoztatván, szeretett volna választ kapni a kérdésre: tényleg alkalmas lenne-e Wolfe vőnek, vagy sem. Normális-e? Vagy tényleg valami baj van-e az emeleten? Egyszóval: ő is rajta tartotta a szemét, ami szintén nem kerülte el az amúgy is gyanakvó fiatalember figyelmét.

Mr. Lowther azzal kezdte, hogy milyen nehéz és mégis milyen nagyszerű a katonai hivatás.

Majd rátért arra, hogy veszélyes is egyben. Amikor az óvatossá vált Wolfe nem válaszolt, megkérdezte, hogy hányszor sebesült.

– Szerencsés voltam – vonta meg a vállát az ezredes. –Több csatában harcoltam már, szóra érdemes sebet mégsem kaptam.

Hát a közelharc? A szuronyroham? Amikor ember ember ellen küzd? Ott nem a szerencse, nem is annyira a testi erő, mint az ügyesség, gyakorlottság és a lélekjelenlét a döntő. És hogy olyankor minden megeshet. Valóban. Előfordul, hogy nem is szuronnal, hanem a puska boldogabbik végével verekszik az ember, és ha fejbe kólintják, bizony megemlegeti. Nem, nem. Öt még nem verték fejbe. Sőt – tudtával – gyermekkorában sem potyogott ki a bölcsőből.

Wolfe meglepődött. Azt várta, hogy a szuronyroham előtti dupla pálinkaadagrói lesz majd szó, amit igen hasznosnak tartott, mert amíg a hatása tartott^ a legénység felettébb vakmerőnek mutatkozott. A maga ezredében többnyire mégsem alkalmazta, mert a bátorság rendszerint vakmerőséggé, az pedig fegyelmetlenséggé fajult. És mit ér a csapat, amely áttöri az ellenség vonalát, de aztán-belerohan a kartácstűzbe, annak ellenére, hogy a vezényszó visszarendelné.

Erre számított, ezzel szemben vendéglátója valamiféle fejsérülést kér tőle számon. Hát nemcsak részegnek nézik ezek, hanem bolondnak is?

85

Egyre jobban hatalmába kerítette az indulat. Nem. ő aztán mindig szerény volt, h₄^{szén} nem tartozott sem a főnemesek, sem a gazdagok közé. De elolvasott egyet-mást a kor angol és francia filozófusaitól, mindent végigtanulmányozott, amihez csak hozzájutott a hadászat tudományából. Egészen jól olvasott latinul, franciául, és felszedett egy kis nyelvtudást a német frontokon is. És őt nézik bolondnak! Ezek a nagyon tiszteletreméltó polgárok, akik szép vagyonkát mondhatnak bizto_{san} magukénak, de mégsem egyebek kereskedőnél!

És ő, James Wolfe, öfelsége egyik ki_s ezredese ma több mint egy óra hosszat beszélgetett Wilüam pittel. Kinek adatik ez meg? Koronás főeknek, minisztereknek, főtiszteknek, diplomatáknak. Igaz: nem ő beszélgetett pittel, hanem Pitt vele, de a tényen ez mit sem váltogat! Csak volt valami oka, hogy a nagy Pitt éppen vele aka_< beszélgetni!

Hirtelen vágyat érzett hqgy elmondj_{a ne} *Mk. Hadd essen* le az álluk. De rögtön galléron is ragadt_a magát. A katona-refie* azt diktálta, hogy hallgasson. N^m _{ra} ^j _{ij} tartozik. Gondoljanak róla, amit akarnak, az semmit sem von le a mai n_{ap} nagyszerűségéből.

Am,ikor aztán Mr. Lowther elvonuj[^] mondván, hogy hívja a kötelesség, ő is elköszönt.

– íCate – mondta Mrs. Lowther –, kí^{en} } ki a vendégünket.

Kezében fõvegével, hóna alatt a karqj_{va} _i szertartásosan iheghajolt Miss Lowther felé, és ih_{eg} ak_{ar}t fordulni, hogy távozzék. Katherine kissé félrebillentette a fejét, és miközben arca megint felvette titokzat[^] kifejezését, megkérdezte;

– felárulná végre, ki volt az a titokizatos személy, aki valósággal megrészegette ?

Woife azt akarta válaszolni, hogy sajnálja, de nem mondhatja meg, katonai titok. De mind[^] az i_s eszébe jutott, hogy Pitt még csak célzást sem ttjt rá, hogy beszél-86

getésükrõl hallgatnia kell. Meg aztán... olyan jó lenne, ha úgy mehetne el, hogy nem neheztel rá ez a kis galamb. Vett hát egy mély lélegzetet, és ennyit mondott:

– Pitt.

– Nem értem – rázta a fejét ráncolt homlokkal a lány.

– William Pitt – mondta Wolfe.

– A miniszterelnök? – kérdezte elképedve Katherine.

– Igen. ő. Több mint egy órát beszélgetett velem. Tőle jöttem ide.

Wolfe biztos, volt benne, hogy szavai nem maradnak hatástalanul a lányra, sőt remélte, hogy a hatás erős lesz. De arra, ami történt, nem számított.

Katherine holsápadt lett, keble hullámszerűen kezdett a heves lélegzetvételtől. Felindulása minden képzeletet felülmúlt.

– James Wolfe! – sziszegte az elképedt fiatalember arcába. – ön vagy eszméletlenül részeg, vagy gyógyíthatatlanul hazug. De ha sem az egyik, sem a másik, akkor gyűlölöm önt a legjobban, a szívem mélyéből; mert csúfot üz egy szegény, hiszékeny lányból, aki mostanáig rokonszenvet érzett ön iránt. Távozzék azonnal! Nem akarom látni!

A kapun kiszédelgő ezredest kellemes meglepetés várta: a házigazda hintója. A kocsis leugrott a bakról, és kinyitotta a kocsis bőrajtaját.

– Parancsoljon beszállni, ezredes úr! Mr. Lowther megparancsolta, hogy vigyem, ahova óhajtja. Útón a szállása felé volt min töpregenie.

A ház ura ezzel a gesztussal tudtára adta, hogy nem csukódott be előtte örökre házának ajtaja. Kate sem azt mondta, amikor ajtót mutatott neki, hogy nem akarja *többé* látni, hanem csak azt, hogy nem akarja látni, tehát pillanatnyilag az a leghőbb vágya, hogy eltűnjék. Ez tehát nem végleges.

És Mrs. Lowther? Az aztán a rejtély! Látszólag üresen kodácsolt, pedig van véleménye, és az nyom a latban, csak

87

– mint afféle főzőkanalas diplomata – a háttérben ad hangot neki, és akaratát finoman érvényesíti, nehogy férjének a hiúságán és a tekintélyén csorba essék. Nem buta asz-szony, aki okosnak akar látszani, hanem okos asszony, aki megjátssza a butát, hogy annál inkább résen lehessen. Hát majd ő is résen lesz. Hiszen ez a mestersége.

Csak azt kell kifundálnia, hogyan találjon alkalmat egy újabb látogatásra.

Erre azonban egy darabig nem került sor.

88

A FARKAS OROSZLÁNKÖRMEI

Éjszaka Wolfe nem sokat aludt. Azon töprengett, mondjon-e valamit Amherst tábornoknak, vagy sem. Megvárja-e, amíg ő kérdezi, vagy sem. Miután mérlegelte az ösz-szes számba jövő szempontot és lehetőséget, úgy döntött, hogy a lehető legkatonásabb megoldást választja, és annak a lehető legcivilisebb formát fogja adni. Másszóval: értésére adja a tábornoknak, hogy a világon semmi sem változott: ő, Wolfe ugyanaz a kis ezredes, aki volt, és Amherst a parancsnoka. A tegnapi, Pittnél történt kihallgatásnak csak számára van jelentősége, mert nem várt kitüntetés és élmény.

Az egésznek azért igyekszik nem katonás jelleget adni, mert ezzel is éreztetni kívánja, hogy ő tegnap a miniszterelnöknél nem katonatiszti minőségben járt, vagyis az egésznek semmiféle katonai vonatkozása sincs, ha ugyanis William Pitt stratégiáról, magyarán a háború fő kérdéseiről akart tárgyalni valakivel, akkor az nem James Wolfe, hanem Amherst tábornok.

S minek ez a sok fölösleges okoskodás? A tábornoka küldte az ezredesét a miniszterelnökhöz. Majd megkérdezi, ha kíváncsi rá, hogy miről beszéltek. A katona várja meg, amíg kérdezik, és csak akkor beszéljen. Ez volt Wolfe első gondolata is. De nemhiába töltötte szabad ideje jó részét kora nagy gondolkodóinak olvasásával. Megtanulta tőlük, hogy nemcsak a jelenségeket lássa, de azok belső összefüggéseit is igyekezzék felderíteni. Hogy a miniszterelnök személyes beszélgetésre méltatta, ez a jelenség. Ennek van

89

egy ki nem mondott, nem látható–, de nagyon is létező következménye: átlépett egy bizonyos határvonalat, amelyet őfelsége hadseregének szolgálati szabályzata húzott köréje. Mivel pedig nem ismerte pontosán, igazság szerint inkább *csak hozzávetőlegesen ennek a tágabb körnek a „szolgálati szabályzatát”*, mielőtt lépett volna, körültapogatta a terepei. Itatona volt, aki jól tudta, hogy ismeretlen helyen, sötétben nem lehet eléggé elővigyázatos az ember, könnyen otthagyhhatja a fogát. És nem akart ügyetlenség, meggondolatlanság miatt elvérezni. Éppen most nem akart.

A kezdeti bódulatot felváltotta a józanság, sőt egy kicsit a másnaposság is. Egyre inkább hajlamos lett arra, hogy előző napi látogatását – legalábbis ami az ő személyét illeti – igetj kis jelentőségűnek ítélje. Mi történt? A miniszterelnök – hirtelen támadt ötlete, szeszélye szerint – becítálta egyik alacsony rangú tisztjét, és jelenlétében kedvenc vesszőparipáján, az amerikai gyarmati kérdésen lovagolt.

Ugyanakkor – bármennyire is igyekezett elhallgattatni magában – a lelke mélyén újra meg újra megszólalt a remény. Hátha folytatása lesz a dolognak, Hátha csak elkezdődött valami. Pitt nem az az ember, aki szeszélyből, felvillanó ötletből cselekszik. Tálán még Sohasem volt olyan vezetője Angliának – Erzsébet királynőt kivéve –, mint ő, aki^imyira céltudatosan, bulldog módján tört volna a nagy ideál felé.

A tábornoktól tehát nem kért formális, hivatalos kihallgatást, hanem bement a segédtsztjéhez, és könnyedén ezt mondta neki:

– Kérem, tegye már meg azt a szívességet, ha alkalom adódik rá, említse meg az öregnek, hogy néhány mondatnyi &eszámóiom van a számára.

A segédtszt furcsállva nézett Wolfe-ra, de ő várta ezt, és készen állt a magyarázata:

– Megbízott engem valamivel, ami nem kifejezetten

szolgálati ügy, ezért azt hiszem, az a helyes, ha nem kérek kihallgatást.

A segédtsízt arcán látszott, hogy katonalelkében helyreállt az egyensúly, amit Wolfe láthatatlan, belső mosollyal nyugtázott. Aztán megmondta, hogy hol található, és kimasírozott Amherst előszobájából.

Szép lassan lépkedett a kaszárnya folyosóján, mert sejtette, hogy hamarosan bakancs csattogását hallja a háta mögött. Űgy is történt. Küldönc loholt utána. A tábornok úr máris fogadni óhajtja. Eddig tehát minden program -az ő programja – szerint történik.

– Elnézést kérek, tábornok úr, hogy nem a szolgálati útnak megfelelően... – kezdte Wolfe, de Amherst legyintett.

– Helyesen tette, ezredes, önnek van arányérzéke, és az a katonának igen értékes tulajdonsága lehet. Nos?

– Parancsa szerint tegnap tíz órakor kihallgatásra jelentkeztem Pitt miniszterelnök úrnál.

Amherst ajkai körül finom mosoly jelent meg.

„A fene egye meg! – káromkodott magában Wolfe. – Ennek micsoda stílusa van! TSgyetlen szájmozdulattal értésemre adja, hogy előre tudja, mennyire nem történt semmi fontos tegnap, sőt azt is, hogy ő még Pittől sincs annyira elragadtatva, mint mások, hiszen most a katonaké a szó, és végtére is a miniszterelnök csak nyamvadt civil. Igaz: Amherst Louisbourg bevétele óta az amerikai angol hadsereg főparancsnoka, és ez nemigen változik, de igen sok függ itt a részletektől is. Az igazi dicsőség azé lesz, aki beveszi Quebecet, mert az Francia Kanada kulcsa.” – Mindez Végigvillant Wolfe agyán, és határozott: azonnal meg fogja nyugtatni Amherstöt, még annak árán is, hogy magát kissé együgyűnek tünteti fel.

– Sokért nem adnám, tábornok úr, ha meg tudnám mondani, miért voltam tegnap a miniszterelnök úrnál.

91

Megfordult a fejében, hogy megkérdezem tőle, de túlságosan katona vagyok ahhoz, hogy meg is tegyem.

Amherst „előre sejtettem”-arcot vágott. Kissé félrebillentette a fejét, és ezt kérdezte:

– Szavalt azöreg, ugye?

Ez az, ami váratlanul érte Wolfe-ot: provokációra nem számított. Főleg ilyen durva provokációra nem. A tábornok komázik Vele, méghozzá úgy, hogy Wílliam Pittről nyeglén, nemhogy katonák, de civilek közt sem illő módon, tulajdonképpen lekicsinylően beszél, ő talán valóban megetheti a hasonzorúek között. De beosztott ezredesének ilyeneket mondani?!

Ha átveszi a tábornok hangját, baj. Ha tiszteletteljesen említi a miniszterelnököt, megint baj, hiszen mintha csak rendreutasítaná felettesét. Hallgatni nem lehet. Visszavonulni nem lehet. Akkor csak egyetlen mód van a vereség elkerülésére, a kerülőút. Meg kell kerülnie a csapdát.

– Bevallom, tegnap, ott a miniszterelnökségen, nehezteltem kissé a tábornok úrra.

Amherst szemöldöke a magasba futott.

– Mert nem kaptam a tábornok úrtól eligazítást, hogyan is kell viselkedni, mit lehet és mit kell mondana és kérdezni, ha egy ezredes a kormány fejével beszél. De aztán rájöttem, hogy igazságtalan voltam a tábornok úrral szemben.

Amherst hajszálnyit lebiggyesztette az ajkát.

„Aha! – örvendezett magában Wolfe. – Nem tetszik neki a dolog. Akkor jó úton járok. A magam útján!” És hangosan, így folytatta:

– Tábornok úrnak olyan természetes és magától értetődő, hogy a legfelső körökben mozog, hogy eszébe sem jutott az én járatlanságom. Talán éppen ennek a járatlanságnak tulajdonítható, hogy majdnem egész idő alatt passzív szerepet játszottam. De hát gondolom, érthető, hogy olyan ember, mint magam, szívesen hallgatja egy államférfi fej-

92

tegetéseit arról a földrészről, amelyen ő, mármint jómagam, hadműveletekben vett részt. Igen érdekes, hogy amilyen könnyen érthető a miniszterelnök minden mondata, mégis elég nehéz megérteni, voltaképpen mit kíván attól, aki hallgatja.

– A jellemzés tökéletes – jegyezte meg Amherst kedvetlenül. – Van még valami mondanivalója az elhangzottakról?-

– Nagyon boldog vagyok, hogy ha csak egyszer is az életben, szemtől szemben állhattam a

miniszterelnökkel. És ezt most, itt, nagyon hálásan megköszönöm tábornok úrnak.

– Maga jó katona, Wolfe – mondta Amherst unottan. – Mindent annak köszönhet. Megbízható, fegyelmezett, szorgalmas. Csak egy kicsit haraposabb a kelleténél. De majd kinövi. Köszönöm, hogy beszámolt a kihallgatásról. Eltávozzhat.

Wolfe elégedett volt az eredménnyel, habár tudta, hogy sem végleges győzelmet nem aratott, sem véglegesen nem altatta el parancsnoka gyanakvását. Résen kell lennie, mert ha folytatása lesz a Pitttel való első találkozásnak, akkor folytatása lesz Amherst hadmozdulatainak is.

Gyanította, hogy az egész Louisbourgnál kezdődött. Annak idején és ott, Amerikában, átkozta azt a Vauban nevű francia hadmérnököt, aki tervezte az erődítményt. Habár az elgondolás (mármint a katonai) – el kellett ismernie -kitűnő volt, és talán éppen ennek a megértése vezeti el a Pittnél tett látogatás rejtvényének megfejtéséhez.

Amerika felfedezése után a spanyolok tonnaszám cipelték az aranyat Európába, és idők folyamán rájöttek arra is, hogy mennyi minden van ott Amerikában, ami az aragnál is többet ér. Egész Európa a spanyolokat irigyelte. Nem csoda hát, hogy amikor kiderült, ürüsedőben van a trón, mert kihalt a teljesen elkorcsosult spanyol uralkodócsalád, minden valamirevaló európai uralkodó igényt tartott rá,

93

mivel a spanyol trón megszerzése a fél világ megszerzését is jelentette volna egyben. Nos, eme véres és költséges háborún elúszott XIV. -Lajos francia királynak nemcsak minden kincse, de még az a kevés is, amit addig Amerikában magáénak mondhatott. Majdnem az egész. Ha akkor az Ut-rechtben kötött béke értelmében teljesen kizsuppolják Amerikából a franciákat, Wolfe ezredes nem jött volna haza agyonhúlva, több mint egy fél évszázaddal később.

Csak rá kell pillantani Észak-Amerika térképére, mindjárt megéri az ember, min-marakodtak.- itt a franciák meg az angolok. A tengerpart mentén Mairie államtól egészen Virginiáig az angol települések húzódtak. A francia birtok, amit Új-Franciaországnak neveztek, viszont a Szent Lő-rinc-folyó két partján a.Nagy-tavakig. Az ütközőpont az a papucs formájú félsziget volt, amelyet a franciák Acadiá-nak, az angolok meg Új-Skóciának (Nova Scotia) neveztek. Ennek -a papucsnak a hegye maradt meg a háború után a franciáknak: két sziget. Az egyiken, amelyet később az angolok Cape Bretohnak neveztek el, a franciák hatalmas erődöt építettek, de akkorát, hogy az inind a beleölt milliók, mind pedig méretei tekintetében afféle világcsodának számított. A Napkirályról, XIV. Lajosról nevezték el Louis-bourgnak. A falai 8-10 méter magasak voltak, és olyan erősek, hogy az akkori ágyúk ellen tökéletes védelmet jelentettek, Kaszárnyái 14 000 katonát is bé tudtak fogadni. Az, erődítmény falainak hossza 1,5 m£»rföld volt, és még nehéz, tengeri hadihajók befogadására alkalmas kikötővel is rendelkezett.

Nem kell szakértőnek lenni ahhoz, hogy megértse az ember, nem az aprócska sziget, még csak nem is a másik sziget védelmére kellett ez a behemót vár, hanem arra, hogy adott alkalommal visszaszerezzék Nova Scotiát, és megint francia birtok és Acadia legyen, És persze biztosítani akarták a Nagy-tavak felé húzódó Új-Franciaország sérthetlenségét is. Meg aztán a Nagy-tavakat, meg ami körülöttük 94

van, északra, délre meg nyugatra – magyarul: Kanadát meg az Ohio völgyét –, azzal együtt, ami benne aranyat ér. De hát erre fájt az angolok foga is.

Olyannyira, hogy az amerikai angol telepesek nem is vártak az anyaország segítségére, hanem összefogtak, és 1745 tavaszán 100 kisebb-nagyobb vitorlással megindultak Louisbourg bevételére. Megadásra is kényszerítették a védőket. Louisbourg nem volt többé a franciák kanadai öble.

Csak hogy akkor még Amerika történetét nem Amerikában, hanem Európában írták. És két év múltán, amikor az osztrák örökösödési háborúban a franciák győztek⁷ szépen visszaállították a „status quo anté”-t, magyarul: az előbbi állapotot. Az amerikai angoloknak, lógó orral távoznok kellett Louisbourgból. Igaz, megépíthették a maguk ellenerődjét a papucs homorú részénél, a Halifax-dombon, de ez nem változtatott azon a tényen, hogy Louisbourg ott van, és tele fegyveres¹ franciával.

William Pitt tanult az amerikai történelem addigi eseményeiből. A franciákat egészen le kell győzni, vagy mindig újra kinő a fejük, akár a mesebeli sárkányé.

Amikor pedig 1758-ban arra került sor, hogy Amherst tábornok megostromolja Louisbourgot, már nagyon paprikás volt a hangulat Londonban.

Pitt goromba volt és kíméletlen.

– Ide hallgasson, tábornok! – mondta Amherstnek. – Az egész francia flotta tehetetlenül

horgonyoz Brestben és Tculonban. És ha megpróbálják kidugni az orrukat, akkorát ütök rá, hogy belegebednek. Francia Kanada nem fog utánpótlást kapni. Érti, ember? Odatálalom magának a győzelmet. És mondhatom, hogy ön lesz az amerikai angol haderő főparancsnoka, ha győz. De ha nem... Akkor legjobb, ha nem találkozunk többé az életben.— Pitt felcsattant. – És máris mindent megtesz, hogy elpuskázza a dolgot! Indulnia kell! Húzassa deresre, aki nem dolgozik, köttesse fel az árbocra a kereskedőket, akik nem szállítanak

95

időre! Mondja meg nekem, mi a neve annak vagy azoknak, akik késlekednek az anyag és pénz kiutalásával, ne finomkodjék, ember! Itt Anglia sorsáról ván szó! Ez nem egy csata lesz, hanem az első fő csata, ami nélkül a legfőbbet nem lehet megvívni. Hát ne tátsa a száját, és ne legyen úriember, vagy pedig mondja meg, hogy képtelen rá, és kinevezek valami vitorlamestert vagy gránátost hadvezérré, akiben elég keménység van, hogy... Eh! Elég a szavakból. Tessék cselekedni!

Amherst rossz hangulata nem sokat enyhült a hosszú tengeri úton sem, habár Boscawen admirális igazán kitűnően irányította a flottát, és azzal a reménnyel kecsegtetett, hogy kiválóan segíteni fogja a ^zái-azföldi hadműveleteket is – ami aztán igazolódott is.

Horgonyt vetették Louisbourg öblének közelében. A látvány valóban lenyűgöző volt. Az eget ostromolta a napfényben fehéren villogó kőmonstrum. És saját szemével *meg a messzelátájával!* gyxfrxkiiietett me%_{ro}7a, hogy kétszáz ágyú őrzi a falakat, ha nem több.

És a hullámverés! És a sziklás, úgyszólván megközelíthetetlen partvonal! És már június 2-át ittak!

Múltak a napok. Szél, eső, köd, vad hullámverés, vacog-tató hajnalok.

Végül Amherst tábornok – aki nem felejtette el Pitt egyetlen szavát sem – megelégette a várakozást, és kiadta a parancsot. Wolfe vitatkozott, majd amikor látta, hogy hiábavaló minden érvelése, végrehajtotta a lehetetlent: sűrű ködben, hullámverésben, a szikiáá parton partra szállt, meg,lepte a mit sem sejtő franciáikat, és hídfőt létesített a parton. A többi már nagyon hasonlított minden idők tipikus várostromaihoz, Annál is iikább, mert a falak korántsem voltak olyan erősek, mint Etmilyennek látszottak, a védők idegei pedig hamar felőrlődtek Wolfe ezredes fortélyaitól.

A kényszerű fürdő, a metsző északi szél azonban meg-

96

tette a magáét, és Wolfe-nak minden akaraterejére szüksége volt, hogy ne hatalmasodjék el rajta a láz okozta gyöngeség. De hát akaraterejével bőven ellátta őt a természet.

Hazautaztában a tengeri levegő, vagy mi, kihúzta belőle a betegséget.

Rövid szolgálat a ködös, füstös Londonban. Újra rosszul érzi magát.

Hosszabb szabadság a szülői házban Westerhamban, vidéken. Anyai gondoskodás, pihenés, jó ételek, sok alvás. Betegség elfelejtve. Talán sose jut eszébe többé, ha Pitt nem említi. Mi mindenről tud ez az ember!

97

WOLFE KANADÁBÓL VIZSGÁZIK

Wolfe belépett a nehéz, faragott ajtón. Becsukta maga mögött, megfordult, hogy üdvözölje a miniszterelnököt. De nem találta.

A teremnyi dolgozószoba üres volt. Pedig a megelőző teremben, a miniszterelnöki előszobában a titkár ezzel bocsátott útjára:

– Fáradjon be, ezredes, a miniszterelnök úr várja.

Wolfe elmosolyodott. Ez, úgy látszik, megint egy Pitt trükkjei közül. A múltkori feszültséget már nem érezte. Tudomásul vette, hogy abban az ismert és gyakori harci helyzetben van, amikor nem tőle függ, hogy mit lép, mert nemhogy nem ismeri, de el sem tudja képzelni az ellenfél szándékait. Az ilyen helyzet persze iszonyúan veszélyes, mert időt enged a másoknak, hogy kibontakozzék, hogy kezdeményezzen, közben ő maga csak figyel, és mímeli a tevékenységet. Macska-egér játék, amely csak akkor szórakoztató, ha ő a macska. Itt azonban ... És micsoda hatalmas macska!

Amherst nem tud semmit, de mint a nagyvilági dolgokban járatos ember, legalább már sejt valamit. Valamit, amit vele természetesen nem közöl. Vele? A beosztottal? Aki sem származásánál fogva, sem kora miatt nem tekinthető egyívasúnak. Vele? A közönséges hivatásos katonával? Aki ráadásul – és Wolfe, amikor ideért gondolatban, megint elmosolyodott – gondolkodik és erőszakoskodik?

Előző nap, amikor Amherst hívatta, ő még nem is sejthette, hogy mi az újabb rendkívüli

kihallgatás oka. Belé-

98

pett a tábornokhoz, és szabályszerűen jelentkezett. Már az furcsa volt, hogy Amherst engedte végigmondani a leckét, és nem intett, hogy üljön le. És 6 ott állt a tábornok asztala előtt, a megfelelő távolságban, kalpagját jobbjában tartva, balját kardján nyugtatva.

Amherst nézte őt. De nem úgy, mint máskor. Még soha nem látott felettesének és parancsnokának a szemében ennyi valódi érdeklődést. Megdobbant a szíve. Mégis lesz folytatása a múltkori, mesébe illő Pitt-találkozóknak.

Ami őt, Wolfe-ot illeti, elég jól belelát a tábornokba, hiszen hosszú idő óta – saját érdekében – gyakorolja ezt. Rá van írva az arcára a kérdés: „Miért éppen ezt a fickót választotta ki Pitt? És mire választotta ki? Tekinthesem-e ezt a kis ezredest – akit eddig csak okvetetlenkedő, bár eszes beosztottnak láttam – riválisnak, akivel fel kell vennem a harcot, esetleg meg kell semmisítenem mint ellenfelet?” Azt is látta a tábornok arcán, hogy egyelőre nem

99

tud válaszolni ezekre a kérdésekre, de mostantól kezdve résen áll.

Amherst – még mindig nem adva engedélyt a „pihentre – közölte Wolfe-fal, hogy másnap reggel ismét a miniszterelnöknél kell kihallgatáson megjelennie. És hozzátette:

– De hogy mi célból, azt ne tőlem kérdezze. Távozzon.

Most pedig itt áll Pitt dolgozószobájának az ajtajában. Majdnem biztos, hogy a miniszterelnök látja valahonnan. Megint vizsgálja. Ez az! Amit mind mostanáig érzett, de nem tudott megfogalmazni magának, íme, megfogalmazódott. Vizsgálja. Az első perctől kezdve, hogy belépett ebbe a szobába. Lehet, hogy már előbb elkezdődött a vizsga, amikor neki még sejtelve sem volt róla, hogy Pitt rajta tartja a szemét, és írja, írogatja az érdemjegyeket.

Az első akadályokat tehát jól vette, vigyáznia kell tehát, hogy a következők* se jelentsenek bukást. Hogy miért? Ezt nemigen tudta volna hirtelen megfogalmazni. Tény, hogy élete folyamán mindig igyekezett megállni a helyét.

Nos, rendben van. Ha Pitt figyel, és magatartásból vizsgálja, ám legyen. Legutóbb sem ideje, sem módja nem volt, hogy alaposan szemügyre vegye a miniszterelnöki dolgozószobát, akkor mind a szoba méretei, mind a helyzet különössége, mind pedig Pitt egyénisége lenyűgözte – most végre körülnézhet.

Az első, amin a szeme megakadt, egy metszetsorozat volt. Nohát! Ki gondolná, hogy a miniszterelnök szereti Hogarthot! A képzőművészet Swiftje mintha sötét szemüveget viselne, vagy torzító tükörből nézné és látná az angol világot. Ezekről a képekről is nyomorúság, butaság, piszok, műveletlenség, durvaság, erőszak vigyorog a nézőre. Igen: vigyorog. Az embernek az az érzése, hogy Hogarth kajánul mulat a nézőn. Azt vigyorogja: „Nem láttad eddig, ugye? Voltál szíves behunyni a szemedet, és azt hazudni magadnak és másoknak, hogy Angliában minden szép, minden jó, minden rendben van?! Fészkes fenét, édes ba-

100

rátom! Nézz csak szembe az igazsággal! Az agyalágyult filozófusok, az affélék, mint például Blackstone, azt írják, hogy a most fennálló rendszer az ész és a történelem legtökéletesebb alkotása. Hát tessék: itt az a tökély, amiről tirádákat zengenek. Gyönyörködj bennük, és légy büszke, hogy ennek a korszaknak a gyermeke vagy!”

Wolfe annyira elmerült a metszetek nézésében és saját gondolataiban, hogy észre sem vette, honnan került elő Pitt, és hogy mióta áll mögötte. Arra rezzent fel, hogy megszólal.

– Hát igen. Ez Anglia. – És amikor Wolfe meg akart fordulni és üdvözölni a miniszterelnököt, az a vállára tette a kezét, és kényszerítette, hogy tovább nézze a képeket.

– Micsoda ma London? – folytatta Pitt. – Ez, amit itt lát. A City persze gazdag, és egyre gazdagabb lesz. De London nemcsak a City. Nézze meg a kisebb kereskedők házastrútaikat, mint az istálló. A belső berendezésük sem ér sokat. Hát még a szatócs! Az alja népről nem is beszélünk. Az rongyokban jár, és koplal. Sár, korom, szenny, szegénység, betegség. Ez az, amitől meg kell szabadítani Londont és egész Angliát.

Pitt sarkon fordult, az asztala mögé sietett és leült. Wolfe-nak is intett, hogy ott a szék.

– Jól van – mondta Pitt. – Eddig jól vizsgázott. „Aha – gondolta Wolfe. – Tehát valóban vizsgázom.”

A miniszterelnök félrebillentette a fejét, és félmosoly-lyal rázta a fejét. Szemmel láthatólag

nagyon tetszett neki, amit mondandó volt.

– Egyszóval várt másnapig, és csak akkor számolt be Amherst tábornoknak a találkozásunkról.
– Úgy éreztem helyénvalóbbnak, ha nem kérek formális kihallgatást – mondta Wolfe, mert gyanította, hogy Amherst ezt nem említette meg Pittnek. – Amennyire meg tudtam ítélni, nem szolgálati jellegű ügyről volt szó.

Pitt hangosan nevetett.

101

– Önnek, fiam, nem is tisztnek, hanem diplomatának kellett volna lennie! Remekül fogalmaz, szavamra, remekül. – Élvezettel megismételte Wolfe szavait: – „Amennyire meg tudtam ítélni, nem szolgálati jellegű ügyről volt szó.” Remek! – Más hangon tette hozzá: – Egyébként gondolhatja, hogy akarattal bíztam magára a döntést, beszámol-e, vagy sem, és ha igen, hogyan. Ismeri ugye azokat a tiszta kitűnő tanulókat, akik az életben mindig, mindenhol megbuknak? Nos, nekem azt is tudnom kellett, hogy ön hányas osztályzatot érdemel az életből. A maga személye azért érdekelt, mert a felettesei szerint hajlamos beléjük marni. Úgy látszik azonban, hogy csak adott esetben. Más dolog ugyanis ha valaki azért harap, mert nem tudja az indulatait megfékezni, vagy azért, mert ésszerű elgondolásait nem hajlandók elfogadni. Sejtettem – folytatta Pitt kinézve az ablakon, mint ha nem is Wolfe-nak, hanem saját magának mondaná, amit mond –, sejtettem, hogy az utóbbi fajtához tartozik. Louisbourgnál a hídfő alakítására előterjesztett egy épeszű tervet, amelyet a parancsnoka azonnal elvetett, és rákényszerítette egy esztelen akció vezetésére. Ilyenkor az emberek néha akaratlanul, ösztönösen is kudarcot vallanak, csak azért, hogy a maguk igazát bizonyítsák, ön ennek éppen az ellenkezőjét tette. Ez hallatlan akaratere és önfegyelemre vall.

Pitt megint Wolfe-ra fordította a tekintetét.

„Jóságos Isten! – döbönt bele Wolfe-ba a gondolat. – Amherst lesz az amerikai angol hadsereg főparancsnoka, és engem helyettesnek szán mellé.” Érezte, hogy a homlokán apró gyöngyökben üt ki a veríték. A helyettes sorsa közismert. Úgyszólván sohasem képes érvényesíteni elképzelését. Ha rossz, azért nem, ha jó, azért nem. Létjogosultsága és tere csak akkor van, ha a főparancsnok elesik. Ilyenkor azonban rendszerint olyan válságos és kedvezőtlen a helyzet, ami a főparancsnok halálát is okozta, hogy végképp semmi eredményt sem tud produkálni. Mégis neki

102

kell odaállnia a kormány feje elé, amikor számadásról van szó. Nos, Amherst tábornok nem tehetségtelen, de lassú, akaratos és hiú, vele semmiképpen sem tudna együttműködni. De hát lehet-e egy Pittnek nemet mondani? Pontosabban: egy Wolfe mondhat-e nemet egy Pittnek? Egyelőre azonban ne! került sor erre.

– Hallotta már ezt & nevet: Beckford? Nem. Nem baj. Egyike a City milliomosainak. Ezekkel én sokat csevegek, mert ők adják a háborúhoz a pénzt. És csak akkor adják, ha biztosak benne, hogy jó befektetés, őket nem érdekli, hogy az Üristen milyen hivatást rótt Angliára, őket csak a fa, a prém meg a cukor várható ára érdekli. Mondom Beck-főrdnek: egyik fontos célunk, hogy mindenképp a francia cukorszigeteket foglaljuk el. Azt mondja, meggondolandó. Ha sok lesz a cukornád, sok lesz a cukor, nagy lesz a kínálat, esni fog a cukor ára. Jobb így, ahogy van. Ön, James Wolfe, mit válaszolt volna neki?

– Nem vagyok kerekedő, miniszterelnök úr, még csak politikus sem, de erre a kérdésre könnyű válaszolni, csak azt nem értem, hogy egy milliomosnak ilyesmit mástól kell hallania.

– Nos?

– A cukrot, amit itt gyártunk, nemcsak Angliában lehet eladni, hanem Európában is.

– Európát hagyja ki a számításból, legalábbis egyelőre. h iotytonos^aDorifK

VtmftWiifoenTieTnprdi;

– Hát akkor ott vannak az amerikai gyarmatok, azok úgyis egyre gazdagabbak-

– Ez az. Ezt feleltem én is, de hozzátettem, hogy csak akkor, ha a franciák nem zavarják a hajózásunkat, sem pedig a gyarmatainkat nem égetik föl, nem gyilkolják a telepeseket, etcetera, etcetera. Egyszóval: ha a cukorszigetekről van szó, Amerika túlsó felén, akkor is Kanadában lyukadunk ki Amerika innenső felén, nemde? S ha már

103

amúgy is a háborúról van szó: ezen a háborún– mi csak nyerhetünk. Miért?

Ez már fogas kérdés! Wolfe érezte, hogy a játszma egyre komolyabbá válik. Hiszen ha biztosan tudta volna, hogy a tét az, amire ő gondol, boldogan megbukott volna. De nem. Akkor sem.

Megbukni: soha. Először vizsgálni, és aztán küzdeni az igazáért, ez az ő formája. Tehát válaszolni kell, és helyesen.

Az igazat megvallva, soha nem tette fel magának így a kérdést. Tudomásul vette, hogy 1756-ban kitört a háború, tulajdonképpen Poroszország és Európa másik fele között. Anglia Poroszországgal szövetkezett, de csak pénzzel és áruval támogatta. Wolfe természetesen akkor még nem sejtette, hogy a háború hét évig tart majd, és ez is lesz a neve a történelemtudományban: Hétéves háború.

– Bevallom, miniszterelnök úr, hogy azonnal nem tudok válaszolni a kérdésre, de a tények alapján igyekszem megközelíteni a helyes megoldást. Ez a módja annak is, ha valami harci feladatot kap az ember.

Pitt bólintott. Wolfe folytatta:

*– Abból indulok ki, hogy melyik ország miért vesz részt ebben a háborúban.

Pitt közömbösséget színlelt, pedig feszülten várta a folytatást-. Wolfe nem is sejtette, hogy most dől el jövő sorsa. Nyugodtan folytatta tehát: – Ég és föld a, különbség aközött, amit ezeknek az országoknak a vezetői mondanak, és aközött, amit voltaképpen az országnak meg akarnak szerezni. Már bocsánatot kérek a nyers beszédért.

Pitt finoman mosolygott, pedig belül ujjongott. Éppen attól rettegett, hogy Wolfe majd elkezd, hogy Poroszország, mint afféle katona nemzet, a mundér becsületéért háborúzik, hogy Mária Terézia meg akarja mutatni, hogy van olyan királynő, mint bármilyen férfi, és nem hagyja lemo-satlanul a gyalázatot, amely a Habsburg-birodalmon esett azzal, hogy a poroszok elrabolták egyik* tartományukat. A

104

franciák most is, mint mindig, a Bourbon-liliomos címer és az egyedül üdvözítő katolikus hit bajnokai, míg a minden oroszok cárja az ősi germán-orosz küzdelem jegyében, ikonok alatt vonul harcba szent céljaiért. És így tovább, és így tovább.

– II. Frigyes Poroszországa – mondta Wolfe – a múlt háborúban megszerezte Sziléziát, úgy látszik, mintha csupán annak megtartásáért harcolna, pedig ebben a háborúban mindegyik nagyhatalom azért harcol, hogy az eljövendő időkben az történjék Európában, amit ő diktál.

– De hát az osztrákok, az oroszok és a franciák nem egymás ellen harcolnak, hanem szövetségben a poroszok és az angolok ellen – szólt közbe Pitt.

– Persze – mondta Wolfe –, mert érzik, hogy a fő ellenség Poroszország. Katonailag az a legerősebb, a szárazföldön. Mi pedig a tengeren. De amint valamelyik túlságosan megerősödne a többiek rovására, azonnal meggyengülne a szövetség. Azt szokták mondani, két dudás nem fér meg egy csárdában.

– Mit akarunk mi, angolok?

– A gyarmatokat. Elsősorban Franciaország gyarmatait, hiszen Spanyolországnak már amúgy sincs sok, és olyan rozzant bárka az már, hogy bármikor el lehet süllyeszteni. – És amint ezt kimondta Wolfe, rögtön világosság gyúlt a fejében. Hát persze! Amíg az európai hatalmak egymást csépelik, és egymást gyengítik, beleértve Franciaországot is, addig Anglia a tenger ura lesz, és elfoglalja a franciák birtokait Indiában, a cukorszigeteken és Kanadában.

Annyira magával ragadták ezek a gondolatok, hogy el is felejtette, hol van, és hogy választ várnak tőle. Pitt nem zavarta. Ha nem is volt gondolatolvasó, meg tudta különböztetni az okosan töprengő és a gondolat nélkül kínlódó arcot.

– Elnézést, miniszterelnök úr, de tulajdonképpen most értettem meg az ön stratégiáját. Ha véletlenül Franciaor-

105

szag meg is nyerné ezt a háborút, legfeljebb Európában nyerheti meg, és csak Poroszország ellen. A gyarmati háborút mindenképpen elveszti ellenünk. Anglia tehát mindenképpen csak nyerhet.

– De hát miféle jagon veszünk el mi egy más országtól bármit is? – kérdezte most Pitt, és hamarosan meg is felelt rá. – Letagadhatatlan, hogy egy évszázada a francia jezsuita *atyák fedezték* fei a Nagy-tavakat, a Mississippit, úgyszólván az egész Észak-Amerikát. Miféle erkölcsi jogunk van hát elrabolni Franciaországtól, ami az övé? Megmondom. Statisztikákat olvasok. Már ezelőtt húsz évvel éppen azokból értettem meg, hogy Franciaország a legnagyobb ellenségünk, és ha gátat nem vetünk hatalmának, kezébe ragadja a világtengerek feletti uralmat. Akkor még csak éreztem; hogy Franciaországnak ehhez egyszerűen nincs joga. Hogy nem méltó rá. Hogy mást ne mondjak: XIV. Lajost, a Napkirályt, akinek a lángeszéről még ma is képesek ódákat zengeni a franciák, megkérte

néhány száz hugenotta, hogy letelepedhessen Louisianában, a Mississippi deltája körül, ott, ahol okos francia felfedezők erődöket építettek, és franciának nyilvánították a területet. És mit válaszolt a király? Ezt mondta: „Nem azért üztük ki őket Franciaországból, hogy köztársaságot alapítsanak Amerikában.” Így maradtak a francia erődök magányos katonai pontok. Érti, Wolfe? Ennek a vak királynak ezer és ezer franciára volt szüksége, hogy elpocsékolja a vérüket a Rajna mellett, de jé,ghideg katolikus *lelle nem viselte volna el, hogy néhány száz francia letelepedjen Amerikában, és megművelje a földet, mellesleg ezzel franciává tegye a Mississippi torkolatvidékét.* Tudja, ki volt Laval püspök? Tudja, ki volt Frontenac? Ha tudná, jobban megértené, miért vagyunk mi, angolok, hússzor többen abban az Észak-Amerikában,* amelyet lényegében a franciák fedeztek fel. És jó lenne, ha tudná. Mondja, Wolfe, mit csinálnak maguk, tisztek Angliából Amerikába hajózva, azon a mérhetetlen hosszú úton?

106

– A tisztek is, akárcsak a katonák, többnyire isznak és kockáznak, miniszterelnök úr. Én többnyire olvasok.

– Mit?

– Filozófusokat, regényeket, és persze hadtörténeti munkákat.

– Ha én parancsnok lennék, kötelezővé tenném az alantasaimnak, hogy útközben mindent elolvassanak a meghódítandó földrésről, ami csak megszerezhető, önnek feltétlenül oda kell hatnia, hogy legalább a tisztek tudják, mit miért tesznek!

Wolfe mosolygott magában, ő mint dandárparancsnok legfeljebb a legénységnek tehetné kötelezővé az olvasást, de azt is hiába, mert jó, ha tíz közül kettő olvasni tud. Ami pedig a tiszteket illeti: még egy főparancsnok is nehezen venné keresztül ezt a szokatlan és nehezen indokolható kívánságot. De hát istenem, a legnagyobb civilek is csak cilivek. Annyi bizonyos, hogy ő tanulmányozni fogja Kanada francia történetét, mert ha Pitt mondja, biztosan érdekes is, meg hasznos is.

Pitt felemelt az asztaláról egy kis, éles hangú ezüstcsengőt, és megrázta. Nemsokára kinyílt az ajtó, és belépett rajta egy szikár, elegáns öregúr.

– Newcastle! – mondta Pitt. – Ez James Wolfe. Newcastle?! A főkincstárnok? És Pitt azért hívta be,

hogy őt bemutassa neki? Fantasztikus! – Wolfe felugrott.

– Sir! Boldog vagyok, hogy személyesen megismerhetem.

– Most még boldog, kérdés azonban, hogy ez a boldogság meddig tart. Newcastle ül az aranyain, és nem érti, hogy a főkincstárnoknak nem az a feladata, hogy őrizze a pénzt, hanem az, hogy szaporítsa. Márpedig az én háborúm a sokszorosát hozza majd a befektetettnek.

– Egyelőre még csak vitte a pénzt, miniszterelnök úr!

– Látja, Wolfe! Sok bajuk lesz még egymással. Ezt Newcastle már tudja, mert elárultam neki, hogy önt a felettesei

107

nagyon harapósnak ismerik. De ön még nem tudja, mert nem ismeri Newcastle-t, és el sem tudja képzelni, hogy minden ágyúért, minden puskáért külön meg kell verekednie vele.

– Amennyiben indokolt – kezdte Newcastle, de Pitt közbevágott:

– Hallja, Wolfe, indokolt, most aztán felvonultathatja a filozófusoktól ellesett összes érvet, ha el akarja foglalni Quebecet. Márpedig tábornoki kinevezése csak a nyári hadjáratra szól, és csak akkor véglegesítem, ha Új-Franciaország bejáratát eltorlaszolja.

Wolfe lélegzete elállt, a vér az arcába futott. Pitt felé fordult, kihúzta magát, és kinyitotta a száját, hogy megköszönje a bizalmat, hogy megígérje teljes odaadását és célratörését. De Pitt a fejét rázta.

– Időben kell indulnia, tökéletesen felkészülnie, és el foglalnia Quebecet. Egy szót se.

108

A FARKAS CSAPDABA*^T

Wolfe-nak volt egy alapelve, amit saját-maga, saját tapasztalatai alapján saját maga számára fogalmazott meg: „A gazdag és az előkelő akkor örül, amikor akar, a közrendű, a szegény csak akkor örülhet, ha biztosan tudja, hogy oka van rá.” Élete folyamán többnyire tartotta magát ehhez az előíráshoz. Ha elvétette, rendszerint rá is fizetett,

Igazán nem csodálhatjuk, hogy amikor kilépett William Pitt dolgozószobájából, majd szétfeszítette a boldogság, és eszébe sem jutott, hogy fékezze érzelmeit. Különös, hogy nem is a nagy

feladatnak, nem is a váratlan magas rangnak, nem is annak a szinte égből hullott lehetőségnek örült, hogy ilyen fiatalon módja nyílik a legmagasabbra kerülnie, hanem annak, hogy ha most visszatér a főparancsnokságra, még mindig Amherst tábornok alantasa lesz ugyan, de milyen másként, mint eddig! Micsoda óriási különbség van a brigadéros és ⁷egy egész hadsereg parancsnoka között! Az előbbinek csak a neve tábornok, az utóbbi – akár ideiglenes a cím, akár nem – tábornoki tevékenységet kell hogy kifejtjen. Gyakorlatilag teljesen egyenrangú lett Amherst-tel, a stratégiát amúgy is Pitt diktálja.

A jövő évben is úgy lesz tehát, mint az elmúlt nyáron. A főparancsnok vezeti a szárazföldi harcokat a Tavak körül, kifüstöli a franciákat a még birtokolt erődökből, míg ő a flottával együtt Quebecet ostromolja meg. Nyáron Abercromby, a főparancsnok harcolt a Nagy-tavak körül, Amherst foglalta el Louisbourgot, az 1759-es év nyarán Amherst, a főparancsnok járja majd az őserdőt, ő pedig

109

minden felsőbb gáncsoskodás, rosszindulat és hozzá nem értés nélkül, saját elképzelése szerint irányítja a hadmozdulatokat Québec térségében.

Ha meg nem gátolja ebben az egyenruha, talán még szökdecsel és fütyörészik is. Ebben a hangulatban lépett be Amherst tábornokhoz.

Némi csalódást okozott Wolfe-nak, hogy a tábornok már felkészülten fogadhatta.

– Foglaljon helyet, tábornok úr – mondta, egy székre mutatva, hangjában nem titkolt gúnyossággal.

– Korai lesz még – próbálta elhárítani Wolfe, de Amherst papírlapot emelt fel asztaláról.

– Itt a hivatalos kinevezés. Nemrég hozta a miniszterelnök futára. Mondhatom – folytatta, és a papírt az asztalra ejtette –, nagyon örülök ennek a fordulatnak. Egyrészt megkönnyebbüléssel adom át az előkészítési munkáknak csaknem a felét a végre kinevezett parancsnoknak. Ez a szatócskodás, a felszerelés-, utánpótlás-, zsold- és egyéb ügyekkel, felettébb megterhelt. Végre is a főparancsnok dolga elsősorban a stratégiai kérdések tanulmányozása, nemde?

„A dög! – gondolta Wolfe. – Hogy érti a csúziót! Ez aztán nem ad alkalmat az embernek arra, hogy csak egy kicsit ia nyeregben érezze magát. Egész életében, minden idegszálával résen állt, hogy fölényben legyen. És Pitt is... -Most először egy kis keserűséget érzett a miniszterelnökkel kapcsolatban. – Milyen sürgős volt neki, hogy Amherstöt értesítse! A hatalmasok összetartanak!”

– Másrészt azért örülök – folytatta Amherst zavartalanul –, mert Louisbourg bevételével némileg csökkent a bevehetetlen erődök ostroma iránt érzett olthatatlan vágyakozásom. Viszont önnél, Wolfe tábornok, nem tudok alkalmasabbat elképzelni reménytelennek látszó feladatok elvégzésére, hiszen rendhagyó katonai feladat és rendhagyó ötletek, ez az, amiről – hogy úgy mondjam – a törté-

110

netírók álmodoznak. Hát munkára és sikerre fel, kedves bajtársam és tábornok kollégám!

– Köszönöm a jókívánságait, főparancsnok úr. A kötelességemet, mint eddig is, teljesíteni fogom. Távozhatok?

Amikor Wolfe mögött becsukódott az ajtó, Amherst bosszúsan pattintott az ujjával. Eszes ez a fickó, nem hagyja magát két vállra fektetni. Pontosan úgy válaszolt, ahogy kellett. Azt köszönte meg, ami el sem hangzott. És ezzel maradt végül is két lábon, holott már-már sikerült letepernie. A végén még tényleg elfoglalja Quebecet. Pedig Louisbourg Quebechez képest valóságos gyerekjáték volt. A Champlain nevű francia fickó nem is tehetett bölcsebb dolgot, mint hogy éppen a Szent Lőrinc-folyóba beugró és magasan föléje magasodó szikla tetejére építette a mostani erőd őst. Ha van egyáltalán bevehetetlen erőd, akkor Québec az. Ha Wolfe ezen a nyáron kudarcot vall, bukott ember. Pitt már türelmetlen. Abból is látszik, milyen sűrűn váltogatja a katonai vezetőket.

Az újdonsült tábornok ugyanakkor magamagát korholta. Lám, mindjárt baj van, ha áthágja a saját maga alkotta törvényeket. Amherstnek abban – sajnos – nagyon is igaza van, hogy óriási munka szakad a nyakába. Mert mire volt eddig gondja? Legfeljebb egy dandárra. Amikor pedig va, lamilyen akcióról volt szó, nem neki kellett döntenie. Bírálni könnyű! Ellenjavaslatokat betérjeszteni könnyű! ő csak azt az egy akciót nézi, amelyet neki saját dandárjával kell végrehajtania. De egy parancsnok, akinek a vállán az egész hadjárat súlya nyugszik ... Aztán az emberek... Néhány századparancsnokkal elboldogul az ember valahogyan. Azoknak úgymint mindent a szájukba kell rágni, és úgymint ott van a helyszínen, amikor a végrehajtás történik. Kivont karddal rohanni elől: veszélyes ugyan, de egyszerű. Most majd ő lesz az – mint eddig Amherst –, aki parancsot ad rohamra, maga pedig csak messzelátón nézi... És a fel-

adat! Nem akármiféle erődöt kell elfoglalni, hanem Que-becet.

Persze nincsenek bevehetetlen erődök. A legnagyobb várak is van valami gyöngye pontja. De lesz-e elég ideje, ereje, esze, hogy megtalálja azt a gyöngye pontot? És azok, akik majd végrehajtják a parancsait, úgy hajtják-e végre, hogy ...?

– Elég! – kiáltott önmagára Wolfe, és felpattant székéről. – Majd akkor okoskodj, ha arra kerül a sor. Most valóban az előkészületek a fontosak. Szatócsmunka, vagy nem, ezen múlik minden.

Az elmúlt napokban elég gyakran jutott eszébe Katheri-ne. Szívszorító volt tudni, hogy a kislány gyűlöli, hazugnak tartja, hiszi, hogy ő képes volt csúfot üzni belőle, pedig ha valaki valakiből csúfot üzött, hát az éppen Kate volt, és ő a szenvedő fél. Lám, most már írással is bizonyíthatná, hogy nem is olyan akárci, lump, iszákos katona, hanem... De hát azok után, ami történt, ahogy Mr. és Mrs. Lowther viselkedett, igazán nincs mód és lehetőség, hogy felkeresse: Fedig egyre jobban érezte, hogy szüksége lenne valakire, akivel végre minden fenntartás, óvatosság, gyanakvás nélkül beszélhessen.

És Katherine Lowther valahogyan más volt, mint az ed-, digi lányok. Titokzatos Mona Lisa-arcával többet ígért; mint amennyit valaha is női arc ígérni tudott. – Eh, jobb is, hogy most ki se látszom a munkából – gondolta Wolfe -egészen addig a napig, amíg el nem következik a búcsú pillanata Angliától, amikor a csattogó vitorlák alatt nézem az egyre távolodó, ködös partot; nekivágok a tengernek Amerika felé.

Nincs neki sem ideje, sem kedve, hogy ...

Késő este érkezett meg a szállására.

– A vacsora az asztalon, uram – jelentette a legénye. -Délelőtt levelet hoztak. Azt szintén az asztalra tettem.

Wolfe mosolygott. Ez a legény nem is tudja, hogy előlé-

pett. Nem mindegy, hogy valaki egy ezredes, vagy egy tábornok csicskása. Már-már megszólalt, hogy megmondja, de legyintett magában. Majd elpletykálják neki, ha bemegy a laktanyába, addig csak hadd ezredessezze őt, nem árt, ha legalább ez a legény emlékezteti rá, hogy cím még csak a tábornoki, meg is kell azt tölteni tartalommal!

– Mit mondtál? Levél? Miféle levél?

– Jelentem, ezredes úr: illatos.

Wolfe legszívesebben megcibálta volna a vigyorgó fickó üstökét, de azonnal elpárolgott a mérge, és úgy érezte, hogy valami marokra fogja a szívét. Illatos levelet ő csak egyvalakitől kaphat. Legszívesebben sarkon fordult volna, és tépte volna föl a borítékot, de ezt még az ezredesi tekintélye sem engedte, nemhogy a tábornoki.

Szigorúan rámordult tehát a legényre:

– Megjártad a lovamat?

– Igenis, ezredes úr, úgy, ahogy parancsolta.

– Nem is tudom, mit kezdjek azzal a szegény párával? Az elkövetkező időkben nemigen lesz időm lovagolgatásra. – Azt remélte, hogy a legénye, amilyen nagy gazember, biztos nemcsak sétáltatja a lovat, hanem fel is ül rá, meg is hajtja, pedig az szigorúan tilos. – Na, jól van – tette hozzá. – Ideje, hogy harapjak valamit. Közben főzz nekem egy ibrik erős teát. Mozgás. – Azzal bement.

Mivel tudta, hogy a legény hallótávolságból figyel, jól hallható csörömpöléssel rakta le a kardját, akasztotta fel a köpenyét, majd kikiabált a legényért, hogy segítsen lehúzni a csizmáját. Láttá, hogy a kíváncsi fickó fél szemmel az asztalra sandít, ott van-e a levél, ahova ő tette? Ott volt.

Na, most már végre valóban elolvashatja.

Wolfe megcsóválta a fejét. Reszketnek az ujjai, és vadul dobog a szíve. Neki, aki annyiszor szembenézett az ellenség sortüzével, és csodálkozott, hogy milyen halálfélelmet tudnak mások kiállni, miközben ő a részletekre is figyelni képes. Farkasszemét nézett már többször Amherst tábor-

nokkal és más nem kevésbé félelmetes fellebbvalókkal is. Most pedig... Ez volna a szerelem, amiről mindaddig csak olvasott, de azt hitte, hogy a regényírók meg a költők találták ki?

A levél valóban illatos volt. Nem is igen lehetett összetéveszteni más illattal, mint ami Kate-et szokta körüllengeni. Szép kis, gömbölyű betűk, gyöngyöcskék egymáshoz fűzve. A kezdőbetűkön csak annyi díszítés, amennyi még nem hivalkodó.

Kedves Mr. Wolfe!

Remélem, soraim jó egészségben találják. Bizonyára nagyon igénybe veszi katonai feladatainak teljesítése, ezért is nem volt alkalma, hogy hosszabb ideje felkeressen bennünket. Én jól vagyok, sokat dolgozom, azokat a férfiak szemében jelentéktelennek tűnő apróságokat végzem el, ami mindig, mindenütt fiatal lányok dolga. Egy kicsit egyhangú a z életem, de nem panaszkodom, mert bizonyára ezt szánta nekem az Úr, és én meghajtom fejem az ő akarata előtt.

Sok-sok és igen fontos munkája közben bizonyára akad egy-két órája, amit szívesen töltene körülünkben. Ha így van, értesítsen bennünket, mikor keresne fel, délután, de ebédre vagy vacsorára is szívesen látjuk. Édesapám és édesanyám is.

Várjuk válaszáat

a régi barátsággal: Katherine Lowther

Ui. Ha legutóbb valamivel megbántottam volna, tekintse azt egy fiatal lány okatlan szeszélyének.

K.L.

114

Ez a levél sok tekintetben figyelemre méltó, mind formai, mind tartalmi szempontból. Ne tévessze meg azonban az olvasót a stílus ünnepélyessége és körülményeskedő volta. Nem szabad elfelejteni, hogy nem *inai* lány írta *mai* fiatalembernek! 1758 végén jártak akkor! Már maga az meggondolandó, hogy a lány írt Wolfe-nak. Nem tehette ezt, csak szülői engedéllyel. Sőt, biztosak lehetünk benne, hogy nem az ő fejében született meg a levélírás gondolata. Vagy ha forgatott is ilyen gondolatokat csinos kis fejében, azokat alaposan elrejtette. A levelet talán nem is ő, hanem a szülei írták Wolfe-nak. De biztos szívesen vállalkozott a levél leírására, és ő volt az, aki a levelet fogalmazta.

A levélből tehát nem nehéz arra következtetni, hogy a Lowther házaspár meghányta-vetette a Wolfe-ügyet, és mivel lányuk körül nem legyeskedett egy sereg olyan fiatalember, aki megfelelő férjnek látszott, úgy láttak helyesnek, ha feleslegesen „nem marjálTel a háztól”. Feltételes férjfogási akciónak lehet tekinteni a levelet a szülők részéről, és vallomásnak a lány részéről, ha nem is kifejezett szerelmi vallomásnak.

Ugyanígy elemezte volna a levelet Wolfe is, ha tárgyilagos szemlélő lett volna. Csakhogy nem volt az. Szerelmes volt Katherine Lowtherbe, s ez a tény erősen módosítja egy férfi nézőpontját.

Aki azonban azt hiszi, hogy Wolfe szívéhez avagy ajakához szorította a levelet, és Kate nevét suttogva könnyezett, nem ismeri hőszünket. Wolfe tábornokként és szerelmesként is az maradt, aki volt: észlény. Először pattintott ugyan az ujjával, és az öklével a térdére ütött, ami annak a jele, hogy felettébb örült a levélnek, nagyokat lélegzett is, amit megkönnyebbült, illetve örömteli sóhajoknak is minősíthetünk. De aztán fogta a levelet, visszacsúsztatta a borítékba, és letette a tányérra, ahol még felbontás előtt feküdt. Nyugalom: előbb vacsorázunk, újraelolvassuk, aztán gondolkodunk.

115

Természetesen Wolfe is tisztában volt azzal, mit szabad egy polgárlánynak, mit nem. Habár kapott ő már atyai házból kicsempészett levelet. Csakhogy gyűrött, sebtében firkált, összefüggéstelen kis irományok voltak azok! Kate leveléről valósággal sugárzott a törvényesség, vagyis a lány szülei tudtával és beleegyezésével } hívja őt.

Lehet, gondolta józan pillanatában Wolfe, hogy a szülők a részletekről is kikérdezték a lányt, aKi elmondta az ő „füllentését”. Mire a szülők összedugták a fejüket, és azt mondták: – Hátha! – Végre is igazán nem hátrányos olyan emberrel szorosabb társadalmi kapcsolatban állni, aki bejáratos a miniszterelnökhöz.

Különös fontosságot tulajdonított az újdonsült tábornok a levél utóiratának. A szülők bizonyára ellenezték, hogy bocsánatot kérjen vagy szabadkozzék: egy tiszt polgárlány nem adhatja ki magát, vagyis ne¹¹ leplezheti le az érzelmeit! Ha Wolfe érez valamit Katherine iránt, a levél megírásának tényéből is következtetnie kell a megbánásra. A szülők persze könnyen józanok. De egy fiatal lány, aki tele van érzelmeikkel, fájó önmardosással a*ki úgy gondolja, Tiogy talán örökre megsebzett egy ifjú lelket... Mégis odaírta – utóiratként –, ami a szívét nyomta. Lehet, hogy fondorlatosan kijátszva szülei éberségét.

„Micsoda nagyszerű kislány! – gondtftla Wolfe..– Még kockáztatott is értem. A vakmerőség azonban nemegyszer látványosabb eredményeket hoz, mint a józan ész sugallta bátorság. Mindegy: az a lényeg, ami a szívében és a lelkében van!”

Maradjunk hűek a tényekhez: Katharina csak később, már a levél elküldése után említette még anyjának, hogy Wolfe mit lódtított neki. Ezt Mrs. Lowther azonnal közölte a férjével, mire ő

fejcsóválva jelentette J^h hogy attól tart., ennek a Wolfe-nak mégiscsak egy kerékkel többje van. Most már mindegy, ha jön, jön, ha nem, nem. Ügyis hama-

116

rosan. elhajózik Amerikába, aztán sohasem látják többé. Ő mindenesetre szemmel tartja, és ezt ajánlja a feleségének is, hiszen a bolondoknál nem lehet tudni, mikor kapnak rohamot. Az Isten mentse meg a lányukat valami szörnyűségtől!

117

TALÁLKOZÁS ÉS BÜCSŰ

Wolfe legszívesebben azonnal elrohant volna Lowtherék-hez, de tudta, hogy nem teheti. Sőt még a másnap is túlságos mohóságról árulkodna. Igen: holnapután; az még elég korai, de nem túl korai. Így udvarias is, és meg is őrzi méltóságát. És erre szüksége is van, hiszen kínosabb helyzetbe került legutóbb, mintsem megérdemelte volna; ezt mindenképpen helyre kell ütnie. Nos, annyi bizonyos, hogy holnapután nem lesz „illuminált állapotban”, legfeljebb azt láthatnák rajta, hogy szétpattan a feje a sok gondtól, amivel egy hadsereg útra készítése jár. Szerencsére megkapta már a dandárokat vezénylő tiszteket, a legénységgel neki magának nem kell foglalkoznia. Mindegyikük tapasztalt, jól képzett katona, szerencsétlenségére azonban mindegyikük idősebb nála; nem sokkal, de idősebb. A felsőbb körökben is annyi ellensége lett egyszerre, ahányan csak pályáztak erre a hadvezéri posztra. Ezeket persze üsse meg a guta: vén, kiérdemesült urak, akik úgy mennek az ilyen katonai vállalkozásba, mintha körvadászatra indulnának, azzal a különbséggel, hogy a vadászathoz, a kutyákhoz és a vadászpuskákhoz értenek, a hadászathoz, a katonákhoz semmit. Azt hiszik, csak parancsokat kell adni, a többit elvégzi a hadsereg. És mivel mindezt Pitt is tudja, Newcastle kétségbeesésével nem törődve, sőt szemmel láthatóan jól mulatva az agg kincstárnokon, Őt szemelte ki Québec elfoglalójának. Amiért persze nem is annyira rá, Wolfe-ra, mint inkább Pittre dühösek. De ezek a tisztek... Na, mindegy, majd kiengeszteli őket; a maga módján. Nem

118

kell attól tartaniok, hogy ugráltatja őket, mint a majmot, dolgozhatnak kedvük szerint. Próbáljanak meg nem dolgozni!

Holnap reggel elszalajtja a legényét egy levélkével, és bejelenti magát, persze nem ebédre, ez megint csak nem lenne valami finom eljárás, hanem délutánra, teára.

Harmadnap, indulás előtt még egyszer belepillantott a tükörbe.

– Ha én lennék Miss Lowther – mondta Wolfe félhangosan –, szívesen fogadnám őfelsége ezredesét, aki titokban tábornok lett. Őfelsége ezredese, azt lehet mondani, elegáns jelenség, habár egy kicsit nyeszlett. A fene egye meg! Képtelen vagyok néhány fontot magamra szedni, hogy egy kissé tekintélyesebb legyek, és férfi formám legyen. Hm! Ha én lennék Miss Lowther, nem is fogadnám szívesen ezt az elegáns csontvázat.

– Tábornok úr! A kocsi a kapu előtt áll.

Wolfe meg se fordult. Csak úgy a legénye tükörképének mondta:

– Ide hallgass, te himpellér! Ha az indulás előtt még egyszer kiejted a szádon, akár a jelenlétemben, akár a hátam mögött, velem kapcsolatban a tábornok szót, azonnal elcsaplak. És beosztalak a legocsmányabb helyre, valamilyen műszaki csapathoz; áshatod az árkot a ronda amerikai sziklás talajon. Úgy vigyázz! Értetted?

– Értettem, tábornok úr! – vigyorgott a legény. – Ez volt az utolsó, parancsára.

Wolfe még egyszer futó pillantást vetett saját tükörképére, sóhajtott egy rövidet, és határozott, gyors léptekkel kiment.

Mellesleg megjegyezve: nem volt igaza, amikor lebecsülte a külsejét. Mert igaz ugyan, hogy nemcsak karcsú volt, de kissé szűk mellkasú és keskeny vállú is, de ez a fogyatékosága nem ötlött szembe. Mint a vékony csontú, karcsú férfiak, ő is finom, kellemes látvány volt, és arcéle emlé-

119

keztetett XIV. Lajos francia király kiváló hadvezérére, a nagy Condé hercegre, ami a legkevésbé sem hátrány egy ifjú embernél, aki hadi babérokra pályázik.

Katherine-nak is ez volt a véleménye, amikor eléje sietett. Igaz, már nem láthatta a fején a fekete, háromszögletű tiszti főveget. Egyenruhája felettébb festői volt. Vörös zubbonya ujjából széles, csipkés, fehér mandzsetták buktak elő. Zubbonyának szegélye térdig ért, és o^t valósággal villogott a fehér, feszes nadrág, amely a tükörfényes lakkcsizmában tűnt el. Ez a színösszeállítás csak kiemelte fehér arcbőrét, amelyből valósággal világított szürkés-kék, értelmet sugárzó szeme. Nem hordta a csak

ünnepélyes alkalmakkor kötelező rövid, fehér parókát; varkocsba font vörössesszőke haja szorosan simult a fejéhez, és nem zavarta kissé szemtelenül felhajló végű orrának érvényesülését.

„Milyeh aranyos kis horpadás van az állán! – gondolta Katherine. – A szeme, mint egy kalózé, az Orra, mint egy garabonciásé, az álla, mint egy kedves kölyöké. Az állát szeretem.”

Múlt az idő. Csak semmiségekről folyt a beszélgetés: arról, hogy Wolfe sok munkája miatt nem jelentkezett, meg szégyellte magát, amiért legutóbb csak úgy rájuk tört, bejelentés nélkül. Amire Mrs. Lowther válaszolt hosszan és tekervényesen, értésére adva Wolfe-nak, hogy szokatlan volt ugyan a dolog, de igazán nem tekintették modortalanságnak. Beszélgettek az időről, részletesen és nagy hozzáértéssel, valamint arról, hogy éppen itt lenne az ideje,¹ hogy London utcái ne legyenek annyira sárosak. Akkor megérkezett a ház ura, aki szabadkozott, hogy megvárakoztatta a vendéget, aki viszont biztosította Mr. Lowther, hogy meggyőződése, milyen fontos dolga volt. Végre hozták a teát. Akkor aztán mindenki a teájával foglalatzkodott.

Wolfe elérkezettnek látta az időt, hogy végre szóba hozza
120

za kinevezését. Nem akart ajtóstul rohanni a házba, hát így szólt:

– A teáról jut eszembe Inverness.

– Inverness? – ütötte fel a fejét Katherine. – Az hol van?

– Skóciában. Mindig fúj a szél, állandóan esik az eső, hideg van és térdig járnak a szemétben.

Hát oda küldtek engem városparancsnoknak huszonhárom éves koromban.

– Kitüntető feladat – mondta elismerően Mr. Lowther.

– Én inkább félelmetesnek éreztem, különösen, amikor megláttam azt a városkát.

Megfeketedett, régi kőházak, mindegyik, mint valami erőd. Az utcák girbegurbák, keskenyek. Azt a parancsot kaptam, hogy mindenáron rendet kell tartanom, mert ez a népség gyűlöl minket, és hajlamos a lázongásra. Kisütöttem, hogy összehívom a város vezetőit, és beszélek a fejükkel. Ki is terveltem, mit és hogyan. Meghívtam hát őket ötórrai teára a laktanyába. El is jöttek. Tizenhét ember ült egy hosszú asztal körül, amikor beléptem. Micsoda pofák! És micsoda szag! Zsír, hal, pálinka, ázott bőr, gyapjú meg veríték egyvelege csapata meg az orromat. Minden arc felém fordult, pisszenés és mozgás nélkül. Még csak nem is pislantottak.

– Szűz Máriám! – suttozta Katherine.

– Én is így fohászkodtam, Miss Lowther, de csak magamban, és azon nyomban mindent elfelejtettem, amit mondani akartam. Az asztal végén leültem az üres székre. Szép lassan végigjártattam rajtuk a tekintetemet, valamennyit jól megnéztem, és magamban, bírósági tárgyalás nélkül kiosztottam nekik vagy 200 év fegyházat. Amikor a végére értem, kezdtem előlről. Azok nem moccantak, és nem szóltak semmit. Most mit csináljak? Ja, igaz, hiszen teára hívtam őket. Intettem az ajtóban álló őrnök, az kiszólt a várakozó legényeknek, azok pedig két perc alatt felszolgálták a teát. Minden csésze mellett ott állt egy kis pohár rum is. Én tejet tettem a teámba, felkevertem, és az

121

ajkamhoz emeltem. Akkor a főbíró fogta a rumját, és kihörpintette. Ezt tették, szinte vezényszóra, a többiek is. Aztán megint elcsöndesedett minden. Intettem az őrnök, hogy vihetik az edényt. Majd amikor újra csend lett, azt mondtam: „Ezek szerint nincs semmi panasz, és nincs semmi kívánság. Egyelőre nekem sincs. Azt remélem, nem is lesz. Én mindent el fogok követni, hogy ne legyen. Ezt várom önöktől is.” Azzal felálltam, sarkon fordultam és kimentem. A szívem sokkal vesztebbül dobogott, mint a csatában, amikor körülöttem füttyültek a golyók, és robbantak az ágyúlövedékek.

– És mit csináltak a skótok? – kérdezte Mr. Lowther.

– Egy darabig némán ültek, aztán a, főbíró intett, és szó nélkül elmentek.

– És később? Mi történt aztán?

– Egy hét múlva ők is meghívtak teára – mosolygott Wolfe. – Minden csészéhez egy üveg whiskyt állítottak. Tea csak az enyémben volt. Amikor kifogyott az üvegből az ital, a főbíró felállt, és szembefordulva velem, azt mondta: „Mi is reméljük.” Erre én is felálltam. Összeütöttem a sarkamat, sarkon fordultam és elmentem. Attól fogva, öt évig, semmi bajom nem volt velük. Ők se morogtak, a kincstár is elégedett volt. Így kezdődött katonai karrierem – mosolygott Wolfe.

– Nyáron Amerikába hajózik, vagy valamelyik európai hadszíntérre megy?

Ártatlan kérdés volt. Az újságok állandóan írtak a háború minden hadszínteréről, az emberek másról se csevegtek, már amikor nem az időről és a pénzről folyt a beszélgetés. De más dolog az, ha a

civilek kicserélik valódi vagy álértesüléseiket, és megint más dolog, ha egy katona, méghozzá egy magas rangú, fontos beosztásban levő tiszt nyilatkozik. Ez veszélyes is, meg nincs is rá joga. Még akkor se lenne, ha netán Miss Lowther a menyasszonya lenne.

Mrs. Lowther nem figyelt a kérdésre. Saját gondolatai

122

foglalkoztatták. – Whisky és rum! Méghozzá mennyi! Egész üveggel! Lehet, hogy abban az isten háta mögötti skót városban szokott rá az italra. Különben is minden katona iszik, nem is lehet másként kibírni azt az életet. De akkor az ő lányát nem szabad hozzáadni. Igaz: nem is kérte, de ha kéri... És az ura már hajlik rá.

– Ne haragudjék, Mr. Lowther – mondta Wolfe –, buta dolog, de erre a kérdésre nekem nem szabad válaszolnom. Nyílt titok, hogy hova megyünk harcolni, tárgyal róla a parlament, írnak az újságok, de mi, katonák, nem beszélhetünk róla, mert esküt tettünk a titoktartásra. Amikor majd elbúcsúozom, úgyis megmondom, hova megyek. Levelet is írok, ígérem, abból is kitűnik majd, hol harcolok.

Katherine apja bólogatott, közben azon töprengett: hogyan egyeztethető össze Wolfe-nak ez a nagyon is érthető és elfogadható érve azzal, hogy múltkor viszont el akarta velük hitetni, na, legalábbis a lányával, hogy ő olyan fontos ember, hogy Pittel tárgyal. Ennek csak egy oka lehet. Ez a fiatalember nem egészen normális. Mindig úgy beszél, amilyen elmeállapotban éppen van. Kiszámíthatatlan, mint a beszámíthatatlanok. Mégis meggondolandó, hogy feleségül adják-e hozzá Katherine-t. Igaz, egyelőre nem tett rá még csak célzást sem, hogy ilyen szándékai lennének, de megleste néhányszor az arcát, amikor Katherine-ra nézett. Többet kellene tudni erről a fiatalemberről. A kérdés csak az, honnan, hiszen a katonához olyan nehéz hozzáférni. Talán a parancsnokától... De milyen jogon, hiszen egyelőre nem nyilatkozott? Ahhoz viszont, hogy kiugrassák a nyulat a bokorból, alkalmat kell adni a fiataloknak, hogy többé-kevésbé zavartalanul együtt lehessenek.

– Megértem, Mr. Wolfe, nagyon is megértem. Mi, kereskedők is titokban tartunk sok mindent, nehogy a versenytársak megneszeljék az olcsó áruforrásokat, a kedvező szállítási lehetőségeket. Világos, hogy ez az óvatosság fokozottan érvényes a hadműveletekre. Kérem, vegye úgy, hogy

123

nem kérdeztem semmit. – Aztán a feleségéhez fordult, és valamilyen ürüggyel kihívta.

– Jöjjön – állt fel Katherine, és a kezét nyújtotta Wolfe-nak. A fiatalember megfogta a keskeny, finom tapintású kis kezét, és hagyta hogy a lány lassan egy kétszemélyes fotelhez vezesse.

Kate szemérmes finomsággal, de nem közömbösen fogta Wolfe kezét. „Ez felér egy vallomással” – gondolta a fiú boldogan.

A lány leült, és maga mellé kormányozta Wolfe-ot. A kezét nem engedte el. Odafordult hozzá. Az ajka kissé szétnyílt, a tekintete, mint annyiszor, titokzatossá vált.

„Csókra vár – gondolta Wolfe. – És én meg is csókolom.”

Lassan Katherine felé fordult, és szabad bal kezét felemelte, hogy a lányt vállánál fogva magához húzza. Ebben a pillanatban – mintha egy láthatatlan kéz hosszú, éles kést döfött volna a veséjébe!

Wolfe, aki pedig megszokta, hogy a fájdalmat katona módra kell elviselni, most halkan felnyögött. Balja a levegőben maradt, egész teste megmerevedett, ahogy megfeszült izmai megpróbálták ellensúlyozni a vesegörcs okozta pokoli fájdalmát.

Az egész egy pillanatig tartott, de egy örökkévalóságnak érezte. A fájdalom, ahogy jött, elmúlt. Érezte, hogy homlokát kiveri a veríték, és hogy mindkét keze reszketni kezd.

A lány félreértette a látottakat. Megnyugtatóan és biztatóan nézett a fiúra, és közelebb hajolt hozzá. Ebben a pillanatban jött a következő görcs. Erősebb, mint az előbbi, és még fájdalmasabb. Wolfe halálsápadt lett az erőfeszítéstől, hogy fel ne ordítson, és hogy hanyatt ne vesse magát. A görcs enyhülésekor pedig kövér cseppek ültek ki a homlokára, és lassan megindultak a szemöldöke felé, majd érezte, hogy egy kis patak fut végig az orrán, és látta, hogy a veríték lecsöppen. Hogy hova, azt nem tudta, mert máris

124

megérkezett a harmadik görcs. De akkor már Katherine világosan látta, hogy valami baj van.

– Drága Katherine – suttogta Wolfe, észre sem véve, hogy olyan bizalmasan szólítja meg a lányt, úgy ahogy magában szokta. – Engedjen, hadd menjek most el.

– Dehogyan engedem el! – kiáltotta a lány, és felugrott. – Azonnal mondja meg, mi baja!

Segíteni akarok!

– Nem, nem – tiltakozott Wolfe erőtlenül –, semmi bajom, csak... – Elállt a szava, és akaratlan a veséjéhez kapott.

Katherine rohant az anyjáért.

A ház egy pillanat alatt megbolydult. Mrs. Lowther mint valami hajóskapitány adta ki a parancsokat, és Wolfe hamarosan a vendégszoba ágyában feküdt, langyos borogatással a hátán, ördögien szégyellte magát. És átkozta a balszerencsését, meg Amherst tábornokot, aki miatt előző évben fürdenie kellett a louisbourgi öböl dermesztően hideg vizében.

125

Később otthon, már a saját ágyában, amikor fájdalmat nem, csak fáradtságot érzett, Wolfe elgondolkozott: „Végtére is harminckét éves vagyok, igazán megnősülhetnék. És ez a lány nekem való: szép, valószínűleg szeret, és még gazdag is. Nem előkelő, de hát istenem, én sem dicsekedhetek történelmi nevezetességű ősökkel. Különben is olyan időkben élünk, amikor fontosabb az, hogy mit tesz, aki él, nem pedig az, hogy állítólag mit tettek, akik már réges-rég meghaltak. Egyszóval: feleségül veszem Katherine-t. Már persze, ha hozzáam adják.”

Másnap reggelre tökéletesen megérett benne az elhatározás. Rohamra megy. De nem személyesen. Azzal már megjárta. Márpedig ő vőlegényként akar Québec ellen vonulni.

Levélpapírt vett elő. Nem töprengett. Irta:

Kedves Mr. Lowther!

Katona vagyok, az egyenes beszéd a kenyerem. Megszerettem a leányát, úgy érzem, hogy boldoggá tudnám tenni őt egy egész életre. Mivel azt gyanítom, hogy én sem vagyok elleneszenves neki, ezennel megkérem a kezét.

Címet, rangot nem tudok felajánlani, gazdag sem vagyok, de úgy gondolom, hogy nem tartozom öfelsége legrosszabb tisztjei közé.

1727. január 2-án születtem Westerhamben, Kentben. És már 41-ben beléptem apám ezredébe, a tengerészekhez. Mint láthatja, Sir, nálunk családi mesterség a haza védelme. 42-ben a gyalogosoknál szolgáltam, és azóta is szárazföldi patkány vagyok. Bevallom: ha csak látom a hullámozó tengert, szédülni kezdek. Szégyen egy angolra nézve, megpróbáltam leküzdeni, de sikertelenül. A szárazföldön talán sikerül kiküszöbölöm ezt a csorbát. Szolgáltam Németországban, Skóciában (mint már említettem is), Németalföldön Ott voltam a dettingeni

126

csatában, 43-ban, a cullodeni ütközetben 46-ban. 1750-ben már alezredesi rangot kaptam, talán nem érdemtelenül; 56-ban lettem ezredes. Tavaly részt vettem a kudarcos végződő, Rochefort elleni akcióban. Habár akkor a tábornok vezérkarához tartoztam, nem hallgattak rám, pedig nem bánnak el velünk a franciák, ha terveimet nem vetik el. Ezt később a tisztársaim elismerték. Igyekeztem kivenni a részemet Louisbourg bevételéből is.

Nemsojára újabb fontos feladatok elvégzésére indulok, és ígérem, hogy sem a lobogóra, sem az ön nevére nem hozok szégyent.

Kérem, adja át Mrs. Lowthernek és Katherine-nek hódolatteljes üdvözlőlevelemet, és kedvező választát várva, maradok

az ön híve James Wolfe

A levél megvolna hát. Ez talán kielégít égy, a tények Iránt fogékony üzletembert, és talán egy apát is. Bizonyos határig. A nagy tromf, a fő adu mégiscsak az volna, ha tudná, amit nem írhat meg, és nem mondhat el neki. Valahogyan, kerülő úton kellene tudomására hoznia. De hogyan?

Gondterhelten jött-ment, majd behívta a legényét, hogy borotválja meg. Miközben a szappanos ecset le-fel járt az arcán, mélyen gondolataiba merült. Arra rezzent fel, hogy a legény megszólal:

– Nem is gondoltam volna, hogy ilyen tekintélye van a tábornoki csicskásnak. Mert van ám! Ezredes úr azt el se tudja képzelni.

– Még sohase voltam tábornoki csicskás – mosolygott Wolfe. – Igaz, tábornok sem.

– Aze, lőtt mintha levegő lettem volna. Még csak nem is ordított velem senki a parancsnokságon. Tisztelegtem én mindenkinek, de senki se fogadta. Most még a tisztok is

127

megismernek, egyik is mond valamit, a másik is, attól függően, hogy milyen szívvel vannak a tábornok úr iránt.

Puff! Megint tábornokozza ez a marha. Pedig megmondta neki, ha indulásig ... Hopp. Ha

szemtől szembe se tudja megállni, hogy ne az új, ne a magasabb rangján szólítsa, akkor – feltehetően – mások, előtt, ahol már csak saját maga miatt is hencegni akar, biztosan ... Na, nem biztosan, de ha ő ügyesen előkészíti... Hiszen amúgy is vele küldi Lowtherékhez a levelet... No, majd meglátjuk.

– Talán még Amherst tábornok úr is megismer?

– Meghiszem azt! Ahányszor találkozunk, megáll előttem, végigmustrál, és finoman megmagyarázza, hogy egy tábornok pucérjának nem lehet folt a csizmáján, nem lóghat a gombja, nem lehet fénytelen a szíjazata és más efféléket. Valamit mindig talál, és megjegyzést mindig tesz.

Amikor a legény már mosta róla a habot, Wolfe így szólt:

– Elviszed ezt a levelet...

– Igenis, tábornok úr, Miss Lowthernek. Wolfe elnyomott egy mosolyt.

– Nem Miss, hanem Mr. Lowthernek. De nem kell neki feltétlen átadnod. Adhatod az öreg portásnak is, vagy a szobalánynak, akinek jobban tetszik.

A legény vigyorgott. Wolfe pedig elégedetten nyugtázta, hogy helyesen ítélte meg a taktikai kilátásokat: a legény már csak azért is pletykálni fog, hogy beszélgethessen a csinos szobacüssal, és hogy saját magát minél jobb színben tüntethesse fel.

Hanem a pletyka útjait még az olyan jó taktikus, mint James Wolfe, sem képes előre kiszámítani. Mert igaz ugyan, hogy a legényétől a szobalányig olyan gyorsan eljutott, mint a levél, az is igaz, hogy a következő félórán már az egész ház, a raktár meg a hivatal is arról suttogott, hogy nem is egy ezredes, hanem egy tábornok, méghozzá igazi hadvezér kerülgeti a házikisasszonyt, csak éppen Lowtherék nem hallottak mindebből egyetlen árva hangot

128

sem. A söprögető kölyöktől a szobalányig meg a -szakácsnőig senki sem feltételezte, hogy ok, éppen ők ne tudnák; kicsoda a valóságban James Wolfe. Sőt, csak nőtt a res-pektjük, hogy ennyire titokban tudták tartani. Ennek aztán kellemetlen következményei lettek.

Először Mr. Lowther járt-kelt gondterhelten le-fel, és korántsem tanúsította azt az éberséget, ami pedig a saját érdekeit szem előtt tartó nagykereskedőnek elengedhetetlen erénye, és amellyel rendszerint ő is jeleskedett. Végül is nem tudván dülőre jutni Wolfe kérését illetően, otthagyt a csapat-papot, és félrevonva a feleségét, titokzatosan kihúzta a levelet a zsebéből, és Mrs. Lowther kezébe nyomta. Majd hosszasan tárgyaltak négy szemközt. Nem tudván azonban ketten sem döntenit, attól fogva ketten -habár külön-külön – járkáltak gondterhelten föl-le, Mr. Lowther a raktárban, Mrs. Lowther a lakásban. Csak Ka-therine volt gondtalan és vidám.

A fiatal nők romantikus lélekkel bírnak ugyan, de anyáskodó természettel is. A romantikus lélek kemény, erős, hősies férfit kíván, olyat, akire fel lehet nézni, olyat, akinek domború mellkasán el lehet sírni bánatunkat, olyat; aki pehelyként ragadja fel a nőt, miközben az fejét széles vállán nyugtatja. Az anyáskodó természet viszont olyan férfit kíván, aki rászorul a nő gondoskodására, oltalmára; akít ápolni, vigasztalni és megnyugtatni kell. Nem mindig, de alkalomadtán feltétlenül.

Igazán nem lett volna semmi kifogása ellene, ha Wolfe megcsókolja, sőt jól meg is ropogtatja a vállát meg a derekát, de ha így hozta a sors, hát istenem, legalább nem érzi magát olyan kislánynak a tapasztalt, sok csatát megjárt katona mellett. Lám, neki is, mint Achillesnek, van sebezhető pontja, és valamiben még Katherine, a gyöngye kis Ka-therine is lehet erősebb nála! Így aztán észre se vette, mi folyik körülötte.

Hanem a szobalány oldalát nagyon fúrta a kíváncsiság:

129

mi lehet a levélben? Valami rossz. Mert Mr. Lowther is, Mrs. Lowther is elkomorult azóta, hogy az a szemtelen csicskás meghozta. A kisasszony viszont szemmel láthatóan jókedvű. Hogy lehet az? Talán nem tudja, hogy... ? Tyűha!

Alkalmat keresett és talált, hogy Katherine szobájába mehessen, ahol a lány hímzőrámája fölé hajolva dúdolgatott.

– Hogy milyen szemtelen tud lenni az ilyen katona! -mondta a szobalány, miközben a sublódon kicserélt egy te-rítőcskét.

– Miféle katona? – kérdezte Katherine, de fel sem emelte a fejét.

– Hát a tábornok úr legénye – jegyezte meg a szobalány. – Aki a levelet hozta.

Most már felnézett Miss Lowther is.

– Miféle tábornokról beszélsz te, és miféle levélről?

„ó, istenem, istenem! Hogy adja a tudatlant az ifjú úrhölgy! – gondolta a szobalány. – Mintha

nem éppen a tábornok miatt lenne olyan dúdolgatós kedve! De a levélről talán tényleg nem hallott még.”

Hangosan ezt mondta: – Természetesen Wolfe tábornok úrról beszélek és arról a levélről... De nem tudta tovább folytatni, mert Katherine felnevetett, és olyan hangosan kacagott tovább, hogy úgyse hallotta volna, amif a szobalány mond.

– Már ne is tessenék azt akarni elhítenni velem – mondta duzzogva –, hogy a kisasszonynak nem tetszik tudni, hogy Wolfe ezredes úr már nem ezredes, hanem tábornok!

– Honnan veszed ezt a bolondságot? – kérdezte a lány meghökkenve.

– Mondom, hogy a csicskásától, aki a levelet hozta.

– Levelet?! – Katherine úgy elképedt, mintha nem is egy perccel előbb hallott volna már egyszer a levélről. – Te

130

teljesen meg vágy kergülve! Ha fiú lennél, azt hinném, hogy ittál!

– Jézusom! Hát a kisasszony tényleg nem tud semmit? Katherine a fejét rázta. A kis szobalány pedig minden

hadititkot elmondott, amihez úgyszólván ellenszolgáltatás nélkül jutott hozzá, Wolfe legénye jóvoltából.

– Hát nem tetszik tudni, mi van a levélben?

– Hogy tudnám, amikor még tíz perce sejtelmem sem volt róla, hogy levél érkezett?

Egy mai lány egyszerűen megkérdezi a szüleit, hogy mit írt nekik a fiú. Több mint kétszáz évvel ezelőtt bezzeg nem! Minél kevésbé egyértelmű volt a dolog, annál kevésbé. Márpedig az a körülmény, hogy a szülők gondterheltek, erre vall. Istenem, csak nem azt írta, hogy többé nem jön hozzájuk?! Ettől ő szomorú lenne, nagyon szomorú. De az apja meg az anyja? Akkor hát mi lehet benne? Hogy ismét meglátogatja őket? Ez igazán nem törhette volna le szüleit.

– És ha megkérte a kisasszony kezét?

Ez a taknyos csitri még mindig itt van! ő már teljesen elfeledkezett róla. Éppen rá akart kiabálni, hogy kotródjék, nem kíváncsi a számárságaira, amikor rájött, hogy nem is mondott olyan butaságot. A szíve kitágult a boldogságtól, és mindjárt marokra fogta a kétség. Ebben a pillanatban lépett be Mrs. Lowther. Rámordult a szobalányra:

– A szakácsnő nyakig a munkában, te meg itt lebzsz. Azonnal takarodj a konyhába!

A szobalány eliszkolt, anya és lánya egyedül maradtak.

– Mondtam százszor, hogy ne törd meg a személyzet bizalmaskodását, abból csak baj származhat! Elszemtelenednek, aztán kereshetsz helyettük mást.

„Tyűh, de harapós a mama! – gondolta Katherine. – Jó lesz óvatosnak lenni.” Bólintott, de nem válaszolt.

Mrs. Lowther leült, és felhős arccal nézett maga elé. Ka-

131

therine várt. De mert az anyja továbbra is hallgatott, o szólalt meg.

– Anyám tudta, hogy James Wolfe tábornok?.

Mint a bomba, robbant a kérdés. Mrs. Lowther felpattant, úgy meredt a lányára, mint aki most látja először.

– A legénye azzal adta át Susannak a levelet, hogy a tábornok úr küldL Erre ő kikérdezte, és az titokban elárulta, hogy egész hadsereget fog vezetni Amerikába. A miniszterelnök nevezte ki tábornoknak. Biztos azért nem szólt róla, mert hadititok. – A nyelvén volt, hogy megemlíti ráég egyszer a levelet, de okosabbnak tartotta, ha hallgat. Még ezért is kijár egy nagy anyai pofon, hiszen épp az imént figyelmeztette őt Mrs. Lowther, hogy ne trafikáljon a cselédekkel.

Mrs. Lowther visszahanyatlott a székre és csak ennyit hebegett:

– Megcsináltad a szerencsédet, te lányí

1759. február 17-én bontott vitorlát a *Neptun*, fedélzetén Saunders tengernaggyal és Wolfe tábornokkal. Az utóbbi nyakában aranylánc, azon nyitható, ovális medál függött, benne a menyasszonya, Miss Katherine Lowther miniatűr arcképe. Egy nappal előbb, búcsúzáskor akasztotta a nyakába.

– Ne váljék meg tőle, drágám, soha. A szerelmem meg fogja védeni az életét és testi épségét.

QUEBECBEN 1759

QUÉBEC BEVEHETETLEN

Wolfe ott állt Orleans szigetének csúcsán, közvetlenül a Szent Lőrinc-folyó partján. Az őt kísérő és biztosító század legénysége elfoglalta körülötte a parancsnokuk által megjelölt pontokat, és lövésre kész puskával állt, térdelt vagy hasalt faóriások, sziklák, bokrok mögött. A tábornok mindebből semmit sem hallott, még kevésbé látott. Elfelejtette azt is, hogy ott van mellette főhadmérnöke. Pedig azért hozta magával, hogy együtt vegyék szemügyre Québec védelmi műveit.

Ha Wolfe XX. századi angol turista, szintén földbe gyökerezett lábbal áll, és elragadtatással kiált fel a lenyűgöző panoráma láttán. A XVIII. század közepi angol hadseregearcparancsnok sem tudta kivonni magát a látvány hatása alól, és – meghazudtolva egyébként nagy önfegyelemről tanúskodó természetét – felkiáltott, habár a legkevésbé sem elragadtatottan:

– Te jó Isten! Hova kerültem?!

A főhadmérnök, aki ugyanonnan látta ugyanazt, némán bólogatott.

Ameddig a szem ellátott: hegyek. De micsoda hegyek! Magányos, felhőkbe törő, csonka szirtekf– egymásra torlódó sziklahalmazok; feketén ásító, a végtelenbe vesző hasadékok; hegyvonulatok, váratlan, félelmetes törésekkel, feneketlen szakadékokkal, amelyeknek egyik partjáról csak sejteni lehetett a másikat; vad, beláthatatlan, kiismerhetetlen, hol feltornyosuló, hol meredeken megtörő, szinte megtorpanó hegyvidék, mindennél titokzatosabb és idege-

135

nebb, amit Wolfe valaha is látott. Mintha óriások játszótere lett volna hajdanán, és a gigászok jókedvükben vagy féktelen rombolási örületükben mindent összevissza dobáltak volna: szétszaggatták a hegygerinceket, egymásra hajigálták a kitépett sziklákat, cikcakkos árkokat tapostak a kőzetekbe, és akkora mélyedéseket, mint egy-egy kisebb ország.

Valóban: óriások műve ez a vidék, a jégkorszakok óriás jégfolyamáié, azoké, amelyekhez képest a mostani glecs-cserek olyanok, mint az egerek a hajdani mammutokhoz viszonyítva. Ezek a lassan, de könyörtelenül előrenyomuló és útkon mindent pozdorjává zúzó, szétroncsoló, hegyeket helyükről elgörgető, máshol megint felhalmozó jégtömegek játszadoztak vadul és felelőtlenül azzal, amit rokonaik, a tektonikus erők hoztak létre a földnek egy régebbi korszakában.

Az évmilliók során a természet egyéb erői is megtették a magukét. Víz töltötte fel a kivájt medreket, őserdők borították be a hegyoldalakat meg a völgyeket; de hiába vágatott a hegyi folyók vize a meredek falú szurkdokokban örülten forogva, örvénylőn keveregve a mederből kimeredő sziklák körül évezredek és évezredek át* konokul és megállíthatatlanul! Csak a legmetszőbb élek tompultak le, csak a legkisebb darabok gördültek arrébb, de azok is csak azért, hogy aztán megint összetömrülve és gátat alkotva, habos megtorpanásra és porló zuhataggá válásra kényszerítsék a megvadult elemet. Ez a *vidék*, amely a hold felszínénél is kétségbeejtőbb lehetett a jég visszahúzódása, pontosabban elolvadása után, akkor, 1759 nyarán fenségesen félelmetesnek, elérhetetlenül távolinak és érinthetetlennek tetszett, habár ott volt egy-két mérföldnyire előttük, szinte csak kartávolságra, a folyó túlsó partján.

A főhadmérnök törte meg a csendet:

136

– A franciák csatarendje egyetlen pillantással felmérhető és tökéletesen érhető.

– Látom – bólintott Wolfe. – És nem hiszem el. Kezdetől fogva azon töprengem, mi lehet benne a csel.

– Semmi, tábornok úr – rázta a fejét a főhadmérnök. – A védelmi rendszer annyira összhangban van a természeti adottságokkal, hogy egyszerűen nincs okuk bármiféle álcázásra. Tessék! Nézze meg, tábornok úr, a baliszárnyukat! – A főhadmérnök kinyújtott jobbával a viszonylag legközelebb eső pontra mutatott.

Wolfe megcsóválta a fejét:

– Ki hallott még olyat, hogy egy folyó vízeséssel ömöljék egy másikba?!

– Érdekes természeti jelenség, meg kell acJni. De hát amerre néz az ember, mindenhol ilyen furcsaságokat lát. Hanem ami igaz, az igaz: -ez a Mönicaím érti a dolgát. Keresve sem találhatott volna megfelelőbb támpontot a^bal-

.szárnynak, mint ezt a kis Montmorency-folyót, amely, hasonlóan a kanadai folyók túlnyomó többségéhez, rendkívül mély kanyonban folyik.

– Igen – morogta Wolfe bosszúsán. – Ez, a túlsó part mentén, mélyen tagolt védelmet jelent, amely oldalról, a Montmorency felől gyakorlatilag megközelíthetetlen.

– Innen nem látszik ugyan – mondta a főhadmérnök -, de a rengeteg fehér sátorból nyilvánvaló, hogy a franciák tábora a vízeséstől egészen a Szent Károly-folyóig húzódik.

– Jó meredek a part – csapott a levegőbe keserűen Wolfe, mintha már látná rohamozó, mélyen előrehajló katonáit, akiknek a nyelve lóg, hogy meg tudják mászni a kaptatót, miközben szemből ólmot kőpnek a meUvéd mögül lövöldözők puskái és kartácsot az öblös mozsarak.

– Nem mindenütt egyformán meredek, tábornok úr. A partraszállásra alkalmas szakaszokat majd pontosan felderítjük.

– Meg fogjuk állapítani egyben azt is, hogy a legköny-

137

nyebben megközelíthető partszakaszokat nehézágyúkkal lövik, nemcsak közvetlen közelből, hanem a környező magaslatokról is.

– Hát igen, ez valószínű – bólintott a főhadmérnök. – Az pedig biztos – folytatta, és baljával a távolban csillogó vár felé mutatott –, hogy ott, ahol a jobbszárny fekszik, a Szent Károly-folyóra támaszkodva, széles hidat építettek, aláaknázták, és mindkét hídfőt megtűzdelték ágyúkkal.

– Ezt úgy mondja, mintha látta volna.

– Látni nem láttam, tábornok úr – mosolygott a főhadmérnök –, csak kiszámítottam. – A Szent Károly-folyó a várhegy alatt kanyarog, és hozzávetőleg egy mérföldnyire onnan ömlik a Szent Lőrinc-folyóba. A széles Szent Károly-folyó elválasztja a várat, a főerősséget a tábortól. Hogy ne válassza el, kell a híd, amit tüzéség véd. Magam is így csináltam volna.

A vár... Innen, az *Orleans-sziget csúcsáról csak mész-szelatóval* lehetett szemügyre venni. Ha valami, az aztán tényleg megközelíthetetlen. A bunkó alakú hegyet, amely valósággal beleékelődik a folyóba, és a megmászhatatlanul meredek oldalával fordul a víz felé, az Úristen is várhegynek teremtette. Ráadásul akkora, hogy nem a citadella meg a legfontosabb középületek férnének el rajta, hanem mögöttük, a várfalon kívül fekvő jókora területen, az Ábrahám-fennsíkon, az egész város. Az Ábrahám-fennsík azonban kopár, széle bozóttal, ritkás erdővel szegélyezett.

– A vár... – legyintett Wolfe. – Hol tartunk mi még a vártól? Erről a várról egyebet sem lehet olvasni, csak azt, hogy bevehetetlen. Amikor Franciaországban tartózkodtam néhány hónapig, alkalmam volt tanulmányozni a róla szóló leírásokat. A várat úgy kell elfoglalni, hogy el sem foglaljuk, majd megadja magát, ha legyőztük Montcalm seregét. De előbb hozzá is kell férnünk.

– Ez a bökkenő, tábornok úr – mondta a főhadmérnök.

138

– Így, ahogy pillanatnyilag a védelem ki van építve, nemcsak a vár, hanem az egész Québec bevehetetlen.

Ezt Wolfe nem most hallotta először. Amikor Pitt, elindulása előtt, utoljára fogadta, ezt mondta neki:

– Ne legyenek illúziói, fiatal barátom! Olyan feladatot bízam magára, amit lehetetlen végrehajtani. – Szünetet tartott, hiszen várta, hogy Wolfe értetlen, sőt döbbsen arccal fogadja majd a szavait. – Azért küldöm mégis, mert bízom benne, hogy végrehajtja a lehetetlent. Az a gazember Champlain nagyon jól tudta, mit csinál, amikor százötven évvel ezelőtt összeeskábálta az első gerendakunyhót annak az istentelen hegynek a tetején, ahol most a citadella áll. De nem is kellett hozzá zseninek lennie. Az a hegy úgy áll a Szent Lőrinc-folyó torkolatánál, mintha az Oristen bástyának állította volna oda. Ide nézzen! – Pitt a térképhez lépett, és a Champlain-tó végén levő Ticonderogára bökött. – Ide küldöm Amherstöt, mint tudja. Ezt az erődöt kell elfoglalnia ahhoz, hogy kinyíljék a délről az ellenség szívébe vezető út. Tudom, hogy ha magát küldenem, negyed annyi idő alatt bevinné az erősséget. De Amherst is elfoglalja majd. Nem olyan hülye, mint az elődei, csak lassú, szöszmötölő. Ha pedig bevette... – Pitt megint szünetet tartott, Wolfe pedig felhasználva az alkalmat, csendesen megjegyezte:

– Akkor még mindig nincs nyitva az út, Sir. A tó végén; akárcsak a Szent Lőrinc-folyó torkolatában, sziget van, amelyet a franciák bizonyára megerősítenek.

– Ez az! – kiáltotta Pitt. – Amherstre és csapataira nem számíthat Québec ostrománál. Valami kyllönös, mennyei szerencse segíthetné csak hozzá, hogy Amherst időben odaérjen.

Meg Amherst irántam érzett jóindulata, ami legalábbis a kívánnál kisebb mértékben áll rendelkezésre – mondta Wolfe, de csak magában.

– És arra se számítson, hogy Montcalm majd ostobasá-

139

gokat csinál. Megbízható értesüléseket szereztem erről a fickóról. Okos, tehetséges, tapasztalt. Bár utálja a háborút, és folyton azért imádkozik, hogy már otthon lehessen a kis birtokán, a felesége szoknyája mellett, az életét is odaadja a királyért, aki viszont a szeretője szoknyája mellett ül, és fütyül mindazokra az eszményekre, amikben ez a szerencsétlen még mindig hisz.

Pitt a karosszékebe vetette magát. Merően ránézett Wolfe-ra. Az megborzongott. Tényleg igaz, hogy ez az ember a szemével gúzsba tudja kötni ellenfeleit.

– Tudja, mi történt tavaly Ticonderogánál?

Igen. Wolfe nagyon jól tudta. Egy tökfegyű arisztokratát erőltettek Pittre a befolyásos politikusok: Abercrombyt. És miközben Amherst és Wolfe vezetésével az angol csapatok viszonylag gyorsan és kis vérvesztéssel elfoglalták a világ legnagyobb erődjét, Louisbourgot, a főparancsnok kudarcot vallott Montcalmmal szemben Ticonderogánál, amely mégiscsak közönséges rönkerődtmény a vadonban.

– És miért? – kérdezte Pitt, felemelve jobbját. – Mert Lord Howe, akit melléje delegáltam észnek, idejekorán elesett. Az angol hadsereg egyik, ha nem is a legtehetségesebb tisztje volt. – Az asztalra csapott, és valósággal ráförmedt Wolfe-ra: – *Megtiltom, hogy meghaljon, mielőtt győzött volna!* Miattam mehet aztán a pokolba vagy a mennyországba, az Úristen tudja, hoF gyűjtik a hősöket, de addig *nem*. Értette?)

– Értettem, miniszterelnök úr!

– Azért küldöm magát – mondta Pitt most már hangsúlyozott halksággal –, mert meggyőződésem, hogy megoldja a megoldhatatlant, hogy beveszi a bevehetetlent. Mégpedig nem azért, mert azt hiszem, hogy James Wolfe valamiféle Achilles, hanem mert tudom, hogy a korhadt fát, akármilyen óriási is, ki lehet dönteni. És ön, fiatal barátom, nem a korhadt, de az egészséges faóriások kidöntésé-től sem szokott megrettenni.

140

Korhadt fa... – gondolta most Wolfe, amint pillantása végigfutott a franciák frontján a Montmorency-vízeséstől a Gyémánt-fokig, vagyis a várhegyig. Ott – mintha csak nevét akarná igazolni – vakítóan csillogtak a palotát és templomok fehér falai. Jól tudta – persze hogy tudta hírből is, személyes tapasztalatból is, hogy a francia királyi udvar már évtizedek óta hitelben csillog, hogy értelmetlen kegyencek és elvetemült szemfényvesztők, úri tolvajok és nemes játzó szélhámosok élőködnek az országon, amely egyre szegényebb, egyre nyomorultabb. És azt is tudta, hogy nem *egy* Versailles, nem *egy* király van Franciaországban. Minden kastély egy-egy kis Versailles, minden nagyról egy-egy kiskirály, sőt minden kisebb úr is az, mert szeretne nagyobbak látszani, mint amilyen. De hát kézzelfoghatóan segíti-e őt ebből valami?!

Ha akármilyen jó értesülései is voltak egyébként az ellenség haderejéről, arról nem tudhatott, hogy ez az egyelőre titokzatos korhadás máris segítette. Mégpedig abban, hogy könnyen, minden ellenállás nélkül felhajózhatott idáig...

Hírből jól ismerték az angol tengerésztsztek a Szent Lő-rinc-folyónak azt a szakaszát, az Orleans-sziget mellett futó északi ágban, amely a sziget alsó végénél húzódik, nem messze a Tourmente nevű hegyfoktól. Itt egyszerre fenyegette őket halálos veszedelem alulról és felülről. Alulról a vízben megbújó sziklák, homokpadok, a hegytetőről pedig a francia tüzérség.

Montcalm idejében figyelmeztette Vaudreuil-t, hogy telepítsen legalább egy üteget a Tourmente csúcsra. Azért nem intézkedett ő maga, mert a kormányzó Montcalm parancsnoki körét a táborra és a városra korlátozta* ott is azzal, hogy neki mindig joga legyen megváltoztatnia antennákba parancsát. Tette ezt akkor, amikor kezében volt a miniszteri rendelet, amely minden katonai vonatkozású kérdésben osztatlan és teljhatalmat biztosít Montcalmknak.

141

A kormányzó készségesen biztosította a főparancsnokot, hogy parancsát végrehajtatja, közben azt gondolta, hogy nem bolondult meg mérföldekre a várostól és fel a hegy tetejére ágyúkat küldeni egy hajózhatatlan folyamszakasz védelmére. Az angolok vagy meg sem kísérlék itt a felhajózást, vagy ha igen, biztosan otthagyják a fogukat az ő ágyúinak egyetlen lövése nélkül is. Így történt, hogy mind Wolfe, mind Montcalm hiába fülelt, várva a Tourmente-löveg ágyúinak eldördülését. Ami nincs, az nem dörög.

Montcalm egyetlen szóval sem tett szemrehányást a kormányzónak. Tisztában volt azzal, hogy ami történt, csak szépséghiba: az angol flottát egy-két nappal késleltetni lehetett volna, néhány hajóját el lehetett volna süllyeszteni, azokat is inkább megrongálni, de a flotta zöme szépen kívárta volna a

hajózható út kijelölését, és aztán teljes vitor-lázattal és a fölfelé gördülő dagállal, gyorsan és minimális veszteséggel ugyanott lennének, ahol most. Éppen ezért nagyon nem helyeselte Vaudreuil tervét.

– Bele fog kerülni egymillióba, és nem lesz egy lyukas rézpeták haszna sem.

De Vaudreuil, mint egy gyerek a játékhöz, makacsul ragaszkodott tervének valóra váltásához: felgyújtja és porig égeti az angol flottát.

összeszedette a kiérdemesült tarackokat, mozsarakat és más, amúgy is kiselejtezésre ítélt fegyvereket. Megtöltötte, őket puskaporral, gyantával, más könnyen gyúló anyaggal. Felgöngyölt egy erre a célra kiszemelt, kiérdemesült hajó fedélzetére harminc hordó kátrányt és húsz hordó avas zsírt is.

A hajó – ez volt a terve – teljesen kivilágítatlanul, ködben, holdatlan éjszaka lévén, láthatatlanul megközelíti *at* Orleans szigeténél -horgonyzó angol flottát. Akkor a kapitány parancsot ad, a tüzmeister egyetlen fáklyát meggyújt, felrúgja a közelében levő kátrányos hordót, és belevágja a fáklyáját, majd ő maga is beugrik az egyik csónakba,

142

amely a többihez hasonlóan a hajó oldalán függ. A csónakok leereszkednek, és átteveznek a túlsó oldalra, a francia állásokhoz, ahol már várják őket. Közben a gazdátlan hajó belerohan az angol fregattok közé, és felgyújtja azokat.

A terv tulajdonképpen nem is volt rossz. Csak egyvalamivel nem számolt. Nemcsak az angolok nem látják a sötétben a franciákat, a franciák sem látják az angolokat.

Amikor feltűntek az Orleans-szigeten levő bizonytalan fények, a francia kapitány a ködtől és az izgalomtól elho-mányosult ítélőképességgel rosszul becsülte fel a távolságot, és a kelletténél egy félórával előbb adott parancsot a hajó felgyújtására.

Az angol parti örök – mint később elmondták, amikor felocsúdtak rémületükből – először hangtalanul közeledő, hatalmas, szürke rémet láttak a vizén. Még ki sem bontakoztak a hajó körvonalai, amikor óriási lángnyelv csapott fel az éjig. Aztán megkezdődött a pokoli láрма: pukkanások és durranások, dörrenések és dördülések, sísteregés, re-csegés-ropogás, mintha a vízen egy kitérésben levő vulkán Icözeledne, amely lángnyelveket, tűzsugarakat lövell, kék, zöld és sárga villanásokkal vakít, miközben a pokol kénköves tüzevel és füstjével árasztja el az őrhelyet. Az őrszemek hanyatt-homlok rohantak a sziget sötét belseje felé, szitkokat, imákat és ördögűző babonás szavakat kiáltottak.

A francia tüzmeister egy ugrással a csónakba akarta vetni magát; úgy látszik azonban, a lába alá is folyhatott a felrúgott hordó kátrányból, mert azon nyomban végigvágódott a fedélzeten. Akkor már nyargalva közeledtek a lángok, és mire feltápáskodott, ő maga is fáklyaként égett. Azonnal belevetette magát a folyóba, ahol tüze sísteregve kihunyt, de a ruhájáról lesodort kátrány a víz felszínén tovább lángolt, úgyhogy ő csak a víz alá bukva tudott menekülni.

Négy csónak annak rendje és módja szerint vizet ért, és megindult a túlsó part felé, hanem az ötödik kötelei a nagy

143

kapkodásban megfeszültek, és a csónak meg se mozdult. Végül is a legénység egy része a vízbe ugrált, ezeket a csónakon érkező angol matrózok halászták ki, néhányan, akik tétováztak, ropogásra sülték a fedélzetről lecsurgó, lángoló zsírtól és kátránytól.

Amikor Montcalm-nak jelentették a kormányzó akciójának csúfos végeredményét, bólintott. Tudta, hogy jó ideig háborítatlanul dolgozhat. Azzal sem törődött, hogy Vaud-reuil napról napra összeült a gyarmati tisztekkel, és órákon át, sűrű dohányfüstben, még sűrűbben egymás szavába vágva „haditanácsot tartottak”. Erre ő, Montcalm, nem volt hivatalos („Hála istennek, még csak az kellene, hogy ilyesmire fecséreljem az időm!”), és javaslatait, illetve véleményét írásban kellett a kormányzó elé terjesztenie.

– Ne háborogjon, fiam – csitította Bougainville-t. – A papír türelmes. Mi is legyünk azok. Háromnaponként írunk *egy ilyen jelentést vagy mit, és naponta dolgozunk a védművek erősítésén.* Az a fontos.

Nemsokára mindenki – még Montcalm ellenfelei, vagyis a kormányzó barátai is – megértették, hogy a védművek-ből való kimozdulás az angoloknak kedvezne. Minden nap; amely csata nélkül múlik el, a franciák esélyeit növeli. És ezt nem is ők, hanem Wolfe értette meg a legvilágosabban. Egyre azon törte hát a fejét, hogyan tudná ütközetre kényszeríteni a francia főparancsnokot.

EGY BESZÉDES FRANCIA SKALP

Wolfe a szemle után tisztában volt vele, hogy nem vesztegetheti az idejét. Mindenekelőtt meg kell tudnia, mekkora erővel áll szemben. Elég baj, hogy a természet a franciák szövetségese: hegyek, vizek, szakadékok meg az őserdő, legalább a bizonytalanság ne segítse őket.

Bizonyos adatai már eddig is voltak. A rangerek fölön csíptek néhány fiatal francia tengerészt, akik csak úgy szórakozásból átrándultak a szigetre. Ezek aztán mondtak olyan hajmeresztő adatokat, hogy ha csak a fele igaz, akár rakhatja hajóra az egész hadseregét, és mehet szégyenszemre haza. De hát ismerte már ő az ilyen francia lódítást.

Aztán itt vannak a szökevények. Ezeknek a szemét fickóknak végleg nem lehet hinni.

Mindent, amit valóban tudnak, kiszíneznék, felöntenek maguk kitalálta zagyvalékkal; eltorzítják a tényeket, és eltúlozzák a számokat, mert azt hiszik, hogy a szép, nagy, kerek számok többet érnek, mint a valódiak. Eh! Pokolba ezekkel a patkányokkal!

Behívatta magához az angolokkal szövetséges irokéz törzsfőnökök közül a legtekintélyesebbet.

A főparancsnoki sátor, amely egyébként üresnek, sőt sivárnak hatott, most olyan volt, mint jól felszerelt áruház indiánok számára. A bejárattal szemben ezüsttel díszített, míves puska függött, mögötte színes, puha, vad színekben pompázó gyapjútakaró. Egy kis hordó rum állt szerényen néhány arasszal odébb, valósággal elborították a színes

szalagok, kézitükrök, nyakláncok és egyéb, az indiánok szemében igen értékes csecsebecsék.

Wolfe feszülten figyelte a hatást. A nálánál csaknem két fejjel magasabb, széles vállú, izmos férfinak azonban a szeme se rebtent, mintha meg se látta volna a kiállított tárgyakat. Megállt a tábornokkal szemben. Vörös, sárga és kék ábrákkal telifestett mellére szorította jobbját, balját pedig kifelé fordított tenyérrel homlokához érintette. Könnyedén meghajolt Wolfe felé.

– Hívattál, uram. Mit kívánsz?

– Nyelvre van szükségem, főnök, amely okosan beszél, és az igazságot mondja. Tudni akarom, mert tudnom kell, hogy mi van odaát – és a folyam túlsó oldala felé intett. – Azt mondják, akik ismernek, hogy a te Szívedben bátorság, fejedben ravaszság lakozik, és hogy erre a feladatra keresve sem találhatnék megfelelőbbet nálad meg a harcosaidnál.

– Hány francia foglyot hozunk neked, uram?

– Egyet.

A törzsfőnök-hadvezér szeme megrebbent.

„Mégiscsak ki tudtam zökkenteni a nyugalmából!” – örvendezett magában Wolfe, de úgy tett, mintha mit sem vett volna észre.

– De annak az egynek olyannak kell lennie – folytatta –, aki legalább száz embernek parancsol. És olyannak, aki a nagy vízen túlról jött, és a király küldte. Egy ilyen skalp, amely rajta van a fejen, a fej pedig a nyakon: ennyit ér nekem. – Fejével a kiállított tárgyak felé biccentett.

– A próba nehéz – mondta az indián anélkül, hogy levette volna Wolfe-ról a szemét. – De amit felajánlasz érte, uram, az .sem csekélység.

Mégiscsak megnézte! – kiáltotta, de csak magában a tábornok. Hangosan így szólt:

– Megegyeztünk?

– Meg, nagy fehér főnök.

Még aznap alkonyatkor húsz indián harcos szállt kenuba, és evezett át a folyó északi oldalára. Kikerestek maguknak egy rejtett kis öblöt, amelyet eltakart a franciák szeme elől a magas cikcakkos part, ott elrejtették a csónakokat, felkúsztak a partra, majd árnyakként tűntek el a vadon fáin és bozótja mögött.

Idegen területen haladtak, és ez nemcsak azzal a veszéllyel járt, hogy ellenséges indiánokba vagy erdőjáró francia vadászokba botlanak, hanem azzal is, hogy eltévednek. De szerencsájük volt. Gyenge nyugati szél fúj, amely a francia íbor tüzeinek kesernyés szagát hozta feléjük. Az indiánok érzékeny orra tájékozódni tud még abból a kevésből is, ami a fehér ember számára nem is létezik.

Libasorban haladtak fától fáig. Egyetlen szó sem hangzott, és léptük nesze sem volt erősebb, mint a zsákmány után surranó éjjeli vadállaté. Időről időre hangzott csak tompán, röviden a figyelmeztetés: Víz... Lyuk ... Fa (mármint kidőlt, az útjukat keresztező fatörzs).

Így haladtak órákon keresztül. A tábor szaga mind közelebből és csípősebben érződött. Egy idő

múlva egy-egy erősebb hang is eljutott hozzájuk nagyon messziről, nagyon halkán, hiszen éjjel után mind mélyebb a csend a vadonban, elül a szellő is, a levelek sem susognak.

Nem sokkal később jól hallották már a víz sustorgását, ami egyre erősödött, és zubogássá, dübörgéssé nőtt. Ez megkönnyítette a haladásukat. Már nem kellett azzal törődniük, hogy ágak roppannak ketté a talpuk alatt, és hogy kövek gördülnek le a lejtőkön, vízmosásokon, sokszor egész kis kőlavinákat lendítve útjukra. Minden hangot elnyomott a Montmorency-vízesés^aaja.

– Zzz! – hallatszott az élről.

Valamennyien megdermedtek. Akkor már maguk mögött hagyták a vízesést. A mély horhóban vágató folyó partjától nem messze az erdőben, felfelé, a víz folyásával

147

ellentétes irányban meneteltek. Most azonban mind a húszan megtorpantak. Szimatoltak.

Igen. Megint füst és hús szaga, de nem a tábor felől, hanem az erdőből jön.

A törzsfőnök ennyit mondott:

– Ül.

Tizenkilencen leültek. Hátát ki-ki egy fának támasztotta. A huszadik eltűnt a homályban.

Félóra telhetett el. Kettőt kiáltott az erdei uhu. Egy kiáltással válaszolt neki valamelyik harcos a saját fája tövéből

Megzördült a haraszt, és ott állt előttük a huszadik. Intett. Valamennyien felemelkedtek, és folytatták útjukat. Szavak nélkül is megértették, hogy az ellenséges indiánok messze vannak, nem veszélyeztetik az ő akciójukat.

Most már közvetlenül a parton haladtak. A szakadék, amelyben a folyó őrjöngve, sisteregve rohant lefelé, olyan széles volt, hogy a túlsó oldalról ebben az éjszakai sötétségben nem láthatták meg őket, belemosódtak a háttérül szolgáló vadon fekete masszájába. De még ha látnak is valamit, inkább azt feltételezik, hogy a saját indiánjaik kóborolnak ott, azok, akiknek a táborozását az irokézek is felfedezték.

Az a harcos, aki éppen legelől haladt, időről időre az égre nézett. Attól tartott, hogy – nyár lévén – kifutnak az időből, hamarabb megvirrad, mintsem a feladatot teljesítették volna. Pedig átkelőhelynek se híre, se hamva. Mentek hát. Indiánok voltak. Tudták, hogy nincs az az átkozott folyó, amelynek ne lenne megmászható partja és átlátható szakasza. Ez utóbbitól amúgy se tartottak, hiszen mind följebb és följebb jutottak, oda, ahol a víz egyre sekélyebb. Csak az idő! Még a francia táborba is el kell érniük!

A törzsfőnök már-már arra gondolt, hogy beveszik magukat a vadonba, megfelelő búvóhelyet keresnek és meg-

143

várják a következő éjszakát, amikor előlről végre elhangzott a várva várt „Zzz!”.

Újra megindultak, de óvatosan, mert a talaj érezhetően lejteni kezdett. Valóságos nyeret vá^at itt a kőzetbe a jégkorszak óriása. Csak le kellett ereszkedni a legmélyére, és szikláról sziklára ugrálva átkelni a túlsó, szintén alacsonyra gyalult oldalra. Aztán megindultak a túlsó parton visz-szafelé.

Az éles szemű indiánfőnök még a szigetről megfigyelte a nap folyamán, hol helyezkednek el a franciaországi csapatok. Ez nem volt ördögösség, hiszen az Orleans-sziget csúcsához legközelebb a Montmorency-vízesés esett, és ott táboroztak a folyó mentén a francia egységek. Odaátról is igen jól meg lehetett különböztetni a gyarmati csapatok és az indiánok kéregkunyhóitól a fehér katonai sátrakat. Ezek a sátrak* nemcsak a Montmorencytól Québec felé húzódtak, hanem fölfelé, a Montmorency mellett is, hiszen Montcalm több vonalban építette ki a védelmet. Olyannyira fontosnak tartotta ezt a szárnyat, hogy helyettesére, Levisre bízta itt a parancsnokságot.

Az indián arra számított, hogy hamar elérik majd a francia tábornak a hegyek felé felnyúló részét, ha mást nem, hát a tüzérekét, akik a magaslatokon ásták bé magukat és helyezték el a lövegeiket, hogy tüzéségi tüzzel löhessenek a partra szálló angolokat, vagy azokat, akik megkerülő, szárazföldi hadmozdulatokkal kísérleteznének.

Hogy mit álmodott az ütegparancsnok sátra előtt szolgálatot teljesítő és az angoloktól több mérföldnyire magát teljes biztonságban tudó őrszem, örök titok marad, mert hangtalanul megtért az Orhoz, amikor az egyik indián, borotvaéles késével elmetszette a nyakát. Ezután következett a dolog nehezebbik része. Hang nélkül, élve és sértetlenül kellett kihozni a sátorból a parancsnokot.

Két harcos tűnt el a meglebbenő sátorajtóban, mint két kígyó. Aztán mély csend lett, kint és bent egyaránt.

Az ütegparancsnok sátra négy legénységi sátor négyszögének középpontjában állt. Távolabb még két sátor fehérlett: a lőszer-, fegyver- és élelmiszerraktárak. Mindegyik előtt őr. Kettő közülük le-fel járt a sátor előtt, hozzávetőleg ötvenlépésnyi távolságra a parancsnoki sáortól. Ellenkező irányban lépkedtek; amikor közeledtek egymáshoz, mindén esetben halkán mondtak egymásnak valamit. A többi őrsem aludt.

Minden őrsem, közelében indián harcos feküdt a jelre várva. Ha a parancsnok a legkisebb neszt üti, az őrsemeknek meg kellett halniok, nehogy felverjék a tábort.

A két indián lélegzet-visszafojtva feküdt a parancsnoki sátor földjén: szoktatták a szemüket a sátor sötétjéhez. Még sejtelmük sem volt róla, hogy a parancsnok ágya hol áll. A fülük segítette őket hozzá. A parancsnok ugyanis csendesesen horkolni kezdett.

Megérintették egymás kezét; ez volt a jel, hogy együtt előre. Most arra kellett vigyázniok, hogy bele ne akadjanak valamilyen bútordarabba. Ez nem okozott volna gondot nekik, ha ismerik Montcalm parancsát: a tisztak medvebőrön, felöltözve kötelesek aludni, és sátruk berendezése nem lehet más, mint néhány fatövek.

Centiméterenként haladtak előre. Mire a medvebőr széléhez értek, már jól látták a parancsnok körvonalait. Felöltözve aludt, de a lábán nem volt csizma. Ujabb drága percek teltek el, amíg megtalálták az egyiket és a sátor másik sarkában a másikat. A főnök a lelkükre kötötte, hogy lábbeli nélkül el ne hozzák a foglyot, mert akkor ők fogják cipelni, mivel a fehérek képtelenek jézítláb gyalogolni.

Az egyik indián a parancsnok feje mögé térdelt, kezében kifordított prémzsák, a másik terpeszállásban fölötte állt úgy, hogy lehajolva azonnal meg tudja ragadni a kezét.

A fejnél álló indián a parancsnok feje alá csúsztatta a balját, kissé megemelte a fejét, a jobbával pedig rácsúsztatta a befelé bundás zsákot, majd gyors mozdulattal a

nyakáig rántotta. Ebben a pillanatban a parancsnok felült, és két kezével az arcához kapott.

A másik indián megragadta a két csuklóját, és egy lendülettel leült a parancsnok lábára, ezzel megakadályozva, hogy felugorjék, majd a saját csuklóján függő szíjhurokkal egymáshoz fűzte a parancsnok két kezét. Az rángatni kezdte a fejét, de abban a pillanatban szorosabbra zárult a nyakán a zsák, és ő fuldokolni kezdett, persze hangtalanul, mert a szörme elnyelte a hangját. Az indián adott egy kis levegőt. A parancsnok pedig megértette, hogy jobb lesz, ha nyugton marad ...

Mire túljutottak a gázlón, rózsaszín volt az ég. Mire bent jártak az erdőben, felkelt a nap. Életveszély nélkül továbbhaladni lehetetlen lett volna. Kelet felé tartottak hát, ahol vélhetőleg nemhogy indiánokat és katonákat, de telepeseket sem találnak a vadonban. Amúgy is rájuk fért a pihe-Jiés, csak megfelelő rejtekhelyet kellett keresni, nagyot aludni, aztán alkonyatkor vissza a partra, onnan a szigetre.

Két mérföldet haladtak, egyre távolodva a Montmo-rencytől, a mindjobban sűrűsödő erdőben. Szó nem hangzott. Libasorban meneteltek. A francia tiszt a sor közepén. Megadta magát sorsának, örült, hogy a skalpjá rajta van a fején. Komor arccal azt latolgatta, mi lehet a céljuk vele, de nem tudott rájönni, hiszen a nap állásából jól látta, hogy nem az angol tábor felé tartanak.

Végre egy viszonylag könnyen megközelíthető szakadék aljára ereszkedtek le, ott megfelelő tisztást találtak. Elég nagy volt ahhoz, hogy húsz ember kényelmesen leheveredhessen, és elég zárt, hogy ne kelljen váratlan támadástól tartaniok. A törzsfőnök intett. Ki-ki a bőrzsákjából szárított húst és kukoricadarát vett elő és elrágcsálta, aztán bőségesen ittak a patak vizéből.

– Alszunk alkonyatig – mondta a főnök. Azzal le is heveredett egy évszázados fa tövébe, ahol arasznyi mély avar kínálkozott fekhelyül.

Az egyik fiatal harcos körülnézett, majd intett a franciának, és mutatta, hova feküdjék le. Azt is mutatta, hogy hanyatt. Aztán szíjat vett elő a zsákjából, és egyet-egyét a francia csuklójára meg a bokájára hurkolt. A szíjak végét feszesen egy-egy közeli fiatal fához kötötte. Bokrokról hosszú, vékony ágakat vágott, és azokat keresztbe fektette a francia törzsén és végtagjain. Aztán intett a többieknek, hogy kész. Azok bólintottak, és körben leheveredtek úgy, hogy a vékony ágak végein feküdtek.

Néhány perc múlva minden elcsendesedett. A húsz ín-dián mélyen aludt. A francia óvatosan jobbra, majd balra fordította a fejét. Ez aztán igen! Varázslónak kellene lennie, hogy innen el tudjon

menekülni. Még ha valami csoda folytán ki is tudná szabadítani a kezét, már közben elárulná magát, mert a karján keresztülfektetett ágak megmozdulnának, – és felébresztenék a rajta fekvő indiánokat. Felülni pedig lehetetlen anélkül, hogy valóságos riadót ne fűjjon a botok rángatásával. Legjobb lesz, ha ebben a kényelmetlen helyzetben megpróbál aludni – ki tudja mi vár még ma rá?

Napközben többször felébredt. Először a végtagjai, aztán az egész teste elzsibbadt a kényszerű, mozdulatlan fekvéstől. Bogarak csípték, szomjúság kínozza, szerencsére időről időre, a kínlás okozta fáradtságtól, kábulatba esett. Irigyelte az indiaitokat, akik nyugodtan, egyenletesen, egyfolytában aludtak, mint két prédára járás közt az erdei ragadozók. Ám amint a nap lebukott a fák közé, azonnal megelevenedett a tisztás, őt is eloldották.

Amint mozogni tudott, levetkőzött, kirázta a bogarakat a ruhájából, és megfürdött £ patakban. Mintha újjászületett volna. Sokszor és hosszan ivott. Ez jólesett, de az éhségét nem verte el, sőt talán még fokozta is. Huszonnégy órája nem volt egy falat étel a szájában.

Ráadásul az indiánok megint ettek. Nagyon keveset, csak amolyan vésztartalék lehetett a tarisznyájukban. Vele

152

senki sem törődött. A fogolynak, úgy látszik, nem jár me-názi az irokézeknél. Ami azt illeti, a franciák szövetségesei se szokták a foglyaikat tejben-vajban fürösztetni. Mégiscsak az a fontos, hogy nem ölték meg. És ezek után talán nem is fogják. Valami céljuk van vele, ha behatoltak érte a francia táborba. Az ilyesféle vállalkozás során könnyen otthagyja az ember a fogát. Semmiért nem kockáztatnak ennyit.

Egy idő múlva megfedkezett az éhségéről. Az egyre sűrűsödő homályban arra kellett vigyáznia, hogy el ne essen, hogy tartsa a lépést az előtte haladó indiánnal, már csak azért is, mert ha elmaradt, a mögötte haladó nógatni kezdte, és egy cseppet sem udvariasan.

Sejtelve sem volt róla, merre mennek, csak arra lett figyelmes, hogy egyre erősödő zajt hall valahonnan előlről,

153

jobb kéz felől. Vízésés! Talán a Montmorency... Ha pedig az, akkor az angol tábor felé haladnak, ez esetben nem az indiánok, hanem az angolok foglya. Megkönnyebbülést érzett: nem vár rá kínhalál a szégyencölöpnél valamilyen törzsi ünnepség közepette.

Amikor végre_ott állt a főparancsnok sátra előtt, amelynek bejáratát két, cölöpre kötött szurokfáklya világította meg, végignézett magán. Szentséges Úristen f Mint egy madárijesztő!

Mocskos, sáros csizma, gyűrött, megtépett nadrág és kabát, amelyből szutykos kézelő csüng ki. Az arca borostás, kétnapos szakáll borítja, a haja kócos, teliragadva bogáncscsal, mindenféle gizgazzal. Keze fekete a fáktól és szikláktól, amelyekbe kapaszkodott, tüskék, tövises marta barázdákkal teli, amelyekben sötéten ül az alvadt vér. Ami azt illeti, nem francia tisztnek, francia csavargónak látszik.

A tábornok hadsegéde kilépett a sátorból, intett, hogy a törzsfőnök és a fogoly bemehet.

Az indián a már ismert módon üdvözölte a tábornokot. Az biccentett.

– örömmel üdvözöllek, főnök. Kit hoztál nekem?

A törzsfőnök fejének apró mozdulatával intett a háttérben álló fogolynak, hogy^ lépjen elő.

– Tábornok úr! Vincent Mcrlin de Champantier ütegparancsnok tisztelettel jelentkezem.

– Rangja? – kérdezte Wolfe franciául.

– Alezredes.

– Köszönöm, főnök, nagy segítség volt. Elmondom majd a királyomnak, aki nem lesz hálátlan.

Addig is – a hadsegédéhez fordult – adják át a főnöknek, amit megbeszéltünk, és – visszafordult az indiánhoz – hány harcossal ejtetted el a foglyot?

– Kétszer annyival, uram, mint amennyi ujj van a kezemen.

154

– Minden harcos kapjon egy-egy kitűnő puskát, roham-kést, és fél-fél font lőport a legjobbiból. Azonkívül vágjanak le egy fiatal üsöt, húzzák nyársra, és lakjanak jól mind a húszan. Szóltam.

A segédtsz elment a főnökkel, Wolfe a tiszt felé fordult.

– Mi baja van? – kérdezte. – Talán megsebesült?

A francia valóban olyan lett hirtelen, mint a saját árnyéka. Arca holsápadt volt, csak ingadozva állt a lábán, homlokát veritékcseppek lepték el.

– Nem, nem! – rázta meg a fejét. – Bolond dolog, tábornok úr. Most, hogy említette a sült húst,

hirtelen ... Vagy harminc órája egy falatot sem ettem.

Amikor a francia egy óra múlva megmosakodva, megborotválva, tiszta ruhában belépett Wolfe sátrába, sokkal bizalomgerjesztőbb volt a külseje.

– Alezredes úr! – mondta Wolfe, minden bevezető nélkül. – Ön fogoly. Mégpedig azért lett fogoly, mert nekem megbízható értesülésekre van szükségem a francia haderőről. Amennyiben megtagadja az adatszolgáltatást, vagy félrevezet, felakasztatom.

– Kérem, tábornok úr, vegye tekintetbe, hogy én közönséges tüzérparancsnok vagyok ... azazhogy voltam, nem Montcalm főparancsnok úr segédtsíztje, vagy a haditanács tagja, még csak hadtestparancsnok sem, így aztán...

– Ezzel tisztában vagyok. Csak arra válaszoljon, amire tud, és csak azt, amit valóban tud. De ne tudjon kevesebbet, mint amennyit tudnia kell. Világos?

– Teljesen, tábornok úr. Mivel azonban hithű katolikus vagyok, és esküt tettem a királyra, nem beszélhetek.

– Ha nem, nem – mondta nyugodtan Wolfe. – Nekem arra van szükségem, hogy önként és mindent elmondjon, amit tud.

Beszólitotta a hadsegédét.

155

– Az indiánfőnököt kérem.

Amikor a hadsegéd eltávozott, a tábornok iratokat szedett elő, és dolgozni kezdett. Rá se pillantott többé a franciára, mintha ott se lenne.

Tíz perc sem telt belé, a főnök megérkezett.

– Hívattál, uram.

– Hívattalak, főnök... Te most a harcosaiddal együtt lakomára készülsz.

– A te jóvólétodból, uram.

– Megszolgáltátok, főnök. Sőt azt is, hogy ünnepélyesebb legyen a lakoma. Nekem erre a fogolyra már nincs szükségem – mutatott a franciára. – Kössétek kínzócsölöphöz, és ünnepélyesen küldjétek az ökök vadászmezőkre, hogy ott aztán mindörökké titeket szolgáljon.

A francia halálsápadt lett, az indián szemé megvillant.

– Jö vagy hozzánk, uram!

AmiJ sor az indián szíjon elvezette a franciát, Wolfe be-hívta segédtsíztjét.

– A komédia csak addig tarthat, amíg a francia lábánál meg nem akarják gyújtani a tüzet: Akkor ön odalép a fogolyhoz, és megkérdezi, nem lenne-e jobb, ha mégis beszélne. Tud ennyit franciául? Nem. Jó, akkor legyen kéznél tolmács is. Ha a francia azt mondja., hogy inkább beszél, idehívja hozzám a főnököt. Én majd kiváltom a fickót.

– És ha nemet mond?

– Akkor hadd gyújtsák meg a tüzet. Utána újra kérdez.

– És ha akkor is nemet mond?

– Akkor megvárjuk, amíg levágják az egyik fülét. Erre, azonban nem fog sor kerülni.

– És ha mégis?

– Akkor megvárjuk a második fülét is, sőt az orrának a levágását is. Ha addig is kitart, nem ér egy fabatkát sem, és balszerencsénkre mártírt fogtunk, A háború, háború, mi protestánsok vagyunk, és tudjuk, hogy nincsenek csodák. Érthető? Menjen, segédtsízt úr.

156

Wolfe nyugodtan dolgozott tovább. Messziről hallotta az indián dob tompa, mégis messzehangzó ritmikus lüktetését, időről időre pedig az indián harcosok kiáltásait, úgy, ahogy az a ceremóniában meg nincs ugyan írva, de apáról fiúra száll.

Félóra sem telt el, megjelent a törzsfőnök.

– Hívattál, uram.

– Mégis kellene nekem az a francia. Egy hordó rumot adok érte és minden harcosodnak öt-öt színes szalagot.

– Neked, uram – mondta a főnök gondterhelten –, nem szívesen mondok nemet, de Manitunak, a legnagyobb indián istennek még kevésbé merek. Szörnyű lenne a bosszúja.

– Hogy érted ezt, főnök?

– Ha egyszer kínzócsölöphöz kötöttünk valaki és azt Manitunak ajánlottuk, már nem vehetjük el tőle.

Wolfe összeráncolta a homlokát. Ez kellemetlen fordulat, nem számított rá. Nem lehet eléggé óvatos az ember ezekkel az indiánokkal! Kínlódván gyötörte az agyát. Nem hagyhatja bután elpusztulni a nehezen megszerzett hírforrást!

Múltak a percek. Wolfe homlokán mélyültek a ráncok. Az indián közömbösen kuporgott a földön.

Végre! A tábornoknak mentő gondolata támadt.

– És ha Manitu másik áldozatot kap ahelyett, aki most áll a kínczölöpnél?

Az indián rövid gondolkodás után bólintott.

– Ember, ember; áldozat, áldozat.

– Rendben van! Ősi ellenségeitek egyikét, a Hiiron törzs tagját fogtuk el tegnap, őt megkapjátok a franciái-t.

Az indián elégedetten bólintott. De nem mozdult.

„A fene! – gondolta Wolfe. – Ez még valamit akar. Csak közben le ne vágják a franciám fülét!” De várt, Haja csak megszólal a főnök. És valóban megszólalt. Csak ennyit kérdezett:

– Éaarum?

157

Kicsi híja volt, hogy Wolfe hangosan nevetni nem kezdett. Különös fickók ezek, meg kell adni.

A francia, aki néhány perc múlva megjelent a segédtsízt kíséretében, szörnyű állapotban volt. A ruha cafatokban lógott rajta, szokás szerint ott, a kínczölöp mellett hasogatták le a felsőtestéről övig. Fájdalmas grimasszal dörzsölgette csuklóit, amelyekbe mélyen belevágott a vékony, erős zsinag. Haja csapzottan ragadt a homlokához, lába láthatóan remegett.

– Azonnal intézkedjék – szólt a tábornok a hadsegédnek –, hogy azt a huront, akit tegnap fogtak el a rangerek, adják át a törzsfőnöknek.

– Csak nem ...? – kezdte a hadsegéd, de azonnal abbahagyta, amikor a tábornok türelmetlen mozdulatát látta.

– Hábóru van, nem érzélgünk. És azonnal utaljon ki neki egy hordó rumot meg száz színes szalagot, keltse fel va— lamelyik élelmezési tisztet. A lényeg az, hogy öt percen belül folytathassák a cirkusukat. Rohanjon!

– Üristen! – kiáltotta a francia, elfeledkezve arról, hogy katona, hogy fogoly, és hogy egy tábornok sátrában áll. – Tábornok úr engedte volna, hogy feldaraboljanak a kínczölöpnél?

– Ha ön olyan örült lett volna, hogy inkább meghal, de nem beszél, nem is érdemelt volna jobbat. Üljön le, mert mindjárt összeesik, és igyék egy pohár konyakot, az majd helyrehozza. Most pedig elég volt az időhúzásból! Arra válaszoljon, hány ezer katonája van Montcalm tábornoknak, az én hadseregemmel szemben.

– Úgy hallottam, hogy az indiánokkal együtt valamivel több, mint tizenhatezer, Trois-Rivières városától, Mont-realon át, Quebecig.

– Sok.

– Nem, tábornok úr. Ilyen mozgósítás még nem volt, mint az idén. A kormányzó úr minden épkézláb fegyver-

158

forogató embert behívott, csak az asszonyok, az öregek meg a gyerekek maradhattak otthon.

„Így már érthető – gondolta Wolfe. – Pitt [^]erint az [^]utóbbi három esztendőben alig-alig jött Ameriká,ba sorkatona.”

– Még a matrózokat is besorozták a szárazföldi ezredekbe – bizonygatta igazát a francia.

– És a kikötőben lévő hajók?

– Azok ... – legyintett a tiszt. – Kimustrált, öreg teknők, tulajdonképpen lehorgonyzott tüzérség [^]ak, hogy megzavarják az önök partra szálló egységeit. Az igazi hajókat felküldték Montrealba, ott horgonyoznak használatlan.

„Egyszóval – gondolta Wolfe – az én kilencezer emberemmel szemben áll nemcsak ez a természetes erődítmény, hanem még tizenhatezer felfegyverzett francia t_s. Szépen fest a dolog!”

– Nálunk az a mondás járja – mondta a francig mintha csak a tábornok gondolatára válaszolt volna –, hogy az erdei harcban meg az állások mögött egy kanadai három elsővonalbeli reguláris katonával ér fel, de az ember ember elleni harcban éppen megfordítva áll a dolog. Az igazság az, tábornok úr, hogy mi, franciaországi katonájj _{se} nagyon állhatjuk az ittenieket. Fegyelmetlenül [^]urhe az, már elnézést a durva szóért. Lőni tudnak, az erdőt ismerik, de ha szorul a kapca, úgy eltűnnek, mint

a kámfor,

– Milyen ember a főparancsnok?

– Csak felületesen ismerem. De tudom, hogy becsülik. Okos, érti a dolgát, azért is nem kedveli őt a kormányzó úr.

– Hogyhogy nem kedveli?

– Ez amolyan pletyka, tábornok úr, nem érdemes szót vesztegetni rá.

– Bízsa rám annak az eldöntését, hogy mi fontos, és mi nem! – förmedt rá Wolfe.

– Parancsára, tábornok úri – ütötte össze sarkat a fran-

159

cia. – Úgy hírlík, hogy a kormányzó úr féltékeny a főparancsnok úrra, mert az katona, ő meg csak szeretne lenni.

– És kinek a kezében van a döntés joga?

A francia mosolygott. Majd egy grimaszt vágva ezt válaszolta:

– Ki tudná azt megmondani? De hát az ilyesmi miatt a brigadérosok feje szokott fájni, nem a miénk. Mesélik -nem tudom, mi igaz belőle, mi nem –, hogy az utóbbi időben, a főparancsnok úr teljhatalmat kapott, de a kormányzó úr ebbe nem nyugodott bele. De hát amikor szorul a kapca, úgylis mindenki a főparancsnokhoz rohan. Hiszen méltóztatik érteni, tábornok úr.

Nem. A tábornok úr nem méltóztatott mindezt érteni. De érezte, hogy ez az a megmagyarázhatatlan és angol ember számára felfoghatatlan valami, amit a francia udvarban¹ is mindig érzett, és amire valószínűleg Pitt is célzott. A mocsár fölött villódzó lidércfény is megfoghatatlan, érthetetlen, pedig ott van, a saját szemével látja az ember. Eh, majd elvállik!

Wolf e egy kis kalapáccsal az asztalára koppintott. A hadsegéd belépett.

– Az alezredes úr jó szolgálatokat tett nekünk, és még ezután is tehet. Házi őrizetben marad itt, a főparancsnoksághoz közel állítsanak fel neki egy sátrat, adjanak mellé egy francia fogoly közlegényt. Tiszti ellátmányt kap. Ha szükségem lesz rá, hívatom.

A francia tisztelgett, és megindult kifelé. Amikor, nyomában a segédtsizztel, a sátor bejáratához ért, a tábornok megszólalt:

– Alezredes!

– Parancsára, tábornok úr!

– Kaptak önök valamilyen általános parancsot arra vonatkozóan, hogy milyen magatartást tanúsítsanak, ha angolok jelennek meg a közelben?

160

– Igen. Kaptunk, tábornok úr. Parancs nélkül senki sem moccanhat az állásaiból. Védekezni kell. Támadni tilos.

– Miért?

– Nem indokolták.

– Ön hogy vélekedik erről?

– örültség lenne kimozdulni a bevehetetlen állásokból, így semmit sem kockáztatunk, úgy mindent. Én legalábbis így értelmezem a dolgot.

161

A FARKAS FARKASSZEMET NÉZ

Wolfe rövid haditanácsot tartott, amely inkább eligazítás volt, semmint tanácskozás. Meghánnya-vetette magában, amit a francia fogolytól hallott, és határozott.

– Eleget topogtunk itt a szigeten – mondta minden bevezető nélkül. – Itt az ideje, hogy megmozgassuk a franciákat. Elhatároztam, hogy birtokba vesszük a folyó déli oldalán Quebeckel szemben a Levi nevű magaslatot, oda erős tüzérségi állást építünk, és megkezdjük a város ágyúzását.

Szünetet tartott. Végigjártatta tekintetét három dandártábornokán. A kis, fekete, mozgékony Moncton érdeklődéssel figyelt. Mintha máris azt latolgatta volna, milyen hadmozdulatokra van szükség a művelet végrehajtására.

„Igazi operatív ember – gondolta Wolfe. – Rá mindig lehet számítani. Talán azért is, mert csak egy évvel idősebb nálam, és nem érzi sérelmesnek a függőségét.” Murrayt jól ismeri, együtt verekedtek Louisbourgnál. Ő az, akire a legnagyobb felfordulásban is lehet számítani. Meggondolt, nyugodt, megbízható, látszik, hogy harminchét éves. Any-nyira józan, hogy tudja magáról: nem lenne alkalmas ilyen óriási feladat megoldására. Ezt meg is mondta volna Pitt-nek, nem úgy, mint ő, aki... No, de most nem erről van szó... Bezzeg Townshend! Rossz ránézni erre a szöke, ló-arcú

arisztokratára, amint lebiggyedt ajakkal firkálgat őnjával az előtte fekvő papirosra.

Ami igaz, igaz, Townshenddel alaposan bevásárolt a tábornok. Régi katona ugyan, éppúgy kölyökkorában kezdte,

162

akár Wolfe, járt Németalföldön, ott volt a cullodeni csatában: tehetséges, energikus és bátor, ha arra kerül a sor, de együtt dolgozni vele... Ahhoz gyomor kell meg idegek.

Most is csak rá kell nézni, hogy az ember hülyének érezze magát tábornok létére. Ez az arc! A büszkeségiek, a mogorvaságnak, a dacnak, a lenézésnek és a szemtelenségnek valami egészen különleges egyvelege. Szinte lerí föla, hogy mérhetetlen ostobaságnak tartja, amit Wolfe monclott.

Townshfind, mintha csak megérezte volna, hogy a tábornok vele foglalkozik gondolatban, felpillantott, de anélkül, hogy a fejét megmozdította volna, csak a szemhéját emelte meg némileg, és csendes hangon jegyezte meg:

– A folyó szélessége ott nem egészen egy mérföld, tehát elég közel van ahhoz, hogy a várost ripityárfii lőjük. A Levi-magaslat viszont elég alacsony ahhoz, hogy magát az erődítményt, a citadellát csak éppen hogy csiklandozni tudjuk. Egy biztos: egyetlen tyúklépéssel sem kerülünk közelebb Quebechez, ha két hónapig ágyúzzuk is.

– Ez igaz – bólintott” Wolfe elégedetten, mert végre elmondhatta érveit. Eredetileg is el akarta mondani, de ha nincs ellenvetés, megtartja magának, legalábbis egyelőre. A parancsnok nem köteles indokolni a parancsait– De megteheti. Akkor tudniillik, ha beosztottjai okos ellenérvekkel állnak elő a parancs hallatán. Így már van értelme, ^{na} nem is a vitának, de a tanácskozásnak.

– A fogolytól hitelt érdemlően megtudhattam» hogy a, franciák tizenhatezer vannak ugyan a mi bevethető kilencezer emberünkkel szemben, de ez a tizenhatezer erősen szét van húzva Montrealtól Quebecig. Ez az egyik gyengéjük. A másik az, hogy ennek a tizenhatezernek csak kisebb része elsővonalbeli, jól képzett reguláris katona, nagyobbik része felfegyverzett kanadai telepés meg indián.

– Már előfordult, hogy az ilyen felfegyverzett kanadaiak és franciák megverték az angol regulárisukat ” jegyezte meg élesen Townshend.

163

/

– Igen – bólintott Wolfe. – Braddock tábornokot, akinek halvány sejtelve sem volt az őserdei harcról, és akkor még nem is igen volt módjában bárkitől is megtanulnia, mert az angol telepések sem voltak egyebek jámbor angol polgároknál. Én magam, sajnos, nem vagyok abban a kedvező helyzetben, mint Lord Howe volt, aki egy télen át a rangerekekkel portyázhatott, és a gyakorlatban is megtanulhatta a harcot a vadonban. De úgy gondolom, nekünk erre nincs is szükségünk. Vannak indiánjaink, és vannak rangerjeink, akik a szárnyainkat, ez erdők felől biztosítják. Nekünk a várost kell elfoglalnunk.

– Tüzérséggel – mondta Townshend.

” Wolfe érezte, hogy a fejébe szalad a vér. De legbelül, valahol a lelkében egy okos kis Wolfe ezt mondta: „Nyugalom. Ha már elkövetted azt a hibát, hogy ezt a szemtelen frátert brigadérossá neveztetted ki, vedd tudomásul, hogy vele is együtt kell működnöd. Márpedig *nem ő lesz az*, aki hozzád alkalmazkodik.”

Nyugodt, csendes hangon válaszolta tehát:

– Igen, tüzérséggel. Persze csak közvetve. Ha ki tudjuk csalogatni Montcalmot bevehetetlennek látszó barlangjából, nyert ügyünk van, mert a mi jól képzett és fegyelmezett csapataink nyílt terepen, szemtől szemben messze túlszárnyalják az övéit. Ha ennek érdekében rommá kell lőnöm a várost, megteszem. – Szünetet sem tartott, és Monctonhoz fordult. – A Levi-magaslat elfoglalásával* Moncton brigadéros urat bízom meg. A dandár keljen át a folyó déli partjára az Orleans-sziget alsó végén, foglalja el az ottani kis települést, majd harcolva haladjon a folyó mentén Levi felé, és vegye birtokába azt. Nézetem szerint nagyobb ellenállásra nem kell számítani, csak helyi erők késleltethetik némileg a hadműveletet.

– Igen, uram. A parancsot haladéktalanul végrehajtom.

– Murray és Townshend dandárjai egyelőre tartalékban maradnak a szigeten. Köszönöm, uraim.

164

A hadműveletet jelentéktelen csatározások árán, gyorsan végrehajtották. Moncton alakulatai elfoglalták a Levi-magaslat közelében levő templomot és a körülötte levő épületeket, majd pedig visszaverték a közeli erdőből tüzelő indián csapatot...

Wolfe ott állt a Levi-magaslaton, és távcsővel nézte a várost. Leírásból már ismerte, de így, nem egészen egy mérföldnyire, amikor a tekintet semmi sem zavarja, hiszen nincs köztük más, csak a Szent Lőrinc-folyó vize, akkor egészen más: kézzelfogható is meg meseszerű is egyszerre.

Wolfe megborzongott. Úgy érezte magát, mint a mesehős, akinek úgyszólván pusztá kézzel kell megmérkőznie az óriással, hogy bejuthasson a kacsalábon forgó várba, ahol a világszép hercegekissasszony várja. Amikor idáig jutott gondolatban, úgy érezte, hogy valaki nézi. Méghozzá nem hátulról és nem oldalt, hanem szemből.

És valóban. Ahogy messzelátóját a várfalon futtatta végig, belevillant a izemébe valami. Azonnal tudta, hogy csak üveg lehet, amin a nap fénye csillan meg. Onnan valaki őt nézi távcsővel.. És az a valaki...

Wolfe szíve hevesen verni kezdett. Lehet, hogy-megláthatja végre testi valóságában is a *nagy ellenfelet?! Óvatosan, apró mozdulatokkal vizsgálta végig a citadella falát, az élességen is állított. És akkor végre megjelent a szeme előtt egy apró termetű férfi, a főrangú franciák egyenruhájában.*

Ő az! Montcalm!

Wolfe-nak bolondos gondolata támadt. Elvette szeme elől a távcsövet, széles mozdulattal leemelte föveget, és kissé meghajtotta a fejét. Aztán merően odanézett, ahol ellenfelét sejtette. Valósággal farkasszemet nézett vele.

Hamarosan ismét megtalálta Montcalmot a távcsővel,” és most a francia tábornok emelte meg a kalapját Wolfe előtt, ő is szembenézett vele, de mosolygott. Nem fölénye-

165

sen, nem gúnyosan, nem csúfondárosan, hanem szelíd kedvességgel. Wolfe valósággal zavarba jött. Ez az ember nem haragszik rá, nem gyűlöli őt, nem tör az életére. Ez az ember legszívesebben leülne vele egy pohár konyak mellett a francia filozófusokról beszélgetni. Ez volt az érzése. Pedig hát ő Ticonderoga hőse, aki tavaly megállította az angoloknak az övénél jóval nagyobb haderejét, ő az, aki megelőzőleg elfoglalta Oswegót, és aki most is, itt is a hadművészet legmagasabb szintjén oldja meg Új-Franciaország kulcsának, Quebecnek a védelmét.

(– Ne számítson rá, hogy Montcalm hibákat fog elkövetni! – figyelmeztette Pitt. – És legyen boldog, ha az őt körülvevő hülyék és gazemberek helyette és a háta mögött nyitnak réseket, amikbe nem mulassza el rögtön beakasztani a feszítővasát.)

Mi jobb: ha az ellenség nagy, hatalmas, marcona, gyűlöletes, és maga is gyűlöl, vagy ha békés, apró emberke, akire nem lehet haragudni?

Wolfe-nak nem volt ideje, hogy eldöntse ott és akkor ezt a saját magának némán feltett kérdést, mert látta, hogy Montcalm felmutat a feje fölé. Wolfe, mintegy a parancsot követve, feljebb emelte távcsővét, és látta, hogy egy nehézágyúhoz, amelynek csöve feléje irányul, odahajol a tüzér, hogy elsüsse.

Még ez is! Lovagiasság! Pedig mennyivel könnyebb lenne Montcalm dolga, ha ellenfelét ilyen egyszerűen és rövid úton elküldhetné az örök vadászmezőkre.

Meglengette kalapját, figyelmeztette az ütege parancsnokát, hogy mindjárt tüzet -kapnak a várból, és lesietett a dombról.

Először a süvítést hallotta, aztán a felrobbanó lövedék robbanását, majd közvetlen utána a később odaérkező ágyúdörrenést.

A lövedék három yarddal arrébb csapódott be, mint ahol ő állt az előbb. A repeszek darabokra tépték volna.

166

ROHAMRA!

Wolfe ismét ott állt a Levi magaslaton, és messzelátójával a várost és a francia állásokat vizsgálta. Június végén foglalta el Moncton dandárja ezt a pontot, és létesített futóárkokkal és mellvéddel ellátott ütegállást. Most pedig július vége volt. A fél nyár eltelt.

A tábornok a fogát csikorgatta. Tehetetlen dühében hangosan káromkodott. De hát volt oka az elkeseredésre! Mi mindent meg nem próbált az elmúlt hetekben, hogy rákényszerítse Montcalmot a saját taktikája szerinti harcra!

Amikor a Moncton-dandár átkelt a Szent Lőrinc déli ágán, és megfutamította a felfegyverzett helyi lakosság kis csapatát, azonnal kiszögezték a templom kapujára Wolfe kiáltványát a helyi lakosokhoz. Nem volt ezzel a tábornoknak különleges terve, de tudta még skóciai gyakorlatából, hogy hasznos, ha a lakosság tisztában van a katonai parancsnok által támasztott követelményekkel és azzal,

hogya a civilek mit várhatnak a katonai parancsnoktól. Nos, ő, Wolfe semlegességet akart a kanadai lakosoktól, azt, hogy ne vegyenek részt a harcokban, hagyják katonáit békében, és akkor azok sem fogják őket zaklatni, és nem akadályozzák meg őket, hogy katolikus módján imádják az Istent. Akik nem ellenségei az angoloknak, azoknak az angolok sem ellenségei, háborítatlanul dolgozhatnak és élhetnek, egy újjal sem nyúlnak sem kis vagyontárujukhoz, sem asszonyaikhoz vagy gyermekeikhez, ő maga lepődött meg a legjobban, amikor hetek múltán érett meg ennek a vetésnek a gyümölcse.

167

Aztán megkezdődött az ágyúzás. Dörögtek a nehéz ostromágyúk kora reggeltől késő estig. Szemből pedig a citadella bástyáiról és a nagy kőépületek mellől válaszoltak a francia ütegek. Az egész québeci medence visszhangzott a mesterséges mennydörgéstől. Québec házai megsérültek, lángba borultak, összeomlottak. A szél járása szerint hol a francia, hol az angol táborát borította el émelvítő füst és köhöggető kőpor.

Most, amikor a tábornok szemügyre vette a várost, megállapíthatta, hogy nem annyira a város, mint inkább a romhalmaz név illik rá. A városra! De a védői? Változatlanul ott táboroznak, ahol az angolok megérkezésekor, változatlan hadrendben és változatlan létszámban. Ámbár, ami a létszámot illeti, nem egészen ...

Amikor – néhány napos ágyúzás után – Wolfe belátta, hogy ezzel nem tudja mozgásra kényszeríteni ellenfelét, elhatározta, hogy ő lép egyet. Megkérte Saunders admirálist, hogy hajóhadának nagy részével vitorlázzék a Montmorency-vízesés közelébe, és valamennyi ágyújával tüzeljen megállás nélkül azokra, a magaslatokra, amelyeket Montcalm helyettese, Levis és dandárja tart megszállva gyalogsággal és tüzérséggel, ő pedig szállítóhajókra, csónakokra és bárkákra rakatta Murray és Townshend dandárjait. Orleans szigetén csak egy, matrózokból álló különítményt hagyva, partra szállt a Montmorency-vízesés túlsó, keleti oldalán. Itt ütött táborát a kb. hatezer katonából álló angol sereg.

Wolfe tudta, hogy szerencsejátékot játszik. Balszárnya Moncton dandárja volt a Levi-magaslaton és környékén. A közép onnan is, eminnen is messze Orleans szigetén állomásozott, és onnan is, eminnen is széles folyóvíz választotta el. Végül pedig a jobbszárnya itt, a Montmorency mellett, puskalövésnyire az ellenségtől. Bármelyiket támadják meg a franciák a, három seregrész közül, az menthetetlen

168

kisebbségben van, és igen hosszú ideig tart, amíg a többi a segítségére tud sietni. Montcalm mégsem mozdult.

Wolfe-nak ismét megcsikordultak a fogai, mert eszébe jutott, mit mondott Montcalm, amikor megtudta, hogy ő a Montmorency túlsó oldalán rendezkedik be. (Nem telt bele huszonnégy óra, és egy kanadai szökevényről hallhatta másodkézből.)

„Csak hadd szórakozzék Wolfe ott, ahol akar. Ha innen elkergetjük, esetleg olyan pontot talál, ahol árthat nekünk.”

– Milyen igaza van! – dühöngött magában Wolfe. – A Montmorency-folyó maga nem lenne komoly akadály, de a hasadék, amelyben folyik, mint a pokol mélységes feneke!

Megtalálták – persze hogy megtalálták – a gázlót, ahol a foglyot hozó indiánok átkeltek, de mire odaértek, a franciák beásták magukat a túlsó oldalon, és Wolfe katonái nemcsak puskákkal, hanem kartácsot, láncot, ólomdarabokat okádó mósárágyúkkal néztek szembe. Egyebet nem tehettek, mint hogy maguk is beásták magukat az innenső oldalon.

Wolfe tehát háborítatlanul berendezkedhetett a Montmorency mellett. Attól fogva odahozták a jelentéseket a futárok a front eseményeiről. Mert mindig történt valami.

Indiánok és kanadai erdőjárók ütöttek rajta az angol őrszemeken és őrzáratokon az erdők szélén; hol itt, hol ott skalpoltak meg egy-egy katonát, aki túlságosan messze merészkedett a csapatától; hol itt, hol ott szőlaltak meg az ágyúk, és zúdítottak tüzet a mit sem sejtő angolokra a közeli magaslatokról.

Hanem ahogy múltak a napok, a francia szökevények száma egyre nőtt. És ezek a szökevények nemhogy kikerülték volna az angol táborokat, ellenkezőleg hazafelé menet útb ejtették, és védelmet kértek, hivatkozva Wolfe ki-

169

áltványára. Vagyis – döbbsent rá a tábornok – nemcsak puskával és ágyúval, kiáltvánnyal is lehet löni.

A hónap közepén új kiáltványt írt hát, és gondja volt rá, hogy ne csak a lakosság, hanem Montcalm fegyverben álló kanadai katonái is értesüljenek róla.

Vaudreuilnek, a kormányzónak megint oka és alkalma volt, hogy a haját tépje. Kezdetben ugyanis késhegyre menő vitát folytatott Montcalmmal a hajóhadról.

Montcalm ott tartotta volna a kicsi, de jó manőverezési képességgel rendelkező francia hadihajókat, mert úgy gondolta, hogy ha a számbeli fölényben levő angol hajóhaddal nem is tudja felvenni a harcot, de zavarni képes az angolok mozgását a québeci medencében, és főleg megakadályozhatja, hogy az angol hajók a város alatt elhajózva, az 6 jobbszárnyát fenyegezzék a városon túl. A kormányzó, mint általában, kedvenc fellengzős kifejezéseivel érvelt:

– Teljes lehetetlenség Québec alatt elhajózni! Nincs az a hajó, amely el tudná kerülni a végzetét, ha egyszer ágyúink közvetlen közelből tüzet nyitnak rájuk. Hadihajóinkat meg kell őriznünk akkorra, amikor az ellenség már véres fejjel eltakarodott Québec alól.

Végül is Montcalm ebben a részletkérdésben is engedett; azt remélte, hogy egy adandó vitában, amikor sorsdöntő, azaz stratégiai kérdésben csapnak össze, ő is engedményt követelhet, ellenszolgáltatásként az eddigiekért így történt, hogy a hadihajók Montrealban horgonyoztak, legénységük pedig a védelmi erőnél, túlnyomórészt a tüzérségnél kapott beosztást. Most azonban elkövetkezett az ami a kormányzó szerint lehetetlen.

Egy bizonyos James Cook nevű vitorlamester kenujában, három matróz társaságában, szépen, módszeresen végigtapogatta a Szent Lőrinc-folyó medrét, közvetlen Québec alatt, ott, ahol „lehetetlen keresztüljutni”.

170

1759. július 18-án a *Sutherland* nevű angol hadihajó szállítóhajók és bárkák kíséretében éjszaka 11 órakor, miközben a Levi-magaslatról csak úgy záporoztak a városra és a várra a gránátok, szépen elhajózott a hegy alatt, és nemsokára elérte a folyónak a város túlsó, felső részén levő folyószakaszát.

Most aztán mód nyílt rá, hogy Wolfe beváltsa új kiáltványában szereplő fenyegetéseit. „Mivel a kanadai lakosság – írta a tábornok többek között – nem bizonyult méltónak a felajánlott emberséges bánásmódra, arra, hogy háborítatlanul éljen otthonában, hiszen a felnőtt férfiak túlnyomó többsége még mindig fegyverrel a kézben követi Montcalm főparancsnok és Vaudreuil kormányzó parancsait, elrendelem, hogy katonáim kobozzák el a lakosság vagyonát, és hadifogolyként szállítsák táboromba azokat, akik a településeken találhatók.”

A kiáltványokat mindenüvé kiragasztották, ahol csak megfordultak: templomok és parókiák kapujára, sőt egyet-egyét indián nyílvevőre erősítve oda is átlóttak, ahol a kanadaiak jellegzetes kéregkunyhói sorakoztak a Québec körüli táborban. Ugyanakkor szigorú parancsot kapott minden, az akcióban részt vevő alakulat parancsnoka meg a legénység-is, hogy az elfogott franciákkal jól kell bánni, a nőekkel udvariasan kell viselkedni. A tábornok minden erőszakoskodást, rablást szigorúan megtorol.

A partra szállt egységek – kisebb indián csoportokkal való kölcsönös lövöldözés után – akadálytalanul felpakolhatták a települések lakóit a hajókra. A parancs szerint csak az állatállományt szállították el, a lakosok berendezési tárgyaihoz, személyi holmijához nem nyúltak. Megtették azt az angolok távozása után haladék nélkül a franciákkal szövetséges indiánok; nemegyszer az angol hajók fedélzetéről nézhatték végig a szerencsétlen emberek kis vagyonkájuk pusztulását.

Az sem kárpótolta őket, hogy maga Wolfe koccintott ve-

171

lük, és udvarolt a hölgyeknek, elbeszélgetett a papokkal, majd jó utat kívánva nekik, fehér zászlóval átküldte őket Montcalm táborába.

Ilyen praktikákkal sikerült ugyan növelnie a szökevények számát, ez azonban lényegesen nem változtatott sem az erőviszonyokon, sem pedig azon, hogy Montcalm mozdulatlanul táborozott a vizekkel és hegyekkel megerősített három folyó közti partszakaszon. Wolfe pedig ott állt a Levi-magaslaton, és szitkozódott magában.

Montcalm egyszerűen várja az idő múlását. Mert ahogy elmúlt a nyár egyik fele, el fog múlni a másik is, és akkor Mr. Wolfe szedheti a sátorfáját, ha nem akarja megvárni, amíg nekilődül a keleti szél, és úgy befagy a Szent Lőrinc-folyó oly óba az egész armádiával együtt, hogy májusig meg se moccan, hacsak közben fel nem koncolják.

Hát ez az! Montcalm-nak van ideje, hogy várjon, hogy ne csináljon semmit. Neki nincs. Ha Montcalm nem jön ki a barlangjából, majd ő bemegy abba a barlangba! Mégpedig ott, ahol az

ellenség a legkevésbé várja: a Montmorency-nél. De nem fönn, a jól őrzött gázlónál, nem is a megmász-hatatlan sziklahasadékon át, amelyben a folyó rohan, hanem a torkolatánál, ott, ahol bömbölve ömlik 250 láb, vagyis 30 emeletnyi magasból a Szent Lőrincbe. Még hozzá úgy, hogy megkerülük/Száraz lábbal.

– Uraim – mondta Wolfe a dandárparancsnokainak. -Elhatároztam, hogy hídfőállást létesítünk a Szent Lőrincfolyó partján, Montcalm tábora és a Montmorency között, ott, ahol Levis, a főparancsnok-helyettes vezeti a csapatokat. Gyors, összehangolt és fegyelmezett hadmozdulatot kell végrehajtanunk, csak így érhetünk el sikert. Minden dandárnak meglesz a maga feladata. Kérem, jól figyeljenek.

Wolfe terve azon alapult, hogy a Szent Lőrinc vize apálykor csaknem fél mérföldnyit visszavonul a tulsó, francia partról, éppen onnan, ahol a Szent Károly-folyó meg a

172

Montmorency között Montcalm serege táborozik. Így aztán szépen meg lehet kerülni, majdhogynem száraz lábbal, a vízesést. Nem állítható persze a legjobb akarattal sem, hogy a víz mélyéből előbukkanó földszáv ideális felvonulási terület, mert hepehupás, sziklás talaját kagylók, vízinövények borítják, ahol pedig a homok töltötte fel a kövek közeit, süppedékes, nehezen járható. Ott azonban mégis könnyebb kiszállni a katonákat szállító csónakokból is, és van honnan elindulni, hogy felkapaszkodjanak a meglehetősen meredeken emelkedő parton. De legalább fel lehet kapaszkodni, míg dagálykor a csónakokból közvetlen kiszállni szinte lehetetlen.

– Megfigyelésem és a szökevények állítása szerint a legkevésbé meredek szakaszon, a part közelében, bizonyára éppen a védelem megerősítésére, faépítmény áll, amolyan primitív erőd. Ezt fogjuk először elfoglalni, majd ezt használjuk fel támaszpontnak a további előnyomulásra.

– Mivel Montcalm se nem vak, se nem süket – jegyezte meg szokásos modorában Townshend –, oda fog zúdulni egész pereputtyával, mielőtt mi még csak elkezdhetjük volna a terv végrehajtását.

– Természetesen ezt is számításba vettem – bólintott Wolfe. – Mivel nem tudjuk elleplezni, hogy támadni készülünk, ameddig csak lehet, kétségek között kell tartanunk Montcalmot, hogy *hol* akarunk partra szállni. Az ön katonái indulnak először a vízesést megkerülve a helyszínre: a gránátosok és az amerikai királyi zászlóaljok. Őket követem én a skót hegyilakókkal, miközben Moncton zászlóaljai a Levi-magaslat környékéről csónakon érkeznek. Mivel pontosan nem lehet kiszámítani, milyen sorrendben érkezünk meg, az a fontos, hogy csak akkor induljunk támadásra, ha már az egész erő együtt van. Most pedig ismertetem a részleteket.

173

Július 31-én reggel azzal keltették fel Montcalm tábornokot, hogy az angolok készülnek valamire. Montcalm hamarosan saját szemével láthatta, hogy megelevenedett a Szent Lőrinc-folyó. Nem messze a Montmorency-vízeséstől egy nehéz angol hadihajó horgonyzott, bizonyára éjjel foglalta el a helyét, és hatvannégy ágyújából fergeteges tüzet zúdított a parton levő állásokra. Két, ágyúkat szállító bárka közelítette meg a partot, amennyire csak lehetett, és addig ott is maradt, és tüzelt a parti állásokra, amíg délután az apály el nem vitte alóluk a folyam vizét. Közben a Mont-jmorencyn túlról újonnan felállított nehézágyúkat ontották a tüzet a francia jobbszárnyra.

Montcalm várt. Mint tapasztalt katona jól tudta, hogy a nagy dérrrel-durrall kezdődő akció gyakran csak arra jó, hogy az igaziról elterelje a figyelmet. És igen elégedetten tapasztalta néhány órával később, hogy a Levi-magaslat körüli táborból egész kis flotta csónak indul az innenső part felé, és éppen Beauport-ral, vagyis a tábor közepével szemben gyülekezik. Ezek szerint a Montmorency-szárny elleni tüzérségi tűz szárazról és vízről, nemkülönben a két szállítóhajó mesterséges zátonyra futása éppen ezt, a fő támadást álcázta. Riadóztatta tehát a Beauport körüli csapatokat, hogy kellő fogadtatásban részesítse a támadókat. Hanem ahogy a délelőtt órái sorra múltak, egyre kevésbé volt biztos a dolgában. Mert igaz, hogy a járművek látszólag céltalanul vagy talán a terep kipuhatólása céljából úszkáltak fel és alá Beauport előtt, de tömegük egyre inkább a Montmorency irányába tolódott el. Akkor már értette a francia tábornok, mit is akar tulajdonképpen angol ellenfele. Az apályt várja! És egyszerre támad majd a szárazföld és a víz felől.

Egy félórán belül úgy megbolydult a francia tábor, hogy még a vízről is lehetett látni. A québeci szárnyon csak kisebb egységek maradtak. Mindenki a Montmorency felé menetelt.

174

Levis a következő parancsot kapta Montcalmtól: „Ha az angolok a legcsekélyebb hajlandóságot mutatják a parti őrhely elfoglalására, kérem, azonnal vonja vissza az őrséget, és amikor az angolok az erőd magasságába érnek, vezényelt ösztűz fogadja őket.”

Levis mosolygott. Ilyen tökfejűnek nézi a főparancsnok az angolokat? Az a mód, ahogyan előkészítették ezt a támadást, megfontoltságra, körültekintésre és céltudatosságra vall. Különben is: ahol több ezrednyi erőt akarnak bevetni – márpedig látszik az a szállítóeszközök tömegéből, de sejteni lehet a tüzérségi előkészítésből is –, ott pontosan megvan a támadás terve. Montcalm, aki maga is mindig mérlegel, és rendszerint okosan cselekszik, időnként mo-solyogatóan hallgat délfrancia „megérzéseire”. No, mindegy : parancs, parancs, ő mindenestre továbbadja.

Azonnal leült, meg is írta. Már csak aláírni és elküldeni kellett volna, amikor megérkeztek az első csapaterősítések. Kezdődött az örültekháza. Kijelölni az amúgy is szűk terepen a csapatok helyét úgy, hogy kéznél legyenek, ne akadályozzák egymást, ne kerüljenek az ellenség tüzérségi tüzébe és így tovább. A parancs aláíratlanul ott maradt az asztalon.

Délután fél hatkor, amikor a víz levonult a félmérföldes medersávról, az angolok valamennyi ágyúja őrjöngve okáta a tüzet a francia állásokra. És megkezdődött a partraszállás.

Elsőnek Townshend gránátosai érkeztek meg a Montmo-rencyn túlról. Némi vízben gázolás, sárban tocsogás, síkos sziklákon való bukácsolás után minden baj nélkül elérték a kijelölt mederszakaszt. Közvetlen utánuk a gyarmati királyi zászlóaljok haladtak.

Félóra alatt harci rendben állt a gránátosok ezrede és a gyarmati angolok zászlóalja. Moncton csónakjai még csak közeledtek, a skót hegyivadászok egyelőre nem mutatkoztak.

175

íownshend ott állt szemben a náddal, bokrokkal benőtt lejtővel, amely mögött éppen csak a tetejét lehetett látni az őrhelynek. Jobbról dörgött a vízesés, és dörögtek az angol ágyúk, amelyekre a franciák jóval ritkábban felelgettek. Nekik tartogatták bizonyára a tüzet.

Mégiscsak tudni kellene, mi van odafönn!

Magához intett egy hadnagyot, és a századával fegyveres felderítésre küldte az őrhely felé.

Amikor az első angol nadrág felpiroslott a part menti növényzet résein át, Levis egy magaslati pontról figyelte a partszakaszt. És akkor belédöbbsent, hogy a nagy kapkodásban nem hajtotta végre Montcalm parancsát, helyesebben nem adta tovább. És most már nem is képes rá, hiszen a parancs ott van az íróasztalán, aláíratlanul... Ejnye, de kellemetlen! Itt már csak a csoda segíthet.

És a csoda elkövetkezett.

– Azonnal engedjenek a tábornokhoz! – hallotta leltről, ahol őrszemek álltak. A hang megcsuklott, fent is jól kivehető volt, hogy a katona zihál.

Levisnek megdöbbsent a szíve. Csak nem onnan? Leszólt:

– Ki keres engem?

– A 16-os parti őrhely legénységéből a futár, alázatosan jelentem. A parancsnokom kér parancsot, hogy kitarassunk-e, vagy...?

Mire a futár visszatért, már parázs lövöldözés bontakozott ki az őrség és az angol század között. Aztán hirtelen; mintegy vezényszóra, elhallgattak a francia puskák, és a francia lobogót bevonták. Az őrség valósággal pánikszorúen menekült, holott legalább háromszor annyi katonából állt, mint az angolok felderítő osztaga.

A kis angol hadnagy olyan boldog volt sikeres haditette láttán, hogy hanyatt-homlok rohant vissza a csapatához, és sapkáját lengetve kiáltozta:

– Elmenekültek a franciák! Elmenekültek a franciák!

A katonák parancs nélkül, rohamkészzen felsorakoztak. A

176

parancsnokok Townshendre függesztették a tekintetüket. Szemmel látható volt, hogy a rohamra szólító parancsot várják. De hát Townshend jól emlékezett rá, hogy Wolfe a lelkükre kötötte: szó sem lehet az előnyomulásról, amíg Montcalm alakulatai Leviről és az általa vezetett hegyivadászok a zuhatagon túlról meg nem érkeznek. Eh, biztos ő akarja irányítani a támadást! Mert csak az a jó, amit ő csinál. A taknyos!

Ebben a pillanatban a katonák diadalüvöltésben törtek ki. Hangjuk túlharsogta az ágyúdörgést és a vízesés dübörgését. És parancsot sem várva, megindultak felfelé a meredek partoldalon.

Townshend rájuk akart ordítani, hogy „állj”, „tapodtat se többet”, de amikor arra fordult, amerre a katonái rohantak, meglátta a diadalmámor okát. Brit lobogót cibált a meleg, július végi szél a faerődítmény tetején. Tehát az előreküldött felderítő század birtokába vette.

Eh, hülyeség! Majd ott, az erődítményben megvárják JVTonctonéket meg a tisztelt tábornokot, örülhet majd, hogy az előretolt állásban csatlakozhat. – Azzal intett az amerikai milicista zászlóalj

parancsnokának, hogy követheti a, gránátosokat.

A gránátosok harsogó káromkodások közepette törtettek nádon, sáson, hínáron, mindenféle vízínövény bozótján át, meg-megcsúszva, egymásba kapaszkodva, nemegyszer négykézlábra ereszkedve, míg fel/nem jutottak a viszonylag sima és enyhén lejtős térségre, ahol az erődítmény állt. Ormán büszkén lengett a kék, dicsfényvel övezett, piros keresztes brit lobogó. Magában az erődítményben is angolok; díszsortúzzal fogadták az első hozzájuk érkező bajtársakat.

Montcalm nyugodtan figyelte a történeteket. Levis ott állt mellette, és csendben hálát adott az Istennek, hogy jutolsó pillanatban eljuttatta a parancsot az erőd legénységének. Mégiscsak nagy ember ez a Montcalm. Szelíd, kedves, a haragja is olyan, mint a nyári zivatar, átsüt rajta a napsu-

177

gár. És néhány másodperc múlva mégis teljes hidegvérrel le fogja mészároltatni ezt az egész szerencsétlen bandát.

Montcalm, intett. Hallani lehetett, amint századról századra, ütegről ütegre száll a mind jobban halkuló parancs:

– Vigyázz, kész ... tűz!

Mintha a hegyek mögül hirtelen zivatar csapott volna le a partközébe. Puskák, tarackok, mozsarak, nehézágyúk ezre dördült meg egyszerre. El sem hallgattak, hanem hullámszerűen, de szünet nélkül dörögtek, és ontották a halált az angolokra. Valósággal földhöz szegezték azokat is, akik az első ösztüzek következtében nem buktak fel több sebből vérezve.

Akkor érkezett meg Wolfe a skótjaival, és Moncton ezredei is megkezdték a partraszállást.

A tábornok egy pillantással felmérte, hogy mi történt, és azonnal döntött. Ahány kürtös csak kéznél volt, a „visszá”-t fújta. Még így is nehéz volt túlharsogni a franciák veszett tüzelését. És akkor jött a csoda. Ezúttal az angolokon segített.

Hiába hallották a visszaszólító kürtszót, képtelenek voltak engedelmessé válni, még kúszni sem volt tanácsos annak, akik csak valamennyire is védett helyet találtak. És akkor, mintha csak Wolfe kürtszavának engedelmessé válna, megkönyörült rajtuk az ég.

Az akció kezdetekor is súlyos, mélyen szálló, szürke felhők úsztak az égen, és már akkor, amikor az előrenyomulás megkezdődött, rápottyant egy-egy kövér esőcsepp az angolok kezére, arcára. De ki vette azt észre abban a győzelmi mámorban? Most pedig, szinte vezényszóra, leszakadt az ég. Úgy ömlött az eső, mintha óriási vízestömlőket hasítottak volna fel odafönn. Előbb még ólom és vas záporozott a katonákra, most pedig valósággal fuldokoltak a víztől, amelyei szájukba, orrukba préselt a szél, és mint valami vízfal vette őket körül.

A puskapor egy pillanat alatt csupa lucok lett mindkét

178

táborban. A tüzelés ugyanolyan vezényszóra ért véget, ahogy elkezdődött.

Mire az a néhány száz épkézláb angol katona, aki megúsza ezt a poklot, lekecmergett a vízpartra, el is állt az eső, akkor azonban már nem volt mit tenni.

– Azt hiszem – mondta halkán, vészjóslóan Wolfe, a csuromvizesen és holtápadtan jelentkező Townshendnek –, az egyszerűség kedvéért jobb lesz, ha a megmaradt embereinek a számát írja a jelentésébe; jóval kisebb helyen elfér, mint a veszteség.

179

A NÉMA KANADAI

Szeptember 2-án Wolfe hosszú, részletekre kiterjedő jelentést írt Pittnek. Így fejezte be:

„Mindebből láthatja, Sir, hogy lebecsültük azokat a nehézségeket, amelyeket az itteni természeti adottságok okoznak, és amelyeket Montcalm tábornok nagyszerűen kihasznál a saját javára. Mint jelentésemből kitűnik, többféle módszerrel próbálkoztam, hogy kimozdítsam bevehetetlen állásaiból. A balul sikerült, Montmorency melletti támadás után a város fölötti települések kifosztásával, raktárai felégetésével részben kanadai katonákra próbáltam hatni lelkileg, részben öt kísérletet meg ütközetre kényszeríteni. Sajnos ő világosan látja, hogy az én harcokban és járványokban megfogyatkozott és meggyengült csapataim is meg tudják verni az ő még mindig nyomasztó számbeli fölényben levő haderejét, mert az angol katonák jobban képzettek, fegyelmezettebbek, nyílt ütközetben megbízhatóbban mozgathatók, mint az ő, túlnyomórészt felfegyverzett kanadai civilekből álló hadereje.

Tudom, hogy nem számíthatok Amherst tábornok segítségére sem. Ennek legfőbb oka, hogy Montcalm ki- való stratégiai érzékkel sorra feladta az erődítményeket, és azok teljes erejével azt a kis szigetet védi, amely a Champlain-tó kijáratát védi, és amelynek birtoklása lehetővé tenné az angol

dandárok számára, hogy az Onta-

180

rio-tóra, onnan rövid úton Új-Franciaország szívébe, Montrealba jussanak. Így saját erőmre vagyok utalva.

Nem felejtettem el, hogy Québec bevétele milyen létfontosságú Anglia számára. Akármennyire lehetetlennek is látszik tehát, végrehajtom azt, amivel megbízott. Ígérem, hogy a kudarc pírjával az arcomon nem térek visz-sza Londonba.”

Ezt a jelentést a kétségbeesett elszántság diktálta Wolfe-nak. Érezte, hogy erkölcsileg be kell csapnia maga, mögött az ajtót, ha ki akarja csíholni magából az isteni szikrát, azt az egyetlen, célra vezető ötletet, amely biztosítja számára Québec birtoklását. Mert amit augusztus folyamán elért, az nem sokkal több a semminél.

A frontális támadás Montcalm tábora ellen egyszerűen lehetetlen.

De hát hogyan támadjon? Mi legyen a csodamódszer, ami végre megnyitja Québec kapuit?

Két kezébe temette az arcát, tenyerével olyan erősen nyomta a fejét, mintha ki akarná préselni belőle a megváltó gondolatot. Hanem egy hadvezérnek jóval kevesebb ideje van gondolkodásra, semmint a civil ember elképzelné.

Wolfe idejének túlnyomó részét a létszámmal, az ellátással, a sebesültek és betegek problémáival, a fegyelmezéssel, az utánpótlás megszervezésével, a katonai bíróság ítéleteinek felülvizsgálásával, a foglyok ügyével, a hajóhad és a szárazföldi erő mozdulatainak összehangolásával, a napiparancsok kiadásával, személyes ellenőrzéssel és más ezer egyéb, aprólékos, lélekölő és időt rabló ügy elintézésével töltötte. S még jól is jött az ilyesmi most, amikor hiába gyötörte az agyát, csak a süket csönd válaszolt belülről.

Így telt el nyolc nap, úgyszólván semmivel. És akkor robbant a bomba. A hajóhad parancsnokai haditanácsot tartottak; Saunders admirális magához kérette a tábornokot.

181

– Nagyon sajnálom, tábornok úr, hogy kellemetlen mondandóm van, de hát katonák vagyunk. Mindeddig nem kérhetett olyasmit tőlem, amit ne teljesítettem volna.

– Így igaz – bólintott Wolfe.

– Most azonban végét kell vetnünk az együttműködésnek. Szeptember 10-e van. Jól tudja, hogy ez mit jelent ezen az elátkozott tájon. Lehet persze, hogy még október végén is kellemes őszi idő lesz, de bármelyik nap megindulhat a keleti szél, és akkor flottástul úgy belefagyunk a Szent Lőrinc-folyóba, hogy jövő tavaszig meg se moccanhatunk, feltéve, hogy a franciák a jégen át el nem érnek és fel nem pörkölnék bennünket, illetve hogy a jég össze nem morzsolja valamennyi hajónkat. A tengernagyok haditanácsa úgy határozott, hogy késedelem nélkül indulunk haza. Kérem, szervezze meg csapatainak hajóra rakását.

Wolfe villámsújtottan ült a széken. Egyetlen hang sem jött ki a torkán. Saunders megsajnálta.

– Megértem, hogy ez önnek nem nagy öröm, hiszen a feladatot, amit kapott, nem tudta teljesíteni, de hát én aztán igazán megértem, hogy ilyen körülmények között Québecet bevenni úgyszólván lehetetlen. Viszont önnek meg azt kell belátnia, hogy nem kockáztathatom az egész flottát – semmiért. Mert amit egész nyáron nem tudott elérni, most, hetek vagy napok alatt... – Saunders széttárta a karját.

Wolfe úgy érezte, hogy megnyílt alatta a föld, és ő mérhetetlen sötétségbe, a megsemmisülésbe zuhan. Mindennek vége! Haza kell mennie. De ő nem mehet haza dolgavégezetlenül. És nem teheti meg azért sem, mert Amherst az arcába vigyorogna. A tisztelt főparancsnok bezzeg tudja, mit kell tennie! Montcalm visszavonulási terve jóvoltából egész sor sikert könyvelhet el magának; letagadhatatlan, hogy egészen a Champlain-tó csúcsáig meghátráltak előle a franciák. És neki van annyi esze, hogy jó alaposan előkészíti a sziget elleni támadást, nehogy időben Québec

182

közelébe érhessen. Mert biztos benne, hogy nem-a győzelemben, hanem a kudarcban kellene osztoznia-

Amikor – szinte a pillanat tört része alatt – eljutott idáig gondolatban, hirtelen megvilágosodott előtte mit kell tennie.

– Admirális! – kiáltotta. – Egy hetet adjon és segítséget, akkor nem megyünk haza üres kézzel, esküszöm!

Saunders kétkedő arccal nézett Wolfe-ra. A tábornok látta, hogy ennyi nem elég, folytatta hát:

– Háromszor ekkora haderő lenne talán elég ahhoz, hogy akár az egyik, akár a másik szárnyon partra szállva és az őserdőn át előrenyomulva megközelítsük Quebecet. Egyetlen lehetőségünk van rá, hogy ma, holnap, bármikor ütközetre kényszerítsem Montcalmot! Ha fel tudom vonultatni csapataimat az Ábrahám-fennsíkon, szeínbén a városkapuval. Ha pedig ütközetre kerül sor, győzök!

– Ez nagyon valószínűnek látszik, tábornok. De hogyan akar feljutni oda?

– Az ön segítségével, admirális!

– Hiszen ha isten volnék, szívesen rendelkezésére bocsátanám az angyalaimat, de mivel csak tengernagy vagyok, nem rendelkezem az ön számára szükséges szerkezettel.

– Eppen hogy rendelkezik vele, mégpedig fölös számban, mivel admirális. És mivel Arkhimédész már ezer évvel ezelőtt feltalálta, ha nem régebben.

– A csigasorra gondol? – nevetett Saunders. – Abban tényleg nincs hiány, és egy nap alatt egy Kis hadsereget fel tudnék velük szállítani. Csakhogy ne feledkezzék meg róla, mit mondott Arkhimédész! Adjatok nekem egy fix pontot, és én kimozdítom a világot a helyéből.

– Megkapja tőlem a fix pontot, admirális! Erre kell nekem az egy hét, de lehet, hogy rövidebb idő is elég. Nos? Megteszi?

– Aljas gazember lennék, és nem a bajtársam, tábornok, ha nem adnám meg önnek ezt a lehetőséget. Bár meg kell

183

mondanom: sejtelmem sincs róla, hogyan akar feljutni oda, ahova a zergéknek is nehéz lenne, pedig azokat nem is fogadják sortűzzel. De erről bizonyára nem akar beszélni még. Megértem, és nem is kérdezem.

– Köszönöm, Saunders! – mondta Wolfe, és két kézzel ragadta és rázta meg a tengernagy jobbát. – Hamarosan kész lesz a részletes tervem, és akkor megkérem, adjon parancsot bizonyos hajóegységeknek bizonyos hadmozdulatok végrehajtására. Addig is kívánjon nekem jó szerencsét!

Harmadnap szakadt, mocskos bőrzekében, bőrnadrágban, elnyűtt indián mokasszinnal a lábán, vékonydongájú férfi sántikált Québec felé. Dióbarna, zsíros haja csapzottan lógott piszkos, sápadt arcába. Csak világoskék szemén látszott, hogy még fiatal ember. Botra támaszkodott, minden lépésnél fel-felszisszent.

Amikor a palotakapuhoz érkezett, az örök feltartóztatták. A férfi hadonászni kezdett a botjával, arrafelé mutogatott, amerről jött, a Szent Lőrinc felső folyása irányába, és a némákra jellemző artikulátlan, üvöltő hangokat hallatott. Aztán felhúzta a zekéjét, és látni lehetett, hogy egész felsőteste merő alvadt vér. A haja is alvadt vértől ragadt össze.

– Indiánok? – kérdezte az egyik ör. A furcsa figura a fejét rázta.

– Angolok? – kérdezte a másik.

A néma hevesen bólogatott, és öklét rázta a láthatatlan angolok felé.

– Hagyd, hadd menjen, a nyomorult!

– Hülyeség! Már úgyis dugig vagyunk menekültekkel, maholnap egymást zabáljuk meg. De ameddig ez húzza ... – és kiköpött. – Menj, ahova akarsz! De vigyázz, mert az angolok ma is nagyon veretik a várost, van neked elég sebed^ ne szerezz hozzá még többet.

184

A férfi bebotorkált a kapun, és görnyedt alakja nemsokára eltűnt a romházak között.

Kutyául festett a város! Feketén tátongó ablakok, leégett tetők, bedőlt falak, törmelék- és szeméthegek mindenütt. A másik oldalon, ahonnan megközelítette a falakkal körülvett várost; épek voltak ugyan az épületek, ott az emberi nyomorúság volt sűrű. Minden ház, minden pajta, minden istálló, minden ól menekültekkel, sebesültekkel és betegekkel zsúfolt, még a kápolna is.

Itt fönn most nyugalom volt, az angol ágyúk az alsó várost lötték. Nem túlságos buzgalommal, de időről időre megszólalt egy-két ágyú odaát a Levi-dombon, emitt meg sivítás, becsapódás, robbanás, porfelhő jelezte, hogy még mindig van ház, amit össze lehet dönteni.

A citadellában alig látott mozgást, úgy látszik, csak minimális őrséget tartott itt a főparancsnok; ez volt a város legmegközelíthetlenebb része: a Gyémánt-csúcs teteje, fallal, bástyákkal körülvéve. Kérdés, hogy mennyi katona őrzi az Ábrahám-fennsíkot, i

A vándor az égre nézett. Dél felé járt, itt a katonák ebédideje. Lássuk, hogy vannak ellátva!

A legjobbkor érkezett a kaszárnya kapujához. Bekukkantott, és látta, hogy az udvar közepén katlan áll, előtte hosszú sorban katonák, csajkával a kezükben. Odabicegett a kapuhoz, megállt a két őr közvetlen közelében, és táguló orrlíkokkal szívta be a levegőt, mintha a szukkotás, az indián leves

illatával szeretne jóllakni. Közben nagyokat nyögött.

Túlságosan nem is kellett alakoskodnia. Hajnalban indult, jókora utat tett meg gyalog, úttalan utakon, amíg a városba ért; megéhezett.

– Na, mi kéne? – kérdezte az egyik őr.

Botjával a kondér felé bökött, és a némák jellegzetes hangjait hallatta. Aztán hirtelen úgy tett, mintha belenyilallt volna a fájdalom. Elejtette a botot, és fájdalmas arccal

185

tapogatni kezdte az oldalát. Óvatosan felhúzta a koszos bőrzubbonyt, és aggodalmaskodva vizsgálta magát. Akkor aztán az őrök is láthatták a fekete, alvadt vért a felsőtestén.

– Hallod, ezt alaposan ellátták! – mondta a másik őr: A vándorhoz fordult. – Indiánok?

Az a fejét rázza, és a maga módján mondani, illetve ordítani próbálta, hogy kik.

– Az angolok?

Heves fejbólingatás volt a válasz. Aztán nyögdecselve lehajolt, felemelte a botját, és rátámaszkodva nézte az ebédosztást.

– Te! Kéne szólni a szakácsnak, hogy adjanak egy csajka levest ennek a nyomoréknak!

– Nem hiszem, hogy jut. Nem tudnak már elég kis adagokat osztani, hogy a sor végén állóknak is jusson valami. Mióta ezek az átkozott angol hajók a város fölé is elpofát-lanodtak, nem jön az utánpótlás. Azt mondják, hogy a kanadaiak már lázadoznak is odaát. – És Beauport felé intett a kezével.

– Azok – köpött ki a másik – nem katonák, hanem csürhe. Csak a hasuk a fontos.

– Nem úgy van az – vitatkozott a társa. – Nem igazi katonák, az biztos, de menázsi nélkül te se tudsz verekedni, még őrséget se tudsz állni.

– Viszont nem szököm meg, mint ezek. – És megint kiköpött. – Azt mondják, volt olyan éjjel, hogy kétszázan is kereket oldottak.

– Ha a te házadat gyújtaná fel az angol tábornok, meg a te marháidat hajtaná el, téged is kilelne a hideg, és mennél, hogy mentsd, ami menthető. – Odszólt a menekültnek: – Eriggy be, talán mégis megesik rajtad a szakács szíve.

Aki néma is, akit félig agyon is vert az ellenség, könny-nyen elnyeri a katonák rokonszenvét, így a menekült jól-

186

lakhatott. A katonák ráparancsoltak, hogy vesse le a zubbonyát, és aztán valamennyien kedvükre kiszörnyülköd-hették magukat. Mégiscsak borzasztó, hogy egy némát így megverjenek! Persze! Azt hitték, nem akar beszélni! Csak angolok lehetnek ilyen tökkelütöttek!

A menekült már nyugtalanzkodott egy kissé. Szeretett volna indulni. Elmúlt a délelőtt, nemsokára a felső várost meg magát az erődítményt ágyúzzák majd az angol tüzezek. Különben: amit lehetett, azt itt megtudta, most már ideje, hogy az Ábrahám-fennsíkon is körülnézzen. Szerencsére trombita harsant, kezdődött a délutáni szolgálat, ő, nagy hajlongások és idétlen hangok hallatása közben, kihátrált a laktanyaudvarról, és örült, hogy egyetlen tiszt sem jelent meg a láthatáron. A tisztek egy hadseregben sem szeretik, ha a katonák civileket engednek a laktanyák területére.

Most már nagyon sietett, és csak akkor bicegett, ha valaki – akár civil, akár katona – megjelent a láthatáron. Szerencsére kevesen jártak a városban. Aki maradt, nemigen dugta ki az orrát a pincéből, aki meg tehette, a túlsó oldalra települt át, ahova nem jutottak el az angol lövedékek.

„Nem volt sok értelme ennek az ágyúzásnak – állapította meg magában a menekült. – Gondolhattam volna arra is, hogy ha elfoglaljuk várost, itt állunk fedél nélkül a kemény kanadai tél előtt. És néhány– hét alatt még csak megfoltozgatni se lehet.”

Ingerültsége csak nőtt, amikor kiderült, hogy az Ábrahám-fennsíkra vezető városkapu le van zárva, és el van barikádózva. Mint később kiderítette, egy kapu kivételével valamennyinek ez lett a sorsa. Montcalm tehát arra is gondolt, hogy esetleg vissza kell vonulnia a fellegvárba, és akkor ott védekezik a végsőkig. Kemény fickó. De most túljár az eszén!

Amikor kibotorkált az egyetlen nyitott kapun, még hallotta az első ágyúlövedék sivítását, a becsapódást, majd a,

187

robbanást. Megkezdődött a felső város szórványos ágyúzása. Erre azért volt szükség, hogy feltűnő ne legyen a hirtelen beállt csend. Most tehát leballaghat az alsó városba, ott nem fenyegeti veszély.

Az itteni kép még elszomorítóbb volt. A keskeny partsávon épült házak, a hegy alsó vonulatára felkúszó

utcák épületei egyetlen romhalmazzal látszottak. Nem csoda: ezek a házak teljesen védtelenül állnak az ütegekkel szemben. Sem fal, sem bástya, de még egy-két ellenüteg sem zavarja a szemközt dolgozó angol tüzéretet.

Neki akart indulni, hogy parkközelben végighaladjon a Gyémánt-hegy alatt, de nem engedték. Katonák zárták le az utat. Most, hogy az angol tüzéség csak szórványosan lőtt, és csak a felső várost, felhasználták az alkalmat a fosztogatók összeszedésére. A szükség meg az alkalom, úgy látszik, szépen megnövelte a számukat. Ez mind kiderült a katonák elejtett szavaiból. Így hát a menekült jobbnak látta, ha odébbáll, nehogy véletlenül belekerüljön a hálóba.

A kormányzói palotán is hatalmas lyukakat ütöttek a lövedékek, a hajdani hírhedt püspökről, Lávairól elnevezett papi szeminárium sem járt jobban. Csak a szerencsés Bigot úszta meg ablakbetöréssel és néhány lényegtelen sérüléssel: mindössze repeszdarabok érték palotájának a falait, belövést nem kapott.

A menekült sokat hallott már az intendánsról és viselt dolgairól, nagyon szeretne volna látni. Letelepedett hát a palota kapujával szemben, és egy kettétört köoszlopnak támasztotta a hátát. Nem kellett tettetnie magát iszonyúan szenvedett. Nem számított rá, hogy érzékeny, fehér bőre ilyen nehezen fogja-túrni az alvadt ökörvért. Pokolian viszkedett.

Még csak nem is vakaródzhatott, mert a levakart vér alól kibukkant volna ép, sértetlen felsőtete. Márpedig ki tudja, hányszor kell még ezzel a vérrel bizonyítania?

188

Meleg volt. Az angol tüzerek se nagyon szorgoskodtak. A piszkos, fáradt vándort elnyomta az álom.

Amikor felébredt, a Bigot-kastély kapujában ott állt a tábornok, őt nézte. Sőt rá is mutatott. A mellette álló öreg, pattanásos bőrű, de elegáns civilnek magyarázott:

– Nézze csak, Monsieur Bigot! Ha nem lenne teljes lehetetlenség, hogy ez ő, akkor megesküdném rá.

– Ez a szerencsétlen, koszos és sebesült fickó?

„Ó, tehát ez Bigot!” – gondolta a menekült, és közben hálát adott óvatos természetének, hogy amikor leült, úgy igazította a bőrzekéjét, hogy kilátsszék véres melle.

– És mire esküdne meg, hogy kicsoda, főparancsnokom?

– Még kimondani is nevelsége. Wolfe-ra emlékeztet, de nagyon.

– Úgy tudom, az angol főparancsnok vörös hajú.

– Igen. Persze. Örültség – mondta Montcalm, és úgy rántotta el tekintetét a menekültől, mintha mágnes húzná oda. Azzal elmentek. A néma kanadai hallotta, hogy a kocsi, amely valahol a közelben várakozott rájuk, zörögve távolodik a bomba szaggatta utcákon.

Félóra sem telt belé, egy szakasz katona érkezett a Bigot-kastély elé: tűvé tették az egész környéket.

Akkor pzonban a menekült már egy elhagyott ház pincéjében rejtőzködött, és ki sem bújt onnan hajnalig.

Az angol táborban már aznap suttogni kezdtek, másnap pedig futótűzként terjedt a hír, hogy a főparancsnok súlyos beteg. Olyannyira, hogy Townshend dandártábornok vette át a parancsnokságot, és Wolfe tábornok már második napja nem volt látható. Mint mondták, magas lázzal fekszik, és nem lehet zavarni.

Biztosat senki sem tudott, mert Wolfe segédtisztje egy több napot igénybe vevő csapatellenőrzésre távozott a felső Szent Lőrincen, oda, ahol most már vagy harmadik hete

189

rajtaütéseket hajtottak végre az angolok. A legénye pedig valami személyes megbízatással Amherst tábornok hadseregénél járt küldetésben. Az orvos nem nyilatkozott. Townshendet, aki amúgy is közismert volt lenéző hallgatásáról, senki se merete megkérdezni.

A hír nyugtalanságot okozott, mert nagyon is hihető volt. A Montmorencynél végrehajtott szerencsétlen támadás alkalmával Wolfe éppúgy bőrig ázott, mint minden tisztje és katonája.

Saunders admirális viszont, aki megkapta Wolfe utasításait, nem sokat törődött a hírekkel. Gyanította, hogy ez ía része az elkövetkező nagy meglepetésnek, amire a tábornok készül. Hallgatott, és kiadta a parancsokat. Riadókézsültségben voltak mindazok a csónakok, bárkák, hajók, hadivitorlások, amelyek a csapatokat szállítják majd a túlsó oldalra (ha tudni fogja, hogy hova), és a Québec felett horgonyzó hadihajók csak a parancsot várták, hogy megkezdjék a Wolfe által kért akciójukat. Egyelőre azonban nem hangzott el a főparancsnok vezényszava ...

A néma kanadai kora hajnalban ébredt az elhagyott pincében. Fázott, éhes volt és viszkedett, de mindezzel nem törődött. A pincében rátapadt por, pókháló és egyéb maszat csak még ágrólszakadtabbá tette, de erről nem is tudott, hiszen mindenre inkább volt alkalmá, mint tükörben néze-Petnie magát.

Most nem állta útját senki. A túloldalon is aludtak.

A vízparton haladt. A szemközti oldalt még a hajnali köd öltöztette mesebeli formákba és színekbe, emitt pedig a romok nem látszottak olyan élesen, mint az erős napfényben, látványuk nem is volt olyan félelmetes és leverő. Egyedül volt, mintha a holdon sétált volna. A lakók, ha voltak még

civilek ezekben a romokban, fáradtan aludtak, kihasználva a csendet és az átmeneti életbiztonságot, katonák itt nem teljesítettek szolgálatot, hiszen bármilyen nagy erők-

190

kel történő támadást azonnal vérbe fojtott volna a citadella és a nagy kőépületek mellé telepített több száz ágyú.

Elmaradtak a házak. Ha felemelte a fejét, már nem látott mást, mint a falmeredeken emelkedő, csupasz, helyenként áthatolhatatlan bozóttal benőtt sziklát. Ha a Gyémánt-csúcsot megkoronázó fehér kőépületek egy-egy villanását akarta látni, már nemcsak fel, hanem hátra is kellett fordítania a fejét. Ez nem kevesebbet jelent, minthogy fönt, valahol az elérhetetlen magasban, már az Ábrahámfennsík húzódik. Itt kell tehát valahol valamilyen, bármennyire is meredek, bármennyire is nyaktörő, de mégis járható ösvénynek lennie, amely felvezet. És kell lennie egy kis öblöcskének is, ahol a csapatokat szállító csónakok kiköthetnek. Teljes lehetetlenség, hogy az egész part, a Gyémánt-hegy egész hosszában, mindenütt, kivétel nélkül sima, meredek és megmászhatatlan legyen!

Azon kapta rajta magát: mániákusan ismételtgeti magában, mintegy hipnotizálni akarva a természetet, hogy nyisson neki ösvényt, és vágjon a meredek, megközelíthetetlen partfalba egy kicsi, akármilyen parányi öblöcsket! Lehet, hogy már el is vesztette az eszét, hogy már megbomlott az agya?

A vízpart és a hegy között a járható út hol fél mérföldnyire kiszélesedett, hol meg annyira összeszűkült, hogy a falba kellett kapaszkodnia, nehogy a vízbe csússzon, pontosabban zuhanjon, hiszen a víz szintje legtöbbször jóval a part alatt kéklgett. Bármennyire is tengernyi mély és el-
képzelhetetlenül bő vizű a Szent Lőrinc-folyó, teljesen nem tölti ki a jégkorszak gleccseróriásai által kivájt árkot.

Már a második mérföldet tette meg. Lassan haladt. Alaposan szemügyre vette a partot is, a sziklás hegyoldalt is. Mindeddig azonban a leghalványabb reményre jogosító látványban sem volt része.

Közben felkelt a nap is, élesen megvilágított mindent. ő nemigen látta – fénnel szemben – a túloldalon az an-

191

gol tábor, de azok igen jól kivehették mozgó figuráját. Szerencsére itt széles a folyam, a legjobb puska se hord idáig, a tüzéség pedig messze mögötte van, akár a város.

A meztelen hegyoldal fordult egyet, és ő kibukkant az árnyékból a fényre. Még meg se látta, már hallotta az őrszem kiáltását: – Állj, mert lövök!

Őrszem! Ahol őrszem van, ott őriznek valamit. Ez volt az első gondolata. Aztán meglátta a rászegezett puskát, amely azonban, ezt gyakorlott szemével messziről is megállapította, nem volt lövésre kész állapotban.

A következő, amit a másodperc töredék része alatt felfogott, hogy az őrszem egy kicsi, nagyobb csónakok befogadására alkalmas öblöcskét őriz. Mögötte pedig ... Nem merte kimondani magában. Azt hitte az érzékei játszanak vele, hogy saját magát bolondítja. Behunyta, majd újra kinyitotta a szemét. De a látomás nem tűnt el. Ösvény a hegyoldalon! Meredek, kanyargós ösvény, sziklák és tüskés bozót között tűnik el, de bizonyára nem ér véget, csak odafönn: Ábrahám fennsíkján.

Mégis van!

– Ki vagy, és mit akarsz?

Egészen meglepedkezett az őrszemről. Agya már dolgozni kezdett, legszívesebben irónt vett volna elő, hogy felvázolja.

– Süket vagy, hé?!

Megint eljátszotta a már többször bevált játékot a némával és a sebesülttel. Igaz, sokat levakart már álmában az ökörvérből, de az őrszem elég messze állt ahhoz, hogy a részleteket ne vegye észre.

– Hova az ördögbe mész erre?

Most azt kellene mondanom, hogy Sillerybe – gondolta. – Az a település nem egészen egy mérföldnyire van innen, és ha az Ábrahám-fennsíkron át közelíti meg az ember, sokkal gyorsabban odaér, mint így a vízparton. Talán megengedné ez a fickó, hogy felmenjen az ösvényen, akkor az-

192

tán az is kiderülne, van-e ott katonaság, és ha van, milyen erő. Megpróbálkozhatna azzal, hogy a kőre egy másik kővel rákarcolja a Sillery nevet. De kérdés, hogy az őrszem tud-e olvasni, és hogy ő nem lesz-e gyanús, mert írni tud? Eh, nem jó! Mindig a legegyszerűbb, tehát legerhetőbb megoldást kell használni, azt, amely már bevált. Valóban szédeleg az éhségtől, tényleg jó lenne enni valamit, és

ha erre hivatkozik, talán felküldi az alakulatához.

Aztán mindjárt rájött, hogy a világon semmit sem kell tennie. Elég, ha értelmetlenül gagyog. Ez az egy szem őr amúgy sem tud vele mit kezdeni, az őrhelyét nem hagyhatja el, vissza nem küldi, tehát felküldi a parancsnokához, vesződjék vele az. Így is történt.

A néma kanadai boldogan kapaszkodott felfelé a meredek ösvényen. Meg-megcsúszott, időnként annyira előrehajolt, hogy keze is a földre ért, sőt amikor megindultak a talpa alatt az apróbb kövek, le is hasalt. De madarat lehetett volna fogatni vele. A skótok játszva felkapaszkodnak itt. Istenem, csak ne legyen túl nagyszámú alakulat a fennsíkon, mert akkor...!

Lövés dördült el odalenn. Aha! Az őr jelzi, hogy valami rendkívüli történt. És már hallja is a katonalábbeliek dobogását, a fegyverek csörgését. És lövésre kész puskával szembejön vele egy kanadai katona. Egyszóval nem élvonalbeli, anyaországi csapatok őrzik a fennsíkot. No persze hogy nem! Nincs Montcalmnak annyi reguláris csapata, hogy ide is jusson, ahol csak a madár jár.

– Hát te? Ki fia, borja vagy?

A néma kanadai, szokásos hangjait hallatva, lemutogatott, magára mutogatott és felmutogatott. A katona nevetett.

– Értem, te kuka. Az őr felküldött ide.

A néma hevesen bólogatott, közben nagyokat nyögött, és testét tapogatta.

193

– Gyere – intett a katona. – Majd a parancsnok megmondja, mi legyen veled.

A kanadai milícia jellegzetes kéregkunyhói sorakoztak egy kőhajításnyira az ösvény felső végétől a parancsnok sátra körüli. Nagyságukból és számukból azonnal láthatta a gyakorlott katonaszem, hogy egyetlen század táborozik itt.

Úristen! Egy szem őr odalenn, és századnyi katona ide-fönn, azok sem igazi katonák. Megvan a fix pont, amit Arkhimédész, illetve Saunders kért. Még arra is volt ideje, hogy pillantást vessen Québec felé. De nem látszott. Valami dombsorféle takarta el. Fennsík ez itt, nem asztal.

– Százados úr, jelentem, ezt a madarat fogta az őrszem az öbölnél.

– Miféle szerzet? – vonta grimaszba az arcát a parancsnok. – Ezt csak a piszok tartja össze.

– Meg a vér. Csupa alvadt vér a feje. Nagyon meggya-pálhatták.

A néma kanadai hevesen bólogatott.

– Ne bólogass, hanem nyisd ki a szádat, hé! – kiáltott rá a parancsnok.

„Iszák – állapította meg lakonikus rövideggel, persze csak magában, a néma. – Méghozzá sokat, ha idáig érezni a szesz szagát. Ez igen előnyös. Az iszákos parancsnok nera tud rendet tartani.”

– Hangosan pedig csak a szokásos vonítással válaszolt.

– Kuka ez – nevetett a katona. – Azért is nem tudott veje *mit kezdeni az őrszem* odafenn.

– Fene beléd. – mondta kedvetlenül a parancsnok –, már azt hittem, hallok valami újságot tőled!

„Ha csak az kéli – mosolygott magában a néma –, azt tudok mondani, illetve inkább mutatni.

Már el kellett kezdődnie a Montmorency melletti tábor kiürítésének. A folyón biztos nagy a mozgás.”

Széles mozdulatokkal mutogatott lefelé, a folyó felé.

– Mi a fészkes istennyilát mutogat ez? 194

– Azt mondja, százados úr, hogy a folyón van valami újság. Tudhatja, hiszen onnan jön.

– Gyerünk, nézzük meg.

Felkaptattak a fennsík egyik, némileg kiemelkedő pontjára. Onnan kinyílt előttük a Szent Lőrinc medencéjének egész panorámája. A néma jól következtetett: még olyan látnivaló is akadt a vízben, amelyre ő sem számított. A Szent Lőrinc tükrén apró, játékhajóknak látszó járművek nyüzsögtek, tele fegyverekkel. A Levi melletti táborból rajzottak ki, és a Beauport előtti partvonal előtt gyülekeztek. Az igazi látnivalóról el is terelték a figyelmet, ami nem is csoda, hiszen az jóval messzebb volt. Az angolok pakoltak és rakodtak. Kiürítették a Montmorency-folyó mellett kiépített állásaikat, -és felszereléssel együtt hajóra szálltak. Ezt jól tudta a néma kanadai, de hogy mi a másik mozgás, azt legfeljebb csak sejtette. Az Ábrahám-fennsík parancsnoka annál kevésbé.

– Ezek már megint sántikálnak valamiben. Beauport-nál akarnak partra szállni a kutyák! A fafejűek! Éppen ott, ahol a főparancsnok főhadiszállása van. Mielőtt hazaeszi őket innen az ördög, még fübe akar harapni néhány száz. – Kiköpött.

Annyiban igaza volt a századosnak, hogy maga Mont-calm sietett ezeknek a Levi mellől jött csapatoknak a fogadására. Méghozzá a Montmorency mellől. Amikor ugyanis jelentették neki, hogy

az angolok bontják a táborukat, és hogy hajók gyülekeznek a zuhatagon túl, hogy felvegyék a visszavonuló ezredeket, azonnal jelentős erőket vezényelt középről a balszárnnyra, hogy a gázlón átkelve, megtámadja az angolokat. A rakodó, sátrat bontó, hajóra szálló egységek úgyszólván harcképtelenek, már csak azért is, mert először mindig a felszerelést, a lőszert, a tüzéséget rakják hajóra, és csak azután a katonákat.

Hanem* az angolok ugyancsak figyelték a franciák mozgását az egész front hosszában, a Szent Károlytól a Mont-

195

morencyig, nekik ez most létkérdés volt. Montcalm azonnal parancsot adott, és csapatai sebtében csónakokba, bárkákba, hajóra szálltak, és megindultak Beauport felé; az akcióban részt vettek a Montmorency melletti kísérlet, katonái is, nem volt hát nehéz úgy tenniük, mintha megint partraszálláshoz készülnének. Olyannyira, hogy Montcalm sürgősen visszafordult a támadásra induló csapatokkal, nehogy Beauport védtelen maradjon. Ezt persze az Ábrahámfennsíkron nem lehetett látni, a néma kanadai azonban jól maga elé tudta képzelni a terepet is, meg azt is, hogy Montcalm az adott helyzetben hogyan döntött, és mi volt az angol válasz. Elégedett volt Townshenddel, aki „Wolfe tábornok súlyos betegsége alatt”, hiba nélkül irányította a tervek szerinti hadműveleteket.

– Tudsz sakkozni?

Mintha álmából rezzent volna fel, úgy bámult a parancsnokra. Már egészen elfeledkezett róla. Sakkozni... Ez a százados ugyancsak unatkozhat itt a fennsíkon. No, ő majd gondoskodik róla, hogy ne unatkozzék sokáig.

Sakkozás közben, az ellenfél gondolkodásának szüneteiben, mód nyílik arra is, hogy kortyolgasson az ember a francia konyakból, a gyarmati rumból, és hogy mindenfélet összefecsegen. A százados mindkét lehetőséggel bőségesen élt.,

Kiderült, hogy Vergor a neve, és azt állította, hogy jó barátja Bigot-nak, az intendánsnak, és hogy olyan pártfogója van, mint a kormányzó. Ami persze igen furcsán hangzott itt az isten háta mögött, az Ábrahám-fennsíkon egy tiszt szájából, aki csak egy századnak parancsol.

Hanem néhány megnyert parti és majd egy üveg konyak után megoldódott a nyelve.

– Mert, fiacskám, nem az a szerencsétlenség, ami veled történt. Az semmi í Téged az ellenség vert félig agyon, de engem a saját fajtám akart tönkretenni. Mert irigy kutyák.

196

Élhetetlenek, koldusok, hát megfojtják azt, aki viszi valamire. Aztán, amikor eljött az ideje, belém martak; a hiénák! Mással még nem fordult elő, hogy fölradott egy erődítményt? Na ugye! Engem bezzeg gyávasággal meg árulással vádoltak azonnal. -Ha nincs Bigot meg a „kormányzó, ma még itt se vagyok parancsnok, hanem rothadok Vvalami mocskos börtönben. Úgyesnek -áll a világ! Talán nem? Nekem senki se állítsa, hogy abból uraskodik, amit a király fizet neki. Mire elég az? Konyakra se. Aztán ez a párizsi ficsúr, ez a Montcalm mégis az én barátom nyakára hozta a fogdmegeket. Ott eszi a fene őket az irodákban, levéltárban, raktárakban majd egy fél esztendeje. Az Isten a megmondhatója, mit sütnék majd ki, hogy az övéké legyen a piros tojás. Mert a legbecsületesebb embert is be lehet mártani. Aztán hogy fönnhordja az orrát az ilyen Franciaországból szalasztott vitéz. Azt hiszi, csak ő ér valamit, pedig egy kanadai három ilyen elirópaít zsebre tesz. Ider,aktak az erdőn túlra egy egész dandárt belőlük, hogy csak riadóztassam őket, ha baj történne. De hát szárnya van annak a Wolfe-nak, hogy iderepül? És ha megpróbálna Jönni, hát egyenként ütjük agyon a katonáit, amint fölmásznak ezen az istenverte ösvényen. Persze: a franciaországi nagyságos urak nagy lármát csapnának, felvonulnának ide dobszóval, még trombitálnának is, aztán övéké lenne a dicső ség. Odaát, azon a két kis csúcson is vannak tüzérek, egy-egy század, meg néhány ágyú. De nem én vezényelem ám őket, ahhoz én nem vagyok elég előkelő. Annak a vigyorgó, kikent-kifent ficsúrnak a parancsnoksága alatt állnak, aki vagy hat mérföldnyire állomásozik innen Montreal felé, onnan sétáltatja a csapatait föl és alá, hogy az angoloknak a réműlettől tele legyen a nadrágja. Hülyeség! Három ezred akkora területen, mit tud az tenni?! Ha meg a városban lenne baj, oda nem ér. No, jó, az angolok se tudtak semmire se menni, de nem ám Montcalm úr lángeze miatt, hanem azért, mert Kanada magamagát Védi meg

197

ezekkel a szörnyűséges hegyekkel, szakadékokkal, vizekkel!

A néma kanadai feszülten figyelt. Buta, műveletlen bunkó ez a Vergor, korrupt, hiú, gyáva, iszákos, de amit elfecsegt, aranyat ér.

Vergor búsan nézegette az üres üveget.

– Tudod, komám, az az igazság, hogy ez a Montcalm nagy piszok. A kormányzó, aki amúgy sem szusszan egyet se, amíg Bigot-t meg nem kérdezi, nem szíveli, és ahol csak lehet, borsot tör az orra alá. Én is köpök a napiparancsaira. Ez azt -kívánná, hogy hónapszám le ne jöjjön a lábbeli a szegény katona lábáról, még éjjel se. Szabadság meg semmi, merthogy Wolfe tábornok, a mumus, mielőtt hazatakarodna, még tervez valamit. Hát én azt mondom, hogy ha a katona megérdemli, csak hadd menjen egy kis szabadságra. Mert másképp megszökik. Agyalógyult lenne, ha meg nem szökne. Hiszen a főparancsnok úr hagyja, hogy az angolok fölprédálják a házát, elhurcolják az asszonyát ínég a gyerekeit. A kisujját se mozdítja. Csak ül a sáncai mögött. Az a hadiművészet, kisfiam!

-Késő éjszaka volt, amikor végre abbahagyta a beszédet, és lecsuklott a feje. Ott aludt el a sakkbábuk között. A legénye fektette le. Nem látszott rajta meglepetés: az ilyen „nyugovóra térések”, úgy látszik, nem voltak szokatlanok az Ábrahám-fennsíkon.

A néma már kora hajnalban talpon volt. Mielőtt nekiindult volna, szemügyre akarta venni a fennsíkot. Kitalálni sem lehetett volna különbséget! Nem egészen két mérföld hosszú, nagyjából fél mérföld széles terület, amelyet gyér növényzet borított. Jobbról a meredek, bozóttal, itt-ott fákkal benőtt hegyoldal, amely tökéletesen biztosítja a majdani jobbszárnyat minden meglepetés ellen. Balról azonban a Szent Károly-folyó völgyébe leereszkedő lankásabb hegyoldalt sűrű erdő borítja. Itt kell majd megküzdenie az angol hadseregnek a kanadaiak és indiánok erdei

198

harcra kitűnően felkészült csoportjaival. Szemben van a város, amelyet azonban eltakac egy nem túlságosan magas, dombsornak is alig nevezhető vonulat. Ez némi meglepetéssel szolgálhat, mert a mögötte felvonuló erőt nem lehet látni, csak amikor a vonulat gerincére érkezett, viszont amonnan sem látni emide. Ez az adott körülmények között sokkal többet ér, mint amennyire az ellenség váratlan érkezése veszélyes. Az ellenség érkezését amúgy is az első perctől mindenki várja. A néma az égre nézett.

– Köszönöm neked, Úristenem! Most már minden rendben lesz. Legyen úgy, ahogy te akarod – mondta halkán, angolul. Azzal szapora léptekkel elindult az erdő felé. Tehette, egyetlen katona sem mutatkozott. Aludtak Vergor katonái.

Amikor az erdőbe ért, megállt, és a nadrágszárából bőrtokot húzott elő. Megpróbálta, hogy a hosszú, éles vadászkés könnyen kijön-e belőle, majd tokkal együtt becsúszatta bőrzekéjének bal ujjába. Bármelyik pillanatban indiánokkal találkozhat. Most már a legkevésbé sem akart meghalni. Addig semmiképpen sem, amíg nem biztos a sereg győzelme.

Elmosolyodott. Nagy ember ez a Pitt. Nem lehet megszabadulni a varázsa alól, még itt a vadonban sem, még ilyen különös helyzetben sem. Elnevette magát.

– Mulatságos – mondta hangosan. – Mi baja történhet egy farkasnak a vadonban? – És nekieredt, gyors, hosszú léptekkel. Még jó néhány mérföldet kell gyalogolnia, amíg a búvóhelyet megtalálja, ahol csónakkal várnak rá a rangerek.

199

A NAGY JÁTSZMA

A tábornok elégedetten hallgatta Townshend jelentését. Minden tervszerűen halad.

– Nem a főparancsnokságot adom át három napra önnek, dandártábornok – mondta Wolfe Townshendnek, még mielőtt elindult volna a kalandos felderítésre –, hanem a hadjárat sikerét teszem a kezébe. A legfontosabb, hogy elterjedjen a táborban: súlyos beteg vagyok.

– Ez nem hat majd kedvezően a csapatok hangulatára.

– Tudom. Számítok rá. Viszont annál nagyobb lesz az öröm, ha újra megjelenek köztük, és szemmel láthatóan kutya bajom se lesz.

– Amennyiben ...

– Erre nem szabad gondolnunk. Annak, amit tervezek, sikerülnie kell. Ha mégsem, hajóra rakja a csapatokat, és hazavitorláznak. Ez a parancsom kudarc esetére. Mindaddig azonban, míg nem biztosak benne, hogy fogságba estem vagy elpusztultam, a legnagyobb eréllyel kell folytatni az előkészületeket. Azért bízom önre a helyettesítésemet, mert bár Moncton a rangidős, alkalmat akarok adni önnek, hogy kiköszörülje a Montmorency melletti csorbát. Biztos vagyok benne, hogy meg is teszi.

Wolfe távolléte alatt sok minden történt. Áttelepítették a Montmorencynél táborozó ezredeket a Levi-magaslat köré és Orleans szigetére. Es megerősítették a Holmes admirális által irányított, Québec

felett horgonyzó flottát is.

– Mit szól Bougainville Holmes hadmozdulataihoz? kérdezte a tábornok Townshendtől
200

– Sétál.

– Hogyhogy?

– A partraszállásra alkalmas járműveken közlekedő és le-fel evező csapatainkat a part mentén követik, attól félve, hogy valahol partra akarnak szállni.

– Nagyszerű! – kiáltotta Wolfe. – Ki kell méríteni őket. Mindennap szálljanak csónakba, bárkába az összes gyalogsági erők, és sodortassák magukat a dagálllyal felfelé, ameddig csak elviszi őket, azután ereszkedjenek le az apálllyal, legközelebb megint vissza. Orleans szigetén és itt, a Levi-magaslat körül táborzó csapatok állandóan álljanak készenlétben az indulásra. Gyakorlatoztassák őket, hogy minden szükséges felszereléssel gyorsan indulni tudjanak a folyó déli partján fölfelé. Derítsék fel a terepet, és biztosítsák a zavartalan éjszakai felvonulást egész odáig, ahol Holmes flottillája horgonyoz.

Szeptember 12-én a tábornok már kora hajnalban a *Sutherland* nevű cirkáló fedélzetén Québec felett, Holmes flottájának zászlós hajóján vezényelte a nagy játszmát, ahogy magában a Québec elleni váratlan támadást nevezte, líapiparancsát fogalmazta, amikor benyitott a segédtszjtje.

– Elnézést kérek, tábornok úr, de fontos lehet. Wolfe felnézett a papírból. Arca nem sok jót ígért.

– Két szökevény érkezett Bougainville táborából, a túloldalról. Az egyik igen értelmesnek látszik. Külön kérdeztük ki mindkettőt. Egybehangzóan azt állítják, hogy ma éjszaka élelmiszer-szállító csónakokból álló konvojt indítanak Quebecbe. Tudom, hogy tábornok úr nem állhatja a szökevényeket, de a rendkívüli helyzetben talán ...

– Helyes. Küldje be azt, amelyik értelmesebbnek látszik.

Wolfe az ajtónak háttal fordította a székét, lovagló ülésben ráült. Állát a támlájára támasztotta, és várta a szökevényt. Az belépett, és megállt az ajtóban, amelyet behúztak mögötte.

201

A tábornok hosszasan nézte a franciát. Az nyílt tekintettel szembenézett vele.

Múltak a percek. A tábornok meg se mukkant. A francia elbizonytalanodot, de nem mutatott félelmet, csak kíváncsisággal vegyes csodálkozást.

Tíz perc telhetett el, amikor a tábornok váratlanul megszólalt:

– A jelszót is ismered? A jelszót, amivel a konvoj elhaladhat a partmenti őrségek mellett, nehogy tüzet kapjon a két magaslatról, Silleryről és Samosról.

A szökevény a fejét rázta.

– Nem ismerem, tábornok úr. De azt hiszem, hogy a hajósok is csak este, az utolsó pillanatban kapják meg.

– Honnan tudod, hogy konvoj indul ?

– önkénteseket kerestek rá, mert nagyon veszélyes vállalkozás az angol flotta közelsége miatt.

– Vettél már részt ilyen vállalkozásban?

– Nem, tábornok úr?

– De tudod, hogyan történik.

– Csak annyit tudokj hogy a levonuló dagály sodra viszi a csónakokat, nem kell evezni, zajtalanul kikerülhetik az angol hajókat.

– Nem sokat tudsz.

– Kanadai farmer vagyok. A földműveléshez meg az állattenyésztéshez értek. De jól célzok, és a vadászkest is megfelelően forgatom.

– Mehetsz. – Az azonnal belépő adjutánsnak azt mondta: – Azt hiszem, nem hazudik. Nagyon helyesen tette, hogy ideküldte, használhatjuk, amit tud.

Alkonyult, amikor az angol hadsereg minden egységében felolvasták a tábornok kiáltványának is beillő napiparancsát. Az egész hadsereg tudta tehát, hogy ütközet lesz, csak azt nem sejtette senki – néhány magas rangú tisztén kívül –, hogy hol.

Ami a franciákat illeti, napok óta izgalomban éltek. Jól

202

látták, hogy az egész angol tábor mozgásban van, de egyelőre sejtelmük sem volt róla, miért, őket is ellátták ugyan hírekkel az angol seregből érkező szökevények, de a jó híreknek sem tudtak

örülni.

– Majdnem biztos vagyok benne – mondta Montcalm –, hogy ez a veszett farkas, mielőtt hazatakarodna, még belénk mar. Ez nem olyan legény, akit csak úgy két vállra lehet fektetni!

A francia főparancsnok, olvasva Bougainville jelentéseit az angol csapatszállító hajók le-fel úszkálásáról, úgy vélekedett, hogy az csak figyelemelterelő művelet lehet. Igen valószínű, hogy itt, Beauport előtt, ahol már két napja gyülekeznek a hadihajók, naszádok, csapatszállító bárkák, itt lesz az igazi támadás, az angolok utolsó kísérlete ebben az évben.

Amikor szeptember 12-én késő este rajzani kezdtek a hajók Beauport előtt és a hajók fedélzetén, mint heringek, szorongtak az állig felfegyverzett katonák, már egészen biztos volt a dologban.

Az igazság az, hogy Saunders, akinek már égett a talaj a lába alatt, és minden reggel izgatottan leste az eget meg a szelj elző zászlócskákat, most mindenről megfeledkezve, lelkesen hajtotta végre Wolfe terveinek rá eső részét.

Nem volt könnyű dolga. A tábornok ugyancsak kevés embert nélkülözhetett, neki pedig ezzel a kevéssel kellett mímelnie, hogy ez az igazi támadás. Mivel késő este kezdődött a művelet, és a fedélzeteket csak az ágyúzás fel-felvillanó fényei meg a hajólámpák világították meg, megkockáztathatta, hogy háromszorosára szaporítsa a harcosok számát. Már napok óta ezen dolgoztak a katonák, nagy röhögések közepette. Katonákat csináltak: szalmával tömtek ki egyenruhákat. Amikor pedig leszállt az est, megraktak vele minden fedélzetet. A többiek, az igaziak pedig mozogtak, sőt nyüzsögtek. Mint látható: jó eredménnyel.

Ugyanebben az időben jelentették az őrszemek Bougain-

203

ville-nek, hogy az angol hajókról csónakokba és bárkákba szálltak a katonák. A sötétben nem látták pontosan, de talán több ezrednyi erő is. Az igazság az, hogy összesen ezerhétszáz ember.

Bougainville jól ismerte már a Szent Lőrinc-folyót. Még javában tart a dagály, vagyis felfelé, a folyóval szemben áramlik a víz. Márpedig akkor az angolok is felfelé akarják sodortatni magukat, az ő tábora fölé, hogy aztán onnan, a szárazföldről csapjanak le rá. Ennek fele se tréfa! Minden emberre szüksége van. Ma nem küld élelmiszert Quebec-be, akármennyire is szükség van rá különben. Azonnal parancsot adott az akció szüneteltetésére, és riadóztatta az egész legénységet.

Az angolok azonban nyugodtan üldögéltek a szállító vízi járművekben, és várták az idő múlását. Még nem tudták, hova küldik őket, de azt igen, hogy nem a túlsó oldalra, hiszen huszonnégy önként jelentkezőt ültettek az első két csónakba, hogy azok megmásszanak valamilyen meredek hegyoldalt, és ott megütközzenek az ellenséggel.

Csend volt és nyugalom a *Sutherlandon* is. Wolfe tábornok kiadta már minden parancsát. A Levi-magaslat körüli csapatok is megérkeztek vízen és szárazon. Most már nincs mit tenni addig, ameddig el nemjcezdődik az apály.

A tábornok csendesen poharazgatott egy régi iskolatársával, John Jervisszel.

– Irigyellek egy kicsit, James – mondta Jervis. – Én, ha a fejemet a falba verem, akkor se tudok kitalálni ilyen remek tervet. Az egész front mozgásban van, és végül ott csapsz le, ahol a legkevésbé várják.

Woife megrázta a fejét.

– Ez, kedves barátom, csak úgy látszik, mintha tökéletesen kitervelt hadművelet lenne.

Voltaképpen házárdjáték.

– De hiszen óramű pontossággal hajtja végre a hadsereg, amit előírtál.

– Az angol hadsereg igen. De a francia ...

204

– Hogyhogy a francia? Nem értem.

– Először is igaznak kell lennie, hogy Bougainville tényleg élelmet akart küldeni ma éjszaka, és ezt tudják a part hosszában elhelyezkedő-őrszemek. Másodszor Bougainville-nek úgy kellett határoznia, látva ^embereim hajóra szállását, hogy mégsem küldi el a hajókaravánját. Harmadszor: az őrszemeknek tudniuk kell, hogy jön a hajókaraván, de nem szabad tudniuk, hogy megváltozott a dolog. Negyedszer: Vergomak, annak az izákos fráternek, ott fenn az Ábrahám-fennsíkon, el kell engednie legalább a száz ember felét szabadságra. Amikor én ott jártam, alig lézengett egy-két katona a sátrak körül.

– Tehát van rá esély.

– Persze hogy van. De szigorú parancsot kaphatott, hogy riadókézsültségben kell lenniük. És

még nincs végei Vergomak ma is le kell szopnia magát (látod, ez a legvalószínűbb), és nem szabad törődnie őrszemek állításával, akkor a legénység is lefekszik aludni. Hatodszor: annak a dandárnak, amelyet egy esetleges támadáskor segítségül kell hívnia, nem szabad fenn táboroznia, hanem lenni kell lennie a Szent Károly-folyó mellett. Amikor pedig Bougainville látja majd, hogy megindulunk lefelé az apállal, legyintenie kell, mondván: „Csináljon Wolfe bolondot az öreganyjából. Nem megyek utána, majd visszajönnek megint a dagállal, mint tegnap meg tegnapelőtt.”

– Jóságos Isten!

– Bizony. Pedig ez még nem is minden, komám! Ha sikerül megvetni a lábunkat a fennsíkon, akkor kerülhetek a legveszedelmesebb egérfogóba. Egyik oldalqn ott az erőd, és benne több mint kétszer annyi katona, mint az enyém, a másik oldalon pedig Bougainville különítménye, amely nem túlságosan nagyszámú ugyan, de fegyelmezett frontkatonákból áll. Amíg fel nem jutok, azon imádkozhatok, hogy sikerüljön. Amikor már ott fönny vagyok, folytathatom az imádságot, hogy Montcalm ne várja meg Bougain-

205

ville megérkezését, hanem támadjon meg. Érted már, miért nevezem játszmának, és nem hadműveletnek azt, ami következik?

– A jelszót legalább tudod?

– Nem.

– És mi lesz, ha...?

– Magam választottam ki egy olyan katonát, akinek angol az apja, francia az anyja. Hallani fogod. Lehet, hogy rögtön utána a francia tüzérséget is. – Hallgatott egy darabig, aztán egész más hangon ezt mondta: – Szeretnék

,megkérni valamire. Személyes dolog. – Benyúlt a zubbonya alá, és kihúzott onnan egy aranymedalions. Lekapcsolta a nyakáról a láncot, és átnyújtotta Jervisnek.

– Mi ez? És mit csináljak vele?

– Ha meghalnék, add vissza annak, akitől kaptam. Ebből is láthatja, hogy utolsó nap is rá gondoltam.

– Nem jó előjel a halálról beszélni csata előtt.

– A katonának mindig készen kell lennie a halálra. Az ilyen vállalkozás előtt különösen. Ne felejtse el, *én tudom*, hova megyünk. Nézd meg.

Jervis felkattintotta a medál fedelét. „Milyen kedvesen bandzsít ez a lány!” – gondolta.

Hangosan így szólt:

– Széplány.

–,Nem is annyira «zép – mondta Wolfe –, inkább Van valami titokzatos a tekintetében, ami Mona Lisára emlékeztet. De hát – tette hozzá józanul –, ha valaki szeret egy nőt, az szebbnek látja, mint amilyen a valóságban.

– Tábornok úr, jelentem – lépett be a segédtsízt –, az apály megkezdődött. 1759. szeptember 13-a és pontosan két óra van.

– AH right – bólintott Wolfe. – Tűzzék ki a főárbocra a két hajólámpát. – Kezet rázott a barátjával, és gyors léptekkel megindult a fedélzet felé. ő is ott fog ülni az élen haladó csónakok egyikében.

206

Amikor a huszonnégy skót hegyivadászt és a főparancsnokot szállító néhány csónak, eloldva a hajók mellől, az apály sodrában-nesztelenül megindult lefelé a folyamon a csillagos, de holdtalan éjszakában, a francia őrszem, aki a túloldalon órák óta könnyesre meresztette a szemét, rohant Bougainville-hez, és jelentette, amit tapasztalt.

– Fulladjanak meg! – dühöngött Bougainville. – Megint ugyanaz a játék! Ha levitetik magukat az apállal, majd felhozzák magukat a dagállal. Legalább nyugtunk lesz éjjel. Milyen bölcs dolog volt, hogy nem indítottam az élelmiszeres hajókat, még beleszaladtak volna az angolokba!

Tíz perccel az élcsónakok után sorra elvált a hajók fekete testétől a többi szállítóalkalmatosság is, és egyik a másik után indult lefelé az árral.

Két órán keresztül csorogtak lefelé, amikor a folyó a bal *part felé sodorta a csónakokat Felettiük a bársonyos*, fekete ég, teliszórva apró csillagokkal, jobbra a folyó tükre, amelyen meg-megcsillant a kevéske csillagfény, baloldalt pedig a fekete semmi, a sötétnél sötétebb éjig emelkedő part, amelyről csak sejtették, hogy ez az, .amit Sillerynek neveztek el a franciák, és megraktak tüzérséggel. A parton

bizonyára őrszem figyeli a vizet, és ha gyanút fog, megadja a jelt, egy perc múlva pedig az egész üteg tüzet okád rájuk, és ha el tudja kerülni valamelyik csónak az elsülő-lyedést, akkor nem egészen egy félóra múlva Samos magaslata ismétli meg a forró üdvözlést, nem messze az Ábrahám-fennsíktól.

A katonák mostanáig csendesen beszélgettek, de már percek óta halálos csend nehezedett a csónakokra. Az idegek pattanásig feszültek: mindenki a francia Őrszem felcsattanó kiáltását várta. Különösen annak a katonának a toroka szorult össze, akit Wolfe kiszemelt, hogy a franciákkal szót értsen. Tud-e majd úgy beszélni, ahogy kell, tudja-e majd azt mondani, amit kell? Tulajdonképpen rajta áll vagy bukik az egész akció sorsa. És ha hibázik, az Isten

207

se mossa le róla, hogy a franciákhoz húü a szíve. Még az a jó, hogy itt ül mellette a tábornok, és rflajd súg neki. Milyen jó lenne, ha inkább az kiáltana oda az őrnek, tud az franciául. Habár igaz, hogy néha őt is a röhögés környékezte délelőtt, amikor az anyja nyelvért beszélgetett vele. Amit mond, az franciául van, de ahogy mondja, mintha csak az apját hallaná. Na, mindegy, les?, ahogy lesz, csak már túl lenne rajta.

Hirtelen éles kiáltás hasította szét a csendet:

– Qui vive?!

– Ki éljen? – fordította csendesen Wolfe, és mindjárt meg is adta a választ. A katona harsányan kiáltotta:

– Francé et roi!

– Eranciaország és a király” – fordította halkán Wolfe.

– A quel régiment?

– Melyik ezredből? – fordított a tábornok. És mondta is.

– De la Reine! – kiáltotta a legény.

– Ez Bougainville egyik ezrede, ha nem hazudott a mai szökevény – magyarázta a körülötte ülőknek.

– Mot d^rdre?! – hallatszott a partról. Nem kellett fordítani, valamennyien megértették, hogy a jelszót kéri. Mindenki megdermedt. De Wolfe már súgta a katonának. És az vidáman kiáltotta:

– Teli hassal győzelem!

Pillanatnyi csend. Felért egy órával is. És felharsant az őrszem röhögése. Aztán megint csend lett.

– Jól van, fiam – mondta Wolfe. – Szerencsénk van -tette hozzá, most már a mellette ülő tisztekhez intézve a szavait –, Bougainville-nek nem volt marj ideje értesíteni ezeket a különítményeket, hogy az élelmiszer-szállítmányt nem indítja.

Az árnyak sötétebbek és magasabbak lettek. A Samos nevű csúcshoz közeledtek. Vajon itt beválik-e az előbbi recept? Ám, ahogy az általában történni szokott, mindig minden másképpen alakul, mint ahogy az ember várná.

208

A parton fény villant, pisztolylovés dörrent, és még a homályban is látni lehetett, amint az ör rohan a part felé; hogy szemügyre vegye a vízen közeledő hajókat A szívük verése elállt. Csak Wolfe súgott nytrgodtan, még azt is megmondta a katonának, hogyan hangsúlyozzon.

– Hé, te! – kiáltotta a tábornok mellől a legény. – Halkabban, mert az angolok a nyomunkban vannak. Aztán a halak zabálják meg a menázsit, amit hozunk.

Addigra a *Hunter* nevű ágyúaszád is a helyszínre érkezett, és nem messze tőlük lehorgonyzott. A víz tükrén pedig jól kivehető volt a közeledő, szállítóhajókból álló karaván sötét lánc.

– Bon. Allez!

– Jól van, menjetek – fordította megkönnyebbülten a tábornok.

Most aztán meresztette a szemét, de hát itt, az édig magasodó Gyémánt-csúcs lábánál minden a vaksötétbe vész, különösen az olyan aprócska öböl, mint amilyen a győzelem ösvényének a végén kínálkozik kikötésre. Persze, kiált majd az ör.

De múltak a percek, és hang nem hallatszott.

– Gyerünk szorosán a parthoz, itt kell lennie az öbölnek – mondta Wolfe. – Vagy elaludt az ör, vagy Vergor egyáltalán nem is állított ma posztot. Rá vallana.

Nem volt ör. A buszonnégy skót percek múlva ott szorongott a keskeny partsávon, ahol néhány nappal előbb a néma kanadait megállítottait^francia őrszem.

Az Ábrahám-fennsíkot őrző század táborát úgy ismerték; mint a tenyerüket. A tábornok

mindent töviről hegyire elmagyarázott, sőt le is rajzolt nekik. Csak a parancsot várták, hogy induljanak, támadjanak, és tartsák magokat; arig 9 többiek is fel nem érkeznek. Csak abban az esetben kell megvárniuk a nagyobb erő összegyűlését a vízparton, ha a francia tartalék dandár ott fenn táborozna, ami

209

azonban valószínűtlen, azok biztosan állítottak volna őrszemet az öbölhöz.

A tábornok Intett a skótoknak, egyik a másik után megindult felfelé. Nemsokára az utolsó is eltűnt a fák és a bozót között kanyargó hegyi ösvényen. -

Őrjítő percek következtek. Csónak csónak után érkezett, de az evezők zörgésén, a hajótestek egymáshoz ütközésén kívül hang nem hallatszott Minden arc felfelé fordult, holott mindenki tudta, hogy innen még nappal sem lehet látni semmit; eltakarja a meredek hegyoldal és a növényzet.

Az első hegyivadász megérkezett az ösvény felső végére. Óvatosan felemelkedett, és kitérült előtte az Ábrahám-fennsík, rajta Vergor századának kéregkunyhóival. A folyó katlanjához és a hegyi ösvény növényfolyosójához képest a fennsík valósággal nappali fényben úszott,

Sehol egyetlen ember. Még a parancsnok sátra előtt sem állt őrszem. A hegyivadász csendeset füttyentett. Azonnal megjelent a nyomában felfelé kúszó bajtársának a feje. Aztán egyre-másra jöttek a többiek is.

A parancsnok intett. Tíz ember élén rohant Vergor sátra felé, és anélkül, hogy megálltak volna, egyetlen lendülettel betörtek. Vergor felugrott ágyáról. Azonnal felfogta, hogy csapdába került. Rohamkésével felhasította a sátor oldalát, hogy meneküljön, de máris eldőrdült az egyik hegyivadász puskája. Vergor összeesett. A sarkát találták el. Fogoly volt.

Odakinn megelevenedett a térség. Félíg öltözött katonák rohantak ki kunyhóikból, és vaktában tüzeltek. Három beleszaladt a skótok karjaiba, a többi hanyatt-homlok iszkolt az erdő felé.

Odalenn hallották a lövéseket. A kiáltozások zaja nem hatolt le a vízig. Közben hajó hajó után érkezett, és mivel nem volt hely hol gyűjteni a kiszálló katonákat, valameny-nyit az ösvényen át fölfelé irányították. A katonák kígyója

210

lassan, de egyenletesen mozgott, minden megtorpanás nélkül.

„Ha ezek egyenként elfogják odafönn a legényeimet.. .I” – fordult meg a tábornok fejében, és felugrott, hogy intézkedjék. Abban a pillanatban megérkezett a hegy lábához a szájról szájra adott üzenet: *

– A tábornoknak: a fennsíkot elfoglaltuk! -

Nem telt el egy félóra, és a Samos-hegyen levő ágyúk löni kezdték az Ábrahám-fennsíkot meg a folyón lefelé haladó vízjárműveket, jelölül annak, hogy Vergor katonái elvitték a magaslatra az Ábrahám-fennsík elfoglalásának hírért.

Wolfe azonnal két alakulatot vezényelt, az egyiket Sa-mos, a másikat Sillery kifüstölésére, nehogy bármi is akadályozza haderejének levonulását a part mentében. A francia *tüzérség nemsokára* elnémult.

Későn világosodott ki. Súlyos, szürke felhők hömpölyögtek az égen. Lógott az eső lába. Ez azonban egyelőre nem látszott zavarni az angolokat A hosszú, vörös kígyó percnyi szünet nélkül kanyargott fölfelé: újabb és-újabb egységek; a csónakok pedig nekivágtak a folyónak, és ingája- .ratban hordták Wolfe katonáit. A hadmérnökök kikeresték a helyet, ahol meg lehet tisztítani az utat, és a hajócsigák segítségével felvontathatják majd az ágyúkat meg a muníciót.

A fennsíkra érkező csapatok oszlopokba fejlődtek, és az oszlopok felvonultak a tábornok .. által kijelölt területre, nem egészen egy mérföldnyire a várostól, tehát közel hozzá, de mégsem annyira, hogy ágyúinak tüzebe kerülhessenek.

Közben egy kanadai különítmény megpróbálta megközelíteni a kis öblöt a Város felől, a pártón, iie a *Hunter* azonnal viharos tüzet zúdított rájuk, úgyhogy kénytelenek voltak visszavonulni.

A fennsík itt nem volt egészen egy mérföldnyi széles, a

211

tábornok tehát keresztben, a várossal szemben állította fel az arconalát. A jobbszárny a Szent Lőrinc-folyó felé meredeken lezuhanó lejtőre támaszkodott, gyakorlatilag megtámadhatatlan volt. A balszárnynak egészen a Szent Károly-folyóig kellett volna nyúlnia. Ahhoz azonban Wolfe-nak nem volt elég katonája. De várni lehetett, hogy éppen ezen az oldalon próbálnak majd a hátukba kerülni. Townshend kapott tehát parancsot, hogy a jobbszárnyat két ezred vonalával zárja le, mintegy a T-betűt a fejével, arccal a Szent Károly-folyó felé, ahol az indiánok és a kanadai lövészek megjelenése biztosnak látszott.

A sorok mögött tartalék állt készenlétben. A könnyűgyalogság egy különítményét pedig a fennsík mögött húzódó erdőszél elfoglalására küldte a tábornok, oda, ahol Bougainville csapatainak előretolt egységeit sejtette. Egészen hat óráig nem zavarta az angolokat seki, kedvük szerint rendezkedhettek be az Ábrahám-fennsíkon és környékén.

Maga Montcalm semmit sem sejtett egészen addig, amíg meg nem hallotta az ágyúszót Samos felől. Csuda, hogy egyáltalán meghallotta. Saunders ágyúit ugyanis egész éjjel, megszakítás nélkül bömböltek, közvetlen közelében, ő maga pedig tisztek kíséretében éjjel után egyig járt-kelt a sáncok között, attól tartva, hogy az ide-oda evezgető, legénységgel tömött angol csónokok valahol megkísérlik a kikötést. Már hajnalodott, amikor megszólaltak Samos ágyúit, hogy megzavarják Wolfe csapatait az Ábrahám-fennsík elfoglalásában, de aztán hamar el is hallgattak.

Montcalm azonnal futárt menesztett a Szent Károly-folyó mellé, ahol a kormányzó szállása volt, az mégis közelebb esik a városhoz. Tudni akarta, történt-e valami rendkívüli. Hanem teltek-múltak az órák, a futár nem jött vissza. Mint később kiderült, a kormányzót nem keltették fel, hagyták, hogy a futár várakozzék. Hiszen csak a főparancsnok futárai

Hat óráig, Montcalm elvesztette a türelmét. Lovat nyer-
212

geltetett, és hadsegédével együtt vágóban indult a Szent Károly-folyó felé.

Körülbelül ugyanebben az időben tűntek fel a fehér uniformisod hatvarilépésnyire Wolfe vonala előtt. Megérkezett az a dandár, amelynek az Ábrahám-fennsíkot kellett volna megvédenie, persze, abban az esetben, ha kellő időben értesíti parancsnokait az, aki itt öröklik: Monsieur Vergor, Bigot és a kormányzó kiváló barátja,

Amint megpillantották az angolok csatarendjét, tüzelni kezdtek, yagis túlnyomórészt fölöslegesen pocskolták a lőszerüket. Az 1759-ben használt puskák legtöbbjével még negyven lépésről is csak a jó lövész talált. Az angolok nem mozdultak, a franciák pedig jól látva, hogy náilyen számbeli hátrányban vannak, nem merészkedtek közelebb.

Nemsokára az erdőszélekről is puskaropogás hallatszott. Wolfe jói kiszámította. A Bougainville-féle moigó különítmények megpróbálták kifüstölni az angol könnyűgyalog* ságot az elfoglalás – farmházakból. Ott aztán váltakozó szerencsével folytak a csatározások, de megakadályozták a franciákat, hogy feljussanak az Ábrahám-fennsíkra, vagy hogy segítséget kérjenek a 8-10 mérföldnyire táborozó, még mit sem sejtő parancsnokuktól, Bougainville-től.

Montcalm is megérkezett közben a város alá. Már messziről látta pirosítani az angol uniformisokat a Szent Károly-folyón túl.

– A kénköves pokol! – káromkodta a tábornok. – Beauport-nál mégiscsak mímelték a támadást, és közben a város fölött partra szálltak. Azonnal vágtsasson hátra! – szólt a hadsegédnek. – A Beauport körül táborozó csapatok a Szent Károly-folyón és a városon keresztül haladéktalanul vonuljanak a helyszínre. In közben közelebből megnézem, mekkora ellenséges erőkről van szó. Mellesleg elképzelhetetlen, hogy a pokoli messzeségből, éjjel, gyalog egy zászlóaljnál nagyobb alakulat ideérjen. De ami biztos, ” biztos.

213

Beauport-nál csak kisebb, biztosító különítmények maradjanak.

A hadsegéd elvágatott Montcalm pedig bezörgetett a kormányzóhoz. Néhány szóval tájékoztatta a fordulatról, majd megsarkantyúzta a lovát, és keresztülvágtatva a Szent Károly-hídon, egyenesen a messziről vöröslő, apró figurák felé vágatott.

Amint feljebb kaptatott a lejtőn, és elmaradtak mellette a nagy fák és magas bokrok, egyre jobban összeszorult a szíve, és kitágult a szeme. Égy lövöldöző zászlóaljra számított, és egy

csatasorban álló sereget lálalt. Félelmetesen impozáns Volt az á nyugalom, amint Wolfe vörös egyenruhás ezredei teljés rendben és halálos némaságban szemlélték, hogyan kiáltoznak és lövöldöznek a hatvanlépésnyiről a dombhajlat gerincén gyülekező franciák.

Nyolq óra felé Beauport-ból megérkeztek az első csapatok, aztán pedig valósággal öntötte a város minden kitárt kapuja a fehér egyenruhásokat meg a bőrzekés kanadaiakat.

A tábornok gyorsan parancsokat adott. Legjobb francia frontkatonáit középre vezényelte, a két szárnyra pedig vegyesen franciákat és kanadaiakat. Indián és kanadai lövészalakulatokat küldött a jobbszárnyra, hogy kerüljék meg az angolokat az erdön át, és támadjanak a hátukba. Megparancsolta, hogy a legjobb, me,sterlövészek a francia balszárnyon, A Szent Lőrinc vonala mentén szivárognak előre, és a bokrok között meg a kukoricatáblákban lehasalva várják meg, amíg a frontok mozgásba jönnek^ és akkor – lesből – terítsenek le annyi angol katonát, amennyit csak tudnak. Irányított néhány különítményt az angol főerők tnögött, az erdőszelelen operáló könnyGgyalogség ellen is, attól tartva, hogy azok nagy kerülővel előnyomulnak, és veszélyeztetik a Szent Károly-folyón való átkelést. Aztán összehívta vezető tisztjeit, hogy haditanácsot tartson.

– Uraim! A helyzet súlyosabb, mint első pillanatban

214

gondoltam. Az angoloknak lényegében az egész hadseregüket sikerült felhozni és hadrendbe állítani az Ábrahám-fennsíkon. Jelentették, hogy megépítettek egy kötélpályát is, amellyel máris két tábori ágyút sikerült felszállítaniuk. Ha időt engedünk nekik, közvetlen közelből lőhetik, és nemsokára nehéztüzérséggel, a várat meg a citadellát.

– De hiszen mi túlerőben vagyunk!

– Lennék – kiáltotta Montcalm dühösen és az asztalra vágott –, ha nem volnának értetlen, gyáva fickók, akik a veszély első jelére elkezdnek reszketni! Egy órája hiába várom újabb ezredek érkezését. A kormányzó úr úgy Intézkedett, hogy maradjanak a Beauport-vonalakban. Ha az ellenség mégis partra akarna szállni, legyen, aki visszaveri őket. Itt az egész angol sereg, csak tudnám, kitől reszket Vaudreuil?

– De hiszen ez örülség! – kiáltott az egyik tiszt. – Megosztja az erőnket, amikor.. .!

– Van. ennél nagyobb örülség»is! A citadella parancsnokától hét mozsarat kértem. A kartácstűz most úgy kellene nekünk, mint egy falat kenyér. Kettőt küldött. Megtagadta a parancsot azzal, hogy a saját védelmére kell a többi ágyú.

– Agyon kell lövetni a gazembert! – kiáltotta egy fiatal tiszt.

– Előbb az angolokat kell legyőznünk, hogy mindenkit felelősségre vonjunk, aki megérdemli. A kérdés csak az: haladéktalanul támadjunk vagy sem?!

– Támadjunk! – kiáltotta az egyik tiszt. Mire a többiek is felállva kiáltozni kezdtek, de Montcalm felemelte a kezét.

– örülök, hogy van önökben lelkesedés. Úgy láttam, hogy a katonák is szívesen ellátnák az angolok baját. Ez is fontos, de -tíem elég a győzelemhez. E pillanatban négy részre van szakítva a haderőnk. Bougainville-nek ugyan üzenetet küldtem már, hogy azonnal induljon, és támadja

215

hátba Wolfe csatarendjét, de kérdés, mik^r ér ide, végre is 8-9 mérföldnyire táborozik innen, a vízi utat. pedig¹ lezárták az angolok. ”Körülbelül -ugyanannyi ember van Beauport körül meg a helyőrségi citadellában. Azt talán el xtudom érni, hogy a kormányzó átenged két– vagy háromezer embert. Velük megerősíthetem az Ábrahám-fennsíkon álló sereg balszárnyát. De ez még bizonytalan. Mindent összevetve, tulajdohképperi az lenne ésszerű, ha visszavonulnánk a város falai mögé, és amikor rendeztük sorainkat, lerohannánk az ellenséget.

– Miért nem tesszük? – kérdezte az egyik tiszt.

– Mert az angolok most már nemcsak vízen, hanem szárazföldön is teljesen elválnának utánpótlásunktól, márpedig jó ideje egyik napról a másikra élünk. Éhes katonákkal nem lehet harcolni. Nos, uraim, mindent őszintén elmondtam. Döntsenek.

Közben az Ábrahám-fennsíkon megforrósodott a levegő az angolok körül. A két cnozsr bömbölve okáda a kartácst a hadrendre, és, csak azért nem okozott nagyobb pusztítást, mert a tüzeiket minduntalan kilőtték az angol mesterlövészek; a franciák ugyanis kénytelenek voltak a dombvonulat tetejére felállítani a mozsarakat, vagyis közvetlen közelbe.

Ropogtak a fegyverek az angolok balszárnyán is, és Townshend két ezredének ugyancsak igyekeznie kellett, hogy megakadályozza a bekerítő akciót. Távrolról, messze, a Samos felé húzódo

erdő szélén is kiújultak a harcok, de már nem Bougainville gyenge előőrseivel, hanem erős kanadai alakulatokkal folyt a csetepaté, nemegyszer kézitusa is sor került. A farmházak hol az angolok, hol a franciák kezén voltak, míg csak ki nem gyulladtak, és le nem égtek.

Wolfe jól látta, hogy még nem dőlt el semmi. Ezek csak taktikai csatározások, a főerők a franciák részéről sem avatkoznak a harcokba, hanem gyülekeznek, és hadrendbe

216

állnak a magaslatok mögött. Megelégedéssel tapasztalta, hogy saját csapatai milyen nyugodtan, fegyelmezetten várják az újabb parancsokat. Pedig itt is, ott is megsebesült valaki, annak ellenére, hogy az alakulatok vezetői földre parancsolták a katonákat.

A sebesülteket minden zűrzavar és kapkodás nélkül támogatták, vagy vitték hátra, a kötözőhelyre, ha pedig súlyos volt a seb, kötélre erősített pokrócba fektették a sebesültet, és a csígasoron lebecsátották a *Hunter* fedélzetére.

A katonákat valami halálos biztonság és nyugalom szállta, meg: szinte a csontjukban érezték, hogy eljött a győzelem órája. Talán amiatt is, hogy a tábornok mindenütt ott volt. Parancsokat adott, rendelkezett, biztatott.

A franciák ezzel szemben izgatottak voltak. A hosszú várakozás, az állandóriadókészültség, a bizonytalanság felőrölte az idegeiket, és most, hogy végre szemtől szembe álltak az ellenséggel, minden vágyuk az volt, hogy rárohanhassanak, és végezzenek vele. Még a kanadaiak is ezt érezték, akik pedig nem szívesen harcoltak nyílt terepen – ők a vadonfái között, a faerdők lőrésai, a sáncok föld-hányásai és rönkjei mögött jártak harci iskolába/

Tíz óra lehetett, amikor a két mozsár egyszerre és közvetlen közelből gyilkos fémesőt zúdított az angolokra, és – a, halmok tetején lövésre kész puskával megjelentek a támadásra induló franciák és kanadaiak első sorai.

– Föll Föll! Föll! – hangzott az angol táborban, habár a vezényszóra szükség sem volt, a támadás első jelére maguktól felpattantak az első sorokban levők, majd példájukat követve a bajtársaik is.

Wolfe szíve megdobbant. Most! Most dől el minden. Ha csapatai valóban olyan fegyelmezetten, amilyeneknek tudja őket, akkor győzni fognak. Istenem, csak bírják idegekkel! Pokolian nehéz szembenézni a puska tüzeivel.

A franciák közeledtek. Ahogy újabb és újabb sor hullám-

217

zott át a dombvonulaton, mind többen és többen lettek, Kialtozásaikkal és puskatüzeikkel megteltek levegő. Szemben veük* pedig mozdulatlanul, némaságba fagyva állt a vörös emberfiát Csak itt-ott hallatszott rekedt kiáltás, amikor "egy-egy katonát golyó ért. Olyankor némán szétvált a sor, és az erre kijelölt osztag katonái, szintén némán, elvittek a sebesültet. A vörös gát ismét összezárult és hangtalanul várt.

A franciák vonalai furcsán hullámzottak, mert míg a? európai franciák csak megálltak, hogy megtöltsék kilőtt puskájukat, amerikai bajtársaik térdre vetették magukat, és löfegyverüket a földre támasztva tették ugyanezt.

Amikor első vonaluk elérte a negyvenlépésnyi távolságot – a tábornok ezt előre, jól láthatóan kijelöltette –, eldördül az első sor valamennyi puskája.

Mintha nehézágyút sütöttek volna el.

A francia sorok meginogtak, halottak és sebesültek százai zuhantak a földre, de a mögöttük levők átiépve rajtuk, változatlan tempóban jöttek előre.

Az angolok, akik kilőtték a puska jukat^ letérdeltek. A mögöttük állók pedig – megint vezényszóra és majdnem teljesen azonos időben – elhúzták a ravaszt. Aztán ők is letérdeltek. Most a harmadik sor következett.

Legalább egy percig tartott, amíg eloszlott a Jőporfüst. Az angolok elé iszonyú látvány tárult. Mint valami vágóhíd, olyan volt az előttük elterülő keskeny területsáv. Száz és száz fehér uniformis feküdt szanaszét, és rajtuk egyre terjedtek a vörös foltok. Itt-ott a kövek között tócsában állt a vér.- Vezényszavak hangzottak. És hirtelen, mintha vihar tört volna ki, több ezer angol torokból szakadt ki a hurra. Valamennyi kiáltáson keresztül tört a skótok hátborzongatóan vad felfokasulása.

Megvillantak a szuronyok, kirepültek a hüvelyükből a széles, kétélű szabályák, és az angol front

lassan, állandóan

218

tüzelve megindult a franciák felé. Nem a francia vonal felé, mert olyan már nem volt a közép, amely a legerősebb tQzet kapta, lassan hömpölygött visszafelé, a jobbszárny pedig valósággal darabokra szakadt. A balszárny eredetileg is gyenge volt a kormányzó jóvoltából. Mégis itt, a Szent Lőrnc felé eső szárnyon érte az angolokat a legkellemetlenebb meglepetés. Az ellenség megverten, kétségbeesetten hátrált, az angolok rendezett sorokban, győzelmesen nyomultak előre, de egyre-másra mégis fel-felbuktak katonák, főleg tisztek. Honnan a mennydörgős menykőből jönnek a lövések?!

De hát kinek van ideje és türelme, hogy ilyesmivel foglalkozzék, amikor a megvert ellenséget kell üldözni? Még a körültekintő Wolfe se gondolt most másra, mint hogy előre és előre. Maga is itt a jobbszárnyon haladt; régi bajtársait, a LouisbourgT nevet viselő gránátosokat vezette. Először csak súrolta egy golyó a csuklóját, amit a zsebkendőjével maga tekert be. Nem tudhatta, hogy minden lépés-

219

sel közelebb kerül a lövészekhez, akik már órák óta a b(f-zó^ban meg a kukoricásokban feküdtek, éppen arra várva, hogy meleg fogadtatásban részesítsék az eJönyomuió angolokat.

Szörnyű ütest érzett: a bal vállába fúródott egy golyó. Megingott. De erőt vett magán, és ment tovább. Akkor újabb lövés dördült közvetlen közelből. A golyó átütötte a mellkasát, ölben vitték hátira, közben orvosért kiáltoztak.

– Fektessetek le, fiúkt – kérté a tábornok. – Nincs már szükség orvosra. Készen vagyok.

– Rohannak! Rohannak! – hallatszott messziről.

– Kik rohannak? – kérdezte a tábornok a tüzértisztől, aki mellette térdelt, Tés remegő kézzel próbált egy sebtében szerzett takarót a tábornok teste alá csúsztatni.

– A franciák, tábornok úr. Menekülnek!

– Hajtsd a füled a számhoz – suttogta Wolfe. – Rohanj Burton tábornokhoz! El kell foglalni a Szent Károly-folyó hídját, és megakadályozni a ... – megcsuklott a hangja.

– A franciák visszavonulását! – kiáltotta a tüzértiszt. Értettem. Máris rohanok, tábornok úr!

A megvgrt, menekülő sereget maga az Oristen se tudja megállítani. Egyik emberről a másikra ragad át a fejezstett rémület, és ez még csak fokozódik attól, hogy az egymásba gabalyodó emberek egymást is akadályozzák a menekülésben, letapossák, ellökik a gyengébbet, agyontiporják a földre kerülőt.

Montcalmot, lovával együtt, a Lajos kapu felé sodorta ez az eszeveszett áradat. Hiába próbált meg mindent. Torkaszakadtából magyarázta, hogy nincs minden veszve, senki se hallgatott rá. Megpróbálkozott rövid, kemény parancsokkal, senki se hallotta meg. Mint a birkák az akolba a farkas elől, úgy tülekedtek a katonák, hogy a kapun túl kerülhessenek.

Az– angolok, pedig nyugodtan, fegyelmezetten és feltartóztatlanul nyomultak előre.

Míntha hadgyakorlaton

220

lettek volna. A sortüzek újra meg újra eldördültek, és ott, ahol némi, szórványos ellenállás mutatkozott, rövid kézitusa kezdődött, de mindig azonos eredménnyel.

„Végei – gondolta kétségbeesetten Montcalm. – Hiába volt minden erőfeszítés, minden türelem, minden okos taktika. Legyőzték. Nem a2 angolok, hanem a saját honfitái* saím.”

Hirtelen mintha rászakadt volna az ég. Megkapaszkodott a nyergében. Aztán már csak annyit érzett, hogy kezek fogják meg erősen, de óvatosan.

LONDONI UTÓJÁTÉK 1759

A GYŐZELEM TUDOMÁNYA

Townshend felpattant a faragott, magas támlájú karosszékéből, amelyben egy évvel előbb Wolfe tudta meg, hogy tá-bornoki rangot kap, és el kell foglalnia a világ legelfoglal-Mtatlanabb erődjét.

– Miniszterelnök úr! – kezdte Townshend, de Pitt felemelte a kezét.

– p&gyjuk a formásokat, fiatalember! Minden lehető 4&1tetafte&s& jelev&ést, elolvastam QusbeexöL Asrfc vágyjak kíváncsi, ami nincs a jelentésekben. Ehhez azonban először is lé kell ülnie.

A miniszterelnök is leült, de nem az asztala mögé, ha-mem odahúzott egy széket Townshend közelébe. Egy daráiiig Szótlanul szemlélte a brigadéros világot utáló és az egész emberiséget lenéző arcát, aztán csak ennyit mondott:

– A franciák nem panaszkodhatnak: nem is kaphattak volna kedvezőbb feltételeket, mint

amilyeneket ön biztosított nekik, amikor feladták a várost.

– Ök maguk kérték ezeket a feltételeket, én valamennyit teljesítettem. Attól tartottam, hogy felocsúdnak az eljött rémületből, és nyomasztó túlerővel kell hogy szembenézzek, meglehetősen kedvezőtlen pozícióban. Amikor megtudtam, hogy Wolfe elesett, és hogy a rangidős Montion súlyosan megsebesült, s így én lettem a főparancsnok, azonnal visszarendeltem a franciákat üldöző csapatokat, mert már nagyon esedékes volt Bougainville érkezése.

– A jelentésekből tudom, hogy hamarosan oda is ért, de

225

látva, hogy legalább kétszer annyi angol várja hadirendben, jobbnak látta visszavonulni. Helyes lépés volt az öné, már csak azért is, mert az Ön csapatai egész éjjel talpon voltak, és átverekedtek egy csatát.

– Nekem akkor még sejtelmem sem volt róla, hogy a francia haditanács a visszavonulás és a város feladása mellett szavaz. Elkezdtem számolni, és azonnal kiadtam a parancsot, hogy vegyüek körül a táborunkat sáncokkal, ágyúkkal, nehogy az esetleges támadás készületlenül érjen. Ha nem számítom az ütközetben szétvert és megfutamított csapatokat, a Beauport-vonalban levő erők, a citadellát őrzők és Bougainville különítménye meghaladta a mi, erőinket.

Pitt elgondolkozva nézte Townshendet.

– Miért döntöttek úgy a franciák, hogy visszavonulnak, és hogy feladják a várat? – kérdezte egy idő múlva,

– Kikérdeztem mindenkit, akit csak lehetett, sokat töprengtem is ezen. Talán az a magyarázata, hogy Montcalm

– halálosan megsebesült, és a tiszték nem bíztak a kormányzó hadvezéri képességeiben; márpedig ő lett volna a főparancsnok, legalábbis addig, amíg Levis – meg nem érkezik. Az is érthetetlen, hogy szinte hanyatt-homlok menekültek a Beauport-vonalakból, hátrahagyva sátrakat, felszerelést, élelmet; mintha ezeket^ csapatokat is legyőztük volna, pedig ... – Townshend határozatlan mozdulatot tett a jobbjaival, és így fejezte be: – öt-hat mérföldnyire táboroztunk. Sőt! A híd!

– A híd? – kérdezte Pitt. – A Szent Károly-folyó hídjáról beszél?

– Arról, miniszterelnök úr. Jól láthatták, hallhatták, hogy csapataimat visszarendelem az Ábrahám-fennsíkra, mégis elvágták a pontonhíd köteleit, ezzel a menekülő hadsereg felét az innenső oldalra rekesztették. Azok aztán Montreal felé özönlöttek. Az igazság az, hogy a franciák el-

226

vesztettek egy csatát, de még nem voltak megverve. Mégis úgy viselkedtek.

– Látja, Townshend fiam, ez az, amiért Wolfe lett ennek a hadjáratnak a főparancsnoka, és nem maga.

– Nem értem, miniszterelnök úr.

– Még mindig nem érti! Ön soha el nem szánta volna ^magát, hogy egy nyaktörő ösvényen vezesse, n a csataterre egy egész hadsereget. Így van?

– Így, miniszterelnök úr. Hajszálon függött a siker vagy a megsemmisülés. Ez nem hadművészet, hanem szerencsejáték.

Pitt a fejét rázta.

– Nem, nem, nem. Wolfe két hónapon keresztül valósággal felőrölte a franciák, főleg a kanadaiak idegeit és erkölcsi tartását. Már amennyi egyáltalán volt nekik. A felfújott hólyagnak elég egyetlen szúrás, akármilyen vastag is egyébként a fala, összeesik, mint a rongy. A franciákat is leterítette ez a váratlan ütés. Azért menekültek, azért kapituláltak, mert lelkükben meg voltak verve.

Townshend dühöngött magában. „Ogy kioktat, mintha nem én lettem volna a helyszínen, nem én néztem volna szembe a franciák golyózáporával. Üssön belé a mennydörgős mennykő!” Hangosan csak ennyit mondott:

– Montcalm elvesztése... Pitt közbevágott:

– Látja, őt sajnálom a legjobban, nem Wolfe-ot. Csak ne nézzen rám ilyen furcsállva. Wolfe-nak érdemes volt az életét áldoznia. Naggyá tette Angliát. De Montcalm ... Ő volt az egyetlen, aki nem illett abba a tisztelt társaságba, amely Új-Franciaország nyakán élősködött. A tisztaságával, nemes lelkével, kötelességtudatával a sok tolvaj között! Montcalmot nem lehetett volna legyőzni egyetlen rohammal, ezt a bandát le lehetett. És Wolfe éppen az az ember volt, aki ezt jól megértette, vagy ha tetszik; megérezte. Ha megértette, a győzelem tudománya, ha csak megérezte,

a győzelem* költészete fektette, vállra a franciákat. Európában sem különbek, itt is le fogjuk győzni őket, és mindenholnan kisöprűzzük. Ha Frigyes akarná, egész Európa az övé lehetne, de tudja, hogy az akkora falat, hogy megfulladna tőle. Mi viszont megesszük egész Amerikát, és meg is emésztjük, mint az óriáskígyó. – Homlokát ráncolva tette hozzá: – Csakúgy aggályom van. Kanada olyan sokáig volt francia, hogy még sok bajunk lesz vele. A többi ízig-vérig angol, értük nem fáj a fejem.

(Annyira még a nagy Pitt sem volt nagy, hogy lássa a nem is távoli jövőt, ami éppen az ellenkezőjét igazolta. A? ^szak-amerikai angol gyarmat függetlenségi háborút vívott Anglia ellen, és megalakítva az Egyesült Államokat^ önálló ország lett. Kanada – bár félig-meddig máig francia maradt – hűséges fia volt a brit nemzetek közösségének.)

Mielőtt Townshend mögött becsukódott volna az ajtó, Pitt megállította.

– Mondja csak, nem volt Wolfe mellett „utolsó perceiben”

– Mire odaértem, már nem élt.

– Nem is tudja, mik voltak az utolsó szavai? Az ilyesmit illik megörökíteni.

– Tudtommal parancsot adott, hogy foglalják el a hidat, nehogy az ellenség el tudjon menekülni.

Végül pedig önt emlegette.

– Engem? – kérdezte Pitt meglepetve. – Ez nem szerepel a jelentésekben.

– Akkor már valószínűleg nem volt magánál. Halkan suttogott, és nem is volt értelme annak, amit mondott.

– Hátha mégis volt! – kiáltotta Pitt izgatottan. – Meg tudja mondani, mi volt az?

– Meg, miniszterelnök úr. Ez: „Mondjátok meg Pittnek, nem haltam meg...” Mondom, hogy értelmetlen. Hiszen a következő másodpercekben vége lett.

228

– Ember! – kiáltotta Pitt dühösen. – Ön még nem hallott soha befejezetlen mondatról?

Egyszerűen nem volt már ereje, hogy elsuttogja a mondat másik felét. De én *tudom*, hogy mi volt az.

– Honnan? – csúszott ki Townshend száján az illetlen kérdés.

De Pitt nem törődött az etiketté}.

– Onnan, fiam, hogy az én szavaimat ismételte! Mielőtt elindult volna, ezzel búcsúztam tőle: „Miattam mehet a pokolba vagy a mennyországba, ahol a hősöket gyűjtik, de csak Québec hevétele után. Megtiltom, hogy meghaljon, -mielőtt győzött volna!” Érti már?!

Féltreolta Townshendet, és kirohant a dolgozószobája előtti teremnyi titkárságba.

– Írják! – kiáltotta. – Ezt vessék James Wolfe tábornok hősi emlékművére: *Nem haltam meg, mielőtt győztem volna*. Ha van a győzelemnek tudománya, hát ez az alapelve.

TARTALOM

ELŐZMÉNYEK

Indián harci dal Montreal fölött.....	7
Gerendaskatulyák a vadonban	11
A kígyó feje.....	17
Győzni ésszel kell.....	23
Krimi a vadonban	37
Új-Franciaország napja fennen ragyog.....	54
LONDONBAN (1758-59)	
Farkas az oroszlán karmaiban.....	65
Farkas a galamb karmaiban	74
A farkas oroszlánkörmei.....	89
Wolfe Kanadából vizsgázik.....	98
A farkas csapdában	109
Találkozás és búcsú.....	118
QUEBECBEN (1759)	
Québec bevehetetlen	135
Egy beszédes francia skalp.....	145
A farkas farkasszemet néz	162
Rohamra!	167
A néma kanadai.....	180
A nagy játszma.....	200

LONDONI UTÓJÁTÉK (1759)

A győzelem tudománya 225

ISBN 963 11 0747 7

Megjelent a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a Magyar
Népköztársaság közös könyvkiadási egyezményének keretében
A kiadásért felel a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó igazgatója
Felelős szerkesztő: Rónaszegi Miklós

Szakmailag ellenőrizte: Rázeó Gyula – Műszaki vezető: Gonda Pál
Képszerkesztő: Szecskó Tamás-Műszaki szerkesztő: Komlosán Gábor
Készült 74 800 öszgpéldányszámban, ebből 3000 példány a Madách
Könyvkiadó (Bratislava) részére, a Móra Ferenc Ifjúsági
Könyvkiadó (Budapest) gondozásában 14,5 (A/5) ív terjedelemben
IF 2626 – e – 7678
76-1557. Szikra Lapnyomda, Budapest